Muḥāżarāt mukhtaṣarāt

PL
201
M.8

LIBRARY
SEP 1 1965
UNIVERSITY OF TORONTO

1004451

محاضرات

مقتطفات

نومرو ١ برنجی جلد ١ ربیع الاول

بسم الله الرحمن الرحیم

حمدو ثنای جناب خدا وصلاة وسلام حضرت رسول کبریا واثنیهٔ آل واصحاب شفیع روزجزایی ادا ووجیبهٔ دعای خیر خلافت پناهی یی ایفا ایدرک مستعیناً بالله مباشرت قلندی

فؤاد عارفی وصاف

علم

الجهل یخفض کل مرفوع الذری

والعلم یرفع کل من لم یرفع

ارباب فضل وعرفان علمی صور متنوعه ومختلفه ده تعریف وبیان ایلمشلردر . بو تعریفاتی ذکر واتیان برطاقم

مباحث حکمیه‌یی تجدید ایتمکدن بشقه فائده‌یی موجب
اوله‌مامقله برابرشو مختصرمزده ایرادی ممکن اوله‌میه‌جق
تفصیلاتك اختیارینی استلزام ایده‌جکدر. زیرا تعریفلری
- له وعلیهلرنده اولان تعریفات ودلائلی، محاکمات
ومطالعاتی درج ایتمکسزین - ساده‌جه یازمش اولسه‌ق
بلکه مجموعه‌مزك برجزؤندن زیاده یازی یازمغه مجبوراوله‌جغز
حالبوکه بویله سطحیاً درمیان اولنان تعریفاتدن هیچ فائده
بوله‌میه‌جغز. بناء علیه انلری بوراده تکراردن امتناع
ایتدیکمز کبی اقسام علومی دخی مفصلیتی جهتله ایلروده
بیانی تصمیم ایلدك. یالکز بوراده فضائل علم وعرفاندن
بحثی التزام ایدیورز. اوت فضائل علمیه، محسنات فنیه
هر زمانده، هر یرده معلومدر؛ اما آنلری کلمات جلیله
ومحاکمات جمیله ایله اخطار فوائد متعدده‌یی موجب
اوله‌جغی بدیهی وآشکاردر. البته تکرار خیر احسن
اولدیغی وارستهٔ ایضاح وتذکاردر. اویله ایسه مقصده
شروع ایده‌لم:

علم، فخر کائنات علیه افضل التحیات افندمزك «علمی
تحصیل وتعلم ایدیکز زیراجناب عالم حقیقی آنی اوکرنمکی
محض حسنات وطلبنی عین عبادات ومدارسه‌سنی تسبیح
ومباحثه‌سنی جهاد وتعلیم وتلقینی صدقات واهلنه بذل

وصرفنی مدار تقربات عد ایلمشدر» مدح جلیلنـه مظهر اوله‌رق «علما ایله مذاکره جهلا ایچـون هدایتی ایجاب ایدر» و «علما ایله هم مجلس وهم مشورت اولیکز وکلام حکمایی استمـاع ایله تشریف صماخ ایلیـکز زیرا جناب حق قلوب میته‌یی نور حکمتله احیـا ایدر نصلکه ارض میتـه‌یی ماء مطرله سق ایلر» توصیفات نبویه‌سیله تبجیل بیورلمشدر. بونلردن بشقه مدایح علم وعرفانی احتوا ایدن نیجه نیجه احادیث نبویه موجود اولـوب از جمله «عالمه اکرام ایدن بکا اکرام و بنی تکریم ایدن جناب حق تکریم ایتمش اولور» و «علم وظلم بلاد ومداینـده، نعمت وجهل ایسـه قراده متحصلـدر؛ برکت علم نعمتی مداین و بلاده وشوم جهـل ظلمی قرایه جلب و جذب ایدر» و «ایمان عریان اولوب لبـاسی تقوی، زینتی حیاء وثمره‌سی ایسـه علمدر» کبی احادیث جلیله فضائل علـومی تبیین ایلمشدر. باخصوص حضرت افصح العرب صلی الله علیه وسلمك شو حـدیث جلیلی دخی فضـل وعلمك مزیاتنی ایضـاح ایلدکدن بشقه امت ناجیه ایچون رهنمای سلامت اوله‌جق نصایحی شاملدر یعنی «افضل اعمال اوچدر برنجیسی طلب علم، ایکنجیسی جهاد فی سبیل الله، اوچنجیسی عیال ایچون کسب مال حلالدر؛ زیرا طالب علم حبیب الله، غازی ایسه ولی

الله، عیالی ایچون کسبه چالیشانلر صدیق اللهدر» حکم جلیلی جمله‌مز ایچون رهبر سعادت وانموذج فیض وسلامت عد واتخاذینه شایاندر. بو یولده دها چوق اقوال مستحسنه ونصایح جمیله موجود اولوب بز آنلردن بر قسمنی مجموعه‌مزك هر نسخه‌سنده مقتطفات منظومه ومنثوره میانه‌سنده بولندیره‌جغز؛ آنلردن بشقه اوله‌رق علمه اختصاص ایدنلری دخی ایشته بویله ظوپلیجه عرض وبیان قصدنده بولنیورز. ان شا الله کله‌جك نسخه‌لرده ینه بویله مقاله‌لر منظور قارئین هدایت قرین اوله‌جقدر.

***

مقتطفات منثوره

امام قشیری (اسماء الحسنی) شرحنك اسم رازق بحثنده شویله دییور:

مشاهیر واصلیندن جناب شبلی رحمة الله علیه زمانی اغنیاسندن برینه کندیسی ایچون براز دنیالق کوندرمسنی تحریراً بیلدیرمسی اوزرینه «مولاکدن طلب ایله» جوابنی الدقده «دنیا حقیردر، سنده حقیرسك؛ بن حقیری حقیردن طلب ایلرم؛ مولامدن مولامك غیریسنی دیله‌مم» دیه مقابله ایتمشدر.

کتاب الشفاده شویله یازلمشدر

جعفر الخلدی ابو عبدالله‌دن نقلا دیرکه برکون برآدم حضور حسن بصری‌یه کلوب قیزینك کیجه کوندوز اغلامقدن خالی قالمدیغنی وحتی بوندن طولایی کوزلری کور اولدیغنی بیان ایتمسی اوزرینه فاضل مشارالیه قیزك نزدینه عزیمتله «ای قیز! اغلایه‌رق کوزلریکی نه ایچون کور ایتدك؟» دیدکده «ایکی سببدن خالی دکلدر: شو کوزلر جناب رب عزتی یا رؤیت ایدر یا ایتمز؛ اکر ایدر ایسه بونلر کبی بیکلرجه کوزلر رؤیة الله ایچون فدا اولسون! اکر بو سعادته مستحق دکلسه الله کندینی رؤیته مستحق اولمیان کوزلری کور ایتسون!» جوابنی النجه «ناصح وطبیب اوله‌رق کلدیکم حالده ناصح وطبیبی بولدم» دیمشدر.

حسن بن علی رضی الله عنهمانك قلیجنه شونلر محکوك ومکتوب ایمش:

الرزق مقسوم، والحریص محروم، والبخیل مذموم، والحاسد مغموم.

موسی علیه‌السلام «بن غریب ومریض وفقیرم» دیمسیله جناب قادر مطلق «یاموسی ! مریض بنم کبی طبیبی، فقیر بنم کبی مجیبی، غریب بنم کبی مونس وحبیبی اولمیاندر» بیورمشدر.

***

یوسف علیه‌السلام داخلنده بولندیغی محبسك قاپوسنه شو درت کلمه‌یی یازمشدر:

منازل البلوی(*) قبورالاحیاء، شماتةالاعداء، تجربة الاصدقاء

***

حضرت علی کرم الله وجهه

—

«ظالم ایچون اوچ علامت واردر: مادوننده کنی غلبه، مافوقنده کنی حیله ومفسدت ایله دوچار مصائب ایلر؛ ظلمه‌یه معین ومظاهر اولور» دیمشدر.

(*) بانك فتحیله (بلوی) و (بلو) بانك کسریله (بلوة) بلا، زحمت، تجربه، وامتحان دیمکدر.

مأمون دیمش

« اخوان اوچ درلودر . بری غـدا کبیدر ، کندندن استغنا ممکن اولمز؛ بری دوا کبیدر، ازه‌ده محتاج اولنور؛ بر یده سم کبیدر، کندیسنه محتاج اولمق شویله طورسون اجتناب لایقدر . »

بعض حکما دخی شویله دیمش

« نوع بشر اوچ قسمه تقسیم اولنه‌بیلیر . برنجیسی غدا مقوله‌سیدر، انلرسز یاشامق ممکن اولمز، ایکنجیسی کیف وتریاق منزله‌سنده‌در، ازقهٔ مخصوصه ومواطن متعدده‌ده احتیاج کورونور؛ اوچنجیسی مرض و علت مقامنده‌در . بونلردن تباعد موجب راحت ومفارقت باعث صحتدر، شاید الفتلرینه ابتلا حاصل اولورسه علاج مدارا ایله دفع لازمدر . »

ادینی بیلمیورز حکمادن بری سویلمش

« ادمك علمیله غروری جهالت ، عقلیله غروری

حماقت، ماليله غروری سفاهت، طاعتیله غروری عصیان، جاهیله غروری طغیان، حسنیله غروری نقصاندر . »

قادینلر خیمه نشین قبائل عندنده ذبح ایچون آماده ایدلمش قویون، اهالئ بلاد شرق عندنده امتعهٔ بیت، فرنکلر نزدنده اناسنه باباسنه نازلانوبده اذا وجفا وایدن صبیان کبیدرلر .

هرشیئی طلب وارزو بیاغی جنت، اعتدال ایسه حقیقة برکنز کمال وفضیلتدر . »

مقتطفات منظومه

—

ابن راوندینك :

سبحان من وضع الاشیاء موضعها
وفرق العز والاذلال تفریقا
کم عاقل عاقل اعیت مذاهبه
وجاهل جاهل تلقاه مرزوقا

هـذاالذی ترك الاوهـام حائرة
وصـیر العـالم النحریر زندیقـا

***

بوکا جوابا دنیلش : (*)

کم من ادیب فهم قلبـه
مستکمل العقل مقل العـدیم
ومن جهول مکثر ماله
ذلك تقـدیر العزیز العـلیم

شوده کتاب الشفاده مندرجدر وابن راوندینك سوزینه حقیقة برجواب حکیمانه در :

اعجب من ربی وربی حکیم
قد حرم العـاقل فضـل النعیم
ماظـلم البـاری ولکنه
اراد ان یظهر عجز الحـکیم

***

(*) بو بیت فخرالدین رازی حضرتلرینك ایمش .

شو بيت ابو السعود افندی مرحومه ايراد اولنمش

محض ثقلتله ثقلت محضك
لطف ايدوب فرقنی بيان ايله‌ك

مشار اليه حضرتلرينه بويله جواب ويرمش :

محض ثقلتله ثقلت محضك
فرقنی بيلمامك جهالتدر
بيلجك ينه ايتمك استفسار
خفت محض محض خفتدر

جناب عرفی شو مربعی حالت نزعده سويلمش

ای مرگ مرا ز يار شرمنده مكن
نوميدم ازان كوهر ارزنده مكن
يار آيد و جان رود خدايا نفسی
مهلت ده در قيامتم زنده مكن

سلطان سلجوقی آلب ارسلانك وزیر شهیری نظام الملك طوسی‌نك بغدادده انشا ایتدیردیکی مدرسهٔ نظامیه‌ده خیلی مدت تدریس علوم ایلش وسلاجقه اعصاری علماسنك برنجیلرندن بولنمقله شهرت المش اولان ابو اسحاق ابراهیم ابن علی فیروز آبادی سویلشدر:

سئلت الناس عن خل وفی
فقالوا ما الی هذا سبیل
تمسك ان ظفرت بود حر
فان الحر فی الدنیا قلیل

حقیقت دنیاده محب وفاشعار بولمق نه مشکلدر! هله زمانمزده باکه مستحیلدر دیر ایسه‌ك وجداناً اولسون مؤاخذه ایدلمیز صانیرز. البت جناب متنبینك:

ما الخل الا من اود بقلب
واری بطرف لا یری بسوائه

بیتیله تعریف ایتدیکی دوستلق یوق کبیدر.

عبد الله ابن عباس رضی الله عنهما بیورمشدر:

اذا كثر الطعام فحذرونی
فان القلب یفسده الطعام
اذا كثر المنام فنبهونی
فان العمر ینقصه المنام
اذا كثر الكلام فسكتونی
فان الدین یهدمه الكلام
اذا كثر المشیب فحركونی
فان الشیب یتبعه الحمام

یعنی: یمكی چوق یرایسهم بنی منع ایدیكز؛
زیرا چوق یمك قلبی افساد ایدر؛
چوق اویورسهم او یاندیریكز؛
زیرا چوق اویقو عمری تنقیص ایلر.
چوق سویلر ایسهم صوصدیریكز؛
زیرا كثرت كلام مدار انهدام دیندر.
چوق اختیارلر ایسهم تحریك وایقاظ ایدیكز؛
زیرا اختیارلقده اولوم یقیندر.

برجاریه‌نك صاچنی تراش ایدوب فاتحك وزراسندن واخص ندماسندن عاشق احمد پاشایه شربت ویردیررلر؛ پاشا جاریه‌یی او حالده کورنجه بیت آتی‌یی بالبداهه سویلر:

زلفن کیدرمش اول صنم کافرلکن قویمز هنوز
زناری‌نی کسمش ولی داخی مسلمان اولمامش

بوده مشار الیه احمد پاشانکدر:

مشکل بودرکه هر کیمه بن حالم اغلاسه‌م
عشقك یوانده اول دخی بندن بتر چیقار
احمد عجب می جنت کویکدن اولسه دور
بیلمزلك ایله آدم الندن نه‌لر چیقار

***

یحیانك:

اوشه حسن ایدر سینه‌مه کولمکدن عار
خبری یوق که انك جانم ایچنده یری وار

***

طالب مرحومکدر :

هر باده که سنسز ایچرم بزم بلاده
خوناب اولور البته چیقار دیده‌لرمدن

⁂

اشارة الکلب

من کتاب کشف الاسرار عن حکم الطیور والازهار
مترجمدر (*)

—

قاپونك اوکنده طوروب پنجره‌دن آتیلان شیلری

(*) شو مقاله وقتیله ثمروخ نامنده برمجموعه‌یه درج ایدلمشیدی بو جهتله شمدی تکرار بورایه درجی عبث کبی کورنیور فقط دکلدر زیرا بو بر مقاله‌درکه کرچکدن ناصحانه کرچکدن حکیمانه یازلدیغی برنجی نشرنده دخی پك چوق ذوات کرام طرفندن اعتراف بیورلمش وعربلرله غربلولرك شو یولده اولان آثاری بیننده‌کی فرق کلی‌یی ارائه وحق رجحانك عربلرده قالدیغنی اثبات ایلدیکی تصدیق ایدلمشیدی اویله اونجه بوقدر اهمیتلی براثرك ایکی دفعه نشری دکل دها زیاده نشری بیله عبث اولمز. برده بز بونك صاحبی طرفندن یازلمش دیکر بعض آثار مقبوله‌یی دخی ترجمه ومجموعه‌مزه درجی تصمیم ایلش اولدیغمزدن هپسنی برمجموعه‌ده بولندیرمغه مجبوراولدق و بناء علیه تکرار نشرینی عبث اولسه بیله طبیعی کوردك .

طوپلامقده اولان بركلبك اوكاچنده بولنان ذاته خطابيدر:
اى اوده مصطبه نشين استراحت، اى اسبابه تشبثده بيقدرت، اى تحف لباسلرله پرزينت اولان كشى! بنده كى آداب ايله تأدب ايت زيرا فعل جميل هروقت بنم معتادمدر.
نفسكى بنم اخلاق وشمربمله اصلاح ايله! كندى فراستمدن وسنك اوزرينه اولان حسمدن سكا سويليه جكلريمى ديكله!

بن صورتده حقيرم؛ سن بنى معناً دخى فقير كوررسك. اوت بن افنديلريمك قپوسنده طورر برفقيرم امّا افنديلكه خواهش ورغبتم هيچ يوقدر. عادتمدن دونمم. اونلردن مطالباتمجه قطع اميد ايتمم. قوغوليرم كيدرم ينه عودت ايدرم طارلمام. حب ووداده، عهد وميثاقده ابراز ثبات ومتانت ايلرم. هركس اويوركن قالقار اونلرى حفظ وصيانت ايدرم. مال معدودم، سماط ممدودم، رباط معهودم، مقام محمودم يوقدر. ويررسهك شكور، ويرمزسهك صبور اولورم. خسته لنورسهم مداواة ايستهمم. اولورسهم تابوتله طاشنمم؛ غائب اولسهم كمسه عودتمى تمنى ايتمز؛ اولسهم چوجقلرم اغلامز. يوله چيقسهم يوللق طاشيمام. نه مالم واردركه حق وراثتى بولنسون. نه ترلالرم واردركه

حراثت اولنسون . غائب اولدیغم وقت بکا اغلامدقلری کبی بولندیغم وقتده کمسه یوزیمه باقمز .

اشته بو حاللره برابر ینه بن عالمك اطرافنی حمایه‌دن واونلر حقنده‌کی وفامی ادامه‌دن کری طورمم ؛ مزبله‌لرنده اعتکافه قناعت ایدرم .

امدی اطوار وعاداتمی بکنندك ایسه بو یوله تمسك ایت ! مسلکمی طوت ! اخلاقله متخلق اول ! حفظ محبتی بندن اوکرن ! احوالکی بنم احواله، اطواریکی بنم اطواریمه اویدیره‌رق علو یته تمسك ایت ! بن قدر حقیر برکلبم ؛ لکن غل وغشدن آزاده برقلب صاحبی‌یم .

جوارمده بولنان قومشولری محافظه‌ده ثابت قدمم . کیجه‌لریده آنلری حمایه عادتمدر . بنی هرعسرویسرده هرحالده شاکر وصابر کوررسین. آچلقدن اولسه‌م، مصائب کونا کون ایچنده ایکلیوب قالسه‌م ینه کمسه قولاق آصمز .

جناب حق بنم کمسه‌دن شکایتم اولمدیغنی بیلیر زیرا امورمده کندیسنه توکل ایدرم . عرضمی صیانت ایچون هرحقارته تحمل کوستریرم. رزالت سؤالدن دخی قاچارم .

***

محاضرات

مقتطفات

نومرو ۲ برنجی جلد ۱۵ ربیع الاول

شام شریف افاضل علماسندن منیر زاده شیخ صالح افندی طرفندن سویلنیلان تقریضدر

—

قداطلعت على هــذه الفريدة السنية* المجلة البديعة البهيه* المسماة (محاضرات ومقتطفات) فوجدتها بماتقربه الاعين زاهية زاهره* و بماتشتهيه الانفس باهية باهره* رقت وراقت * وعلى اقرانها فاقت * فقلت :

انظروا هذى الزوايا الفاخره
قدغدت فيهـا الخبايا ظاهره
جمعت من كل معنـا باهره
فاغنموا مما اشـتهيتم زاهره
فلقـد انشـدكم تاريخهـا
انهـا مقتطفـات باهره

۱۳۰۰

علم

شرف بالعلم راتب   شرف يسمو المراتب
لا تمل للجهل اصلا   فهو داع للمثالب

علمکه حائز وصاحبلری (عالملرله عالم اولميانلر مساوی اولورلرمی) مفاد نص جليلی ايله ممدوحدرلر انسانك نفس وخلقنده انيس ورفيق وحالت يأس وخرمانده دليل ومعين صديقيدر . علم ايله عبد حر منزلهسنه، احرار ابرار مرتبهسنه ايرر . خبرده وارد اولمشدرکه ناسك درجهٔ نبوته اقربی اهل علم وبرده اهل جهاددر. کشاف مرحوم ابن عباس رضی الله عنهمادن نقلا بيان ايلرکه حضرت سليمان عليه السلام علم ومال وحکومت بيننده مخير براغلديغی حالده علمی ترجيح وقبول ايتمسيله مال وحکومتله دخی تبجيل بيورلمشدر . علم خير المواهب جهل ايسه شر المصائبدر . علماء کرامك رکن دنيا اولدقلری احاديث نبويه ايله ثابتدر . علمك امام العمل اولديغی اشرف انبيا عليه افضل الصلوة والتحايا افندمز بيان بيورمشدر . حضرت داود عليه السلامه دميردن نعلين کيهرك دميردن عصايه طيانهرق تحصيل علوم ايچون تا او نعلين وعصا ياريلوب قيريلنجهيهقدر طولاشمق امر بيورلمشدر . باخصوص بزلرکه امت محمددن اولمقله شرفياب علمی چينده اولسه تحری يه مأمورز . بزه تحصيل علوم ومعارف هر وقت، هر زمان فرضدر . امام علی رضی الله عنهك شو قطعهسی :

العلم زين للفتی   والعقل طوق من ذهب
والصدق، نور واضح   والکذب نار من لهب

وامام شافعی رحمة الله علیهك شو بیتی :

حیات القلب علم فاغتنمه ومَوت القلب جهل فاجتنبه

برشاعر ماهرك :

العلم ماء قد جرت والوقت سیف قاطع
ان لم یقلد بالعمل فالعلم در ضایع

کلام حکیمانه‌سی فضائل علم و عرفانه دال، انی تحصیلك الزمیتنی مشعر، وعلمك عمل ایله تقیید وتشییدینی ناصح درلر . (معارف وتقوانك اوج علای فضل وکماله ترفیع واعلا ایلدیکی کامل متقی هیچ بر وقت تأثیر فقر وبیکسی ایله حضیض اسفل حقارت وذلته هبوط وسقوط ایتمز . فسق وفجورك، جهل ونادانیك قعر دنائت ومذلته القا ایلدیکی بدبخت ایسه ثروت بی انتها ویا عزت اقارب واحبا ایله هیچ بر وقت درجهٔ علیای شرف وحرمته عروج وصعود ایلز . چونکه : علوم ومعارف احوال انسانی اصلاح خصوصنده بر پدر، فسادینی صلاحه تبدیل امرنده بلکه‌ده پدردن دها مقدم، دها غیور، دهاشدید الاثردر؛ چونکه : دیانت وتقوی نفع حسبیله شفقتلی برمادر، بلکه‌ده مشتاق ومنقادینی اغوش مرحمت ومروتنده حفظ وصیانته مادردن دها زیاده خواهشکردر . اشته شو فضائل عالیه‌یی، شو محسنات جلیله‌یی، پیش نظر دقت و اهمیته آلوبده معارف وتقواده کسب کمالاته چالیشمالی ولذایذ علم وعرفان ایله شیرین مذاق اولملی ومکارم اخلاق ایله اتصاف ایتملی؛ تاکه جناب رب رحیم نعم خیریه ورفاه وراحت کامله احسان بیورسون) .

مقتطفات منثوره

—

امام جعفر صادق حضرتلری شو بش صنف کسان ایله اختلاط اصلا جائز اولەمز دیەرك انلرله الفتی منع بیورمشلردر:
کذاب خانه خراب، احمق خیرەسر، بخیل مستحق التذلیل، بدخوی تیرەدل، فاسق بیحاصل .

سید الطائفه حضرت جنید « فاسق نیکوخوی ایله صحبتی عالم بدخلق ایله الفته ترجیح ایدرم » بیورمشلردر .

امام اعظم حضرتلری برکون شاکردانیله برابر قیره کیتمشلردی؛ برادمده اونلرله برلکده بولنمش وطنبورینی برابر المشدی . شاکردان طنبوری قیرمق لزومنی درمیان ایلدیلر؛ بونك اوزرینه استاد افخملریله شویله بر مکالمه وقوع بولدی :

امام — نه ایچون قیراجقسکز ؟
طلبه — آلت فساد درده اندن ایچون .
امام — سزك هپکزدەبررالت فسادواردر اونلریده کسك .
طلبه — یا امام اونلردن هم صلاح همده فساد حاصل اولور .

امام — اویله ایسه طنبورك تکنه‌سیده آلت صلاح اوله بیلیر.

بونك اوزرینـه امام اعظم حضرتلری امر بیوروب طنبورك یالکز تللرینی قوپارتدیردی تکنه وچوبنی قیردیرمدی.

حکمـا اهل کرمی درخت بارداره وسائری هیزم کوهساره تشبیه ایتمشلردر؛ چونکه اهل کرمدن هرکس منتفع اولور.

افلاطون دیمش:

خلق اوچ قسمدر. بری اعالیدر، حجت والزام ایله ضبط اولنـور؛ بری اواسـطدر، اکثر امورده ترغیب واستمالتله استخدام ایدیلور؛ بریده اسافلدر، ترهیب وتهدید ایله ضبطی ممکن اولور. بو اوچ قسمه متسـاویاً عنف مجرد ایله حکومت مشکلدر.

هلك المتسوفون (*)

(*) معلومدرکه متسوف تسوفدندر تسوف ایسه تأخر دیمکدر.

مهمات کلیه‌نك تأخیرنده نیجه مخافات ' بوکونکی ایشی یارینه براقمقده هزار آفات واردر .

شهرت ذاتیه‌یی منافع عمومیه‌یه ترك وفدا صفات ممدوحه ومقبوله‌دندر .

ارسطو دیمش :

خیر، فضیلت هیچ بر وقت صاحبنی محو وخراب ایتمز؛ عدالت هیچ بر اداره ایچون سم هلاك ومصیبت اوله‌مز .

اطبادن مرضی ، احبادن ضرری کتم ایدن نفسنه خیانت ایتمش اولور .

مروت جمیع محاسنی جامع براسمدر .

حکما دیرکه محبت عدالتدن افضلدر، زیرا وحدت طبیعی‌یه مشابه ومشاکلدر؛ عدالت ایسه وحدت صناعی‌یه مماثلدر . هیهات که طبیعی صناعی کبی اوله !.

نفس خسیس وشخص خبیثه مروت ایتمك دامنده خار وکریبانده مار بسلمك کبیدر .

شو بش شیدن فائده میسر دکلدر :

قول بی عمل ، مال بی خرد ، علم بی صلاح ، صدقهٔ بی نیت ، زندکانی بی صحت .

عفو ایولری اصلاح ایتدیکی درجه‌ده کوتولری افساد ایدر .

عابد ادای فرائضه مداومت قیلان ، ذاهد قسمت آلهیه‌یه راضی اولاندر .

احبادن برینه شخص بیکانه‌دن جفا و اهانت صدورنده سکوت ایله معامله ایدیلوب مدافعه ومقابله‌یه تصدی اولنمزسه دعوای محبت لغو محض اولور .

الفت وصحبت مراد اولنان کمسه‌ده شو اوچ فضیلت بولنملیدر :

عقل وهوشمندی ، نیك خویی وحسن شیم ، دیانت وتقوی وصلاح .

مجموع بنی‌آدم بریردن عزم سفر ایلمش برنیجه‌یاروهمدم منظره‌سنده‌در .

مدنيت هيچ بر وقت توليد مضرت ايلمزچونكه عارضى دكل طبيعيدر، زيرا انسانلر مجتمعاً و مختلطاً ياشامق ومتمدنانه عمر سورمك ايچون خلق ايدلمشدر . مدنيتده بعض احوال غير لايقه و قواعد غير مفيده كورويور ايسه‌ك بونلرى اوندن متولد صانمق خطاسنده بولنميه‌لم . فنالغك منبعى مدنيتده دكل بزده، هوا و هوسمزده، دها طوغرى هوا وهوسمزى سوء اداره‌مزده‌در .

***

بقراطدن انسانيت نه‌در ديه صورمشلر؛ اوده شويله جواب ويرمش :

« زمان اقبال ودولتده تواضع، يوقسوللق ايله برابر سخا، منتسز عطادر . »

***

عقل انسان ايچون وزير رشيد، ظهير سعيددر؛ اكا اطاعت ايدن فلاح ونجات بولور، عصيان ايدن ايسه محو وخراب اولور .

***

حكماى قديمه‌دن برى ديمش:

« انسان ! نه‌دن شكايت ايديورسك ؟ مدت العمر دوام ايدن نزاع وجدالدنمى ؟ اويله ايسه‌ ايتمه ؛ زيرا

شو جهان فانیده شرط غلبه وظفر بودر . یوقسه ظلم وغدردنمی؟ اکر اوندن ایسه نه ایتمه ؛ زیرا عالم بقاده یاشامق سعادتنه نائل اولمق ایچون شو محنت خانهٔ فناده اکمال انفاس معدوده یه چالیشانلره ظلم واعتسافك نه تأثیری، نه حکمی اوله بیلیر؟! یوقسه اولومدن می شکایتك وار؟! صاقین، صاقین! او مخلص معنوی اولان اولومدن شکایتده بولنمه، بولنمه که سنیده، بنیده، جمله یی‌ده شو مضیق سفالتدن، شو تنکنای جهالتدن خلاص ایده جك او اولومدر؛ اوت یالکز اولومدر. »

عصمت، سیدشریف قولنجه «عندنده معاصی یه اقتدار وار ایکن اجتناب ایلمك ملکه سندن عبارتدر» جلال دوانی قولنجه «حق تعالی عبادده ذنب وعصیان خلق ایلامکدر» فلاسفه اعتقادنجه «فجوره مانع ملکهٔ ملکیه‌در» .

مقتطفات منظومه

شاعر الوزرا ، وزیر الشعرا ابوالفتح البستی مرحومك آثار برکزیده سندن اولان (قصیدة الحکم والامثال) در :

زیادة المرء فی دنیاه نقصان   وربحه غیر محض الخیر خسران
وکل وجدان حظ لاثبات له   فان معناه فی التحقیق فقدان

یاعامراً لخراب الدهر مجتهدا　بالله هل لخراب العمر عمران
ویاحریصاً علی الاموال یجمعها　انسیت ان سرور المال احزان
دع الفؤاد عن الدنیا وزینتها　فصفوها کدر والوصل هجران
وأرع سمعك امثالا افصلها　کما یفصل یاقوت و مرجان(*)

انسانك دنیاجه تزاید ایام وزمانی نقصان، محض خیردن غیری قازانجی خسراندر . دوام وثباتی اولمیان حظ ونصیب، صورتده موجود وحرزجان ساده دلان، اماحقیقتده مفقود ومنفور عاقلاندر .

ای شو خرابهٔ دهری اعماره جهد واهتمام، سعی واقدام ایدن بوالهوس ! الله ایچون سویله خراب عمر ایچون امکان عمران وارمیدر ؟

ای جمع اموال وادخار نقوده حریص اولان آدم ! مسار اموال محض اکدار واحزان دکلمیدر ؟

شو جهان دون، انده کی تزیینات کونا کون سنی فریفته ومفتون ایتسون؛ واقعا انلردن افتراق ومحرومیت مورث کدر وخرمان کورونور، اماحقیقتده انلره وصال ونائلیت موجب الم وهجراندر .

او یله ایسه یاقوت ومرجان کبی اثیار وتفصیل ایده‌جکم

(*) مابعدی دیکر نسخه ده در　وادیب مشار الیهك سائر بعض آثار مقبوله‌سنك دخی مجموعه‌مزه درجی مقرردر .

حكم وامثالی جان قولاغیله دیکله ! «زیرا بونلرك هر بری
حرزجان ایدلمکه سزا برر الماسپارهٔ بی بهادرلر . »

محمود ابن الشیخ فخر الدین قدس سره : (*)

لنقل الصخر من قلل الجبال احب الی من منن الرجال
یقول الناس کسب فیه عار فقلت العار فی ذل السؤال

« بنجه طاغ باشلرندن قوجه قوجه طاشلری طاشیمق
خلقه منت ایتمکدن ایودر . خلق بویله قازانجی تعییب
ایدرلرسه اصل عیب ذل سؤالی ارتکابدر جوابنی ویریرم .

عریب که خلیفهٔ عباسی مأمون مشهورك جاریه
ومحبوبه‌سیدر مشار الیهه خطاباً شویله سویلش : (*)

وانتم اناس فیکم الغدر شیمة
لکم اوجه شتی والسنة عشر
عجبت لقلبی کیف یصبو الیکم
علی عظم مایلقی ولیس له صبر

(*) بعض نسخه‌لرده‌ده بو بیت حضرت علی کرم الله وجهه نکدر
دینلمشدر .
(*) بو وام النهانك بیتی زهنی افندینك (مشاهیر النساء) نام
اثر معتبرلرندن مقتطفدر .

(آه ارككلر ! غدروجفاسزه‌خوی اولمش ! برچوق يوزيكز، اون‌درلو ديلكز وار! كوكله تعجب ايديـورم‌كه بونجه آلام واذايا ايله برابر ينه‌سزه نصل‌ميل‌ايديور.)

***

ام‌النهاء نامنده اندلسلى برشاعرهٔ ماهره‌نكدر:

يا عين صار الدمع عندك عادة !

تبـكين فى فرح و فى احزان !

(اى كوز ! اغلامغى عادت ايدنمشسك ! اوان فرح وانبسـاطده‌ده اشكريزان، زمان احزان وآلامده‌ده كريان اوليورسك ! .)

***

ايا ابن آدم لايغررك عافيـة

عليك شـاملة فالعمر معدود

ما انت الا كزرع عند خضرته

بكل شئ من الآفات مقصود

فان سلمت من الآفات اجمعها
فانت عنـد كمال الامر محصود

ای ابن آدم! دوام کمال عافیتـه مغرور اولمه؛ زیرا انفاس حیـات معـدود، مدت عمر محدوددر. سن اول مزروعات کبیسـك که یشـیل ایکن بـیـك درلو آفات ومهـالکه اوغرامسی ملحوظدر؛ او آفات ومهـالکك هپسندن قورتلمش اولسـهك بیله نهایت برکون اولور کماله ایرر، حصاد ایدیلورسك.

⁂

صائبك:
« آه اگر مستی نمودی هر حرامی چون شراب »
« آن زمان معلوم گردد در جهان هشیار کیست »

⁂

منشدینی بیلمیورز:
« آنکه شیرانرا کند روبه مزاج »
« احتیاجست احتیاجست احتیاج »

⁂

« ای برادر برگریز از یار بد * یار بد بدتر بود از مار بد »

« ماربد تنها ترا برجان زند * يار بد برجان وهم ايمان زند»

* * *

اشهر العشاق سيد نسيمى :

« زاهدك برپارماغك كسسك دونر حقدن قاچار »

« كور بومسكين عاشـقى سروپا صويارلر اغلامز »

چغال زاده رستم پاشا حقنده سويلنمشدر :

اوليجق بركشينك بختى قوى طالعى يار

كهله‌سى داخى محلنده‌انك ايشه يارار

* * *

آغوش خيالنده ايكن مسكنى هرشب

كوردكجه فهمي ينـه بيكانه لك ايلر

* * *

نه‌سيم وزر نه بيم صرف نه‌ده انديشهٔ امساك

باقلسـه ديدهٔ امعـان ايله راحتـده مفلسلر

«آه دیرسه‌م بیله آه ایتمکه باشلار کوهسار»
«آه دیر آه ایشیدر کوه بلاده دل زار»

اشارة الجمل

—

«من کتاب کشف الاسرار عن حکم الطیور والازهار»
مترجمدر

بر دوه‌ده شو یولده خطاب ایتدی :

ای طریق فیض ورفعته سلوکه راغب اولان کمسه ! فقر و تواضعی کلبدن اوکرندیکك کبی صبر ومتانتی ده بندن اوکرك ! زیرا بالین فقره باش قویانلر ایچون متین و صابر اولمق کرکدر؛ متین و صابر بین الاکابر هر وقت مقبول و بنام ومشار بالبناندر .

برکره بکاباق ! نه‌قدر آغیر یوك یوکله‌نیر ، نه‌قدر چوق مراحل قطع ایدر ، بیك درلو زحمتلره تحمل ایلر ، هرکونه مزاحمه قاتلانیرم ؛ ینه هیچ اوصانمام ، هیچ بیقمام ؛ هیچ مأیوس وملول اولمام .

« احوالمه عطف نظر امعان ایله ! ایسته‌دیکم وقت

الك جسور آدملره بيله قارشى قويمغه مقتدر ايكن براوفاجق چوجوغه دخى بيون اكرم؛ اويله رزيلانه شوكا بوكا صالديرمام؛ يوكيمى طاشيمقله متلذذ اولورم؛ اصلا خيانت ايتمم؛ هراوكده كلانه، هريتشديكم شيئه طوقنمام؛ ايشيمى بيتيردكدن صكره صاحبم يولاريمى اوزريمه آتار، بنده قيرلره چيقار ككش اوتلارم؛ سوروجيمك سسنى ايشتديكم كبى يانه ياقلاشير، يولاريمى تسليم ايدرم امرلرينى انفاذ ايچون بونيمى اوزاتيرم؛ يوكيمى بيلمز و يايولدن چيقار ايسه‌م كنديمه انقيادم اولان آدم يولاريمى طوتار، يوليمى كوسترر، بنده اكا اصلا مخالفت ايتميه‌رك اطاعت ايلرم؛ آجيقير و ياصوصار ايسه‌م صاحبمه خبر ويررم ازه قناعت ايدرم .»

« حاصلى بن سزك الك كوچك براشارتكزه بيله مسخرم؛ يوكلريكزى يوكلتيرسكز، قونه كوچه منزل مقصوده قدر كيدرز .»

محاضرات

مقتطفات

نومرو ٣ برنجی جلد ١ ربیع الآخر

اسلامیتده

﴿ امر سعی ۰ نهی بطائت ﴾

ان الله یکره العبد البطال

واقف حقائق دنیویه واخرویه اولان جناب رسالت پناه صلی الله تعالی علیه وسلم افندمزك سرنامهٔ مقال اتخاذ ایلدیکمز حدیث جلیلی و (اشق الاشقیاء من اجتمع علیه فقر الدنیا والاخرة) بیان صدق نشانی سعی وغیرتی مدح وثنا وتنپروری و بطائتی ذم و تقبیح مقصد حقایق بینانه سیله سانحه پیرای صدور اولمش اولدیغی کبی عم زادهٔ اشرف انبیا حضرت مرتضی رضی الله عنهك (من مات تعباً من کسب حلال مات والله عنه راض) قول جمیلی اوامر رسالت پناهی یی مؤیددر و بونلردن بشقه خبر شریفده (احرث لدنیاك كأنك تعیش ابداً . واعمل لاخرتك كأنك تموت غداً) وارد اولمشدر .

برنجیسی یعنی فاتحهٔ مقالهمز اولان حدیث شریف (عبد بطال عندالله مستکره) اولدیغنی مبین وحدیث ثانی ایسه (برآدم ایچون اشد شقاوت کندیسنده فقر دنیا وآخرتك اجتماعیدر) مضمون منیفنی محتویدر. قول مصدق مرتضوی دخی (کسب حلال تعب ومشقتیله اولن اولسون خالق مکونات آندن راضی اولور) معنای شریفنی متضمندر. صوکنجیسی (دنیاکه الی الابد یاشایه‌جق کبی چالیش، سعی وعملده بولك آخرتك ایچون یارین اوله‌جك کبی اوغراش متبصر وحاضر اول) امرینی ویریور.

نیجه نصوص جلیله، نیجه احادیث نبویه، برچوق اخبار خیریه وعلیه واردرکه هپسی محمدیلری سعی وکوششه سوق ایده‌یور؛ هر خلیفه، هر ناصح متنصح مسلمانلری بطائتدن منع ایتمشدر. «دنیاك ایچون، آخرتك ایچون چالیش طورمه سعیك قدر بولورسك» امرلری هر خطبه‌ده ویرلشدر.

تواریخ اسلاف اسلامه مدنظر ایدیکز! غلغلهٔ عظمت اسلامیه‌نك آز زمان ایچنده هر طرفی قاپلامسنه باشلوجه سبب غیرت اولدیغنی کوررسکز!

مطلق ومحقق‌درکه هیچ بردین بوقدر چابوق توسع

اتمامش، بوقدر چابوق نشر فضائل ایلمامشدر . کورـ
مزمیسکز که اراضیٔ حجازیه‌ده طلوع ایدن آفتاب اسلامیت
نه‌قدر آز وقت ایچنده نه‌قدرچوق یرلری ظلمت جهالتدن
قورتارمشدر .

حیرت رس افکار اولور بو سرعتك سببی آیاندر؟!
ایلك مسلمانلرك برالنده سیف شجاعت، او برالنده قانون
عدالت اولدیغی حالده هرطرفه اعلان مکنته، نشر معدلته
غیرتلری دکلمی ؟

دوشونه‌لم! ظهور اسلامیتدن دها یارم عصر کچمه‌دن
مسلمان کمیلرینك اطه‌لره ولوله انداز دهشت اولمسی،
عرب آتلولرینك استانبوله صولت دلیرانه‌سی، غلطه‌ده
مؤذنان اسلامك (الله اکبر) صدای بلندینی کوکلره
چیقارمسی نه‌سایه‌سنده‌ایدی؟ غیرت وسعی وهمت‌سایه‌سنده
دکلمی ؟

تأمل ایده‌لم ! غازیان اسلامك صمصام جلادت‌وغیرتی
بریچق عصر ایچنده تا (پره‌نه) طاغلرنده،(چین) سرـ
حدلرنده یلمسان کوسترمسی، کندیلرندن یوزدرجه بیوك
اولان ایران اردولرینك طارمه طاغنیق اولمسی، اعداده
فکر مقاومت قالمامسی نه اثری‌ایدی؟ هب غیرت مردانه،
هب همت عادلانه اثری دکلمی ؟

هم مسلمانلر الدقلری امر غیرت، نهی بطائت تأثیراتیله یالکز سیف شجاعته دایانه‌رق، رماح بسالته کووه‌نه‌رك اثبات مکنت وقوت وکسب شان وسعادت ایتدیلر؛ غضنفرانه ضبط ایتدکلری بلده‌لری عادلانه همتلریله بر کاشانسرای سعادت، سطوت انداز مواصلت اولدقلری خرابه‌لری سعی وکوششلریله بر رشکوفه زار بهجت، قوهٔ انباتیه‌دن محروم صاییلان طاغلری حراثت وزراعته جهد وغیرتلریله منبع فیض و برکت، یشادقلری هرشهری مجمع ارباب معرفت حالنه قویدیلر. مدارس علوم وفنون ایله طولدی. بلخده، هراتده، نیشابورده، بغدادده، سوریه ده، مصرده، افریقاده، اندلسده علم وفضیلت، صنعت وتجارت مدنیت اسلامیه‌یه اساس متین ایدی. خرستیانلر بطائت وتعصب ایچنده سفیل وسرگردان، خائب وحیران یشارلر ایکن، مسلمانلر غیرت وکوششله دنیانك اك صنعتلی، اك زنکین، اك مسعود، اك قوتلی خلق اولدیلر؛ آثار صنعت ومعرفتلری بقایاسی حالا کورنلره حیرت ویره‌یور؛ تاریخك اثبات ایتدیکی قدرت وسطوتلری هرکسی مبهوت ایده‌یور. مسلمانلردن غازی، قاضی، عالم، متقی، حکیم، ادیب هپسنك دیناً مکلف اولدیغی وظائف منافع عامه‌یه خدمته منحصر ایدی: ارباب سیف صولت جهانکیرانه

ایله توسیع ملك ایدرلر، حکام عدالت عدل مدققانه وحقانیت عالم پسندانه ایله سعادت عامه‌یی تأمینه چالیشورلر، حقیله‌ده موفق اولورلردی؛ علما، فقها، حکما، ادبا نشر انوار علم وحکمته، ترقئ فضل و معرفته صرف قدرت وقوت ایلرلر ایدی.

اشته بویله موفقیات لاتحصی مجرد زیور فاتحهٔ مقال ایلدیکمز مثللو وارد وصادر اولان اوامر،وصایا و نصایحه تمامیله امتثال و آنلری بیله‌رك وموجبلرینه توفیق حال ومشوار ایدرك بطالتدن قطعیاً اجتناب، سعی وغیرته‌جداً تمایل وانهماك سایه‌سنده ایدی.

مقتطفات منثوره

امام ابوحنیفه رحمة الله علیهك خاتمنه شو:

«قل خیراً والافاسکت»

یعنی خیرسویله یاخود سکوت ایت.

امام شافعی رحمة الله علیهك خاتمنه شو:

«الراحة فی القناعة»

یعنی راحت قناعتده‌در.

امام محمد رحمة الله عليهك خاتمنه شو :

« من صبر ظفر »

يعنى صبر ايدن موفق اولور .

—

امام يوسف رحمة الله عليهك خاتمنه‌ده شو :

« من صمت نجا »

يعنى صمت وسكوت ايدن نجات بولور.
كلام حكمت انسجامى مكتوب ومحكوك ايمش .

***

ابن عباس رضى الله عنهما بيورمش :

مؤمن ايچون علم خليل، عقل دليل، حلم وزير،
عمل قائد، رفق والد، لين برادر، صبر امير لشكردر.

حضرت على رضى الله عنه بيورمش:

ادب زنكينلكده زينت وحلى، عندالحاجه بركنز لا يفنى،
مروت ايچون معين وشفيق، مجالسده مصاحب ورفيق،
وحدتده مونس صديقدر؛ آنكله قلوب واهيه عمارت

تامه، عقول ميته حيات تازه بولور؛ طلاب الباب آنکله هر حقايق دراك وصاحب فكر چالاك اولور.

استاذ حكما الشيخ الرئيس ابن سينا حكمتى مجملا شويله تعريف ايلمشدر : (*)
حكمت، على قدر طاقة البشريه تصور امور وتصديق حقايق نظريه وعمليه ايله نفس انسانيه‌يى استكمالدر .

ابو عبدالله سائلى ديمشدر:

صواب وخطايى اكلايه‌ميه‌رق دوچار اشتباه وتردد اولديغك وقت هوا وهوسنه اقرب اولان جهته باق آندن اجتناب ايت، ابعد اولان جهته انهماك وآنى ترجيح ايله.

فيثاغورث ديمش :
اى كنج! تعب تعلم ومشاق تحصيله طاقت كتوره‌ميورسه‌ك شقاى تحمل كدازجهله دايان.

(*) استاذ مشار اليهك حكمتك تعريف واقسامنى مبين وموضح بر رسالهٔ مرغوبه‌سى دردست ترجمه اولوب رساله‌مزه درج اولنه‌جقدر .

صاحب استیانه جناب رب عزت، مونس استیانه فرقان پر یمن ومسعدت، واعظ استیانه موت پرعبرت، کنز بی‌نهایه استیانه قناعت کفایت ایدر؛ بودرده‌رضا کوسترمیانك حقندن ایسه آتش کلیر.

***

کوز نظره، یرمطره، عالم اثره، سائل سؤاله، حریص ماله، بحرآبه، نار حطبه طویمز.

ناس درت قسمدر:

برطاقی بیلمز، بیلمدیکنی ده بیلمز، بونلر احمقلردر کندیلرندن اجتناب ایدیکز؛ برطاقی بیلمز، بیلمدیکنی بیلیر، بونلر جاهللردر کندیلرینه تعلیم ایدیکز؛ برطاقی بیلیر، بیلدیکنی بیلمز، بونلر نائم وغافللردر ایقاظ ایدیکز؛ برطاقیده بیلیر، بیلدیکنی ده بیلیر، بونلر عالملردر آنلره اتباعه چالیشکز.

***

افلاطون دیمشدرکه:

برایشده اختیار وطلب سرعت موافق عقل وحکمت دکلدر؛ عقول وفراست کامله اربابنه لازم اولان برایشك حسن ونفاستنه دقت ایلمکدر، زیرا خلق آنك نه‌قدر مدتده بتدیکنی صورمزلر، دوشنمزلر بلکه نفاست وجودنه عطف نظر دقت ایدرلر.

حضرت علی رضی الله عنه بیورمشدر:

رفق تواضعده، ریاستی علمده، کرامتی تقواده، مودتی صدقده، نصرتی صبرده، عبادتی ورع وعفتده، غنایی قناعتده، شکری رضاده، راحتی ترك حسدده، فراغت غیبتی خلوتده، انسی تلاوت قرآنده، ثقل میزانی ذکراللّه‌ده، برکتی سخاده بولدم.

***

علومی تعلیم ایچون تحصیل عمل ایچون تحصیلدن دها افضلدر.

***

غریب ضیافت نون اضافت کبیدر.

مقتطفات منظومه

شاعر الوزراء، وزیرالشعراء ابوالفتح البستی رحمة الله علیهك (قصیدة الحکم وامثال)ندن مابعد

احسن الی الناس تستعبد قلوبهم	فطالما استعبد الانسان احسان
یا خادم الجسم کم تسعی لخدمته	اتطلب الربح فیما فیه خسران
اقبل علی النفس واستکمل فضائلها	فانت بالنفس لا بالجسم انسان
من کان للخیر مناعاً فلیس له	علی الحقیقة اخوان واخدان
وان اساء مسیء فلیکن لك فی	عروض زلته صفح وغفران
وکن علی الدهر معواناً لذی امل	یرجو نداك فان الحر معوان

ناسه لطف واحسان ایله که جلب قلوبه موفقیتله شرفیاب اولهسك زیرا انسانی جلب واستعباد ایدن انجق عاطفت واحساندر؛

ای خادم جسم اولان انسان! جسم وجسدیکك خدمتنه سعی ایدیورسك، آیا کندیسنده خسران وفنا اولان شیدن انتفاع امیدندهمی بولنیورسك؟.

نفسکه قارشی طور، آنك فضائلنی استکماله چالیش، زیرا سن جسماً دکل نفساً انسانسك.

برآدمکه مناع الخیردر محب صادق واخوان وفاداری بولنمق حقیقة غیر ممکندر.

فنا آدمدن سکا فنالق کلدکده عفو وصفح ایله معامله ایت.

سندن طلب معاونت ایدنلره معین وظهیر اول! زیرا اعانت ومظاهرت کار احرار یعنی شیمهٔ جلیلهٔ کرام وکباردر.

امام علی رضی الله عنه بیورمش:

اقدم استاذی علی والدی فقد ... تضاعف منه الفضل واللطف والشرف
وذاك مربی الروح والروح جوهر ... وهذا مربی الجسم والجسم كالصدف

استاذیمی والدمه تقدیم ایدرمز یرا آندن کله‌جك فضل وشرف مزیدو متضاعفدر؛ چونکه استاذم ربیٔ روح، روح ایسه جوهر پرشرف؛ اما پدرم ربیٔ جسم، جسم ایسه مثال صدف در.

میرزا مهدی :

مانندهٔ دو مصرع یك بیت ماوتو
درصورتیم اگرچه دو درمعنی ایم فرد

ملهمی :

هر زمان گریه برنك دیگرم می آید
بس که رخسارتو هرلحظه برنك دیگرست

ابن کمالك :

عالمك فضلی دگلـدر جاه ایله — جاه ایله کلمز فضیلت جاهـله
جاهل اولان پیر نابالغ اولور — جهل کیتمز چهل ایله پنجاهله

نابی :

سرترفع صاتار اماکه کلنجه سیره — ینه محتاج عطای قدم اولمزده نولور

ابن کمال :

مطبخ دهر ایچنده آچ اولسه‌ك — کسـه نك نعمتنه ایتمه حسـد

رزق ایچون فی الحقیقه غم یمه کیم   ضمن الله رزق کل احد

***

شوده ابن کمالك اوقطعه‌سی کبی ناصحانه وحکیمانه‌در وانشادی حضرت علی کرم الله وجهه‌یه اسناد اولنمشدر:

کن غنی القلب واقنع بالقلیل   مت ولاتطلب معاشاً من لئیم
لاتکن للعیش مجروح الفؤاد   انما الرزق علی الله الکریم(*)

***

ابن کمال:

بنی ذم ایتمه‌دن حسوده چه سود   کندینك زشت خویی ظاهر اولور
ذم اولندقجه نشر اولور هنرم   ازسه‌لر مشکی بویی ظاهر اولور

متنبیده بویله دیمش:

واذا اتتك مذمتی من ناقص   فهی الشهادة لی بانی کامل

یعنی ناقص وجاهلك بنی مذمتی فضل وکماله دلالت وشهادت ایدر.

ابن معتز دخی بویله دیمش:

ما عابنی الا الحسود   وتلك من احدی المناقب

یعنی بنی انجق حسود تعییب ایتدی اشته بوده مناقب فضل وعرفانمك بریسیدر.

***

(*) غنی قلبلی اول، آزه قناعت ایله، اچلقدن اول، فقط مدار معیشتنی شخص لئیم‌دن طلب ایتمه؛ زیرا هر کسك رزقنی انجق کریم اولان جناب حق ویرر.

بر پدرك نصيحتى : (*)

راحت روحم، دلده فتوحم * اوغلم نوحم، بعد سلامى
ديدهٔ نورم، دلده سرورم * اى بنم عمرم، اكله كلامى
قرة العينم، قوة بينم * عزت و زينم، دكله كلامى
علمه حريص اول، شغله انيس اول * اهل جليس اول، كورمه ملامى
صورمغه اى يار، ايلمه كل عار * آكله نه كيم وار، علم تمامى
فارسى بى بيل، اهلن آرا بول * افصح ناس اول، عرب وعجامى
وقت نماز ايت، حقه نياز ايت * خالقى ياد ايت، كوزله امامى
عاقله يار اول، صالحه جار اول * دينده وار اول، بول اولو نامى
علمى مكرر، ايله مقرر * صكره محرر، تم كلامى

خير الناس من ينفع الناس
شر الناس من يضر الناس

اشارة الفرس

(من كتاب كشف الاسرار عن حكم الطيور والازهار)
مترجمدر

برفرسده شو يولده خطاب ايتمش :

اى راغب حسن افعال، طالب خير آمال اولان فقير صابر! حصول مقصد واربك ايچون حسن ادب وصدق طلبى بندن اوكرن! بن صاحبى صرتمه الديغم، يوله روان اولديغم وقت

(*) بونك نظمى ابو السعود افندى مرحومه اسناد اولنمقده در.

قوش کبی اوچار، سیل کبی اقارم؛ هجوم لیل کبی مهاجمانده بولنور، اوزرمده کی آدمك طلبنی ادراك ایله آنی البته منزل مقصودینه ایصاله موفق اولورم؛ تعقیبده روزکارله یاریش ایدرجه‌سنه قوشار، فرارده زمان تیز گذار کبی قاچارم؛ قوولایانلر آنجق غبار قدمی کوررلر، مبهوت وحیران قالورلر.

معاونك اولسونکه دوه صابر مجرب ایسه بن شاکر مقربم، اوقاصد لاحق ایسه بنده جاهد سابقم. کلب محافظ صدقنشان ایسه بن مخلص فلکزدکانم، اومتبصبص قناعتکار ایسه بنده برخادم صاحب وقارم.

ایفا واستیفای حقوق ایدن انجق وفاکارلر، سهولتله قطع طریق ایلیان انجق سبکبارلر اولدیغنی کوردیکم ایچون یوم مسابقه‌یی درخاطر ایلینجه تشمیر ساق غیرت ومیدان مسابقتده اثبات رجحان ومزیته صرف سعی وهمت ایلرم.

شراب غفلتله مست وبیهوش، کمال عیش وراحتله عظمت فروش اولانلره دیرمکه: ای مردود الامل، مطرود الطراد! عالم وجوده عطف نظر دقت، فهم مقصوده حصر همت، نفسکی تربیه وتحدید واعضاکی تأدیب وتقییده غیرت خصوصنده آیانه ایچون تجویز مسامحه والتزام بطائت ایلیورسك؟ زمان حیاتك محدود، انفاس عمرك معدود، یوم موعود اجلك مطلق الورود اولدیغنی دوشنمیورمیسك؟ اوکابوس مهیب موتدن قورقیورمیسك؟ دوشون! قورق! چالیش! غیرتلی اول! بندن عبرت آل! باق بکاکه معاونتمله، غیرتمله نه‌قدرآولر آولانیر! نه‌درلو یاریشلر قازانیلیر! نصل خائنلر طوتیلور! نصل مظلوملر قورتیلور!

نیجه عشاق تیز زمانده واصل محل ملاقات یار اولور. تیز رولکم سایه‌سنده نیجه صعب المرور جبال وصحرا قولایلقله چکیلور!.

ابن کمال مرحومك آثار جلیله‌سندن مترجمدر

طبقات الفقهاء

فقها یدی طبقه‌در :

برنجیسی

مجتهد فی الشرع اولانلردر؛ ائمهٔ اربعه وکرك فروع وكرك اصولده برینی تقلید ایتمیه‌رك ادلهٔ اربعه‌دن ـ یعنی کتاب و سنت واجماع وقیاسدن ـ استنباط احکام فروع وتأسیس قواعد اصولده ائمهٔ مشار الیهم مسلکنه سالك اولان ذوات کرام کبی .

ایکنجیسی

مجتهد فی المذهب اولانلردر؛ ابو یوسف ومحمد وسائر اصحاب ابی حنیفه کبی . مشار الیهم استاذ افخم ابو حنیفه‌نك تقدیر ایلدیکی قواعد اوزرینه ادلهٔ مذکوره‌دن استخراج احکامه قادر اوله‌رق بعض احکام فروعده جناب استاذه مخالف وفقط قواعد اصولده مقلد اولمشلر وبوصورتله ـ فروعده امام اعظمه مخالف واصولده غیر مقلد اولان ـ امام شافعی وامثالی مخالفین مذهبندن تفارق وتمایز ایلمشلردر.

اوچنجیسی

صاحب مذهبك روایتی اولمیان مسائلده مجتهد اولانلردر؛

(خفاف) (ابو الجعفر الطحاوی) (ابو الحسن الکوفی) (شمس الائمة الحلوانی) (شمس الائمة السرخسی) (فخر الاسلام البزدوی) (فخر الدین قاضیخان) وسائرلری کبی. مشارالیهم اصول وفروعده جناب شیخه مخالفته مقتدر اولهمیوب انجق امامك بیان ایلدیکی مسائلده مشارالیهك وضع وتقدیر ایلدیکی اصوله وبسط وتمهید ایندیکی قواعدمقتضیاتنه استناد ایله استنباط احکام ایلرلر .

دردنجیسی

مقلدیندن اصحاب تخریج اولانلردر؛ بزازی واخوانی کبی . بونلر اصلا اجتهاده مقتدر اولهمامقله برابر صاحب مذهبدن ویاخود اصحاب اجتهاددن منقول اولان محتمل الامرین حکم مبهمی وذوالوجهین قول مجملی ـ اصوله وقوف کاملری وضبط مأخذده رسوخ وکماللری بولنمق جهتیله ـ کندی رأیلرینه کوره واصوله نظراً وفروعده امثال ونظائرینه بالقیاس تفصیل و ایضاحه قادر اولمشلردر؛ هدایه‌نك بعض مواضعنده بولندیغی کبی . (تخریج الکوفی) (تخریج البرازی) دخی بو قبیلدندر .

بشنجیسی

مقلدیندن اصحاب ترجیحدر؛ ابو الحسن القدوری، صاحب الهدایه وامثالی کبی . بونلر بعض روایاتی بعض روایاته « بو اولادر، بو اصحدر، بو قیاسه دها مطابقدر، بو احوال ناسه دها موافقدر » دیه‌رك ترجیح وتفضیل ایدرلر .

پیرما گفت خطا برقلم صنع نرفت
آفرین برنظر پاك خطا پوششِ باد

فاضل بی مدانی «جلال دوانی» معدن لطائف روحانیه، مخزن معارف سبحانیه، شمس الائمة والدین مولانا «محمد حافظ شیرازی» رحمة الله علیهك شو بیت حکیمانه‌سنی تشریح وتوضیح مقصدیله ترتیب ایلدیکی رساله مرغوبه‌ده مضمون بیته سهولت اطلاعی استلزام ایده‌جکنی درمیان ایله درت مقدمه تحریر ومقصد اصلی اولان شرحه صکره شروع ایلمشدر .

بزده بوراده مقدمات مذکوره‌یی تلخیصاً ترجمه وبیان وتشریحات استاذی بعده تسطیر واتیان ایده‌جکز . ومن الله التوفیق :

برنجی مقدمه

خطا وصواب گاه صفت اقوال، گاه صفت افعال اولور . مثلا بریسی « برایکینك یاریسیدر » دیسه طوغری، بونك خلافنده سو-یلرسه یاکلش سویلدی دیرلر؛ کذلك بریسی برفعلده بولنسه بوفعلی مصلحته موافق اولدیغی تقدیرده صوابه، مخالف اولدیغی تقدیرده خطایه نسبت ایدرلر واوایشك فاعلنه تقدیر اولده مصیب، تقدیر ثانیده مخطی نامی ویررلر . بویله اونجه اقوالده صواب وخطا

واقعه مطابقت وعدم مطابقتدن، افعالده ایسه مصلحته موافقت ومخالفتدن عبارت دیمکدر .

ایکنجی مقدمه

ارباب بحث وبرهان واصحاب کشف وعیان اتفاق واطباق ایلمشلردرکه ایجاد ممکنات وبو ممکناته افاضهٔ کمالات خصوصاتنده جناب حقدن غیری فاعل حقیقی یوقدر . بو قاعده عقائد اهل سنت وجماعته مبنی اولوب موافق حق وحقیقتدر وفرقهٔ ناجیهٔ اشاعره‌نك کتب کلامیه‌سنده مثبت ومصرحدر؛ عرف زمانمزجه اشراقیان دینیلان اساطین حکما دخی بوبابده فرق ناجیه ایله متفقدر؛ انجق اشیاع مشائیندن نزد متأخرینده مشهور اولانلر حکمانك اثبات ایلدکلری ترتیب سلسلهٔ وجوددن استنباطاً ره ناصواب خلافه سالك وطریق مشوشهٔ خطایه ذاهب اولمشلر ایسه‌ده بونلرك محققینی دخی مخالفت مذکوره‌ده بولنمیوب اهل‌سنت وجماعتك رأی صائبنی قبول وتصدیق ودلائل باهره بسط وایرادیله قاعدهٔ صحیحهٔ موحدینی تحقیق ایلمشلردر . حتی مشائیلرك محیئ مراسم علومی اولان شیخ الحکما ابن سینا کتب فنك اشهر واطولی اولان (شفا) نام کتابنده حقیقت مبحوثه‌یی تصریح ومشار الیهك (عمر الخیام) و (بهمنیار بن‌المرزبان) کبی شاکردانی دخی تصریحات استاذی‌برقات دها توضیح ایتمشلردر . (عمرالخیام) بوبابده بررساله دخی تصنیف وتسطیر ایدوب متأخریندن (فاضل طوسی) رسالهٔ مذکوره اوزرینه تحقیقات وتلفیقاتده بولنمشدر .

حضرت شارع علیه افضل الصلوات والتسلیمات افندمزك امر جلیلی مقتضاسنجه بو امتك مجوسیسی مقامنده اولان طائفهٔ معتزله عبادی بالاختیار خالق افعالی طانیمقله مجوسیلره مشابه اولمشلردر؛

زيرا مجوسيلر ايكي‌فاعل حقيقينك وجودينه ذاهب اولوب مبدئ وموجد خيراولان برينه (نورويزدان)، فاعل شر اولان ديكرينه (ظلمت واهرمن) ديرلر. طائفهٔ معتزله هركسي خالق افعالي‌طانور مجوسيلر فقط ايكي‌فاعل اولك وجودينه قناعت كوسترر؛ بناءعليه ارباب اعتزالك مسلك ومذهبي افحش مذاهب اولمش وامت‌محمد كنديلريله اختلاطدن حديث‌شريف صحيح ايله منع وتحذير ايدلمشدر.

اوچنجي مقدمه

افعال ربانيه هرنقدر حكم ومصالح جليله‌دن‌خالي دكلسه‌ده غرض ايله معلل اولەمز. بوبابده فئهٔ فائزهٔ اشاعره ايله حكما متفق وهم رأى اولوب ارباب اعتزال ينه وادئ خلاف وخطايه صاپمشلردر (*). مذهب حقك دليلي شودر:

(*) افعال الهيه اصحاب ماتريديه عندنده حكمله معلل اولوب اشاعره بوكا مخالفت ايتمشلردر اما غرضله معلل اولماديغنده متفقدرلر. حكمله معلول اولمسنده‌كي اختلافلري دخي حكمي هر - برينك بشقه معنايه تلقيسندن ايلرو كلمشدر؛ زيرا حكمت، امام همام ابومنصورماتريدي عندنده عاقبت حميده معناسنه اولوب امام‌اشعري عندنده ايسه فاعلدن قصدله صادر اولمقدر. ارباب اعتزال بتون بتون غيري فكره دوشوب حكمتك ياذاتي ويا غيريچون منفعت اولديغنه ذاهب اولمشلردر. افعالك غرضله معلل اولديغني اعتقاد ايدنلرده طائفهٔ معتزله‌در. بونلر اهل‌سنتك «افعال ربانيه غرضله معلل اولەمز زيرا جناب فاعل حقيقي اغراضدن منفعل اولمق لازم كلور بوايسه باطلدر» يولنده‌كي مسرودات حقائق بينانه‌لرينه مقابل «غرضله معلل اولميان افعال عبث اولور افعال‌الله عبث اولمق باطلدر بناءعليه افعال بالغرضدر» كبي مقابله‌يه تصدي‌ايلمشلر

غرضدن مراد بر امردرکه آنی تصور فاعلك فعلده بولنمسنی باعث وموجب اولور؛ یعنی بو امر (غرض) فاعلی فاعل قیلار. بو حالده فاعل ناقص بالذات مستکمل بالغیر اولمق لازم کلور. فاعل حقیقی ناقص ومستکمل بالغیر اولەمز اویله فاعلیتی قادر مطلق حضرتلرینه اسناد محال وباطلدر. دلیل معروضك صورت تامەده تدقیقات وتحقیقاتنه وله وعلیهنده‌کی اقوال ومطالعاته وقوفی آرزو ایدنلر کتب کلامیه وحکمیه‌یه مراجعت ایتسونلر؛ هر حالده ثابت ومحققدرکه افعال حق غرضدن منبعث دکلدر لکن یوقاریده‌ده اشارت ایدلدیکی اوزره حکم دقیقه ومصالح انیقه‌یی مشتملدر. اوحکم ومصالح انفاق وانفسی تتبع ودقائق علم تشریح ومنافع اعضا وحقائق هیئت وغرائب افلاك ایله تفاصل واوجاع سماوی‌یی تدبیر وتفحص ایدرك برنبذه معلوم اولەبیلور ایسەده معلومی برجزؤ لایتجزاسی منزلەسنده اولوب تماماً وقوف وشمول واحاطه خصوصنده عقول بشریت عاجز وقاصردر. مذکور مصالح وحکمی اتم واکمل وجهله یالکز علم الهی محیط وشاملدر. همده بوندن ناشی فاعلیت فاعله مؤثرك وجودی لازم کلمز وشو حقیقت تمثیل ایله دها قولای روشن وعیان اولور:

باغبان براغاجی میوەسی ایچون دیکر معهذا بواغاجك میوەدن غیری ـ سایه وبرکندن انتفاع کبی ـ فوائدی اولدیغنی بیلور

ایسەده اهل حق بونی رد ایچون «عبث غرضدن خالی اولان فعل دکل حکمت ومصلحتدن خالی اولان فعلدر وافعال ربانیه حکم ومصالح جلیله وعدیده‌یی محیط وشامل اولدیغی اجلدن عبث اولمقدن قطعا بریدر بناء علیه اعتقاد وادعا کز باطل وعاطلدر» جوابنی ویرمشلر وحقا که ایضاح واثبات حق ایلمشلردر.

إماغرسنی باعث وموجب یالکز میوه‌در . کندیسنه مجهول اولیان فوائد سائره دکلدر .

اشته بونده‌کی فوائد سائره باغبان ایچون حکم ومصالح منزله‌سنده‌در ومعلوم الترتب ایسه ده باعث فعل غرس دکلدر .

درختست این جهان ومیوه مائیم
که خرم بر درخت او برائیم

(مابعدی صکره)

مقتطفات منثوره

حضرت فخر عالم صلی الله تعالی علیه وسلم « قضا کلدکده بصر، غضب کلدکده عقل، کبر کلدکده دین، فقر کلدکده حیا کیدر » و « فقر تلخناك ومر المذاق، غربت موجب سرفرو وتذلل اعناق، سخاوت مکرمت اخلاق، صدقه نافع یوم تلاق‌در؛ نته کیم رازق الارزاق « ماعندکم ینفد وماعندالله باق » بیوردی » بیورمشدر .

ینه سید کائنات علیه افضل الصلوات بیورمشدر :

اذا اراد الله بقوم اشمسهم نهاراً وامطرهم لیلاً

مضمون حدیث شریف :

(حق تعالى هر قيچن بر قومه احسان ايلسه
كيجه يغمور كوندوزنده آفتابى كوندرر)

❊❊

عبد الله ابن مسعود رضى الله عنه :

النه كچن شيئ طوق قارنته طولدرمق، تارك مصاحبت صالحين اولمق، ذنوب ومعاصئ ماضيه‌يى اونوتمق، بيوك بيوك ارزو واملرده بولنمق ظلمت قلبدن، هر بولديغنى قارنته قويمامق، صالحلرله مصاحب ومشاور اولمق، ذنوب ومعاصئ سابقه‌يى اونوتمامق، آمال ومقاصد معتدله‌ده بولنمق نور قلبدن نشأت ايدر.

❊❊

بايزيد بسطامى رحمة الله عليه :

كمال شرفه نائليت ارزوسنده بولنانلر فقرى غنايه، آچلغى طوقلغه، آلچقلغى يوكسكلكه، مذلتى عزته، تواضعى كبره، حزنى فرحه، موتى حياته مرجح بيلمليدرلر.

❊❊

زينت رجل اسلام، زينت اسلام عقل، زينت عقل علم، زينت علم عمل صالحدر.

منبهاتده شویله یازلمشدر:

علامت اشقیا درتدر؛ جناب حقك نزدنده محفوظ ومعلوم اولان ذنوب ومعاصیٔ سابقه‌یی نسیان، قبول ویارد ایدلدیکنی بیلدیکی حسناتی تذکار ودرمیان، دنیاده کندندن عالی اولانه عطف بصر، دینده کندندن عادی اولانه حصر نظر ایتمکدر.

علامت سعداده درتدر؛ یعنی سوابق ذنوبی دائما درخاطر، حسنات واقعه‌یی فراموش ایتمك، دنیاده کندندن اشاغیسنه، دینده کندندن یوقاروسنه باقمقدر.

محفوظ بن محمد طرفندن سویلنلمدیکی نفحاتده مندرجدر:

دائما محاسن نفسنی کورنلر خلقی مساویٔ حاللرینه آگاه ایتمش وکندی معایبنی بیلنلر ایسه او فلاکتدن مصون اولمشدر وناسك الك خیرلوسی مسلمین حقنده حسن نظرده بولنانلردر.

ناس بش قسمدر:

بر طاقمی کریمدر، یمز یدیرر؛ بر طاقمی سخیدر، یر

ویدیرر؛ بر طاقمی بخلیدر، یر اما یدیرمز؛ بر طاقمی لئیمدر؛ نه یر ونه یدیرر؛ بر طاقمیده ذلیل وحقیردر، یمز ویدیرمدکدن بشقه یدیره نه ده مانع اولور.

عمده ده شویله یازلمشدر

ادب هر درلو خطادن اجتناب واحترازی بیلمکدن عبارتدر؛ بعضلرك بیانه کوره، حضرت فخر عالم صلی الله تعالی علیه وسلمك عمرنده برکره اولسون ایشلدیکی شیدر

امام همام ابوحنیفه رحمة الله علیهك اسامیء تلامیذی شونلردر

ابو یوسف، محمد بن حسن، حسن بن زیاد، زفر، ابوالحسن القدوری، ابوالحسن الکرخی، محمد بن شجاع بلخی، داود طائی، عبدالله المبارك، سفیان ثوری، ابوعاصم بلخی، محمد بن سلمه، ابوحفص کنز بخاری، ابو بکر رازی، ابراهیم بن رستم، محمد بن المقاتل الرازی، اسد بن عمرو، بشر الحافی، بشر بن غیاث، بشر بن زهری، اوزاعی بغدادی رحمهم الله.

امام قشیری رحمة الله علیه اسماء الحسنی شرحنك (اسم خالق) بحثنده ذکر ایتمشدر :

برسنی ایله برمعتزلی بیننده مسئلهٔ قدر اوزرینه مناظره ومباحثه وقوعبولدی . اهل اعتزالدن اولان اغاجدن بر الماقو باروب سنی یه «بوني قوباران بن دکلی یم» دیمسیله سنی طرفندن «اکر بو المایی قوباران سن ایسهك آنی ینه برینه اسکیسی کبی ربط ایت» جوابنی الجـه مبهوت و ساکت اولدی . بر شیئ ایجاده مقتدر اولان قدرتك انك ضدینی ایجاده دخی مقتـدر بولنمسی واجزایی تفریق ایدن قوتك اول اجزایی وصل وجمعه قادر اولمسی لازم ولابد بولندیغـندن معتزلینك آلدیغی جواب اوزرینه سکوتی مجبوری ایدی. جناب حقك خلق وایجادده متفرد اولدیغنی معترف اولانك کسب عبدی جحد وانکار ایتامسی مقتضیدر.

مطایبات عبید زاکانیدن :

(مظلوم) کوتو بر برك الینه دوشن . (ماتم سرا) مسافری چوق خانه . (دوزخ) ابلهلرله صحبت . (بیمار) تختهٔ مشق حکیمان . (فلاکت) نتیجهٔ کتخدایی . (آفت

سماوی) سـوزارەسنده سوز . (جنون) مقدمـهٔ جیش عشق .

⁂

احمد نامنده براعرابی بیلدیکی برقادینك خانەسنه کیرر؛ قادین بوکا چکیل کیت معناسنی اشراب ایدن (انصرف) کلمەسی ایله (انصرف انت اجنبی منی) دیەرك بالعتـاب طرد ایتمك ایسـتر . او آدم بوکا جواباً (بنم اسمم احمددر احمدده غیرمنصرفدر) دیر اما قادین (طوغری معرفـه اولورسه اویله لکن نکره اولورسه منصرف اولور) جوابیله اعرابی‌یی اسکات وطرد ایلر .

مقتطفات منظومه

شاعر الوزراء، وزیر الشـعراء مولانا ابوالفتح البسـتی رحمة الله علیهك (قصیدة الحکم والامثال) ندن مابعد :

واشدد یدیك بحبل الدین معتصماً فانه الرکن انخانتك ارکان
من یتـق الله یحمد فی عواقبـه ویکفه شر منعزوا ومن هانوا
من اسـتعان بغـیرالله فی طلب فان ناصره عجز و خـذ لان
منجاد بالمال مال الناس قاطبة الیه والمال للانسان فتـان
منسالم الناس یسلم منغوائلهم و عاش وهو قریر العین جذلان
منمد طرفاً بفرط الجهل نحوهوی اغضی علی الحق یوماً وهوخزیان

حبل متین دینه صیقی صیقی صارل ! زیرا دیکر ارکاندن

فائده كورەمدك ايسەده دين ركن قويدر، اكا استنادك سنى سعادت كاملەيه مظهر ايدر.

جناب حقه توكل واستناد ايدنلرك عواقبى محمود اولور، چونكه حق تعالى انلرى تغلب وتعزز ايله اهانت ايليانلرك شرندن وقايه ايلر.

حضرت معين مطلقك غيريدن استعانه ايدنلرك معين وناصرلرى انجق عجز وخذلاندر.

مال ايله سخاوت كوسترەنه هركس ميل ايدر، زيرا مال خلقى جلبه واسطەدر.

هركسله حسن الفت ايدنلر خلقك غوائلندن امين وسالم اولەرق كمال مسار وشادى ايله امرار روز وليال ايلرلر.

فرط جهالتله هوا وهوسنه مائل اولانلر بركون حقدن عدول ايدەجكلرندن دائما ذليل وحقير اولورلر.

⁂

حضرت ابى بكر رضى الله عنه بيورمشدر

الموت باب وكل الناس داخله يا ليت شعرى بعد الموت ما الدار

موت برقاپودركه هركس اندن كيرەجكدر: آه موتدن صكره نصل برخانه بولنديغنى بيلسەم!

حضرت عمر رضی الله عنه‌ده بیورمش:

الدار دار نعیم ان فعلت بما   یرضی الاله وان خالفت فالنار

جناب حقك رضاسنه توفیق حرکت موصل جنت،
خلافنه جرأت ایسه موجب جهنم وعقو بتدر.

حضرت عثمان رضی الله عنه دخی بیورمش:

هما محلان ما للمرء غیرهما   فاختر لنفسك ای الدار تختار

انسان ایچون انلردن بشقه خانه یوقدر کوکل
هانکیسنی اختیار ایدیور ایسه اکا کوره افعالده بولنمالی.

حضرت علی رضی الله عنه بیورمش:

ماللعباد سوی الفردوس منزلة   وان هفوا هفوة فالرب غفار

عباد صدق نهاد ایچون مسکن دار الجناندر اما
بعض کونه تقصیراتده بولنمقله بو سعادتدن محرومیت
لازم کلمز زیرا جناب حق معین وغفاردر.

شیخ الاسلام اسبق عارف حکمت بك مرحوم امام
شافعی حضرتلرینك مرقد مبارکلرینی زیارتلرنده
سویلمشلردر:

اتیت لقبر الشافعی ازوره   فعارضنی فلك وماعنده بحر
فقلت تعالی الله تلك اشارة   الی ان هذا البحر قد ضمه القبر

یعنی حضرت امام شافعینڭ قبرینی زیارتمده اوكه برفلكه (١) چیقدی حالبوكه اوراده دكزدن اثر یوق، بوحالی كوردیكم كبی (تعالی الله مطلقا بو فلكه بحرك قبر ایچنده بولندیغنه اشارتدر) دیدم.

⁂

خیالك فی عینی وذكرك فی فمی وحبك فی قلبی فاین تغیب

یعنی خیالك كوزمده، ذكرك دیلمده، محبتك قلبمده اولدقجه نره‌یه قاچارسك!

⁂

(كلیم همدانی) نك قصیدهٔ نعتیه سندن منتخب ابیات لطیفه‌در:

بی نصیب ازمادر گیتی زمردی گشته ایم

زانكه مادر بیشتر سامان بدختر میدهد

اركك اولدیغمز جهتله مادرگیتی دن بی‌نصیب قالدق؛ زیرا مادر مالنك چوغنی قزینه بخش ایدر.

وقت مردان میرسد چندی صبوری پیشه كن

دختران را روزگار آخر بشوهر میدهد

براز صبرایله كه ارككلر كده‌نوبتی كلور؛ زیرا زمان قیزلری نهایت قوجه‌یه ویرر.

---

(١) امام مشار الیهك مرقدینك قبه‌سی اوزرنده اوفاق بر صندال نمونه‌سی موجود ایمش.

کرفلك بعد از شکر زهرت دهد ازوی مرنج
چون بتلخی میبرد شیری که مادر میدهد

فلك سنی نعم والطاف شکریله شیرینکام ایلدکدن صکره زهر مصائبله تلخکام ایلرایسه آندن اینجنمه؛ زیرا والده‌لر بیله چوجقلرینی طاتلی سوددن آجیلقله کسرلر.

ارزوی برتری کم کن که کردون چون سحاب
هرکه را بالا برد در نیمه‌ره سرمیدهد

آرزوی اعتلادن فراغت ایله؛ زیرا کردونده سحاب کبی بالایه چکدیکنی یاری یولده اشاغی آتار.

ینه مشار الیهك ابیات منتخبه‌سندندر .

از خمیر زندکی چون مو برونت میکشند
تو همین موی سفید ازریش میسازی جدا

خمیر حیاتدن سنی قیل کبی چکیورلر؛ حالبوکه سن حالا صقالکك آقلرینی آیقلقله اوغراشیورسك .

یك شبان روز است ای دل مدت شیب وشباب
شب بمستی رفت وروزش در خمارای وای ما

ای دل مدت شیب وشباب بر کیجه کوندوز دیمکدر؛ کیجه مستلکله مرور، کوندز ایسه خمار ایله کذار ایلیور . یازیق بزه !

فصیحی

بنی تیغی کبی بند میانی ایتدی جانانم
بلی یاندهیم اما که قیل اوستنده در جانم

بلیغ

تن بیمارمی غم او یله خیال ایلدی کیم
کندمی کورمك ایچون کوزلکه محتاج اولدم

لاادری

هب جهله چیقدی علم ورسومك نتیجهسی
سرمایهٔ جسارت ایمش کار صاندیغم

حلیم کرای

سکوتم جهله، بی پروالغه محمولدر نطقم
ادب کج فهمه نسبت معصیت عرفان قباحتدر

سنبلزاده وهبی

زیور ذات کرك یوقسه قالور عریان تن

جاهلك چيقسه اوزرين قبا دوشندن

ابن كمال مرحومك آثار جليله سندن

طبقات الفقهانك :

التنجيسى

اقوى وقوى‌يى، اضعف وضعيفى، ظاهر روايتى، ظاهر مذهبى، روايت نادره‌يى فرق وتميزه قادر اولان مقلدينـدر؛ متأخريندن متون معتبره اصحابى وصاحب الكنز صاحب المختار، صاحب الوقايه، صاحب المجمع كبى. اقوال مردوده وروايات ضعيفه‌يى كتابلرنده نقل وبيان ايتمامك بونلرك شانندندر .

يدنجيسى

غث وسمينى يعنى ضعيف وقوى‌يى، حق وباطلى، شمال ويمينى يعنى خطا وصوابى فرق وتميز ايده‌ميه‌رك حاطب ليـل (*) كبى بولدقلرينى جمع ايدن مقلدلردر . يازيق بونلره وبالخصوص بونلرى تقليد ايدنلره .

والحمدلله اولاً وآخراً وظاهراً وباطناً

(انتهى)

(*) حاطب اودون جمع ايدن اودونجى‌يه دينور وعربلر (هو حاطب ليل) ديرلر (مخلط فى كلامه) معناسنه يعنى كيجه قرانلغنده اودون دوشيرن كمسه النه نه كرسه الديغى كبى بودخى خلط كلام ايدوب لسانه رطب ويابس نه كلورسه آنى تفوه ايدر وحاطب اسمادندر؛ (حاطب ابن ابى بلتعه) اصحابدندر . (قاموس).

محاضرات

مقتطفات

نومرو ٥ برنجی جلد ١ جماذی الاولی

حافظ شیرازی مرحومك بر بیتنی شرح ایچون (جلال دوانی) حضرتلری جانبندن تألیف اولنمش رساله ترجمه‌سندن مابعد:

دردنجی مقدمه

عنایت صمدانیه جمله عالمك نظامنه من حیث الکل متعلقدر . و مصالح جزوٴیه مصلحت کلیه‌یه راجعدر؛ معمار بر بنایی انشا ایده‌جکی وقت من حیث المجموع اولی والیق اولمسنی نظر اعتنایه الدیغی واول بنا ـ هر جزوی آیرو آیرو نظر دقته النجه الیق کورنمزسه‌ده ـ من حیث المجموع معمارك تعیین ایلدیکی صورتده لایق ومناسب اوله‌جغی کبی قدرت ربانیه عالمی طرح وایجاده تعلق ایلدکده عالم ـ اجزاسنه خاصةً نظر اولنجه خلافه الیق کورینورسه‌ده ـ ینه من حیث المجموع انسب واصلح اولمشدر .
ائمهٔ کشف وشهود عالمك اصلح صورت اوزره بولندیغنی اثبات وایضاح ایچون دیمشلردرکه نظام کل عالمده واقعدن الیق بروجه ممکن اوله ایدی البته عالم اولصورت ووجهده اولوردی . ممکن ایکن اولماسی ایسه ایکیدن خالی اولمز یعنی اولوجه الیق واصلح حق تعالی‌یه یا معلوم ایدی یا دکل ایدی؛ معلوم اولمامق ممکن اولمز

زيرا عالم هرحقائق اولان جناب قادر مطلقه اسناد جهل لازم كلور حق تعالى جهلدن منزهدر، معلوم اولنجه خلق و ايجاد ايلامسى ياقادر اولهمامسندن و ياخود اسيركهمسندن ايلرو كلك طبيعيدر قادر اولهماسى عجز، اسيركهمسى بخلدر جناب حق بونلردن قطعياً منزهدر .

«تعالى الله عما يقول الظالمون علواً كبيراً»

بو بر دليل متين و برهان مبيندركه حجة الاسلام امام غزالى رحمة الله عليهك بعض مصنفاتنده بيان بيورلمش وا كابر ائمهٔ كشف وشهود جانبندن بغايت تحسين ايدلمشدر .

اشته بو مقدمات صحيفهٔ خاطره منقوش اولنجه شرحى صددنده بولنديغمز بيتك معناسى حجاب خفادن كمال سهولتله منصهٔ ظهوره كلور؛ زيرا ايكنجى مقدمهدن معلوم و هويدا اولديكه ابتداسى اولان هرفعل حضرت حقه مستنددر واوچنجى مقدمهدن تعين وتحقق ايلديكه افعال ربانيه مصالح وحكم كليه يى متضمن وشاملدر ودردنجى مقدمهدن ثبوت بولديكه عنايت صمدانيه، كل عالمك نظامنه من حيث الكل متعلقدر .

ايمدى هيچ برفعل خطا اولهمز؛ چونكه افعالده خطا مخالفت مصلحت ديمكدر دنياده هرنهكه واردر نظام كل عالمده متضمن مصلحت وحكمتدر . نعوت مصلحت جزؤيه نظر دقته النديقده غير مناسب كورينورسهده مقصود بالذات مصلحت كليهٔ عالم اولوب هر فردك تربيتى اول نظام عالمه مناسب صورتدهدر وافرادك من حيث الخصوص صلاحى مقصود دكلدر بلكه اول افراد مائل مصلحت كلدر . بويله اولنجه كافر مفلس مثلا بوصفتده بولنميه ايدى نظام عالمه خلل طارى اولور ايدى وهرفرده هروقت بوصورتله اعتبار ايتمك لازمدر.

بو وجهله هرنه‌كه موجوددر صورت مشروحه اوزره اولمسی لابددر غایت امر اونك كمیت وكیفیتنی احاطـه‌دن عقول بشرك عجزینه دالدر هرحالده سر قدرت نظر انسانیدن حجاب عزت واختفاده‌در وبو مباحثه‌نك محصولی (والله خلقكم وماتعملون) مضمون جلیلی مقتضاسی اوزره حق تعـالی‌دن غیری فاعل حقیقی موجـود اولمدیغنی مثبتدر .

درکون ومکان فاعل مختار یکست
درمشهد عاشق دل ودیدار یکست
از روزن عقل اکر بیرون داری سر
روشن شودوکین همه انوار یکست

ایمدی هرفعل‌كه ممكناتدندر حق تعـالی‌نك مخلوقیدر ومن حیث الكل متضمن صلاح كلدر وبوحیثیتله صواب اولوب بناء علیه افعاله نسبت خطارهین جواز اوله‌مز اشته حافظ مرحوم بوحقیقتی بیان ایچون :

پیرما كفت خطا برقلم صنع نرفت

دیمشدر . یعنی : (هرنه‌شیكه خامهٔ صنع ایله لوح وجوده نقش وتسطیر بیورلمشدر البته متضمن مصالح وحكم وموافق نظام كل عالمدر والبته صوابدر وخطایه نسبتنده‌كی امكانسزلق بی‌شك وبی‌ارتیابدر؛ زیرا صانع حقیقی جل وعلایه اسناد خطا لازم كلور بونك بطلانی ایسه ظاهر وباهردر) حقیقتنی بیان قصدیله خطانك افعاله نسبتنی نفی ایتمشدر .

مادامكه فاعل وصانع یالكز حق تعالیدر اقواله دخی نسـبت خطا جائز اوله‌مز؛ زیرا فاعل حقیقی‌یه اسـناد خطا لازم كلور

بو لنده بر دغدغه ده بولنلور ایسه بونی (خلق کذب کذب دکلدر (*) بناءعليه حضرت موجد حقيقى به نسبت نقص لازم کلمز) جوابیله رد ایدرز .

هیچ شبهه یو قدرکه عالمده اقوال کاذبه‌یی ایجادك نظام‌كله سائر افعال موجودات کبی دخلی واردر اویله او نجه ایجاد عین صوابدر بو حالده خطا یعنی واقعه عدم مطابقت صفت قول اولمش‌اولور . بونك ایچون شاعر، خامهٔ قدرت نقش خطیٔات ایلدیکنی بیان ایله افعاله نسبت خطا ایلیان نظر قاصر اربابنی ایقاظ ضمننده مصرع اولی انشاد ایلمش وبوحقیقتی رؤیت ایدن نظر پاك اصحابنی تحسیناً دخی :

آفرین برنظر پاك خطا پوشش باد

دیمشدر . یعنی : (برطاق دیدهٔ ادراکی غشاوهٔ تقلید ایله مستور قالمش کوتاه بینان فاعل حقیقی‌یه اطلاعدن ومصالح کلیهٔ نظام‌عالمی احاطه‌دن قاصر ایسه‌لرده هرشیئی فعل فاعل حقیقی وموافق مصلحت‌کلیهٔ نظام عالم اوله‌رق صواب بولندیغنی کورنلرك نظرلری غبار کدورتدن پاکدر، خطا پوشدر . یعنی : انظار قاصره‌یه کورینان خطا حقیقت بینان نظرندن پوشیده‌در) بیورمشدر . بعض انظار قاصره اصحابی شوایکی مصرعك مفهوملری یکدیکره مغایردر؛ زیرا برنجیسندن خطانك اولدیغی اما ایکنجیسندن‌اولدیغی

(*) کتب کلامیه وحکمیه مطالعه‌سیله اشتغال بیورانلره معلومدرکه اراده رضایی استلزام ایتمدیکندن خلق کذب کذب اولماز . وکذلك کذب، واقعه غیر مطابق خبردر یاخود خبرك واقعه عدم مطابقتیدر شو حالده مؤلف رساله‌نك بیان ایلدیکی کبی خطای‌قولی دیمکدر .

تفهیم ایدلیور دیمشلر ایسه ده اصلا مغایرت یوقدر؛ چونکه ایکنجی مصرعده مذکور اولان خطادن مراد دیدهٔ ظاهر بینه کورینان خطادر . خطای واقع وجدی دکلدر . بونك ایچون او خطای صوری‌یی کورمیوب حقیقتی رؤیت ومشاهده ایدن نظر پاك وصف وثنا ایدلمشدر . نظر پاك هرشیئی حقیقتی اوزره کوراندر اکر حقیقة خطا اوله‌ایدی وآنی نظر پیران کورمامش اوله ایدی اول نظر پاك اوله‌مز ایدی .

اللهم ارنا الحق حقاً وارزقنا اتباعه وارنا الباطل باطلاً وارزقنا اجتنابه والحمد لله حمداً کثیراً وعلی النبی صلاةً وسلاماً

(انتهی)

مقتطفات منثوره

جناب رسالت صلی الله علیه وسلم افندمزك « جاهل سخی ، عابد بخیلدن عندالله دها مقبول ومحبوبدر » مألنده‌کی حدیث شریفنی ابوهریره وحضرت عائشه و « کذب رجالك حیضی ، استغفار طهارتیدر » مألنده‌کی حدیث شریفنی حضرت سلمان و « کذب رزقی تنقیص ودعا قضایی ردایدر » مألنده‌کی حدیث شریفی دخی ابوهریره رضوان الله تعالی علیهم حضراتی روایت ایلمشلردر .

فخر كائنات عليه افضل التحيات افندمزك بعض احاديث شريفه‌سى «چوق سويليانك خطاسى چوق، خطاسى چوق اولانك كناهى كثير، كناهى كثير اولان دخى مظهر عذاب سعير اولور» مألنده‌در بوحالده برآدم برسوز سويليه‌جكى وقت دائما ذكر الله بولنان وامر بالمعروف ونهى عن المنكر ايده‌جك كلاملرى اختيار وانتخاب ايتملى، كندوسنه لازم اوليه‌جق ومناسبت آلميه‌جق سوزى سويلمكدن اجتناب ايلمليدر. سوزى يواشجه سويلمك لازمدر؛ زيرا سسلرك الك فناسى باغرمقله حاصل اولور حتى جناب حق فرقان كريمنده (واغضض من صوتك) الايه بيوريور.

جار الله الزمخشرى رحمة الله عليه دخى اطواق الذهب فى المواعظ والخطب نام اثر بركزيده‌سنك آلتنجى مقاله‌سنده شويله ديور:

سنجه انجق ايشلدكدن صكره معلوم اوله‌بيلان اعمال وافعالك — آنلره دها ميدانه كلمدن سندن ايو وتماميله خبير اولان — جناب حق ايچون دكل مى؟

استدكك، استمدككك شيلر حقنده ايتدكك دعا — استدكنه استمدككه سندن ايو واقف اولان — مجيب مطلق ايچون دكل مى؟ يااوپله درده نه يه دوه‌لر كبى

باغر یورسین؟ بیلمزمیسین که باغرمق صاغیره خطاباً لازمدر؛ سمیع وعلیم اولان رب العالمینه قارشو هیچ اویله باغررلرمی؟

اویله ایسه صوص، باغیرمه! آغزینی مهرله؛ زیرا دوه‌نك ایوسی سس‌سز، اوقك ایوسی صداسز؛ مکتوبك خیرلیسی، فائده‌لوسی مهرلی اولور؛ ایچله‌جك شیئك مقبول ونافعی وتمیزی قپالو قابده طورور.

حضرت علی رضی الله عنه :

ملایمتله سوز سویلیانلر شایان محبتدر؛ بر اثر محو وهلاك اولسه بیله ینه قدری بیلنور. هرشی ایچون برقیمت اولدیغی کبی انسانك قیمتی ده حسنندر؛ سؤالی استدککدن ایت؟ زیرا اونك عبدی، احسانی دیله‌دککه ایله! زیرا اونك امیر ومالکی اوله‌جقسین.

مولانا عبد الرحمن جامی قدس سره العالی رساله نوربخش توحیدده ذکر ایلشدر :

معلومك اولسونکه دین محمدی شریعت، طریقت وحقیقت ایله تمام اولور حتی جناب رسالت صلی الله علیه وسلم «شریعت اقوالم، طریقت افعالم، حقیقت احوالم، معرفت رأس مالم در» بیورمشدر.

امام قشیری اسماء الحسنی شرحنك (اسم ملك) بحثنده ذکر ایتمشدر:

امرادن بری صلحادن بر ذاته «دیله بندن نه دیلرسك» دیمسی اوزرینه «سن، بنم مملوك ومغلوبم اولان ایکی شیئك مغلوب ومحکومی اولدیغك حالده بکا بویله بر سوزی نصل سویلیه بیلیورسك» خطابنه مظهر اولمش واو ایکی شیئك نه اولدیغنی سؤال ایتمسی اوزرینه «بونلر حرص وهوا درلر بن آنلره غالبم حالبوکه انلر سکا غلبه ایلشلر وبن انلره مالکم حالبوکه انلر سنی تصرف ایتمشلردر» جوابنی آلمشدر.

* * *

کتاب الشفاده محرردرکه ابویزید بسطامی علیه رحمة الباری برامامك ارقه‌سنده نماز قیلمش ونمازدن صوکره امام جناب بسطامی‌یه «سنك رزقك نره‌دن کلور» دیه صورمسیله حضرت مرشد کامل «اویله ایسه سنکله قیلدیغم نمازی اعاده ایده‌یم» دیمش وامام سببنی صوردقده «زیرا سن رازقنی بیلیورسك رازقنی بیلمیانك آرقه‌سنده صلوة جائز اولمز» جوابنی ویرمشدر.

مقتطفات منظومه

ابو الفتح البستی مرحومك قصيدة الحكم والامثالندن

(مابعد)

من كان للعقل سلطان عليه غدا ... وما على نفسه للحرص سلطان
من عاشر الناس لاقى منهمو نصباً ... لأن سوسهمو بغى و عدوان
ومن يفتش عن الاخوان قلبهمو ... فجل اخوان هذا الدهر خوان
من يزرع الشر يحصد فی عواقبه ... ندامة ولحصد الزرع ابان
من استنام الى الاشرار نام وفی ... قیصه منهمو صل وثعبان
كن ريق البشر ان الحر همته ... صحيفة وعليها البشر عنوان

عقله حكم ونفوذ قصدنده بولنانلر زبون حرص وشهوت اولەرق نفسلرينه غلبه وتحكم اقتدارندن محروم قالورلر .

خلق ايله اعتياد معاشرت موجب ابتلای كدر ومصيبتدر؛ زيرا اكثر ناسك طبيعتی مائل بغی وعداوتدر.

قلوب اخوان دهری تفتيشه قالقشانلر اكثرنده خيانتك مضمر اولديغنی كوررلر .

زارع شر عاقبت بر كون حاصد ندامت اولور .

اشرار ناسدن تغافل ايدنلر كوملكنده يلان چيان اولديغی حالده اويخويه وارمشلره بكزرلر .

مسرور و مبتهج كورنمكه سعی ايله؛ زيرا كريم الشيم

اولانك عنوان صحيفهٔ همتی سرور و بهجتدر .

***

حضرت علی کرم الله وجهه حضرت فاطمه رضی الله عنهانك قبر شریفنی زیارتنده شویله سویلمشدر :

وان افتقادی واحداً بعد واحد دلیل علی ان لایدوم خلیل

یعنی : بربری آردنجه بر قاچ ذاتی غائب وضایع ایدیشم، دنیاده دوستلك دوام ایتمدیکنه دلیلدر .

ومن سره ان لایری مایسوئه .
فلایتخذ شیأً یخاف له فقدا .

بر کمسه کندوسنه مورث حزن اولهجق شیلری کورمك استرسه فقداننه‌دن قورقدیغنی اتخاذ ایتمسون .

**

مثل الرزق الذی تطلبه مثل الظل الذی یمش معك
انت لا تدرکه متبعاً فاذا ولیت عنه تبعك

یعنی طلب ایلدیکك رزق سنك ایله برابر یوریان کولکه کبیدر کولکه سنك اوکنده کتدیکی حالده بر دورلو یتیشه‌مزسك اما بر کره یوز چویردکمی او سنك ارقکدن کلمکه باشلار .

شو مفهوم اوراق پریشانك برنجی جزؤی اولان صلاح الدین ایوبی ترجمهٔ حالنده مندرج عبارهٔ آتیه ایله

يك كوزل افاده ايدلمشدر : (دولت دنيـا كولكه‌يه بكزر كيم ارقه‌سنه دوشرسه اوكندن قچار كيم يوزينى چوبرر سه اردندن كلور .)

بو مألده برده مثل عربى واردر : سن رزقنى استمديكك وقت رزق سنى استر .

چشم مستت شوخى وبى باكى ازحد مى برد
كرچه مى بيند بفرق خويشتن شمشير را

اتيده‌كى بيت بونك مألاً ترجمه‌سى ديمك ايسه‌ده دها پارلاق اولديغى ذوق سليم اربابنه خفى دكلدر :

چشم مستك و اى‌نه فتاندركه پروا ايلز
سل‌سيف ايتمش ايكن ابروى‌خونخوارك سنك

ابن يمين

اى‌دل مطلب زديكران مرهم خويش !
مى باش بهر درد دلى محرم خويش !
تنها بنشين خود همى خور غم خويش !
درهم دمد آرزو كند همدم خويش !

نظماً ترجمه‌سى:

اى كوكل درمان دردى ديكرندن بكلمه
محرم اول كندك ينه كندى درونى درديكه

طالب همدم اولان جمع همـوم ايلر مدام
كوشهٔ وحدتده صبر ايت كندى دردسر ديكه

بيلمك استرسـهك اكـر عدد آياتى
جملهسى التى بيك والتى يوز التمش التى
بيكيدر وعد بيانده آنك بيكى وعيد
هم بيكى امر عبادت بيكى نهى وتهديد
بيكى امثال وعبر هم بيكى اخبار وقصص
بشيوز آياتى حلاليـله حرامـه مختص
بولدى يوز آيتى تسبيح ودعاده چو رسوخ
التمش التيـى دخى آيت ناسخ منسوخ

كريم اودر كه مجازات عفو ايده خصمه
فلك مسـاعدهٔ انتقـام ويردكجـه

بسملكه فرزند خليلى يوزى سـير ايت
كور مرحمت عشـقى كه قربانـه قيز

نكه انداز ستم اولمه كوكل كسر ايتمـه
ايتمه مرآتى شكستهسنى چوق صورته قور

افاده

ترجمه‌سنی مجموعه‌مزده پارچه پارچه بولندیرمغه ابتدار ایلدکز (کتاب کشف الاسرار عن حکم الطیور والازهار) نظیری مفقود بر یادکار قیمت داردر؛ ازهار وطایرات، اشجار وحیواناتك اطوار ومشوارلریله عرض انظار اولی الابصار ایلدکلری حقایق واسراری تصویر وتذکار ایدن بتون آثاره رجحانی اربابی عندنده آشکاردر.

بو کتاب مندرجاتندن شمدی یه قدر (محاضراته) درج ایلدیکمز اوچ اشارت رجحان مجوثی اثبات ایلدیکی ومؤلفی اولان حضرت ابن غانم مقدسی مرحومك غرب ادباسندن بویولده آثار صاحبی بولنانلر کبی مشاهیرك نه درجه‌لرده مافوقنده بولندیغنی مرتبهٔ تحقیقه ایصال ایتدیکی جهتله دها زیاده تفصیلدن اتقا لزومی بدیداردر.

همان جناب حق واقف دقایق، کاشف حقایق اولان مؤلفك روح شریفنی شاد بیورسون.

﴿ كتاب كشف الاسرار عن حكم الطيور والازهار ﴾

— ٠ مقدمه ٠ —

بسم الله الرحمن الرحيم رب يسر واعن الحمد لله القريب فى بعده البعيد فى قربه المتعال فى جده عز عن هزل القول وجده الذى اودع كل شئ حكما وجعل العقل بينهما حكما لميز بين الشئ وضده فمن فكر بصحيح قصده وتوفيق رشده علم ان كل مخلوق فى قبضتى شقائه وسعده مرزوق من خزائن نعمه ورفده مايفتح الله للناس من رحمة فلا ممسك لها وما يمسك فلا مرسل له من بعده (احمده) واسأله التوفيق لحمده سؤال عبد خائف وعبده راجياً لوعده وان من شئ الا يسبح بحمده .

ايمدى عين تحقيق ايله نظر، نور توفيق وهدايتله مدبصر ايدرك كوردمكه هر مخلوق معترف وجود خالق، هرصامت حقيقتده ناطقدر . عبارات واشاراتدن استطلاع واستدراك ايلدمكه هرشى قربيت فنا وارتحالنى مشعر ومترجم اولەرق لسان حال ايله عرض مافى البال ايديور . شو لسان حال بكا لسان قالدن افصح كوروندى؛ چونكه لسان خبر محتمل تكذيب وتصديق، زبان عبرايسه انجق ناطق بالتحقيقدر . اشته بن بو صورتله حيواناتك اشارت ورمزندن، جماداتك ايما وغمزندن استفاده واستدراج وازهارك لسان حال، طيورك دخى تحرئ محل قرار وارتحال ايله بكا ايتدكلرى خطابلردن استخراج

ایلدیکم سرائرك ترجمانی اولمق اوزره بو کتابی تصنیف و (کشف الاسرار عن حکم الطیور والازهار) نامیله توصیف ایلدم. بو کتابم موعظهٔ اهل اعتبار وتذکرهٔ سلیم الافکاردر.

فاعتبروا یا اولی الابصار

آنده مندرج امثال وحکمیاتی بحق مطالعه ایدن واقف حقایق کونا کون اولور؛ نظر عبرت وامعان ایله باقیان ایسه مأیوس ومحزون قالور. هرحالده استناد واعتماده احق واستعانه‌واستمداده الیق اولان جناب حقك توفیقات صمدانیه‌سنه کووه‌نه‌رك سوزه شروع ایدیورم:

بر کون ایادیٔ قدمك میدان‌حدوثده احداث‌واختراع وحکمت بالغه‌نك عبث اولمیه‌رق ایجاد وابداع ایلدیکی شیلری کورمك اوزره متفکراً چیقمش، بر روضهٔ دلکشایه واصل اولمش ایدم.

اما نه حدیقهٔ فرح فزا! زمینی تزیین ایدن چمنلر حقیقة نظر ربا؛ هواسی کرچکدن حیات بخشا؛ نخل وعیدانی پیکران سرو قدان کبی خرامان؛ میلان اغصانی جداً تماشایه شایان ایدی. آنده‌کی ازهار کونا کون دانه دانه ژاله‌لرله مشحون، اشك ریز فراق اولان نرکس فتان جاناندن نمونه نمون ایدی.

ارزوی اعتلا ایله صارلدیغی جداردن تأثیر هبوب نسیم ایله مجبور فراق اوله‌جق قدر دوچار اضطراب وتلاش اولمش صارماشقلر بنك حزین حزین خشردیسی، یکدیگرینی متحسرانه درآغوش ایتمش ایکی عاشق شوریده‌نك زبون پنجهٔ رقابت اوله‌رق بلای فرقته دوشدکلری صره‌ده سامعه خراش اولان نالش وگریانلری کبی مستلزم حزن درون ایدی.

نه خوش، نه طاتلی بر عالم سکوت وتنهایی! آیا نه اولوردی بو پرده بریار وفاشعار ایله برابر بولنسه، انکله حسبحال ایتسه ایدم؛ بن نظر تماشامه تصادف ایدن اشجار وازهاری سیر ایلر ایکن، بو اندیشه ایله دخی مبهوت وحیران قالمش ایدم؛ منظورم اولان هرشی لسان حال ایله بکا عرض مافی البال ایلدی؛ و دیدیکه بزدن احسن ندیم، بزدن احسن مجیب می ارایورسك! بلکه شمدی بوراده بولنان اشیا لسان حال ایله بیان حقیقت ایلرلر وقربت ارتحاللری حقنده نفسلرینه عتاب وندا ایله اشتغال ایدرلر اکر ذوق سلیم صاحبی ایسه‌ك اونلری دیکله!

محاضرات

مقتطفات

نومرو ٦ برنجی جلد ١٥ جماذی الاولی

قلم صنع حقده سهو اولمز
هب خطابین اولانلر احمقدر

مفتی الثقلین عنوان جلیلنـه بحق احرا اولان ابن کمال مرحومك شـوبیت حقیقت بینانه‌سی حافظ شـیرازینك ـ شرحی دردنجی وبشنجی نسخـه‌لرمزده منـدرج ـ بیت معلومنی مؤکد ومؤید اولوب طبع سـلیم وفکر مستقیم اربابی بونده هب اتفاق ایتمشلرسـه ده محروم هدایت اولان بعض انظار قاصره صاحبلری وادئ خلافه کتمش، فضای حیرته دوشمش، اعلان غفلت وبلاهت ایلمشـلردر؛ حتی ابن راوندی برنجی نسخه‌مزده منـدرج اولوب «اشـیایی موضعنـه وضع وعزوذلی تفریق ایدنه متعجبانه تسبیح ایدرم؛ نیجه عاقل کامل واردرکه طریق معیشتده مصادف اولدیغی صعوبات ومشکلات کندیسـنی دوچار عجز ومسکنت ایلمشـدر؛ اما نیجه جاهل غافل واردرکه مرزوق ومتنعم کوررسین؛ اشـته شو حال اوهامی مستغرق حیرت ایتدی، عالم نحریری دخی زندیق ایلدی» مآلنده بولنـان اوچ بیتی انشـاد ایله بیان حیرت، فاما اشاعهٔ کمال غفلت ایلمشدر.

ابن راوندینك بوسوزلرینه وکرك آنك کبی اقوال سخیفه اربابنه جواب اوله‌رق ایراد ایدیله‌جك براهین مبینه، دلائل متینه موجوددر. بونلردن بری مدینهٔ علمه باب وبابی طالب یقینه مآب اولان جناب

مرتضوی رضی الله عنه وکرم الله وجهه جانبندن انشاد بیورلدیغی کتب معتبره‌ده بیان اولنان ایکی بیتدر که (١) برنجی نسخه‌ده وابن راوندینك او ابیاتی زیرنده مندرج ایدی مألیده شودر:
« نیجه ادیب واردرکه فهیم القلب، مستکمل العقل ایسه‌ده فقیر وغیر مرزوق ونیجه جهول واردرکه کثرت ماله مغروق بولنور بوده عزیز وعلیم اولان جناب حقك تقدیریدر »
مذکور نسخه‌ده وعرض اولنان مألده‌کی ایکی بیتك التنده بر جواب منظوم دها وار ایدی آنك مألیده بودر:
« حکیم اعدل واقوم اولان ربمك عاقلی مال کثیردن محروم ایتمسی اغر بمیدر ؟! حضرت عادل عظیم وجناب رازق کریمك بو مشیتی ظلم دکلدر انجق حکمت شناس بچینان اوعاقلك عجز ومسکنتنی اظهار وتفهیم ایچوندر »
بونلردن بشقه برجواب دها وارکه فضلای دمشقك سربلندی منیر زاده صالح افندی جانبندن تنظیم وارسال ایدلمش وبو مقاله‌ده بولندیرلمق اوزره مجموعه‌مزه درج ایدلمه‌رك الیقونلمش ایدی؛ اشته شمدی ذکر ایدیورز:

الرزق علم ومال فی الوری قسما
لحکمة ها کها ان رمت تدقیقاً

اعطی اولی العقل عقل واولی جهل
مال لنعلم عدل الله تحقیقاً

---

(١) اونسخه ده بو بیتلرك فخر رازی حضرتلرینه نسبتی یازلمش ایسه‌ده جناب مرتضانك آثارندن اولدیغی اکثر کتب معتبره‌ده کوریلیور.

وفی الوری من اذا استغنی طغی وبغی
ولاینال مدی الایام توفیقاً

یعنی؛ «رزق بین الانام لحکمة تقسیم ایدلمش علم ومالدن عبارتدر تدقیق ایتمك ایسترسه‌ك باق‌که علم عاقله، مال ایسه جاهله اعطا اولنمشدر بوده عدل الٰهی‌یی حقیقتی وجهله بیلمکلکمز ایچوندر. خلق میاننده برطاقم آدملر واردرکه غنی اولنجه بغی وطغیان ایدرلر؛ اشته آنلر مدت العمر مظهر توفیق اوله‌مزلر»

جواب اول بغایت متین واساسلیدر زیرا بونده (ذلك تقدیر العزیز العلیم) نص ساطع وحکم قاطعندن استدلال ایدلمش ومرزوق اولمیان چوق کامل، کثرت ماله ایرمش چوق جاهل بولنمسی مقتضای تقدیر الٰهی اولدیغی اکلادلمشدر.

بحث قضا وقدری تحقیق ایتمامش،کندینی خارجی برقوتك تحت نفوذنده‌کی آلات منزله‌سنده صانمش اولانلر (مقتضای تقدیر الٰهی) سوزینی ایشیدر ایشتمز ابن راوندینك اصابت حیرت نابجاسنه ذاهب اولمامیدرلر وبیلمیدرلرکه انسانك دنیوی، اخروی هر نائل اولدیغی شی کندی مکتسبی بولندیغی نصوص جلیله ایله ثابت ایسه ده «ان الله خلقکم وما تعملون» آیت کریمه‌سنك مقتضاسنه کوره انسان عملی ایله برابر آثار تکوین الٰهیدر.

افاخم ائمهٔ کشف وشهوددن امام طائی محیی الدین عربی قدس سره العالی فصوص الحکمنك (حکمت قدریه فی کلمة عزیزیه) فصنده بیان ایتدیکی اوزره «قضا جناب حقك ازلده اشیا اوزرینه حکمیدر حقك اشیایه حکمی اشیاده واشیا ایله اولان علمنك حدی اوزره‌در اشیاده اولان علم الٰهی ایسه آنلرك استعدادات ذاتیه‌لرینه

کوره حضرت خالقه عرض ایتدکلری معلومات نسبتنده‌در. قدر، اشیانك عیننده ثابت اولان احکامی (یعنی ویردیکی معلوماته کوره علم الٰهی حصولیله اصدار واعطا اولنان حکملری وحاللری) زیاده ونقصان اولمقسزین توقیت وتقدیر ایدر. قضای الٰهینك اشیا اوزرینه اولان حکمی انجق او اشیانك عیننده ثابت احواله کوره‌در اشته بوسببدن جناب حق ایچون حجت بالغه واردر». یعنی شیئك هر حالی کندی مقتضای استعدادی اولمسنه مبنی هیچ بر حالندن شکایته حق وصلاحیتی اوله‌ماز؛ عالمك ضرورتی، جاهلك ثروتی کندی مقتضای استعداد ومحصول سعی وغیرتی بولندیغندن غافلانه شکایت ایتسه بیله استماعه دکمز.

سوزی براز دها ایضاح ایتمك ایستر ایسه‌ك حضرت امامك توضیحاتنده دوام ایده‌لم: مشارالیه افادات مرشدانه‌سنی دها سهل التفهیم قیلمق ایچون دیورکه؛ « حاکم ده عین مسئله‌یه تابعدر زیرا مسئله‌یه اولان حکمی ذات مسئله‌نك اقتضا ایلدیکی حکمدر بو جهتله محکوم علیه دخی حاکمك ویردیکی او حکمده حاکم اوزرینه حاکمدر وبناءً علیه حاکم و یردیکی حکمده محکوم علیه اولور». بوندن صوکره حضرت امام بین الانام کوریلان عدم تساوی مرزوقیت بحثنه انتقال ایدرك دیمشدرکه: « جناب حق فرقان کریمنده (خلقك بعضیسنی بعضیسنه رزقده تفضیل ایتدیکنی) بیان بیورمشدر. رزق ایسه یا علوم کبی روحانی، یا اغدیه مثللو جسمانی اولور. جناب قادر خلق اوزرینه رزقی انجق قدر معلوم ایله تنزیل ایدر؛ قدر معلوم خلقك حقدن طلب ایتدیکی استحقاقیدر زیرا جناب حق هر شیئه استعداد ذاتیسیله طلب ایلدیکی حکمی ومستحق اولدیغی حالی اعطا ایتمشدر؛ رزقی مشیئتك تعلق ایتدیکی قدر تنزیل ایدر، مشیئتی ازلده عالم اولدیغی واوعلیه‌له حکم

واراده ایلدیکیدر . علم الٰهی دخی دیدکمز کبی معلومك کندی استعدادیله نفسنده اعطا ایلدیکی معلومات نسبتنده‌در. ایمدی توقیت وتقدیر، اصلده معلوم ایچون اولوب قضا، علم، ارادت، مشیت عین ثابته‌یه تابعدر « شو تفصیلات، تقدیرك نه اولدیغنی ایضاحه شمدیلك کفایت ایدر ایلروده محاضراته ذیل ایدیله‌جك بر رسالهٔ مخصوصه بالاطراف توضیح حقیقت ایلیه‌جکدر .

(مابعدی وار)

مقتطفات منثوره

حضرت فخر کائنات علیه اسنی التحیات افندمز حضرتلرندن روایةً جامع الفضائلده مسطور حدیث شریف مآلیدر:

علم ایکیدر؛ بری علم لسانیدر بوده نوع بشر ایچون برحجت الٰهیه‌در ؛ بریسیده علم قلبیدر اشته بوده مفید ونافعدر.

جلال دوانی مرحومك (لوامع الاشراق فی مکارم الاخلاق) نام رساله‌سندن مقتطفدر :

جناب حق فرقان کریمنده (وما خلقنا السموات) الآیة یعنی « بز سموات وارضی و بینلرنده اولانلری لعب وعبث اوله‌رق خلق ایتمدك » و (افحسبتم انما خلقناکم

عبثاً) الآية يعنى « آياسز ظن ايتـديكزميديكه بزسزى عبث اولەرق خلـق ايتمش اولەلم وطرفزه رجـوع ايتميەجكسكز » بيورمشـدر . بوايكى نيرقدسـينك پرتو اشعەسـيله بينايان منظر تحقيق ايچون معلوم ومشهود اولمشـدركه مكمن غيبدن منصهٔ شـهود ده جلوه كر وكلـكونهٔ (صبغة الله ومن احسن من الله صبغة) ايله آراسـته اولان اكوان وحقـائق علم امكاندن هربرى «اعطى كل شئ خلقه ثم هداه» حكم جليلنجه ـ كندى ثمرەسى منزلەسنده اولەرق ـ برغايت ومصلحتى متضمندر. زيرا دلائل سـاطعه وبراهين قاطعه ايله مثبت اولديغى اوزره فعال برحق وجواد مطلق اولان جناب رب عزتك فعلى غرضله معلل اولەمزسـەده حكم ومصالح وغايات وثمراتدن خالى دكلدر . خلاصهٔ اكوان وعين اعيـان ونقاوهٔ جهان اولان انسـانك غايتى دخى (انى جاعل فى الارض خليفه) و(هوالذى جعلكم خلائف الارض) نصوص جليلەسى احكام لطيفەسـيله رهين رتبهٔ بداهت اولديغى اوزره خلافت الـهيەدر . اكر « بز امانتى سموات وارض وجباله عرض ايتـدك انلر اول امانتـه تحملدن خوف وابا ايدوب دفعـنى رجا ايتـديلر آنى انسـان يوكلنـدى » الخ مضمون منيفنى احتوا ايدن (انا عرضنا

الامانة) الآية نص لطيفنده كى « امانت » تفاسير مشهوره ده مسطور اولديغى اوزره عقل ويا تكليفه محمول اولورسه تحملك انسانه اختصاصى لازم كلمز؛ زيرا جنى وملائك عقلده انسان ايله مشارك اولديغى كبى تكليفده دخى جنى انسان ايله مساهم ومشتركدر. حال بوكه ذوق سليم اربابنه خفى اولماديغى اوزره امانتك انسانه اختصاصى فهم اولنيور بناءً عليه امانتك سرخلافت الهيه يه محمول اولمسى مناسب اولوركه اكا يالكز انسان تحمل ايده بيلمشدر:

بار وجود خويش نتابد دلم زضعف
ليكن زبار عشق كشيدن ضعيف نيست

—

اسمان بار امانت نتواند كشيد
قرعهٔ كار بنام من ديوانه زدند

بعضلر عقل، مقادير اشيايه قولاً وفعلاً وقوفدر، بعضلرده عواقبه نظردر ديمشدر؛ متكلمين ايسه عقلى، انسانده حصولى حالنده تكليف صحيح اولان علومدر ديه تعريف ايتمشلردر.

برطاقم فضلاده « عاقل، نفسنى محارمدن صيانت

ایدندر بناءً علیه جناب حق بونکله وصف صحیح اولماز » یولنده ادارهٔ کلام ایتدکلری کبی برطاقیده « عاقل، جمیع شهواتنه رقیب وغالب اولاندر » تعریفنی درمیان ایتمشلردر.

بعض فضلا نظرندهحق، قلت اصابت وکلامی موضعنک غیریده تکلم واستعمالدر ؛ برطاقیده سالب سلامت، مورث ندامتدر دیه‌رك ذم وتقبیح ایلمشدر.

مباحثات علمیه جریان ایتمیان مجلس میوه‌سز بستان، حسن ادبدن محروم اولان نورسیدکان ایسه کمسز حیوان، حیا وحجابی اولمیان قادین طوزسز طعام ونان، خصلت سخا وجوانمردیدن بری اولان غنی نهر بی آب، عملسز علم ایسه فانوس بی شعاع وتاب کبیدر.

ارباب اصالت ونجابت اولانلر تحصیل علم وکمال ایتدکجه متواضع اولورلر ؛ صویسز ولیئم اولانلر ایسه برقاچ شی اوکرنمکله تکبر وتعظمده بولنورلر.

هر شیده سرعتله جواب موجب خطا ومنتج زوال صواب، مشرب بوم وغراب ایله ائتلافدن عدم اجتناب موصل دار الخراب اولور.

ازدیاد شهوت موجب نقصان مروت ، اسـائت و بطائت دخی مستلزم کمال نکبتدر .

علمی، سلامت اخرویه یی استجلاب ایچون تحصیل موجب رشـد وفضیلت ؛ سـعادت دنیویه‌یی استحصال ایچون طلب ایسه باعث خسران وندامت اولور .

علامت عقل اوندر ؛ بشی ظاهری، بشی باطنی . ظاهری اولانلر ؛ صمت ، تواضع ، حسن خلق ، صدق قول ، عمل صالح . باطنی اولانلر ؛ تفکر ، اعتبـار ، خشوع ، خوف، ذکر موتدر .

عمر ابن عثمان المکی رحمة الله دیمش :
مروت ذلل وخطیئـات اخوانه امالهٔ نظر دقت واهمیت ایتامکدر .

عمر ابن الفارض رضی الله عنه :
دشمنه اظهار تجلد ومتانت نه‌قدر مستحسن ومقبول ایسه نزد احبا واخلاده ملایمتدن ماعدا حال وحرکتده بولنمق اول درجه شایان ذم وقدحدر .

فاضل كامل جار الله الزمخشرينك (اطواق الذهب فى المواعظ والخطب) نام رساله‌سندن اوچنجی مقاله :

عمر، رياح واعصار كبی چار چابق كچر كيدر ! سن ايسه آنك عصرلرجه دوامنی ارزو ايديورسك ! نه واهی امل، نه‌بوش هوس!

ای فريفتهٔ آلايش دنيای بوقلمون، وی مجلوب آرايش جهان دون اولان آدم ! ايو بيلكه نهار عمرك قيش كونلری كبی سوركسز، ليل حياتك ياز كيجه‌لری كبی قيصه ودوامسزدر؛ چاليش، فرصتی الدن قاچيرمه، اعمال صالحه قازان، برنوع اولوم ديمك اولان تنبل اويخوسنه لزومندن زياده مألوف اولمه ! طاعت وعبادتی كنديكه عادت ايدين !

ای انسان ! مغرور اقبال عالم فنا اولمه، طريق معرفتده مهماززن كحيل سرعت اولان رهروان عرفان اثرينه اتباع واقتضا ايدن كاربان سرای معارف وكمالاته مواصلتله كامران اول ! بيابان جهل و بطالتده خائب وحيران، سفيل وسرگردان قالمه !.

***

مقتطفات منظومه

ابو الفتح البستى رحمة الله عليهك (قصيدة الحكم والامثال) ندن مابعد:

دع التكاسل فی الخیرات تطلبها * فلیس یسعد بالخیرات کسلان
لاظل للمرء یعری من نهی وتقی * وان اظلته اوراق واغصان
والناس اعوان من والته دولته * وهم علیه اذا عادته اعوان
سحبان من غیر مال باقل حصر * وباقل فی ثراء المال سحبان

—

یعنی: خیرات وحسناتی ارزو ایدیورسه‌ك تنبللکی ترك ایله؛ زیرا تنبل قسمی خیرات وحسنات ایله مسعود اولەمز.

عقل وذکا وفضائل تقادن عاری اولان آدم ایچون — هر نقدر کندیسنه داللر یاپراقلر کورکه ایتسه بیله — بر ظل سلامت بولنەمز.

خلق، اقبال ودولتله کامران اولان آدمه معین وظهیر اولورلر اما او آدم اقبال و دولتدن دوشرسه اولوقت بالعکس علیهنده کنه میل ومعاونت ایدرلر.

سحبان نام فصیح مشهور بیله پارەسز اولسه قریحه‌سی منسد اولەرق باقل کبی ابکم ولال قالور، بالعکس باقل پارەسی چوق اولنجه سحبان درجەسنده فصیح اولور.

***

ملا جامی رحمة الله علیه:

فلما شمرت للسیر سلمی
بکت عینای من خوف التنائی

تعانقنا لتوديع فقالت
چه بودی گر نبودی آشنایی

محبوبه‌م (سلمی) سیر وسفر ایچون حاضرلندیغی زمان کوزلرم خوف وهیجان فراق ایله ایثار دموع ایتدی وداع ایچون یکدیکرمزه صارلدیغمزده (کاشکه آشنالغمز اولمییدی) دیدی.

سلمان:
چشم سرمست تراعین بلامی بینم
لیك ابروی توچیزیست که بالای بلاست

مستانه باقشلی کوزلرك عین بلادر؛ لکن قاشلرك اویله بر شیدر که بلانکده بالاسنده‌در.

⁂

لاادری:
صبح دم یارم ببالین آمد وخندید کفت
آفتاب بر سر آمد تو نمی خیزی هنوز

صباحلین جانانم باش اوجه کلوب کولدیده دیدیکه آفتاب باشك اوجنه کلدی سن حالا قالقمیورسك!

⁂

سنبلزاده وهبی :

لب بستانچه‌لرك امك ایچون کریه ایدوب
طفل بی دایهٔ طبعم شکر و شیر استر

فهیم :

مومیانك ایده‌مز تصویر بهزاد خیال
خامهٔ مو یاپسه کر مژکان چشم موردن
اول طبیب نازسوردی سینه‌م اوزره سینه‌سن
پارهٔ دل بولدی صحت مرهم کافوردن
دور اولان خاك وطندن آه ایدر بی اشتباه
پك مبرهندر بودعوی نالهٔ فغفوردن
شهد راحت کسب ایدر تدبیر منزل ایلیان
الدی ارباب حکم بوعبرتی زنبوردن
صافدللر حفظ اسرار ایلمز افشا ایدر
ستر می مأمول اولورمی کاسهٔ بللوردن

آثار منظومهٔ ابن کمال

(حرف الالف)

عالمك یوق چو بردمینه بقا عاقل اولان بونك نه‌سینه بقا
اثر یله بقا بولور آدم اهل خیرك اثرلرینه بقا

الصدق فی اقوالنــا اقوی لنا
والكذب فی افعالنا افعی لنا (١)

—

عشق اولمیجه سرده خروش ایلمز کوكل
دریا تموج ایلیـه‌مز اولمسـه هوا
(مابعدی وار)

(كتاب كشف الاسرار عن حكم الطيور والازهار)
— برنجی اشارت —

نسیم

—

حدیقهٔ ذات بهجه اطلاقنه سزا اودلكشـا بغچه‌ده الك اول لذت بخش دل وجان اولان حال لطافت نشان نسیمك خفیف خفیف وزان، لطیف لطیف الحـان ایله احوالنی بیان ایتمسی ایدی؛ كویا بو یله سو یلیور ایدی:

بن هر محبك رجاسنی حبیبنه، هر علیلك شكواسـنی طبیبنه ایصال وایتان ومحلنه تبلیغه مأمور اولدیغم اسرار

(١) جناب اسـتاذك جمله آثاری صنایع متنوعه‌دن وارسـته اولمادیغی كبی « اقوالمزده صدق بزم ایچون اقوی، افعـالمزده كذب دخی بزم ایچون افعی؛ یعنی انكرك یلانیـدر » مفهومنـده اولان شو بیتده‌ده صنایع بدیعیه‌دن ایكی صنعت واردر؛ بریسی صنعت تضاد، دیكری صنعت تجنیس ملفوفدر.

واخبارى ایشـتدیکم ، حفظ ایتدیکم کبی نقـل و بیان ایدرم. مصاحب ورفیقلرمی لطافت موانستمله استصحاب، صفوت انفاسمله نشوه یاب ایلرم . رفیقم ایو اولور ایسه بنده ایو ، کوتو اولور ایسه بنده کوتو اولورم .

لطیف هبوبمله مریض وعلیل صحت، نومید ومأیوس نجات وراحت بولـور؛ مشتاق متنفس وپرمسار، عشـاق متوسوس وبی قرار اولور .

هر حالمده ملایم الاعطاف، سریع الانعطاف، سهل الائتـلافم . بن اولمسهم ارض وسما بیننك خالی قالهجغی مطلـق؛ نبات واشجارك، شکـوفه وازهارك صـولوب قورو یهجغی محققدر .

رفق وملایمتمی ارباب لطف ورأفت، کمال صفوتمی اصحاب ذوق وطبیعت بولور، مختلف صورتده وزانم ظن ایتمه که اثر طغیان وعصیانمدر؛ بن هر فصلده انفع واصلح اولهرق اسرم: ربیعـده شمالدن هبـوب ایدر اغاجـلره صو یوروتهرك رنکارنك چیچکلرله زینت ویرر، نباتاته یغمور کتـورر، لیل ونهار بیننی تعـدیل ایلرم؛ هر چیچکـدن، هر چمندن، هر آغاجدن، هر اوتدن، باخصوص عارض کلکونه دوکلش طرهلردن کتوردیکم دلاویز، شوق انکیز بوی مشکین ایله مشام عاشق شوریدهیی تعطیر ایلرم .

یازین شرقدن وزان ایدر اشجاری درلو درلو میوه‌لرله تزیین بعضلرینی کماله ایصال وتلذیذ، مشتاقلرینی نهایت سروره رهین ایلرم ؛ شدت حرارتله بی تاب ومضطر قالمش، ساعد سیمینی، سینهٔ لطیفنی آچمش، بالین استغنایه طیانمش نازنده‌لری تفریح ایلرم. فصل خریفده جنوبدن اسرم هر اغاج میوه‌سنی کماله ایردیره‌جك قوتی حائز اولور.

قیشین غربدن هبوب ایدرم اغاچلر یوکسکلرندن قورتیلور حال اصلیلرینی بولور.

اشته بن نظرکده‌کی وجود سزلغمله برابر نقدر منفعتلی‌یم ؟!..

اثمار بنمله نمودار، ازهار هبوبمله لطافت دثار، اشجار وزانمله متنفخ ومسلوب الغبار اولور ؛ اسحارده قرب اوقات زیارت اخبارمله بیلنور.

محاضرات

مقتطفات

نومرو ٧ برنجی جلد ١ جماذی الاخره

{ اسلامیتده }

امر سعی . نهی بطالت

-. ان الله یحب العبد المؤمن المحترف .-

«طلب معاشده صناعت، یا زراعت یاخود تجارت ایله متکلف اولان عبد مؤمنی جناب حق سور» . حضرت عمر رضی الله تعالی عنه (برر جلی کوردیکمده صورت ظاهرەسنی بکنیرم؛ بر صنعت ومعرفتی اولوب اولمدیغنی صورارم؛ یوق جوابنی الور ایسه‌م کوزمدن دوشر » بیورمشدر .

سعی وغیرت حضرت عایشه رضی الله تعالی عنهادن مروی اولوب (سز رزق وحوایجکزی و مصالح ضروریه‌کزی طلب و رؤیته ارکندن شروع ایدیکز زیرا وقت صباح تسویهٔ مصالحه مظنهٔ ظفردر) مآل صدق اشتمالنده اولان حدیث شریف ایله مدح

وتفضیل؛ کسل وبطائت «کثرت نوم وتنپروری انسانی جناب حقدن تبعید ایدر وایراث فقر ایلر» کلام لطیفی ایله ذم وتقبیح بیورلمشدر.

چالشمق الزمیتی حضرت عمر رضی الله تعالی عنهك «سزلردن بریکز طلب رزقده کسل ایله خانه‌سنده اوطوروب یاربی بنی مرزوق ایله دعاسیله مشغول اولمسون بیلورسکز که الله سمادن کموش والتون یاغدیرمز» وعظ حکیمانه‌سی ایله ثابتدر.

بطائتك کمال مرتبه مضرتی حضرت مرتضی رضی الله تعالی عنهك «تن پرورلك حقوقی اضاعه، عجز وخوف فقر وفاقه‌یی تولید وهلاکی انتاج ایدر؛ سعی وطلب ایدن امللنه ایرر وعدم طلب فساد املی موجب اولور» کلام ناصحانه‌سیله متحققدر. کسب وتجارت (الکاسب حبیب الله) ایله ممدوحدر امت محمد حراثت و زراعته (اطلبوا الرزق فی خبایا الارض) امر نبویسیله مأموردر. محصول سعی وغیرت اولان ثروتك ممدوح اولدیغنه جناب رسالت پناه صلی الله تعالی علیه وسلمك «ورثه‌کی اغنیا اوله‌رق ترك ایتمکلکك ناسه محتاج وفقرا حالده ترك ایلمکلکندن خیرلودر» مفهوم منیفنده اولان حدیث شریفی دلالت ایدر.

مقدرات سبحانیه‌نك تغییرینه قدرت بشریه‌نك غیر مساعد اولدیغی بدیهی ومطلق ، اما اهل سنت ایچون سعی وغیرت واسبابه تشبث ومراجعت لزومی دخی ثابت ومحقق در .

على المرء ان يسعى و يبذل جهده
ويقضى الهالخلق ما كان قاضيا

یعنی «آله خلق و قادر مطلق حضرتلرینك تقدیر ایلدیکی یرینی بولور وقدر وقضانه ایسه ینه مطلق اولور انجق عبد مقدرك نصل اولدیغنی بیله‌میه‌جکی جهتله سعی وغیرت‌وجهد وهمت ایتملی در». زیرا غیرت موجب سعادت وسلامت، بطائت مستلزم احتیاج وضرورت ونقیض یمن وبرکت در . موحدینی چالیشمغه ترغیب ایچون امام شافعی رحمة الله علیه « ناسك اعتراضاتنه قولاق آصمه! همان حقنده نافع اولانی استحصاله چالیش» وعظ ونصیحتنده بولنمش ؛ ایوب سختیانی قدس‌الله سره ابنای زمانه « ای کنجلر ! کسب رزقده حرفت وصنعت حبلنه یاپیشك زیرا قومك زنکینلرینه محتاج قالمکزدن امین دکلم » یولنده نصح وپند ایلمش؛ وحسن بصری رحمة الله علیه (کندوسنه کلوب «بن مصحف شریفی

آچار ونهارك كليسنده اوقورم » ديه كسب وكار ايله عدم اشتغالنى ايهام وافهام ايدن شخصه «سحر واقشام قرائت ايت » جوابنى ويرمش يعنى چالشمق دخى لازم اولديغنى اخطار و بيان ايتمش در .

اصبر على مضض الادلاج والسهر
وللرواح على الحاجاة والبكر

لا تضجرن ولا يعجزك مطلبها
فالنجح يتلف بين العجز والضجر

« حاجات ومطالبنك استحصالى ايچون كيجه‌نك ، كوندوزك ، صباحك ، اقشامك مشاق ومزاحمنه صبر وتحمل ايت ! چاليش ! »

« طلب حاجاة سنى عاجز ومضطر براقسون زيرا نجاح وموفقيت عجز وضجرت بيننده تلف اولور . »

اشته بو حقائق اصلا نظردن دور ايتميه‌رك جهد وغيرتده بولنمق انسانلر ايچون لازم ولابد در .

مقتطفات منثوره

حضرت فخر كائنات عليه افضل الصلوات والتحيات افندمز حضرتلرندن مروى بعض احاديث شريفه‌ده مأللر يدر :

« دنيا علم علما ، عدل امراء ، سخاء اغنيا ، دعاء فقراء ايله قائمدر » .

« طول عمر ايله فرحلانان عند الموت ، كثرت مال ايله فرحلانان عند السؤال ، وسعت دار ايله فرحلانان عند القبر ، معصيتله فرحلانان دخی عند النار ندامت وپشيمانی يه دوچار اولور » .

فقيردن مال ، جاهلدن حرمت ، دشمندن حاجت ، حاسددن نصيحت طلب وانتظاری محالدر .

شيخ ابراهيم القصارك سويلديكی نفحاتده ذكر اولنمشدر :

انسانك قيمتی درجهٔ همتنه كوره‌در ؛ همتی دنيا جهتنه اولورسه هيچ دكری يوقدر ؛ اما جناب حقك

رضاسی ایچون اولورسه اول قدر قیمتلیدرکه علو درجه-
سنی استدراك ممكن اولەمز.

⁂

شیخ ابو عبد الله مغربی رحمة الله علیه دیمشدر:
فقیر صادق هرشیئه مالك اولوب فقط هیچ برشیئك
مملوك ومحكومی اولمیاندر.
اخوانـك خدمتندن استنكاف وتعزز موجب
ذلتدر؛ اویله بر ذلتكه الی الابد زائل ومنفك اولمز.

⁂

كثرت جماع، كیجەلری آز وكوندوزلری چوق
اویومق، حبس بول، طوق قارنه طعام، كیجه یاریسی
او یخودن قالقوب صو ایچمك موجب حصول امراض
اولدیغنه قدمای اطبا اتفاق ایتمشلردر.

⁂

فاضل كامل جار الله زمخشرینك (اطواق الذهب
فی المواعظ والخطب) نام رسالەسندن ایكنجی مقالەدر:
ای انسان! جسمكك ـ طوغله قدر دكری

اولمیان ـ خام چاموردن ایکن بویله تکبر وتفخرده نصل بولنه بیلیورسك ؟! كاه آبا واجدادكله ، كاه ثروت واقبالكله نصل بو بورلنیورسك ؟! بیل كه ابا واجداد ایله افتخار، ثروت واقبال ایله اغترار سکا کرکمز . بر کره دوشون که آیاسن نه دن مرکبسك، عجبا نهایت نه‌یه منقلب اوله‌جقسك !

ایشته بونلری بیل، بونلری دوشونده نخوتنی، کبرینی آیزیحق، اولسون قیر، ترك ایله !

⁂

جلال دوانی علیه رحمة الباری (لوامع الاشراق فی مکارم الاخلاق) نام رساله‌سنده شویله دیور :

محیئ رسوم قدمای حکما اولان حکیم الهی شیخ شهاب الدین تلویحاتده نقل وبیان ایدر كه « ارسطوبی بو طائفه‌نك اصطلاحنده غیبوبت (غیبوبت) دینیلان خلیهٔ لطیفه‌ده (خلولطیفده) کوردم ؛ غوامض حکمیه‌دن اولان تحقیق ادراك بحثنه دائر کندیسندن بر قاچ نکته صوردم بونلرك جوابنی ویردکدن صکره افلاطونك مدحنه شروع ایله بو بابده اطراء عظیمده بولندی . »

«بعده متأخریندن انك مرتبه‌سنه کیمسه ایرشمش میدر

دیه سؤال ایلدم «یوق یوق حتی اونك كمالی جزؤنك یتمش بیكده برینه بیله كیمسه ایریشمامشدر» جوابنی ویردی فلاسفهٔ اسلامیه‌دن بعضیلرینی ذكر ایلدم هیچ التفات كوسترمدی اما جنید بغدادی وابو یزید بسطامی وسهل بن عبد الله التستری قدس الله اسرارهم كبی ارباب كشف وشهودی ذكر ایلدیكمده «اشته آنلر حقیله فلاسفه‌در لكن بو طریقده مخاطرات ومهالك كثیر وبیشماردر زیرا خطرات وساوس وورطات هواجس، تسویلات باطله وتخیلات فاسده وعاطله سالكی بیابان طلبده حیران ایدر» دیدی. بو طریقك افسد مفاسدیدر كه (كسراب بقیعة) الایه (*)ایت كریمه‌سی حكمنجه كوچك برنمایشه الدانیله‌رق اول یوله كیدیلور دست طلب اوزاتیلور؛ صو بولنمدیغنه اطلاع حاصل اولدیغی كبی دوچار یأس وحسرت اولنور.

(*) بو آیة جلیله‌نك مبدائی «والذین كفروا اعمالهم كسراب» الایة اولوب مفاد عالیسی دخی (كافر اولانلرك عمللری یازكونلرنده اووالرده كول كبی كورینسان سرابه بكزر كه صو صانمش اولنلر آنی كوروب صو ظن ایدرلر اما یقین كلدكده برشی بوله‌مازلر) در (سرآب) ایام حاره‌ده عربستان چوللرنده اوزاقدن صو كبی كورینور چقور یرلردر وبویله كورینشی پرتو شمسك تأثیریله‌در.

دورست سراب درین بادیه هش دار
تاغول بیابان نفریبد بسرآبت (*)

—

خلیلی قطاع الفیافی الی الحمی
کثیر وارباب الوصول قلائل (*)

کذلك بو طریقك استاذی‌که مرشد کاملدن عبارتدر نادردر؛ وجودی تقدیرده اکلامق متعذر ویا متعسردر. چونکه کمالات انسانیه‌یی صاحب کمال اولانك غیریسی اکلایه‌مز وقیمت جوهری جوهرجیدن بشقه‌سی طانیه‌مز.

بسر قصهٔ سیمرغ وغصهٔ هدهد
کسی رسد که شناسای منطق الطیراست

(*) عقللی طاورانکه بو چولده صو منبعی اوزاقدر صکره سنی غول بیانی (بیابان) سراب ایله الداتمسون.

(*) ای دوستلرم! صحرالری محل مقصودك قربنه قدر قطع ایدنلر چوقدر اما ارباب وصول آزدر.

اكر سالك صورت ظاهره‌یه قاپیلورایسه یاقوتی عقیقه، محك طاشنی سیاه طاشه دکیشور، مبتدی بیلیه‌رك تبلیس وتدلیسه فریفته اولـور، نقد عمرینی کمال ظنیـله ناقصك خدمتنه صرف ایدر، خسران حال وماله ایرر. «نعوذ بالله من الغباوة والغواية» . بو جهتله علما انسانی اول امرده طریق نظریه‌یه سوق وتشویق ایدرلر. طریق تصفیه‌ده دخی طریق نظریه‌یه احتیاج واردر؛ زیرا سـالك، علم رسمیدن کلیاً خالی اولنجه ورطهٔ افراط وتفریطدن امین اوله‌مز مخـالفت شریعت وحکمتـدن بری قاله‌مز. بونك ایچـون حضرت هادی الثقلین صـلی الله تعالی علیه وسلم «ما اتخذ الله ولیاً جاهلای» «قصم ظهری رجلان جاهل متنسك وعالم متهتك» بیورمشدر؛ یعنی «جناب حق ولی جاهل اتخاذ ایتمامشدر» و «ایکی آدم بلیمی قیرمشدر بری جهل ایله عبادت ایدن جاهل، بری لاابالی بولنـان عالم‌در».

اصحاب جناب رسالتدن صاحب التفسیر اولانلر :

خلفاء راشـدین، عبد الله ابن مسـعود، عبد الله ابن عبـاس، زید بن ثابت، ابی ابن کعب الاکبر،

ابو موسی الاشعری، زبیر ابن عوام، انس ابن مالك، عبد الله ابن زبیر، عبد الله ابن عمر، جابر ابن عبد الله رضوان الله تعالی علیهم حضراتیدر.

**

مرویدر که کبرادن بر ذات حکمادن برینك نزدینه کیدر. حکیم بعض مشاغل مخصوصه حیلولتیله رعایت لازمه‌ده بولنه‌مز. شو حال او ذاتك مجبول اولدیغی کبر وعظمته، نخوت واناتیته طوقندیغندن تعزیر وتهدید یولنده حکیمه شویله سویلر:

— بنم کیم اولدیغمی بیلیورمیسك ؟

حکیم مشار الیهده بویله جواب ویرر:

— اوت بیلیورم؛ اصل واساسك جزؤی منیدن عبارتدر عاقبت الامر اوله‌جغکده جرمك قدر جیفه‌در شو حالده بویله متکبرانه متعظمانه تعزیر وتکدیره عجبا نصل جرأت بیوره‌بیلیورسکز!؟

شیخ الرئیس ابن سینا دیمش:

صوت خوش وصدای شهی ایله متلذذ اولمیان، چهرهٔ

خوب ووجه برى يه تعشق ايتميان فاسد المزاج، محتاج العلاجدر .

مقتطفات منظومه

مولانا ابو الفتح البستى مرحومك (قصيدة الحكم والامثال) ندن مابعد :

ورافق الرفق فى كل الامورفلم * يندم رفيق ولم يذممه انسان
ولا يغرنك خط جره حرق * فالحرق هدم ورفق المر بنيان
احسن اذا كان امكان ومقدرة * فلن يدوم على الاحسان امكان
والروض يزدان بالانوار فاغمه * والمرء بالفضل والاحسان يزدان
صن حر وجهك لاتهتك غلالته * فكل حر لحر الوجه صوان
وان لقيت عدواً فالقه ابدا * والوجه بالبشر والاشراق غصان

هر امرده معاملهٔ رفق وملايمتى عادت ايدك ! زيرا رفق ايله معامله ايدنلر ندامته كرفتار، ومذمت ناسه دخى دوچار اولمزلر .

عنف وشدتلى امرلره مغرور اولمه ! زيرا عنف وشدت مخرب وهادم؛ رفق وملايمت ايسه بانى وعامردر. قدرت وامكان مساعد اولدقجه ناسه لطف واحسانه

شتابان اول ! زیرا امکان احسـان هر وقت اله کیرمز ، دوام ایتمز .

بغچه چیچکلرك کثرتیله زینت بولدیغی کبی، انسـان دخی فضل واحسان ایله زیب وزینت بولور .

بشاشت وجهـنی محافظه ایت، هتك وازاله ایلمه ! زیرا کریم الشیم اولانلر بهجت وبشاشت وجهی محافظه ایدرلر .

بر دشمنی کوردیکك وقت دائما بشاشت کوستر ! زیرا بو معامله دشمنه غم وغصه ایراث ایلر .

حضرت علی رضی الله عنه

اذا ما المرء لم يحفظ ثلاثاً
فبعـه ولو بكف من رماد
وفاء للصـديق وبذل مال
وكتمان السرائر فى الفؤاد

یعنی محب صـدیقنه وفا، مالی اهلنه بذل، سرائری قلبنده کتم، کبی خصائل ثلاثه‌یی حسن محافظه ایتمیـان انسانی بر آوچ کوله بیله صات !

عمرو بن معدی کرب :

اذالم تستطع شیئاً فدعه
و جاوزه الی ماتستطیع

قدرتك یتمدیکی شیئ براق ! قدرتك یتدیکنه تشبث ایله !

حضرت علی رضی الله عنه:

کیفیة المرء لیس المرء یدرکها
فکیف کیفیة الجبار ذی القدم

هوالذی انشاء الاشیاء مبتدعاً
فکیف یدرکه مستحدث النسم

هیچ نصل اولور که هم جنسنك حال و کیفیتنی درك ایده‌میان انسان جبار قدیم اولان جناب حقك کیفیتنی اکلایه‌بیلسون ؟

هیچ نصل اولورکه وجودی حادث اولان انسان اشیایی مبتدعاً یعنی عدمدن دفعةً انشا وایجاد ایدن موجد حقیقی‌یی ادراك ایده‌بیلسون ؟

امام اعظم رحمة الله علیه :

الاتوبوا الى رب الانام * وكونوا بالصلاح على الدوام
الالاتطلبوا الا حلالاً * الالاتسئلوا سبل الحرام
ولا تعشوا بما نالت يداكم * ولاتأسوا على فوت المرام
اله الخلق يدعوكم جميعاً * من الدنيا الى دار السلام

جناب رب الانامه توبه ایدرك صلاح دائمی اوزره بوانك ! حلالدن بشقه نی طلب ایتمیك ! حرام یوللرینه کتمیك ! الیکز ایردیکی شیئی اخلال و افساد ایتمیك ! مرامکزك حصول بولمدیغندن مأیوس اولمیك! خالق مطلق هپکزی دنیادن دار السلامه دعوت ایلیور .

لكل داء دواء يستطب به الا الحماقة اعيت من يداويها

هر علتی، هر مرضی تداوی ایچون علاج واردر؛ انجق حماقت کندیسنی تداوی ایده‌نی عاجز براقیر .

اذا تم امر بدا نقصه ترقب زوالاً اذا قیل تم

بر امر درجهٔ کماله واصل اولنجه نقصانه یوز طوتر؛ بناء علیه تمام اولدی دنیلان شیئك زوالنه مترقب اول !

پنج گنج

« دندر »

—. كفتار شيخ نجم الدين قدس سره المعين .—

زخاری بينديش كوخنجر يست

زموری بينديش كوصفدر يست

—

— . معروف كرخی قدس الله سره العالی . —

مكس را بچشم حقارت مبين

كه اوهم درين باركه مهتر يست

—

—. شيخ شبلی قدس سره العلی .—

مرنجـان دل پشـهٔ خسـته‌را

كه از هر دلی سوی حضرت در يست

خاردن يله خائف واندیشـه‌ناك اول ! زيرا او بر خنجر، موردن يله خوف وحذر ايله اوده بر صفدردر. سينكه دخی نظر حقارتله باقه كه شو باركاهده اوده بر مهتردر . بر خسته سيوری سينككك يله كوكلنی قيرمه، زيرا هر كوكل ايچون سوی حضرته ناظر بردر مقرردر.

محاضرات

مقتطفات

نومرو ۸ برنجی جلد ۱۵ جمادی الاخره

اخطار مخصوص

طشره ابونه‌لرمزه کوندریله‌جك کتابلر بوندن بویله قاپسز کوندریلوب سنه نهایتنده تجلیده الویریشلی ایروجه بر قاب تقدیم ایدیله‌جکدر

قلم صنع حقده سهو اولماز
هب خطابین اولانلر احمقدر

سرلوحه‌لی مقاله‌دن مابعد

کله‌لم ایکنجی جوابه : بونده حضرت موسی علیه السلامك «لم ترزق الاحمق وتحرم العاقل» مناجاتنه مقابل صادر اولان «لیعلم العاقل ان الرزق لیس بالا حتیال» امر وخطابندن استشهاد واستدلال ایدیله‌رك احتیال ایله استحصال رزق ممکن اوله‌میه‌جغی بیلدیرلمشدر وفضل فروش اوله‌رق نفسنه اعتماد ایدنلرك مخطیلکی شوصورتله تفهیم ایدلمشدر .

اوچنجی جواب ایسه بر جهتله برنجی‌یی مؤید وفقط کمال مرتبه عدالت آلهیه‌یه بردلیلی وافعال آلهیه‌نك متضمن حکم ومصالح بولندیغی بیانی معلندر .

ایمدی اجوبهٔ معروضه شاکیلره ، متحیرلره، غافللره، جاهللره کافی وشافیدر ؛

(والهدایة من الله لانعبد ولانستعین الاایاه)

بر ده انسان آثار منظومه ومنثوره ده عالمك محرومیتی، جاهلك مرزوقیتی مقتضای قانون طبیعت جهان اولدیغنه دائر سوزلر کوردکجه وبو فکرك بطلانه براهین ودلائل مبینه ایله آگاه اولدقجه شاعرك :

الدانمه که شاعر سوزی البته یلاندر

قولنی مصیب کورمك مجبوریتنی حس ایدیور؛ برکت ویرسون بو قولك بطلانیده (کالشمس فی وسط النهار) جلی وآشکار اولمسنه مبنی او مجبوریتدن خلاصه امکان بولیور؛ اما اولوقت ده بعض تدقیقاته لزوم کوریور؛ حتی بزده اویله تدقیقاتده بولنمغه میل حاصل ایلدك ، بعض مطالعات سردینی تصمیم ایتدك. بوتدقیقات ومطالعات اوزون سورمیه جك، بر مثال ایله بیته جك وحقیقتی او مثال ارائه ایده جکدر :

معلوم اولمق کرکدر که فاتحهٔ مقالهمز اولان بیتك منشدی ابن کمال مرحوم ارباب معرفتك اقبالسزلکنه دائر متعدد ابیات سویلمشدر اشته بریسی :

كاملك صف نعال اولسه مقامی غم دكل
هر نه دكلو منصب عالی كه وار اجهلده در

حال عالم بويله‌در شاخ اوزره كوركيم ميوه‌نك
خامی بالاده كماله ايرمشی اسفلده در

شمدی فاضل مشارالیهك بو سوزی طوغریمی ؟ زماننده مناصب عاليه جهلايه انحصار ايتمش اولسه ايدی كنديسی ملت معظمهٔ عثمانيه‌نك مسند جليل فتواسنه قدر ارتقا ايده‌بيلورمی ايدی ؟

اشته بری دها :

جمع ايلمامش مجلس عالم قوريلالدن
عرفان ايله بريرده خدا مال ومعاشی

انصاف بيورلسون كه بو قولی ده حقلی‌می ؟ البته دنياده كيسه‌نك هر وقت درت باشی معموراولماز اما هيچ اولديغی يوقميدر ؟ مجرد علم وعرفانی سايه‌سنده سلطان سليم اول كبی بر پادشاهك فوق العاده عاطفت ورعايتنه، سلطان سليمان كبی بر شهنشاهك مدت العمر لطف وعنايتنه نائل اولمش، فضل وكمالی‌ساده معاصرلرينه دكل

جملهٔ اخلافنه اعتراف ایتدیرمش وغلغلهٔ کمالات علمیه‌سنی
بلکه عالم ارواح اسلافه قدر ایصال ایتمش اولان محقق
مرزوق بو بیتلرده درمیان ایتدیکی افکارك اصابتنی نصل
قبول ایده بیلور؟ اویله بر عارف محققك کندی نفسنده
ثابت اولان حقیقتك ضدینی اختیار وادعاسنه امکان تصور
اولنه‌بیلورمی ؟ یا اویله درده ابن کمال بویله ابیاتی نیچون
انشاد ایتدی؟ ، بویله حقسزمطالعه‌لرده نصل بولندی؟
اشته بونی دوشنملی :

انسانك مدت عمرنده علی الدوام مرزوق ومستریح
اولمسی البته ممکن دکلدر مأیوس ومکدر ومحروم بولندیغی
زمانلر واردر؛ مثلا ابن کمال ترجمهٔ حالنی بیلانلره خفی
اولمدیغی اوزره قاضی عسکر مؤید زاده‌نك معاونتنه نائل
اولنجه‌یه قدر اصحاب اغراضك مداخله‌سندن مصون
اولمامش واو معونت سایه‌سیله شهنامه‌جیلك خدمتنه تعیین
بیوریلوبده اقتدار علمیسنی ارائه فرصتنی الده ایدنجه‌یه
قدر آغر تکلیفلره اوغرامقدن قورتیله‌مامش ایدی؛
بویله زمانلرنده او یوالده، دها شدتلی ابیات واشعار سویلمسی
مطالعات وافکارده بولنمسی استبعاد اولنه‌مز؛ مع هذا
علم وکمالی جهتیله سوزینك حقسزلغنی اویأس وحرمانی

زائل اولدقده كندوده اعتراف ايتمش اولمسی امكانی انكار ايديله‌مز بلكه مطلق ايتمشدر دينه بيلور.

اشته هر كسك فلكدن، كردوندن، بختدن،طالعدن شكايتلری هب بو بله‌در زمان يأس وخرمانده غلبهٔ قوای نفسانيه ايله بر آلای شكايتلره قالقيشلمش، ياخود نفسك تسكين هيجانی قصديله تسليت بخش خاطر فاتر اوله‌جق قاعده‌لر ايجادينه چاليشلمشدر كه هيچ برينك جدی اولمديغی واسبابنه توسل ايدوبده نائل امل اولانه اسكی شكايتلرينی درميان ايدن بولنورسه تأويلاره‌فلانلره قالقيشلديغی تجارب عديده ايله ثابتدر.

ديمك ايسترز كه عاقل هيچ بر وقت‌او يله موافق حق اولميان فكرده فقط جداً بولنمز هيچ بر كامل مقدرات الهيه‌نك عين صواب اولديغـنی ومتضمن حكم ومصالح بولنديغنی قطعياً تصديق واعترافدن كيرو طورمز.

عاقلـيـدر اول بوالهو سكه نفسنی رذائلـدن متخلی وفضائل ايله‌متحلی قيلماز، دائرهٔ اقتدار وادراكنك‌خارجنه آتيلوبده بيابان حيرته دوشمكدن واوراده خائب وحـيران سفيل وسر كردان قالمقدن چكنميوب حليهٔ اعتدال مزاج ايله تزيين ذات‌وصفات وتعديل قوای جسمانيه ونفسانيه ايله تصفيهٔ نفس ومنع هوسـات ايلمز.

عالم میدر اول ظاهر بینکه علمك حفظ اقوال متداوله‌دن عبارت اولدیغی فکر باطلنده بولنسون.

کامل‌میدر او بد آیین که تهذیب اخلاق ایتمیه‌رك بر طاقم الفاظ واقوال تفوه وتکلمنه کندنده قدرت کورمکله کمال فروش اولور.

اعتماد نفس، غایت غرور، تجهیل غیرکبی اخلاق ردیه ایله متصفك علم وفضلی می اولور ولو بر تاج شی از برلمش اولسون خیرمی کور یلور.

یا من تقاعد عن مکارم خلقه
لیس التفاخر با لعلوم الظاهره
من لم یهذب علمه اخلاقه
لم ینتفع بعلومه فی الاخره (*)

مؤمن صادق ایچون اویله کفت کوله التفات ایتمیه‌رك مکارم اخلاق ایله اتصاف، محاسن احوال ایله ائتلاف، سعی وطلبده صرف قدرت، جناب حقه توسل ایدرك جد واهتمام وجهد واقدام، هرحالده اختیارمتانت،

(*) ای مکارم اخلاقدن محروم اولان علوم ظاهره ایله افتخار ایدلمز؛ اخلاقنی علمله تهذیب ایتمیانلر آخرتده علمندن فائده کورمز.

صابرانه ومتأنیانه حصول مقصده خدمت یاقشور؛ او یله کوشهٔ حیرتده اختیار مسکنت، ارتکاب بطائت قطعا یاقیشمز.

مقتطفات منثوره

ابن عباس رضی الله عنهمانك حضرت پیغمبر صلی الله تعالی علیه وسلم افندمزدن روایت ایلدیکی اشهر کتب احادیث اولان «فردوس اعلی»ده محرر حدیث شریفك مآلیدر:

«مؤمن خالص بیاض لباس کبیدر بر نبذه کیر بولنسه کوریلور منافق کیرلی لباسه بکزر او زرنده نه قدر پیسلك وکیر بولنسه اصلا بللی اولماز.»

ابو هریرة رضی الله عنهك نقل وروایت ایتدیکی ینه «فردوس اعلی»ده بیان اولنان حدیث شریفك مفهومیدر:

«منافق نه قدر نماز قیلسه، نه قدر اوروج طوتسه، کندیسنی مسلم ظن ایتسه بیله ینه بللی اولور؛ زیرا اوچ دلیلی واردر؛ انلرده شونلردر:

سوزنده يلان، وعدنده خلف، امانته خيانت.»

ابن عمر رضى الله عنهمانك روايت ايلديكى كتب احاديثدن «صحاح»ده محرر حديث شريف حضرت نبوى مآل جليليدر:

«منافق ايكى قوچ اره سنده قالمش متردد قيون كبيدر كنديسنى كاه اكا كاه بوكا اعاره ايدر»

**

مسافره رعايت وخانه صاحبنك مسافرى اولك قپوسنه قدر تشييعى سنن شريفه‌دن اولديغى ابن عباس وابو هريرة ومسافرى خدمتنده بولنديرمق نقصان عقلدن نشأت ايتديكنى نه ابن عباس رضى الله عنهم حضراتى روايت ايلديكى «فردوس اعلا»ده مندرجدر.

قاضى يحيى بن اكثم رحمة الله عليه ديمشدر: بر كيجه خلفاى عباسيه‌دن مأمونك مسافرى ايدم بر آرالق زياده‌سيله صوصادم خليفه «يا يحيى نه اولدك» ديه صورمسى اوزرينه صوصاديغمى سويلدم اويله ايسه او طور ديوب قالقدى

بر بارداق صو کتوردی ایچدم دونوب «سکا بر شی سویلیه‌یمی بر فضیلت بیان ایده‌یمی» دیدی نعم یا امیر المؤمنین جوابنی ویردم بونك اوزرینه پدری رشیددن واوده پدرندن جدیده ابن عباس رضی الله عنهمادن اولمق اوزره «مسافری خدمتده بولندیرمق» الخ مفهومنده اولان حدیث شریفی نقل و بیان ایلدی .

«مؤمنك قوتی النده دکل قلبنده‌در» مألنده اولان حدیث شریفی دخی ابو هریرة رضی الله عنهك روایت ایلدیکی (فردوس اعلی) ده مسطوردر .

حضرت علی کرم الله وجهه «فرصت مرور سحاب کبی سرعتله کذار ایدر» بیورمشدر .

جنید بغدادی رحمة الله علیه «علم ایکی قسمدر بری علم عبودیت ، بری علم ربوبیتدر باقیسی هوس نفسدن عبارتدر» دیمشدر .

شدائد ومحن دنیا دردر :

بورج ، ولوکه بر پاره اولسون ؛ سفر ، ولوکه بیك آدم سورسون ؛ طلب ، ولوکه بر خردال دانه‌سی ایچون ایدلسون ؛ فرقت ، ولوکه بر کدیدن آیرلقدن عبارت قالسون .

اجسام ، طعام ایله بسلنمکه محتاج اولدیغی کبی قلوب دخی حکمت ایله تغدی‌یه محتاجدر .

پدرك ، مسافرك ، مظلومك دعاسی مستجاب اولدیغی مصابیحده بیان ایدلمشدر .

تعلیم احمق ایچون اشتغال ، اتلاف عمر دیمك اولدیغی متفق علیهدر .

اشد بلایا دردر :

جاهل ارقداش ، یورومز مرکب ، آقمز مرکب ، آیدینلق ویرمز قندیل .

حكمت، (مجرد احوال موجوداته علمدر) تعريفی ایله تفسیر ایدلدیکی کبی (انسانك جمیع موجوداته بولندقلری هیئت وحال اوزره نظر ایتمسی وبو نظرله حقایق احواله وقوف حاصل ایدرك نفسنی تشریف ولایق وغیر لایقی تمییز ایله برنجی‌یی اکتساب، ایکنجیدن اجتناب ایدرك نفسنی کامل وسعادت قصوایه نائل ایلمسیدر) یولنده دخی توضیح وتصریح ایدلمشدر.

تعریف ثانی تعریف اوله ترجیح اولنمقده‌در؛ زیرا تعریف اول حکمتجه عمل حکمتدن خارج قالمش و فقط تعریف ثانی انی حکمت داخلنده کوسترمشدر؛ البته علم وعملی شامل تعریف راجح اولمق لازم کلور؛ مطلقدر که انسانك علم مجردله زروهٔ کماله عروجی امکانسز اولوب علم وعمل دائما یکدیکره منوط ومربوطدر حتی جناب رسول اکرم صلی الله تعالی علیه وسلم افندمز نفعسز علمدن استعاذه بیوردقلری کبی علم بی عمل وبال، عمل بی علم ضلال اولدیغنی بیان بیورمشلردر.

شیخ الرئیس و جلال دوانی کبی افاضلك جمله‌سی حکمتده علم وعملی برابر بولمشلردر. حتی حکما وفضلاء سائره دخی حکمتی ـ نه یولده تعریف ایدرلر ایسه

ايتيسونلر ـ علم وعملى شامل كوردكلرندن نظرى وعملى قسملرينه تقسيم مجبور يتنده بولنمشلردر .

ايمدى بيان اخيرمزدن دخى منفهم اوليور كه هرنه تعريف ايله معرف اولور ايسه اولسون حكمت ايكى‌يه منقسمدر : برى حكمت نظريه ، برى حكمت عمليه .

حكمت نظريه‌نك غايتى انسانك فعلى ايله وجوده كلميان موجوداته اعتقاد يقين حصولى اولوب مقصود انجق بر رأى وفكر حاصل ايتمكدن عبارتدر ؛ اما حكمت عمليه‌ده خيرلى اولان شيئ اكتساب ايچون حصول رأيى يعنى عمل ايتمك اوزره اوكرنوب بيلمسى مقصوددر .

بو ايكى قسم بشقه صورتله‌ده بيان ايدلمشدر : حكمت ، يا اعتقاد ايچون تعلم اولنان علومدر بوكا نظريه يا عمل ايدلمك اوزره اوكرنيلان علومدر بوكا عمليه دينور .

مقتطفات منظومه

مؤذن حضرت نبى القريشى جناب بلال حبشى
رضى الله عنهك تمجيديدر :

تيقظوا تيقظوا يا نيام   قد هزم الفجر جنود الظلام

يانا ئماً عن نومه فانتبه ليلك قداسرع فى الانهزام
ياذا الذى استغرق فى نومه انت تنام ربك لاينام
فهل تقول اننى مذنب مشتغل الليل بطيب المنام
ربك يدعوك الى بابه قم وا سئل العفو بغير انتقام
صل على سيد نا المصطفى احمد نا الهادى عليه السلام

اى اويقوده بولنان آدملر اويانكز ! زيرا فجر جنود ظلام ليلى منهزم و پريشان ايلدى .

اى اويو يان شخص اويان ! كيجه‌ك سمت انهزامه شتابان اولدى . اى مستغرق نوم اولان انسان ! سن اويو يورسك فقط مولاى متعال حضرتلرى اويومز .

كيجه‌لرى اويقو ايله مشغول اوليورسكده عجبا هيچ كنهكارم ديورميسك ! جناب حق سنى باب مرحمته دعوت ايده‌يور قالق مظهر انتقام اولمدن حضرت غفار ذنوبك عفو وغفرانى طلب ايله !

سند وسيدمز هادئ طريق مستقيم حضرت محمد المصطفى صلى الله عليه وسلم صلواة شريفه كتور !

امام شافعى رحمة الله عليه بيورمش :

تغرب عن الاوطان فى طلب العلى
وسافر ففى الاسفار خمس فوائد

تفرج هم واكتساب معيشة
و علم و آداب و صحبة ماجد

يعنى مراتب معالى يى طلب خصوصنده وطنكدن اوزاقجه بولوك، غربته چيق! زيرا يولجيلقده وديارغربتده غمدن آزادكى، اكتساب مدار معيشت، تحصيل آداب ومعرفت واصحاب مجد واصالتله صحبت كبى بش فائده ميسردر.

شاعر مشهور ابن السكيتك آثارندن :

يصاب المرء من عثرة بلسانه
وليس يصاب المرء من عثرة بالرجل
فعثرته فى القول تذهب رأسه
وعثرته فى الرجل تبرأ على مهل

يعنى انسانك خطاى لسانى موجب مصيبت اولور يوخسه اياغنك سورچمسى كنديسنى اوكولمز درده دوشورمز؛ زيرا لسانك ايتديكى خطا انسانك باشنى كسديرر اما اياغك سورچمسيله عارض اولان ضرر ومرض يواش يواش زائل ومبدل صحت اولور.

فضلادن شامی منیر زاده شیخ صالح افندینك سلك نظمه چکدیکی اقتباسدر :

لاتطع النفس صاحی بکل ما تهواه
وان رمیت بسهم فانظر الی مرماه
وان هممت بامر فانظر الی عقباه
و الله (فی کل حال) احق ان تخشاه

ای دوستم ! نفسنك ارزو ایتدیکی هر شیئه اطاعت ایتمه؛ بر اوق آتدیغك وقت مرماسنه، بر ایشه اهتمام ایتدیکك زمان انتها وعقباسنه نظر ایله! هر حالده جناب حقدن قورق؛ زیرا فرقاق کریمده « والله احق ان تخشاه» بیورلمشدر .

سلاطین آل سلجوقدن سنجر خانك الك سوکیلی کریمه‌سی اولان ماه ملك خاتونك وفاتنه عمعق بخاری نامنده کی شاعر طرفندن امر خانی ایله سویلنان مرثیه‌دن:

هنکام آن که کلد مداز صحن بوستان،
رفت آن کل شکفته ودرخاك شدنهان .

هنكام انكه شاخ شجر نم كشد زابر،
بی آب مانده نركس ان تازه بوستان.

—

نحیفی نك بر خوش غزلی

رنجش من مجو بجوز سوی تورضای من
تلخ سخن مكو بكو ماحصل رجای من
داغ جفـا منه بنه مرهم رحم زخم دل
طعمهٔ غم مده بده ازلب توغدای من
زخم زبان مزن بزن شیشهٔ بدولی بسنـك
دل شكنی مكن بكن لطف وكرم برای من
كار دیكر مدان بدان قصهٔ حال یكسـان
قول عبث مكـو بكو نسخهٔ مـدعای من
عیب كسی مبین ببین شرط ادب نحیفیا
سمت خطـا مرو برو بره روشنـای من

محاضرات

مقتطفات

نومرو ۹، ۱۰، ۱۱، ۱۲ برنجی جلد غرهٔ شعبان

فضائل قرآنیه

خیر امت اودرکه همت ایدوب
حفظ قرآنه سعی ایده هر آن

که رسولك كلامیدر بوحدیث
خیرکم من تعلم القرآن

فاضل شهیر اوقجی زاده مرحومك شوقطعهٔ برگزیده‌سنی تزیین وتوشیح ایدن حدیث شریف مزاحفات بحر خفیفدن (فاعلاتن مفاعلن فعلان) وزنه موافق ومطابق اولوب تامی «خیرکم من تعلم القرآن وعلمه» اولدیغی وفاضل مشارالیهك بیانی وجهله «گلزار صدق خبارك گل بی خاری صحیح بخاری» ده جامع القرآن حضرت عثمان رضی عنه الرحمن جانبندن روایت ایدلدیکی مذکور وعلی القاری علیه رحمة الباری‌نك فضائل

جليلهٔ كتاب قديمه دائر بر رسالهٔ مخصوصه‌ده جمع وترقيم
ايلديكى فرق حديث شريفك برنجيسى اوله‌رق مسطوردر
ومحتاج بيان اولمديغى اوزره «تعلم وتعليم فرقان كريم ايدن
سزك خيرلوكزدر» مضمون سعادت مشحوننده‌در .

جناب قادر قيومك تمجيد وتفخيم وتعظيم وتكريم
بيورديغى قرآن جليل الشانك كمال فضل وشرفى نصوص
جليلهٔ عديده واحاديث صحيحهٔ محمديه ايله ثابت اولوب :

{ القرآن هوالنور المبين والذكر الحكيم }
{ والصراط المستقيم }

خبر لطيفى جامع الصغيرده مضبوط وكتاب كريم
اسلافك اخبار وحكاياتنى، مستقبلك احوال ووقوعاتنى ،
خلقك بر بريله هر درلو معاملاتنى متضمن اولديغنه دائر
بولنان :

{ القرآن فيه خبر من قبلكم ونبأ من بعدكم }
{ وحكم مابينكم }

حديث لطيفى وكتاب اللهدن خالى وعارى اولان

خانه‌نك خیر و برکتدن محروم و بری بولنـدیغنی معلن ومخبر اولان :

{ ان اصفر البیوت من خیر البیت الصفر من }

{ کتاب الله تعالی }

خبر شریفی کتب معتبره‌ده محرر ومبسوطدر .

کمال عذوبتی جهتله سهولت حفظ ولطافت تلاوتی نصاً ، قلباً ، حالاً متحقق اولان قرآن کریمك قرائتندن متحصل محسنات وفوائد لایعد ولایحصی اولوب :

{ خیارکم من قراء القرآن واقرأه }

حدیث شریفی ابن مسـعوددن نقلاً ابن مردویه طرفندن روایت ایدلـدیکنی علی القاری مرحوم رسـالهٔ مخصوصه‌سنده بیان ایلمش و

{ افضل العبادات تلاوة القرآن }

حدیث حقیقت ردیفنی دخی سـلطان احمد بن محمد خان جنتمکان عصری مشاهیر فضلاسـندن عثمان زاده

تائب مرحوم شو قطعهٔ نفيسه ايله شرح و تبيان ايتمشدر :

ديدى ختم الرسل تلاوت ايچون
دينه ده افضل عبادتدر
دو جهانده تلاوت قرأن
باعث دولت و سعادتدر

تلاوت قرأن قلبى احيا ونفسى فحشا ومنكردن منع ونهى ايلديكى حضرت انس رضى الله عنهه شرف وقوعبولان نصيحت پرمسعدت رسالت پناهى ايله مبرهن، قرائت فرقان انجلاى قلوبى موجب اولديغى احاديث شريفهٔ فخر كائنات عليه افضل الصلوات والتحيات ايله متبيندر .

ديلمى مرحومك مسند فردوسنده ابن عمرودن نقلاً ذكر و بيان ايلديكى جامع الصغيرده مسطور اولان

{ اكرموا حملة القرأن فمن اكرمهم فقد اكرمنى }

حديث شريفى ايله مثبت اولديغى اوزره حفاظ وحملهٔ فرقان ذيشانه اكرام واحترام وحبيبهٔ نجيبهٔ اهل اسلام اولدقدن بشقه

(فقدا كرمنى) كلامنك دلالتيله نمايان اولديغى وجهله ذات قدسيت صفات حضرت رسالت پناهى يى تفخيم وتعظيم وتبجيل وتكريم ديمكدر؛ نه مسعوددر اول حفاظ عالى مقام كه مفخر انبياء كرام عليه الصلوات والسلام افندمز حضرتلرينك بودرجه مدح وثناسيله بكام اولمشلر وينه اوآفتاب عالم تاب نبوتك

{ اشراف امتى حملة القرآن }

اجمال جليلى ايله اشراف امت محمددن اولمق سعادتنى بولمشلردر.

امام اعظم ومجتهد اكرم رحمة الله عليهدن مروى ومنقول اولديغى اوقجى زاده مرحوم بيان ايلركه هرسنه ايكى ختم قرأن ايله فائز اولانلر صراط مستقيم سنته اقتدا وحق حضرت قرأنى ادا ايتمش اولورلر. ينه اوقجى زاده مرحوم محلنده يازاركه «جدول محيط حقايق امام جعفر صادق رضى الله عنهدن شو كلام صدق انجام مروى واول رشحهٔ ساقئ كوثر بومقال سلسبيل اثر ايله تشنكان هاجرهٔ بعد وهجرانى مرويدر» :

{ والله لقد تجلى الله لخلقه فى كلامه ولكنهم }
{ لا يبصرون }

يعنى جناب خالق مطلق كلام حكمت انسجامنده مخلوقاتيچون تجلى ايدرسه‌ده انلر كورمزلر.

{ عاقلانرا حلاوتى درجان }
{ غافلانرا تلاوتى بزبان }

هر حالده « اصحاب قلوب صافيه‌يه پوشيده وخفى دكلدركه قرأن عظيمك تعلم وتعليمى افضل اعمال واشرف مطالب وآمال اولوب نسيان باعث العصيانى سبب سخط جبار بلكه كبيرهٔ كثيرة الاخطاردر حتى امام نووى شو حقيقتى كتاب روضه‌ده تصريح وافاده‌سنى بوحديث صحيح الور ودايله كه سنن ابن داووده موجوددر تصحيح ايلمشدر » :

{عرضت على ذنوب امتى فلم ارذنباً اعظم}
{ من سورة وآية اوتيها رجل ثم نسيها }

يعنی «امتمك ذنوبی بكا عرض اولنـدقده ایچلرنده كندوسنه برسوره و یا آیت ایتا وحفظ ایتدیرلدكدن صكره اونوتمش اولان آدمك كناهندن بیوك كناه كورمدم»

چنانكه زندكیٔ تن بصحبت جانست
بدانكه زندكیٔ جان بنور قرآنست

ایمدی مطلقدركه فضائل قرآن حكمت بیانی تمامیله اتیان خارج دائرهٔ اقتـدار انسـان اولوب بوبابده ایراد ایلدیكمز اقوال جلیله واخبار علیه برر نمونه دیمكدر.

انشا الله كتاب اللهك:

جمیع العلم فی القرآن لكن
تقاصر عنـه افهام الرجال

مضمـون صـدق مشحونـجـه معنـوی، ظاهری وباطنی بالجمله حقائق علوم، دقائق فنون ولواحق معارفی احاطه وشمولنـه دائر ایلروده مقالات مخصوصه یازلمسی مقرر بولندیغمدن وافاضل عصردن اسـكندرانی محمد

افندی حضرتلرینک آثار حکیمانه‌سندن اولوب کتاب کریمك احتوا ایلدیکی دقایق فنیه‌دن باحث بولنان تألیف لطیفی بالترجمه بونسخه‌دن اعتباراً مجموعه‌مزه درجه باشلادیغمزدن دها تفصیلاتی آنلره تعلیق ایدرك بوراده اختیار اختصار ایلدك .

توکل، تسلیم، رضا

١
توکل

« ومن یتوکل علی الله فهو حسبه »

« خالقنی ایستیان ناخلف اولمش دکل »
« خلقه کوکل باغلیان صکره پشیمان اولور »

هرمؤمن جد وغیرت وجهد وهمته نصل مأمور ایسه توکل سلامت پیرا وتسلیم ورضایه اویله مأموردر. بوحالی کورن بعض انظار قاصره اربابی برطرفدن سعی وغیرته

ترغیب، برطرفدن‌ده رضا وتسلیمه تشـویق ایده‌لمسـندن ناشی دوچار حیرت نابجا وگرفتـار خطیئات غرابتنمـا اولمشلردر؛ زیرا توکل وتسـلیم ورضا نه دیمك اولدیغنی اکلامامشلردر.

کتب مشهوره‌ده مسطور اولدیغی اوزره توکل قدرت بشر تعلق ایتمیوب وسـع انساندن خارج قالان اموردهٔ ترك سعی ایتمکدر. استقامت افکار وسـلامت طبیعت اربابنه خفی دکلدرکه انسـان ایچون کندی اقتداری‌نك خارجنده موفقیت آرزوسـنه دوشمك مغایر عقل وحکمت ونشانهٔ حمق وبلاهتدر. ایشـته توکل انسـانی بوحمق وبلاهتدن خلاص ایدر، نتیجه‌سی عدم موفقیتی وشـو حالـده‌ده بالطبع حرمان ومأیوسـیتی وبلکه انواع بلا ومصیبتی استلزام ایده‌جك جرأتدن منع ایلر،

دفع ایتمیه تیر ستم گردش چرخی
عالمده توکل کبی هرکز سـپر اولمز

یوقسه الدن کله‌جك وقدرت یته‌جك خصوصاتده ترك سعی وغیرته قطعاً تشویق ایتمز؛ حتی جناب نبی کریم صلی الله تعالی علیه وسلم ذات قدسیت صفات رسالت‌

پناهیلرینه خطاباً « دوه‌یی ارسال وحضرت معین حقیقی‌یه توسل ایلدم » دیان براعرابی‌یه (اعقلها وتوکل علی الله) بیورمشدرکه بوندن صراحة معلوم اوله‌جغی اوزره جناب رب عزته توکل انسان ایچون دائرهٔ اقتدار داخلنده اولان امورك اسباب معقوله ومقتضیه‌سنه توسل وتشبثدن صکره اولمق اقتضا ایدر .

افاخم شراح جانبندن « سز جناب خالق مکوناته حقیله یعنی کندیسندن غیری فاعل یوقدر وخلق ورزق وعطا وهر برموجود حق تعالی طرفندندر حکمنی جزماً بیله‌رك توکل ایدوب بعده وجه جمیل ایله طلبده اولسه‌کز اول رازق منعم سزی کوندز یواسندن آچ کیدوب کیجه یواسنه طوق دونان قوشلر کبی مرزوق ایدر » مآلنده شرح ایدلمش اولان وحضرت عمر رضی الله عنه جانبندن روایت ایدلدیکی معتبرات کتب احادیثده مصرح بولنان

{ ولو انکم توکلتم علی الله حق توکله لرزقکم کما یرزق الطیر تغدو خماصاً وتروح بطاناً }

حدیث شریف نبویسی دخی افادات سابقه‌مزی تأیید وتشیید ایدر .

﴿وتوكل على الحی الذی لایموت﴾

نص جلیلی ایله التزام واتباعی امر بیورلمش اولان توکلك ممدوحیت ومنفعتی حقنده‌کی حدیث شریف مذکورده ترك کسبه دلالت ایدر برشی اولمیوب بلکه طلب وسعیه دلالت ایتدیکی وعبد ذهاب وایابنده وامور وخصوصاتنده حضرت معین حقیقی‌یه توکل ایلسه، هردرلو خیر ید قدرت ربانیه‌ده بولندیغنه قطعیاً قانع بولنسه البته موفق اوله‌جغنه اشارت اولدیغی افاخم مدققین طرفندن بسط وبیان ایدلمشدر.

مشهوردرکه حضرت عمر رضی الله عنه اهل یمندن برفرقه‌یه تصادف ایتدکلرنده (ما انتم) یعنی سز کیمسکز سؤالنی ایراد بیورمش و (المتوکلون) جوابنی النجه «کذبتم انتم متکلون انما المتوکل رجل التی حبة فی الارض وتوکل علی الله عز وجل» یعنی یلان سویلدیکز سز متوکل دکل متکلسکز زیرا متوکل اول آدمدرکه تخمی ارضه زرع والقا ایله حقه توکل ایدر بیورمشدر.

حضرت فاروق اعظم وخلیفهٔ ثانیٔ رسول افخمك بو کلام منفعت انسجامی دخی توکلك ترك کسبه قطعا دلالت ایتمدیکنی اثبات ایدر.

ایمدی مطلقدرکه اسباب معقوله‌یه تشبث وتوسل هیچ بروقت مغایر توکل اولمیوب جمله‌مز سعی وغیرته وکسل وتوانیدن مجانبته مأمورز ومحققدرکه عدم توکل مستدعیٔ ضیق حال ومستلزم انواع یأس وملال در .

کشف الاسرار النورانیة القرآنیه فیما یتعلق بالاجرام السماویه والارضیه والحیوانات والنباتات والجواهر المعدنیه

عنوانی التنده وادیب ولبیب وطبیب ، فاضل بیدانی محمد افندیٔ اسکندرانی جانبندن تألیف وتبویب ایدلمش اولان أثر باهر النفع ــ که قرآن عظیم الشانك تضمن ایتدیکی حقایق علمیه ودقایق فنیه‌یی مفسر وموضح در ــ اسلامیت ایچون نفع عظیمی درکار وجمله‌جه مطالعه‌سی من کل الوجوه استفاده‌یی موجب اوله‌جغی آشکار بولندیغندن وذاتاً (محاضراتی) نشرمز ــ (قرنجه قدرنجه) ولوکه جزؤی اولسون ــ خدمت شریعت مطهرهٔ محمدیه مقصد اخلاصی مرصدینه مبتنی اولدیغندن ــ بو نسخه‌مزك برنجی صحیفه‌لرینی تزیین ایدن

مقالەنك نهایتنده بیان ایلدیکمز اوزره ـ ترجمه ونشره مسارعت ایدلدی .

خلاصهٔ دیباجه

بسم الله الرحمن الرحیم

شام شریفده اهالینك تداو یسیله مشغول بولندیغم صرەده برکون اطبای عیسویەدن بعضلریله برلشەرك مصاحبت ایدرکن احجار فحمیه حقنده سوز آچلدی؛ تورات وانجیلده بوکا اشارت اولوب اولمدیغنه دائر مباحثه جریان ایدرك کتب مذکورەده صراحةً واشارةً بوکا دائر هیچ برشی اولمدیغنه حکم ایدلدی؛ بعده بکا توجیه خطاب ایله قرأن کریمده اشارت اولوب اولمدیغی واکر یوق ایسه نه ایچون (مافرطنا فی الکتاب من شئ) بیورلدیغی واکر وار ایسه هانکی موضعده وقنغی سورەده بولندیغی سؤال اولندی .

بونك اوزرینه علمانك برچوق کلامندن وفصحا وبلغانك بیکلرجه آثارندن وکتب تفسیر وطب مسائلندن کمال جهد وجد وتعب وکد ایله اقتطاف فواکه والتقاط

فرائد ایلیه‌رك استخراج ایده بیلدیکم مسائل واجوبه‌یی یعنی بوحجرك وحیوانات ونبـاتات واجرام سمـاویه وارضیه وجواهر معدنیـه‌نك کیفیـاتنی اتیان ومقصدك (والذی اخرج المرعی فجعله غثـاءً احوی) آیت جلیله‌سـنده اولدیغنی بیـان‌ایلدم؛ انکشت بردهان حیرت اولـدیلر. ارتق بوندن صکره همان آیات قرآنیه‌نك بونلره تعلق ایدن جهتلرینی وجه مذکور اوزره تحریره تشمیر سـاق اهتمام واوچ باب اوزره برکتـاب تألیفنه اقدام ایتـدم. کتابی (احجار فحمیه) حقنده برمقدمه ایله حیوانات ونباتات واجرام ارضیه وسماویه وجواهر معدنیه‌یی حاوی اوچ بابه تقسیمی مناسب کوردم.

مقدمه

(احجار فحمیه) ایله بوکا متعلق اشیا حقنده‌در (الذی جعل لکم من الشجر الاخضر نارا فاذا انتم منه توقدون) (*) معلوم اوله‌که اتش حوایج انسانیه‌دن

(*) اول الله تعالی یشیل اغاجدن آتش چیقاررکه سز آندن آتش یاقارسکز. بادیهٔ عربده مرخ وعفار دیرلر ایکی اغاج اولورکه

اولوب بوده اغاجلره مودوع قوهٔ صمغیه وشمعیه‌دن تحصل ایدر؛ آیت جلیلهٔ مذکوره‌ده (جعل) خلق معناسنه‌در اوحالده مضمون حکمت مشحون آیت (سزك ایچون ومنفعتکز ایچون یشیل اغاجدن آتش خلق ایلدی) اولور . اویله یشیل اغاجدن آتشك جعلنده اصلا معارضه یوقدر زیرا کندوسنده اتشك ضدی اولان مائیت بولنمقله برابر یشیل اغاجدن آتش احداثنه مقتدر اولان جناب خالق سبحانه وتعالی آغاجده صمغ وشمع خلقنه قادردر . (افرأيتم النار التی تورون) یعنی سزك قدح وذم ایلدیککز آتشی کوردیکزمی (أأنتم انشأتم شجرتها ام نحن المنشئون) یعنی او آتشك اغاجنی سزمی خلق ایتدیکز یوقسه بزمی مفاد جلیلی بونی اثبات ایدر .

(شجرة النار) ك تفسیرنده ایکی وجه واردر برنجیسی آتش یاقلمغه صالح اولان اغاج اولوب بزم اودون دیدیکمزدر زیرا بو اودون اولمسه ایدی آتش یاقق بزم ایچون سهولت بولمز ومیسر اولمز ایدی؛ وجه ثانی مادهٔ

انلری عربلر هنوز یشیل وآبدار ایکن داللرندن کسوب بربرینه سوررلر آتش چیقار یعنی یشیل اغاجدن آتش چیقاران الله تعالی قورومش شیئه طراوت ویرمکه قادردر . (مواکب)

اشتعاليه‌درکه اغاجلرده موجوددر وجناب حقك قدرتیله اغاجلرك کوکندن تولد ایدرك تغذیه ایچون اغاجه منتشر اولور وآندن صکره حضرت خالق مقتدر آنی سوائل دهنیه‌یه تحویل ایدر. اکر جناب حق اغاجلره یانمق خاصه‌سی ویرمامش اولسه ایدی هیچ برشی یانمز ایدی اصل شعل اولان مذکور سوائل دهنیه‌یی احداثه مقتدر اولان جناب الله اغاجده آتش احداثنه مقتدردر زیرا هرشیئه قادردر. ایمدی جناب رب عزت اشجار ونباتاتی قدرت ربانیه‌سیله اخراج ایدر نته‌کیم فرقان جلیلنده (والذی اخرج المرعی فجعله غثاءً احوی) بیورمشدرکه الله تعالی یردن حیواناتك غذاسی اولان اوتلری چیقاروب یشیللندیردکدن صکره قوری وسیاه ایلدی دیمکدر. ابن عباس رضی الله عنهما بیان ایلمشدرکه (مرعی) کلا خضر یعنی یشیل اوتدر (غثاء) صولرك کوپوکی ایله برابر کتوردیکی چورچوب ایسه‌ده بوراده قوریلق یعنی یبوست در احوی دخی اسود دیمکدر.

اکرچه (غثاء) نك نه قدر مدتده سیاهلندیغی بیلنورمی دیو سؤال ایدیلورسه جواب ویریلورکه بونی وطبقات ارضك ازمان تکونی الله تعالیدن بشقه کیمسه بیلمز نته‌کیم جناب حق (الذی خلق فسوی والذی قدره

فهدی) بیورمشدر بوبابده بعض مسائل مفیده درمیان ایدلمك لازم کلیور .

اولا جناب حق هر بر ممکناته قادردر وجمیع معلوماتی علمده دخی منفرددر مراد ایتدیکنی احکام واتقان وکمال وعرفان ایله موصوف وعبث واختلال وعلت واعتلالدن بری اولدیغی حالده حب واراده بیوردیغی وجهله خلق ایلدی .

ثانیاً بوآیت جلیله‌ده‌کی (قدر) لفظ شریفنی جمهور مشدد ، کسائی مخفف اوله‌رق قرائت ایتمشدر ؛ تشدید ایله قرائتنده مضمون عالیسی « جناب حق هر شیئی مقدار معلوم ایله تقدیر ایلدی » دیمك اولور . تخفیفاً قرائتنده ایسه قفال مرحومك بیانی وجهله (ملك فهدی) دیمکدر یعنی (خلق فسوی وملك ماخلق ای تصرف فیه کیف شاء واراد) تأویلنده‌در شو حالده آیت جلیلهٔ مذکوره‌نك مضمون صدق مشحونی « جناب حق جمیع اشیایی خلق وآنك انسب والیق اولان حالاتنی تسویه ایتدی ومخلوقاتنی مشیت وارادهٔ الهیه‌سی تعلق ایلدیکی اوزره تملك وتصرف ایدوب انلرك مصالح ومنافعی طریقنی هدایت ایلدی » دیمك اولور . جمهوردن بعضلری بوایکی کلمه‌نك هم معنی

اولدیغنی بیان ایتمشلردرکه (فقدرنافنعم القادرون) نظم جلیلی بوافاده‌لرینه دلیلدر .

ثانیاً جناب حقك (قدر) قولی مخلوقاتك ذاتنده وصفاتنده علی حسبهم تناوللرینه اشارتدر وجناب مولی سماوات وارض وکواکب وعناصر ومعادن ونباتات وحیوان وانسانی جثه وعظمتدن مقدار مخصوص ایله خلق وتقدیر ایلمشدر وبونلردن هر برینه بقا ایچون مدت معلومه وصفات والوان وطعوم وروائح واوضاع وحسن، وقبح، سعادت، شقاوت، هدایت وضلالتدن مقدار معلوم مقدر قیلمش؛ نته‌کیم فرقان جلیلنده (وان من شیئ الا عندنا خزائنه ومانتزله الا بقدر معلوم) یعنی هیچ برشی یوقدرکه آنك خزائنی بزم نزدمزده بولنمسون وبز آنی انجق قدر معلوم ایله تنزیل ایدرز بیورمشدر . بوآیت جلیله‌نك شرحنه مجلدات غیر کافیدر زیرا بونده جمیع اشیا حتی اعلای علیین دن اسفل سافلینه قدر جمیع عوالم داخلدر .

ایمدی آیت سابقه‌نك تفسیرنه رجوع ایدرك دیرزکه (فهدی) قول شریفندن مستفاد اولورکه هر مزاج خاصةً برقوته مستعددر؛ زیرا هر قوت انجق فعل معین ایچون صالح اولور . (فسوی) قول شریفنك مفهومی

اولان تسـويه ايله (فهدى) دن مقـدم اولان (قدر) قولنك تضمن ايتـديكى تقديره كلنجه بوتسـويه وتقدير اجزاى جسمانيه‌ده تصريفدن واول قوابى قبوله مستعد اولمق ايچون اجزاى مذكوره‌يى وجه خاص اوزره تركيبدن عبارتدر و (فهدى) قوليده هرقوتى فعل معينه مصدر اولمق حيثيتيله بواجزا واعضـا واجرام ده خلقدن عبارتدر وبووجهله مجموعندن تمام مصلحت حاصل اولور.

تفصيلات معروضه‌دن صكره (ژئولوژى) علماسنك يعنى كتلهٔ ارضيدن بحث ايدن وطبقات ارضى مشاهده وآنك حقايقنى وبيانى قصدنده بولنـديغمز اشجار فحميه دقايقـنى معاينـه ايتمش اولان ارباب معلوماتك مقرراتنى بيانه شروع ايده‌لم .

(مابعدى وار)

مقتطفات منثوره

عثمـان زاده تائب مرحومك « صحت آباد » ناميـله تأليف ايلديكى رسـالهٔ مرغوبه ده منـدرج (حديث اربعين) دن اون اوچنجى حديث شريف حضرت نبويدر :

« قال رسول الله صلى الله عليــه وســلم (رأس الداء الامتلاء ورأس الدواء الاحتماء) صدق رسول الله .

هر مرضك باشی یعنی مبداء ومنشأی امتلاء، هر علاجك اصل وركنی پرهيز واحتمادر؛ زيرا كثرت اكل باعث امراض متنوعه ومورث اسقام متلونه اولديغندن ماعدا بنيان فهم وكياستی خراب وخانهٔ ذكا وفطانتی پراكنده ويباب ايدر انك ايچون حكما ديمشلردركه (كل قليلاً عش طويلاً) يعنی طعــامك قليلی ايله قنــاعت ايله كه عمر طويل ايله تعيش ايده‌سن. كتب شرع وطبده‌ده مذكوردركه معده هر دردك كانی در اعضايه امراض آندن حاصل اولور .

كرچه خدا كفت كلوا واشربوا
درعقبش كفت ولا تسرفوا

عامل اولان كمسه بو فرمان ايله
حاصل ايدر صحت ايله آب رو

**

رسالهٔ مذكورهده مندرج (حديث اربعين) دن اوتوز برنجیسی :

« قال النبی صلی الله علیه وسلم (الرضاع یغیر الطباع) صدق رسول الله .

بومقامده رضاعدن مراد معصومك مدة رضاعده١٩ برخاتونك ممه‌سنی مص ایتمسیدر. عادت‌آلهیه بونك اوزرینه جاریه‌درکه هر خاتونك سودنده برکونه خاصیت وتأثیر اولور اول خاصیت خیر وشر امزدیکی معصومه اثر ایلر. اعضا وجوارحه تأثیرنده بودلیل کفایت ایدرکه برکسه‌نك ولدی مادرندن کبود چشم تولد ایلسه آنی برحبشی دایه امزرسه مدت رضاعی تکمیل ایدنجه سیاه چشم اولور صورت خلقیه‌یی تغییر ایتدیکی حالده کیفیات خلقیه‌یی تغییر ایتمسی جاه شبهه‌دکلدر. پس اصحاب اولاده لایق اولان بودرکه دایه خصوصنده زیاده اهتمام ایدوب حسیبه ونسیبه مرضیة الاخلاق وممدوحة الاوضاع مرضعه اختیار ایده‌لر جاریه‌ده بوکیفیتك مشاهده‌سی متعسردر توفیقه محتاج برمعنادر .

احتیاط ایله دایه امرنده

تاکه اولادك اولمیه بدخو

طبع مولودی شیر ایدر تغییر
مفخر عالمك سوزیدر بو

***

ابوهریره رضی الله عنهدن مروی اولەرق (فردوس اعلا) نام کتاب مستطابده مسطور بولنان حدیث شریف حضرت رسالت پناهی مفهوم جلیلیدر :

شفعاء بشدر : قرأن، رحم ، امانت ، پیغمبرکز وانك اهل بیتی .

برآدم حسن بن علی رضی الله عنهمایه کلوب « قزیمی تزویج مرادمدر نصل آدمه ویره‌یم» سؤالنی ایراد ایتمسیله حضرت امام شو جوابی ویرمشدر « قزیکی جناب حقدن خوف ایدن ذاته‌ویر، اکر کریمه‌که محبت ایدر ایسه قزیکه سنده حرمت ایله؛ ایتمز ایسه قزیکك حقنده‌ظلم ایتمامش اولور . »

ابو طیب مراعی رحمته الله علیهك سویلدیکنی امام

قشیری (رسالهٔ قشریه) ده ذکر بیان ایلمشدر :

« عقل ایچون دلالت، حکمت ایچون اشارت، معرفت ایچون شهادت واردر. پس عقل دلالت ایدر، حکمت اشارت ایلر، معرفت شهادت ایدرکه عبادات صفاسنه وصول حصول بولمز الا صفای توحید ایله »

⁂

رسالهٔ مذکورهده مندرجدر :

« رجا مستقبلده اولاجق محبوبه قلبی تعلیقدر نته‌کیم خوف مستقبله متعلق اولور؛ قلوبك عیش واستقلالی رجا ایله حصول بولور؛ رجا ایله تمنی بیننده فرق بودرکه تمنی صاحبنه کسل ایراث ایدر پس جد وجهد طریقنه سالك اولمز. صاحب رجا بونك عکسیدر بناء علیه رجا محمود تمنی معلولدر »

⁂

امام قشیری (اسماء الحسنی) شرحنك اسم « الله» بحثنده بیورمشدر :

فضلادن بر ذات مجذوبیندن برینه (بر حاجتك وارمی) دیمسیله مرقوم دخی (اوت) دیر بونك اوزرینه

فاضل (نه کبی) سؤالنی ایراد ایتدکده (بنی جهنمدن قورتار جنته ادخال ایله) جوابنی آله‌رق (بونی بن یاپایم) یوللو مقابله ایلر. مجذوب ده (اویله ایسه اسعاف وایفاسنه مقتدر اوله‌میه‌جغك حاجتی بندن نیچون سؤال ایلدك) دیه اسكات ایدر. اشته انسان هر شیئی جناب حقه توکل ایله طلب وارزوایلمیدر یوقسه ناسدن استنیلان حاجتك هیچ حکمی، هیچ تأثیری اوله‌مز.

امام همام مشار الیه ینه بو بحثده بیورمشدر:
برآدم دائما (الله) لفظ جلیلنی ذکر وياد ایلر ایدی بر کون طاش اصابتیله باشی یارلدی ارضه دوکیلان قان (الله الله) اسم شریفنك صورت ترقیم وتحریرینی تشکیل ایلدی.

—

ابراهیم بن ادهم رحمة الله علیهك سویلدیکنی امام قشیری شرح مذکورك اسم (قدوس) بحثنده ذکر ایلمشدر: اخلاص جناب حقه صدق نیتدر حتی حواریون عیسی علیه السلامه «اعمال وافعالك خالصی ندر» دیه سؤال

ایتدكلرنده نبیٔ مشار الیه جانبنـدن « خالص اعمال حق ایچون ایشلنیلاندر یوقسه هرکس بکنسون دیه ایشلنیلان دکلدر » جواب صوابی اعطا بیورلمشدر.

—

فضیل رحمة الله علیهك سویلدیکی کذلك بحثمز کورده مبسوطدر :

خلق ایچون بر ایشی ترك ایتمـك ریا اولدیغی کبی اعتیاد ایلمك ده شركدر اخلاص سبب ثواب ریا ایسـه موجب ذم وعقابدر.

شارح مشار الیه بو ایکی واصل باللهك اقوال جلیله‌سنی یاد وتذکاردن صکره‌ده شویله بیورمشدر:

طهارت قلبك ادابندندرکه متـاع دنیادن هیچ بر شیٔ ایله لکه‌لنمیه زیرا اومتـاع، قلبی هر وقت کرلـدیر، قلبنی حب دنیا ایله کرلتمیان عبد ایچون اهم اولان شیٔ سهولت پذیر اولور اقتضـا ایتمـان علایقـدن تجرد واستغنا حصول بولور.

⁂

حسین کاشفی رحمته الله علیه (اخلاق محسنی) نام تألیف لطیفنده دیمشدر :

اخلاص، ريا وعلل واعراضدن تطهير اعمال وراستیٔ نيت افعالدر .

—

حكيم، جميع شهواتنه غلبه ايتمينجه حكيم اولهميه‌جغی عند الحكما ثابت اولمشدر؛ حقيقت حسن اخلاق ايچون همان الڭ اول شهوته غلبه لزومى مطلقـدر حكيم اولمق ايچونده حسن اخلاق صاحبى بولنمق وجوبى ايسه طبيعيدر .

—

اهل علم وحكمت ايله مجالسه، مباحثه، مناقشـه هر حالده نافعدر زيرا جهالتى مبدل علم وفضل، علمى تزييد وتكميل ايلر .

ايكى شى واردركه غائب وضـايع اولمينجـه قدرى بيلنمز برنجيسى شباب ايكنجيسى عافيت .

سقراطه « نه ايچون دائما شـاد وخندانسڭ هيچ مغموم وكريان كورنمزسڭ » سؤالى ايراد اولندقده «بن

هیچ بر شیئه تعلیق خاطر ایتمم که فقدندن مغموم، هیچ بر متاع دنیایی طالب اولمام که عدم حصولندن ناشی دوچار محن وهموم اوله یم جوابنی» ویرمشدر.

**

اخلاقیون حلمی شو صورتله تعریف ایتمشلردر:
حلم، شدت غضب وقتنده سکون وقرار وترك تهییج فساد واشراردن عبارتدر.
جناب حقك حلیم متعفنی سودیکی حدیث شریف حضرت نبوی ایله تبشیر بیورلمشدر.
حکما وعلما دخی حلم حقنده شویله دیمشلردر:
حلم، انسانی بلایا وآفاتدن حفظ وصیانت ایدر؛ جمال انسان حلم ایله نمایان، کمال علم حلم ایله اولدیغی آزادهٔ بیاندر.

حسین کاشفی مرحومك (اخلاق محسنی) نام اثر بهتری ذیلنده مسطوردرکه التی شیدن ثبات وبقا توقع وانتظاری جائز دکلدر:
برنجیسی سایهٔ ابرکه بر لحظه‌ده زائل، ایکنجیسی محبت اهل غرض که ادنی بهانه ایله شعلهٔ برق ناچیز کبی

مضمحل اولور؛ اوچنجیسی عشوهٔ زنان که جزؤی سبب ایله سکونت، دردنجیسی سرمایهٔ جمال که نه‌قدر کمال بولسه البته نهایت بولور؛ بشنجیسی ستایش دروغ که آنك فروغی اولمز، التنجیسی مال دنیا که عروس بیوفادر قاپلغه کلمز؛ هر حالده مرد خرد منده لایقدرکه نه کثرت مال ایله شاد وفرحناك نه ضیق حال ایله غمکین واندوهناك اوله .

فاضل مشار الیهك ینه بواثرنده مذکوردر :

انسانلر اقوال وافعالنده درت قسمه منقسمدرلر ؛ برنجیسی ساده سویلر اجرا ایتمز، بوشیمهٔ منافقان وصفت بخیلاندر؛ ایکنجیسی یاپار اما سویلمز، بوعادت جوانمردان ومقتضای مروت واحساندر ؛ اوچنجیسی هم سویلر هم یاپار، بو سیرت اوسط ناسدر ؛ دردنجیسی نه سویلر نه یاپار، بو خصلت دون همتان وخسیساندر.

ینه مذکور کتابده مندرجدر :

انکشت که زینت دست وآلت قبض وبسطدر نه‌وقت

آكا بر آفت طاری اوله بقای جثهٔ باقیه ایچون قطع ایدرلر؛ دندان که زیب وزیور دهان وآرایش صورت انساندر نه وقت بر عارضهٔ جانکاه آکا راه بولسه امحای زحمت ووجعی ایچون قلع ایدرلر.

خالد بن عبدالله القشیری رحمة الله علیه (واسط) شهرنده ایراد ایلدیکی بر نطقده شویله دیمشدر:

ای ناس مکارمله افتخار، اکتساب غنائم فضائله مسارعت وصرف اقتدار ایدیکز! جود وکرمله استحصال حمد وشکر یعنی استجلاب ممنونیت وتأخیر امور ومصالح ایله دوچار ذم وقدح اولمقدن توقی ومجانبت ایلیکز! برشیئی احساندن ایتمزدن اول سویلیکز، ایجاد وتصنیع ایده‌جککز اشیایی دخی اتمام واکمالدن مقدم خبر ویرمیکز! تلطیف وانعام ایتدیککز آدم تشکرده قصور ایلرسه آنك حقنده ترتیب مجازات جناب حقه عائددر صاقین سز تشکر ایتمدی دیه لطف وعنایتدن امتناع کوسترمیکز؛ زیرا جناب حقك سزه ایده‌جکی احسن مجازات وعنایات البته اوآدمدن کوره‌جککز تشکراتدن انفع وخیرلودر هم بیلیکز که حقك سزه اعطا واحسان ایلدیکی ثروت

ونعم حوائج ناسی تهوین ایچوندر اهلنه بذل وایثار لازمدر نعمت آلهیه‌یه قارشی ملال کوسترمیك که صکره آفت ومصیبته تحول ایدر . احسان وعنایتی صورت انسانده تصویر ایتسه‌لر هر کورن فریفته ومجلوب اولور، محتاجین سرور وحبور بولور؛ بخلی اوصورته قویسه‌لر عبوست وکراهتندن ناشی هر کس نفرت وتقبیح ومذمت ایلر کندیکز بیله خوف وفرار ایدرسکز .

ای ناس خلقك زیاده جوانمرد وسخیسی نیاز ورجاسز احسان ایلیاندر انتقامه قدرتی اولدیغی حالده مسامحه قیلانیده اصفح وسمحیدر؛ کندیسنه جفا ایلیانه احسان وعنایت ایدن ده اوصل واحسنیدر .

ایشته سوزلرم بوندن عبارتدر کندم وسزك ایچون جناب معین حقیقیدن استغفار واستظهار ایلرم .

(اخلاق محسنی) نك ذیلنده مسطوردر :

اوچ شیئك وجودی دیکر اوچ شیئك وقوعیله زائل اولور .

برنجیسی؛ آب چشمه اول زمان شیرین ولذیذ اولورکه

بحره واصل اولمیه، برکره دریایه اتصال وانصباب ایدرسه ارتق آندن لذت وعذوبت امیدی محال اولور.

ایکنجیسی: حال متعلقات اول وقت اصلاح پذیر اولورکه شریر وبداندیش میانلرینه القای تخم تنفیر وتشویش ایتمیه، اما برکره ارباب شقاق بونلرك ارهسنده نفاقه یول بولورسه ارتق امید وفاق منقطع وتنفر دائم اولور.

اوچنجیسی: مصاحبت ومصادقت اولوقت صافی اولورکه مردم سخن چین وفتنه انکیزك کلامی استماعدن امتناع ایدیله، اما استماع ایدیلورسه دعوای محبته اعتماد وادعای صداقته اعتقاد جائز اولهمز.

ادب، نفسی اقوال ناپسندیده وافعال غیرمشکورهدن صیانتدر. حقیقت ادب جمیع احوالده رسول اکرم صلی الله تعالی علیه وسلم حضرتلرینه متابعتدر؛ زیرا (ادبنی ربی فاحسن تأدیبی) حدیث شریفیلهده ثابت اولدیغی اوزره الك ادیب، الك لبیب جناب رسول ذیشاندر.

ادب آموز ازین ادیب که او
ادب ازحضرت خدا آموز

مقتطفات منظومه

شاعر الوزراء ° وزير الشعراء مولانا ابو الفتح البستى مرحومك (قصيدة الحكم والامثال) ندن مابعد :

وذو القناعة راض من معيشته
وصاحب الحرص ان اثرى فغضبان

ياايها العالم المرضى سيرته
ابشر فانت بغير الماء ريان

ويا اخا الجهل لوا صبحت فى لجج
فانت ماينها لاشك ظمأن

لاتغترر بشباب رائق خضل
فكم تقدم قبل الشيب شبان

كل الذنوب فان الله يغفرها
ان شيع المرء اخلاص وايمان

اهل قناعت صورت معيشتندن دائما راضى وممنون

بولنور، حریص وطمعكارك ایسه مالی ارتدقجه حرص وشدتی زیاده‌لشور .

ای سیرتی مقبول ومرضی اولان عالم ! سکا مژده که صوسز یرده بولنسه‌ك یله عطش وتشنكی چكمزسك .

ای جاهل بی اذعان ! صولره بوغلسه‌ك یله شبهه‌سز بوحالكده ینه مشاق حرارتدن رها بوله‌مزسك.

لطافت وعنفوان شبابكه مغرور اوله ؛ زیرا نیجه كنجلر اختیارله‌مقسزین رهین هلاك اولمشلردر .

انسان اخلاص وایمانه تابع اولورسه هر ذنبنی جناب حق مغفرت ایلر .

(روضة الناظر ونزهة الخاطر) نام مجموعهٔ منظومه‌نك باب اولنك «انجق جد وسعی ایله استحصال ایدیله‌بیلان آداب وفضائلك اكتسابنی مشوق اولان» برنجی فصلندن:

بنی اجتهد فی اقتناء العلوم
تفز باجتناء ثمار المنی

الم تر فی رقعة بیدقاً
اذا جد فی سیره فرزنا

فآباؤنا الغر قد اسسوا
من المجد شم المبانى لنا

فان لم نشدها لمجهودنا
سينهار والله تلك البنا

اولادم ! اكتساب واقتناء علومه جهد واهتمام ايله كه اثمار مقصديكى جمع واقتطاف ايله فوز بولهسك .

كورمزميسك كه شطرنج او يونده (بيدق) دينيلان آلت بيله جهد ايله يورر سه فرز اولور .

آباء عظامز بزم ايچون مبانىٔ عاليهٔ مجد وشرفى تأسيس وانشا ايتمشلردر .

اكر بز اول مبانينك اعمار وتشييدينه ومحافظهٔ عمرانه غيرت ايتمز ايسهك والله خراب اولورلر .

ان السعيد فتىً تأدب ناشئاً
حتى اذا بلغ الكهولة عظما

حاز الفضيلة فى صباه مراعياً
لسلوك مذهبها فشب مقوما

وسرى فساد بفضله وكماله
وعلومه فى العالمين مكرما

ادب ايله تربيه ايدلمش اولان كنج هر حالده مسعود وبيوديكنده هرطرفدن تعظيم واكرام كورمكله مغبوط اولور .

او مثللو مسعود ومحترم ذوات هنكام شباب وصباوتده طريق سلامت رفيق فضيلته سالك اولدقلرى جهتله حائز فضل وعرفان اولمش وهنكام شيب وشيخوختده قويم اولمقله شرف بولمشلر ، فضل وكمال ايله درجهٔ علاى احترامه ارتقا وعلم وعرفان سايه‌سنده ايكى جهانده منزلهٔ رفيعهٔ تكريم وتسيده اعتلا ايتمشلردر .

اخ العلم حى خالد بعد موته
واوصاله تحت التراب رميم

وذوالجهل میت وهوماش علی الثری
یعـد من الاحیـاء وهو عـدیم

علم صاحبنك وفاتندن صكره اعضاسی طپراق التنده چورر اما كنديسی حقیقتده حی مخلددر (یعنی نام وشهرتی باقی ودائمـدر) صاحب جهل یریوزنده كزر یورر اما حقیقتده اولمش كبیدر جانلی عد اولنور ایسـه‌ده اموات مثللو معدوم الجسمدر .

❊❊

حضرت علی رضی الله عنه

لعمرك ماالمرء كارب حافظ
ولامثل عقل المرء للمرء واعظ

لسانك لایلقیك فی الغی لفظه
فانك مأخوذ بمـا انت لافظ

عمریکه قسم ایدرمکه انسان ایچون جناب حق کبی برحافظ، کندی عقلی کبی برواعظ یوقدر .

لسانکك سویلدیکی شی سنی یأس ونومیدی یه دوشورمسون ؛ زیرا سن تلفظ ایتدیکك شیله مؤاخذه اولنورسك .

**

ان القلیل من الکلام باهله
حسن وان کثیره ممقوت

ماذل ذوصمت وما من مکثر
الایذل وما یعاب صموت

ان کان ینطق ناطق من فضة
فالصمت در زانه الیاقوت

نظماً ترجمه‌سی :

کلامك قلتی اهلیله خوشدر
اکر کثرتله اولسه اوله ممقوت

خموشی اولان نه سورچر نه چکر عار
ذلل اولدی ولی مکثاره مثبوت

اولورسه ناطقك نطقی کموشـدن
سـکوتی آنك اولور در ویاقوت

⁂

الناس من جهة التمثال اكفاء
ابوهم آدم والام حواء

فان یكن لهم فی اصلهم شرف
یفاخرون به فالطین و الماء

ماالفخر الا لاهل العلم انهم
الى الهدى لمن استهدى ادلاء

وقيمة المرء ماقد كان يحسنه
والجاهلون لاهل العلم اعداء

افراد بشر من جهت المماثله یکدیکرینه مساویدرلر زیرا هپسنکده باباسی حضرت آدم، اناسی حضرت حوادر .

انسانلر ایچون فی‌الاصل مدار افتخار اوله‌جق شرف اولسه ایدی انکله مفتخر ومباهی اولملرنده بأس یوقدی حالبوکه بویله برشرف نره‌ده اصللری طوپراقله صودن عبارت !

فخر وابتهاا انجق اهل علمه لایق وسزادر زیرا انلر طالب هدایت اولانلری طریق حقیقته سوق ومنزل سلامته ایصال ایچون دلیل ورهبردرلر .

قیمت ومزیت انسان حسن احوال وافعالیله‌در وجاهللر اهل علمك عدوی درلر .

شاعر مشهور { ابن المعتز } لك آثارندن :

تكلم وسدد ما استطعت فانما
كلامك حى والسكوت جماد

فان لم تجد قولاً سديداً تقوله
فصمتك عن غير السداد سداد

سویله ، مقتدر اولدیغك قدر طوغری سوز سویله ؛ زیرا کلامك حی ، سکوتك جماددر .

اكر سويليه‌جك طوغری سوز بوله‌مزسه‌ك طوغری اولمیان شیده سکوتك عین صوابدر .

آثار منظومهٔ ابن کمال

{ حرف الباء }

بی بقادر بومنزل ای احباب
فاتقوالله یا اولی الالباب

قلعهٔ کردونه دوشسه آفتاب
لشکر اختر اولور بی فروتاب

حرف التاء

یارسرکش سینه‌پرآتش کوکل سوداپرست
بخت ناهموارو طالع سرنکون خاطرشکست

شهر غم آباد بهجت خانه ویران وخراب
رتبهٔ اهمال عالی پایهٔ اقبال پست

بادهٔ حیرت مهیا کیسهٔ آلام پر
بزم هجران گرم وهم هشیار عالم جمله مست

کیسهٔ امید خالی دست استغنا تهی
منزل فرصت بعید وپای استغنا شکست

ظلمت محنت هویدا صبح همت ناپدید
نیك وبد بر مقتضای قسمت روز الست

احکام ایام

روز شنبه بصید منسوبست
اندرین روز صید مرغوبست

روز یکشنبه است روز بنا
این عمل در حدیث مکتوبست

روز دوشنبه است روز سـفر
سفر این روز اکر کنی خو بست

درسه شنبه بکنی حجامت وفصد
روز تعطیل وشـغل منکو بست

شربت اندر چهارشنبه خور
که چهارشنبه محل مشروبست

پنجشنبه بجوی حاجت خویش
باش طالع بآن که مطلو بست

روز ازینـه است روز نـکاح
جمع وتزویج راعجب خوبست

یادکیر از (کمال) این ابیات
تا باهل کمال منسـو بست

کلیم همدانینك ابیات منتخبه‌سندندر :
صبح پیریرا شفق اندود کردی ازحنا
قامت خم راکه‌می آرد برون ازانحنا

صبح پیری‌یی حنا ایله شفق اندود ایلیورسـك ؛ اما قامت خمنی انحنادن کیم قورتاره بیلور ؟!

یعنی ماند نور صباح بیاض اولان صقالنی حنا ایله شـفق کون ایدییورسـك ؛ آکری اولان بویکی کیم طوغرلته‌جق ؟!

از وقار شیب داری کوش سنکینی وبس
ازدرای کاروان عمر نشـنیدی صدا

صاغرلغکی وقارشیب وعظمت شیخوخت ایله ستر واخفا ایدییورسك پك اعلا ؛ اما کاروان عمر چینغراغنك صداسنی‌ده ایشتمیورسك .

هیچ ازپیری نشد تغییر درحالت چوشمع
نی رك کردن نهٔ ازابتـدا تا انتهـا

حالنـده پیرلکله هیچ تغیر حاصـل اولمدی ابتدادن انتهایه قدر بو یـنی موم کبی طوغری طوته بیلدك .

بهائی

یاقدك ای آتش زن ارام یانمش کوکلمی
نوهوس قیلدك بو دنیادن اوصانمش کوکلمی

لا ادری

بر دیده ده کیم عینك ادراك اوله ایلر
آیینهٔ امروزده فردایی تماشا

بهائی

کوزل تصویر ایدرسك خال وخط دلبری اما
فسون وعشوه یه کلدکده ای بهزاد نیلرسك

انطاكيه مفتيسى اولوب كمال فضل وعرفانى بيلانلر
نزدنده خفى اولميان عاكف افندى مرحومكدر :

درون دلده نه ذوق وحال قالمشدر
دهنده دلبره دائر مقال قالمشـدر

كوكل علاقه‌نى برعادت ايلمش يوقسه
نه بنده عشق، نه سنده جمال قالمشدر

لطائف النعمه
فى
اقسام الحكمه

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله ملهم الصـواب و منور الالباب والـواهب
للعقل والمتكفل بالعـدل والصلوة والسلام على رسـوله
الامين وعلى آله واصحابه اجمعين (وبعد) محاضراتى مطالعه

ایدنلره معلومدر که استاذ الحکما ابو علی ابن سینا
علیه رحمة المولی جانبندن (حکمت) ایچون تذکار ایدلمش
موجز ومکمل ومفید ومجمل بر تعریف لطیفی مجموعه‌مزك
اوچنجی جزؤنده درمیان ایتدیکمز صره‌ده جناب استاذك
تعریف واقسام حکمتی حاوی بر رسالهٔ مرغوبه‌سنك
دردست ترجمه بولندیغنی بیان وبونك مجموعه‌یه درجی
مقرر اولدیغنی افاده واتیان ایلمش ایدك رسالهٔ مذکوره‌نك
ترجمه‌سی بتوفیق رب الموفق بو کره رسیدهٔ ختام اولمسی
وتتبعات عاجزانه‌مز نتایجندن اوله‌رق بعض توضیحات
ومطالعات علاوه‌سیله بر درجه دها توسع ایلمسی اوزرینه
(لطائف النعمه فی اقسام الحکمه) نامیله توسیم وبو
نسخه‌دن اعتباراً درج وترقیم ایله تزیین صحایفه مباشرت
ایلدك ومن الله التوفیق وبیده ازمة التحقیق .

﴿ مدخل ﴾

کمال مرتبه علو شانی (ومن یؤتی الحکمة فقد
اوتی خیراً کثیراً) نص جلیلی ایله ثابت ومبرهن وشکری
وجیبهٔ ذمت عبودیت اولان بر نعمت صمدانیه بولندیغی
(ولقد آتینا لقمان الحکمة ان اشکر الله) نظم لطیفیله

مستدلل ومتين اولان حكمتك اصلاً راست كفتارى ودرست كردارى‌يه موضوع لغت اولديغى مدققين حكما جانبندن بسط وبيان ايدلمش وحتى برنجى آيت كريمه‌ده بو معناجه انسب اولديغى اساتذهٔ حكمادن فاضل يزدانى جلال دوانى مرحوم مؤلفات مشهوره‌سنده درميان ايتمشدر .

ايمدى فرقان جليلده بو صورتله مدح وثنا بيورلمش اولان حكمت حقنده افاضل سالفه‌نك بسط وتمهيد ايلدكلرى تعريفات متعدد اولوب فقط اكثرى لفظاً ويا تفصيل واختصار جهتلريله يكديكره مخالف ومباين صورتده ايسه‌لرده تضمن ايتدكلرى معنى جهتيله موافق ومطابق بولندقلرينه مبنى هر برينك آيرى آيرى درميانى يولنه كيدلميوب انتخاب اشهرى مناسب كورلمشدر :

محاضراتك اجزاى سابقه‌سنده مذكور اولديغى اوزره حضرت ابن سينا (حكمت، على طاقة البشريه تصور امور وتصديق حقايق نظريه وعمليه ايله نفس انسانيه‌يى استكمالدر) تعريف مجملنى بسط ايتمش اولديغى كبى جلال دوانى دخى (حكمت، مجرد احوال موجوداته علمدر) تعريفنى نفس الامره موافق كوره‌ميه‌رك (حكمت،

انسانك جميع موجوداته بولنـدقلری هیئت وحال اوزره نظر ایتمسی وبو نظرله حقایق احـواله وقوف حاصـل ایدرك غسنی تشریف ولایق وغیر لایق تمییز ایله برنجی یی اکتسـاب ایکنجیدن اجتنـاب ایدرك کمال وسـعادت قصوایه نائل اولمسیدر) یولنده تصریحاتده بولنمشدر .

فاضل مشارالیه شو تصریحنی خلاصة دخی حکمت نفسك کندوسی ایچون ممکن اولان کماله عروجنی موجب علومی افاده ایتـدیکنی یازمشدر حقا که شو افاداتی پك مطـابق حقیقت اولـوب اکر افاضل طرفندن تصـویب وقبول ایدلمش وابن سینا اشبو رسـالهمزه اساس اتخاذ ایلدیکمز اثر جلیلنده (حکمت بر صنـاعت نظریهدر که انسـان انکله طاقت بشریهسی یتدیکی مرتبهده سعادت قصوای اخرویه یه استعداد حاصـل ایدر ومعقولات وموجوداته عالم اولهرق نفسنی تشریف ایله کماله ایرر) دیمشدر که مشار الیهك بو تمهیدی جناب جلالك توضیحاتنه مأخذ اولهرق ایکی استاذك بو بابده متفق بولندقلرینه صراحةً دلالت ایلر .

ارباب فراست وکیاسته خفی اولمدیغی وتوضیحـات معروضه ایله مرتبهٔ تحققه واردیغی اوزره انسانك غایت

ايجادی اولان کماله نائل اولمسی علم وعملی شامل اولان حکمت یاردمیله، نفوس انسانیه‌نك کمالات علمیه وفضائل عملیه‌سنك وصوری ومعنوی مصالح ومنافعنك حصولی ینه حکمت یاردمیله‌در.

مشکواة انوار نبوتدن اقتباس پرتو حکمت ایلمش اولان قدمای حکماء اسلامیه‌نك اس متیننی وضع وتقریر ایتمش اولدقلری حکمت وانلرك اثر اعتدال جویانه وحقیقت بینانه‌سنه اقتدا واقتفا ایدن افاضل متأخرینك قیود شریعت وقانون نوامیس ملته مطابق وموافق اوله‌رق تشریح وتوسیع ایلدکاری حکمت کرچه چوق دفعه‌لر انواع تعریضاته اوغرامش و بر چوق تغیراته دوشه‌رك نیجه اشکال مضره‌یه قونلمش ایسه‌ده بو درلو عوارض قبیحه‌دن تجرید ایدیلنجه اکملیت اصلیه‌سنی کندی کندینه ارائه وتبیین خاصهٔ امتیازیه‌سندن قطعاً خالی قالمامشدر.

مبدأ اقدس ومنشأ مقدسدن ظهور ونشأتی ادلهٔ قاطعه ایله محقق ولطف جلیل ربانی وچشمهٔ آب زندکانی اولدیغی مسلم ومصدق اولان حکمتك حال معروض تشویشه قونلمسی ایسه بعض طالبینك یولیله تحصیل وتعلم

عدم موفقیتلرندن ایلرو کلمشدر چونکه اساتذهٔ حکمانك
مؤلفات نافعه‌سنده مبسوط ومسطور اولدیغی اوزره طالب
فضیلت اول امرده تهذیب اخلاقه اندن صکره علم منطق
وصکره علوم ریاضیه وطبیه تعلمنه مأموردر حتی ابن سینا
علوم ریاضیه‌یی منطقه تقدیم ایلمش وجلال دوانی شیخ
الرئیسك بو تقدیمنی تصویب ایله دیمشدر که : « بو طریق
اقربدر چونکه ممارست ریاضیه ایله بعید یقین اولور
وملکهٔ استقامت ومتانت تحصل ایدر تکلیف وتحقیق
وتعسف وتدقیق میاننی تمیز وتفریق شعاری حصول
بولور ریاضی‌یه التفات ایتمه‌رك منطقله اشتغال اکثری
صفات مبحوثه‌نك عکسیله اتصافی مستلزمدر؛ بوندن
ناشیدر که افلاطون اوینك قپوسنه (من لم یعرف
الجو یطر لا یدخل دارنا) یعنی (هر کیم هندسه بیلمزسه
اویمه کیرمسون) یازدیرمشدر. اما تهذیب اخلاقك علوم
سائره‌یه تقدیمی هر حالده مقرر ومتفق علیهدر و بقراط
(البدن الذی لیس بالنقی کلما غذوته فقد زدته شرا) یعنی
(بر بدن که اخلاط فاسده دن پاك دکلدر اکا نه قدر
غذا ویرر ایسه‌ك موجب تزاید شر وتضاعف مادهٔ مرض
اولمش اولور) دیمشدر بوده نفس اخلاق ذمیمه‌دن پاك
اولمینجه تعلم علوم حکمت انك ازدیاد فسادینی موجب

اوله‌جغنه رمز واشارتدر زیرا بو واسطه ایله طالبده کبر
ونخوت واحراری افساد وکبار علما ایله مکابره ایچون
اسباب قدرت تحصل ایدر . حقیقت طالبك درجهٔ تخلف
وضلال وفسوق وانحلال‌ده بولنمسی (فأتوا البیوت من
ابوابها) مقتضاسنجه عمل ایتمیه‌رك ابتدا تهذیب اخلاق
ایتمدیکندن ایلرو کلور . حکمت قید تقلیددن رهایی
ودرجهٔ تحقیقه وصولی موجبدر دیه ایشیدلمش ایسه‌ده
بونك معناسی اکلاشلمامشدر قیود شریعتك انحلالنی
وقانون نوامیس ملتدن اطلاقی مستلزمدر تصور باطلنده
بولنمشدر . بو مثللولر دواعیٔ هوی و رغبات طبیعت
حسبیله تحقیقه ایره‌میوب زیور مردان راه طلب اولان
رسوم شرع شریفی ترك ایله آب وعلفدن محروم بهایم
کبی خلیع العذار قالمشلر وآباء روحانیه اولان وکندیلرینه
تشکر ذمت همت طالبانه کالیله واجب بولنان اسلاف
واعیانه اسأت ادب وهتك عرض اقران خصوصنده
سباع انیاب کبی زباندرازلق ایتمشلردر .

اعتقاد عجائزه دوشه‌رك حقیقت کاره ایره-
مامشلر ، (الذی استهوته الشیاطین فی الارض) کبی (مذبذبین
بین ذلك) اولمشلردر . اشته بوندن ناشیدرکه کتاب وسنتك

مواضع متعددهسنده ممدوح ومشكور بولنـان حكمت نيك ناملغى بدناملغه تحويل ايدن بو قاصرانك سؤ احوالى تأ-ثيريله دوچار طعن اولمشدر . عصمنا الله وسائر المسلمين عن الطغيان والذلل فى العقد والقول والعمل ولاحـول ولاقوة الابالله ومالنصر الامن عند الله .

اقسام الحكمه

ايمدى شو قدر تفصيـلات ايله دخى مجملاً معلومز اولان حكمت مدلولاتنه نظراً ايكى يه تقسيم ايدلمش اولوب برى (حكمت نظريه) بريده (حكمت عمليه)در .

حكمت نظريه‌نك غايتى انسانك فعليله وجوده كلميان موجوداتك حالنه اعتقاد ويقين حصوليدر وبوندن مقصود انجق بر رأى و فكر حاصـل ايتمكدر ؛ علم توحيـد وعلم آلهى كبى .

حكمت عمليه‌ده ايسه مطلق موجوداتك حالنه اعتقاد ويقين حصولى مقصود اولميوب خيرلو اولان شيئى انسانك

بالذات اكتسابی امرنده حصول رأیی مقصوددر وبونك حصولی عمل ایچوندر.

شو تعریفاتدن اکلاشیله جغی اوزره حکمت نظریه نك غایتی معرفت حق حکمت عملیه نك غایتی معرفت خیردر.

﴿ حکمت نظریه ﴾

اوچدر؛ برنجیسی علم اسفل درکه بوکا «علم طبیعی» ایکنجیسی علم اوسطدر بوکا «علم ریاضی» اوچنجیسی علم اعلادر بوکاده «علم الٰهی» دینور؛ زیرا حکمت نظریه نك بحث ایتدیکی امور اوچ قسمدن غیر خالی در برنجیسی یا کرك وجود وکرك حدودی اجرام افلاك کبی مادهٔ جسمانیه وحرکتیه وحرکت، سکون، تغیر، استحاله، کون، فساد، نشو، بلی وبو احوالك صدور ایتدیکی قوا وکیفیات وبونلرك مماثلی شیلر اولوب مواد جسمانیه وحرکتیه یه خاص اولان حاللره تعلق ایدر اشته بو برنجی قسمدر؛ یا یالکز وجودی ماده وحرکته متعلق اولوب حدودی تعلق ایتمز تربیع، تدویر، کریت، مخروطیت، عدد وخواص کبی اشته بوده ایکنجی قسمدر

(فی الحقیقه کرتیك نه اولـدیغنه اغاج میدر التونمیدر دمیرمیدر تدقیق وتفهمه محتاج اولمقسزین ذهناً اطلاع ممکنـدر لکن انسـانك نه اولدیغـنی اکلاتمق ایچون کمیك وات صورتنده بولنـدیغنی تعریف وتفهیمه لزوم واردر حال بوکه تقعیر «کریت» کبی کندوسنده غطوست شـانی بولنان شـیئی بیلمك احتیـاجنه محل قالمقسزین معلوم اولور مع هذا تربیع ، تدویر ، تقعیر ، احدیداب وهیپسی انجق حرکتده واقع اولان اجرامدن رنده بولنور) ؛ ویاخود امور مذکوره نه وجودی نه‌حدودی ماده وحرکته محتاج دکلدر هویت، وحدت، کثرت ، علت ، معلولیت ، کلیت ، جزؤیت ، تمـامیت ، نقصان وبونلره مماثل صفات کبی اشته بودخی اوچنجی قسمدر .

یعنی حکمت نظریه‌نك بحث ایتدیکی امورك برطاقی ذهنده خارجده مادیدر سموات، حیوانات، نباتات وبونلرك متعلقاتی کبی . اومثللو مادی اموردن باحث اولان قسم حکمت (علم طبیعی) (طبیعیات) یا (فلسفهٔ سـفلی) ویاخود (علم ادنی) تسمیه ایدلمشـدر. ذکر اولنان امورك برطاقیده یالکز ذهنده ماده‌دن تجردی صحیح اولانلر یعنی

تصور وجودی ذهنده ماده‌دن مستغنی اولوب خارجده ماده‌یه محتاج بولنانلردر حساب وهندسه کبی؛ بونلرله امثالندن باحث قسم حکمته‌ده (علم ریاضی) یا (ریاضیات) یاخود (علم اوسط) دینلمشدر. مذکور امورك برطاقیده ذهنده خارجده ماده‌دن مجرددر یعنی تصور وجودی ذهنده وخارجده ماده‌دن مستغنیدر قدم وحدوث، عقول وارواح کبی بونلرله امثالندن بحث ایدن قسم حکمته دخی (علم الٓهی) یا (الٓهیات) (علم اعلی) (فلسفهٔ اولی) وکلیات موجوداته شمولی وعمومی اعتباریله (علم کلی) ویا موضوعنك ماده‌دن تجردی جهتیله (علم مابعد الطبیعه) نامی ویرلمشدر.

﴿ اقسام حکمت عملیه ﴾

افعال مذمومه ومحموده‌نك بالاراده مصدری بولنمسی جهتله ترك مذمومات ورزائل، اکتساب محاسن وفضائل ایچون احوال نفس ناطقه‌یه علم ووقوف اقتضا ایدر. اشته بو حکمت عملیه ایله حاصل اولوب؛ انسان کندیسنه متوجه اولان کماله بو علم سایه‌سنده ایرر.

حضرت علی کرم الله وجهه ورضی الله عنهدن منقول ومرویدرکه جناب حق ملکه شهوت وغضبسز عقل وحیوانه عقلسز شهوت وغضب ویرمش فقط انسانه هیسنی بخش ایلمشدر؛ اکرانسان شهوت وغضبنی منقاد عقل ایدر ایسه کمال عقلی‌یه ایرر ملکدن عالی مرتبه‌یه واصل اولور چونکه ملك ایچون کمالده مزاحم یوقدر بلکه ملکك کمالی اختیاری یله دکلدر حال بوکه انسان مزاحمك وجودیله برابر سعی واجتهادی ثمره‌سی اوله‌رق اومرتبه‌یه واصل وفائز وسعادت عظمی‌یی کاسب وحائز اولمشدر اماعقلنی مغلوب شهوت وغضب قیلارسه اووقت بهایمدن بغایت آلچق برمرتبه‌یه دوشر زیرا بهایم بیله مفقود العقل اولدیغی حالده شهوت وغضبدن وازع وفارغ اولیور هم کندیسی فقدان عقل جهتیله نقصانده معذوردر اما انسان دکلدر.

اشته انسانی شهوت وغضبه مغلوب ایتمیه‌جك معلومات وممارسه‌یی حکمت عملیه تعیین ایدر؛ انسانی دنیوی، اخروی مسعود ومحترم قیله‌جق طریق معیشت واصول مدنیتی حکمت عملیه تلقین ایلر.

حکمت عملیه‌نك باحث اولدیغی امور ومعاملات دخی یا شخص واحده مخصوص اولور یا مخصوص اولمز یعنی تدبیر انسانی یا هر نفسه منفرداً یاخود افراد نوعه مشارکة راجع اولور . افعال واکتسابات واختیارات بشریه یالکز کندی نفسنك صلاح معاش ومعادینه متعلق بولنور ایسه اکا علم اخلاق دیرلر . علم اخلاقه (علم شریعت) (علم تهذیب) (فرهنك) نام‌لری دخی ویرلمشدر وحتی نفس انسانیه مرتبهٔ بهیمیت وسباعیتده و بلکه اندن دها ادنا ایکن علم اخلاقك توسطیله ملکدن اعلا مرتبه‌یه ایردیکی یعنی اخس موجودات ایکن اشرف مخلوقات اولمق سعادتنی علم اخلاق سایه‌سنده بولدیغی جهتله اوعلمه بعض اکابر (اکسیر اعظم) دیمشلردر . قدمادن ارسطاطالیسك اخلاق حقنده‌کی کتابی بوعلمی محتوی اولدیغی ابن سینا بیان ایلمشدر . انجق شریعت محمدیه علم اخلاقی کرچکدن تکمیل وتصفیه ایلمش اولمق جهتیله نور اسلامتیله منور اولان افاخم اسلامیه‌نك اخلاق حمیده حقنده‌کی مؤلفاتی آثار قدمایه بالطبع مرجح وفائق ومقتضای حال وحقیقته تمامیله موافق ومطابق اولمشدر؛ چونکه علم اخلاق وحتی حکمت عملیه حسن وقبحی تعیین ایدن علم دیمك اولوب

بونلری ایسه انجق شریعت تعیین ایدر حتی قدمای حکمانك علم اخلاقه الك واقف اولانلری دخی آفتاب نبوتدن اقتباس فروتاب ایتمش اولنلردر؛ اتم و اکمل شرایع دخی شریعت مطهرهٔ احمدیه بولندیغی اجلدن او منهج فلاح ونجاته ناهج و بو طریق فیض وسعادته سالك اولمش اولان اعاظم اسلامیه‌نك تعیین و تقدیر ایلدیکی قواعد اخلاقیه نفس انسانیه‌نك حصول سعادتنی کافل اولمشدر.

افراد نوعه مشارکةً راجع اولان افعال و اکتسابات ومعاملات دخی ایکی درلو اولوب بر طاقمی بر منزله مشارکةً راجعدر یعنی اهل منزل واحدك سبب انتظام احوالی اولور. بوکا (تدبیر منزل) (علم کتخدایی) دینور. ابن سینا بو علمی دخی قدمای حکمادن (بروسن) نام ذاتك تدبیر منزل حقنده‌کی کتابی مشتمل اولدیغنی بیان ایلمشدر.

مدنیت انسانیه‌نك حافظ وحامی ومکمل ومتممی اولان شریعت اسلامیه بو علمی اکمال ایلمشدر. باشلیجه قواعدی ادارهٔ بیتیه، انتخاب زوجه، تربیهٔ اولاد واصلاح معیشت عیال دیمك اولان علم مذکورك احکام شریعته نه قدر موافق اولور ایسه اول قدر مفید ونافع اوله‌جغی درکاردر.

افعال مذكورهنك بر طاقيده بر بلده وولايتهويا بر اقليم ومملكتده بالمشاركه متعلق وراجع اولور. بوكا (علم سياست مدن) ويا خود اختصاراً (علم مدنيت) (علم سياست) نامى ويرلمشدر.

شيخ الحكما اشبو علمى افلاطون وارسطاطاليسك كتابلرى تضمن ايتديكنى بيان ايله ديمشدر كه «نبوت وشريعته تعلق ايدن جهتلر دخى حكماى مومى اليهمك نواميس حقنده كى مؤلفاتنده مندرجدر. حكما ناموس ايله اويله خلقك ظن ايتديكى حيله وخدعه مراد ايتمز بلكه انلر عندنده ناموس قانون ووحى ايله ثابت وقائم اولان مثال حكميدر. عرب دخى وحى ايله نازل اولان ملكه ناموس ديرلر اشته حكمت عمليهنك بو جزؤيله نبوتك وجوبى ونوع انسانك وجود وبقاسنده وشريعته باعثيت ومحبوريتنده كى احتياج بيلنور وكذا مجازات وعقوبات كبى شيلرك وشرايعده كى اشتراك كلينك وقوم قوم وزمان زمان اولمق حسبيله هر برينه مخصوص اولان شريعتلرك حكمتى ونبوت آلهيه ايله بو بابده كى دعاوىٔ باطله بيننده كى فرق معلوم اولور.»

تفصيلات معروضه ايله مستبان اولدى كه حكمت عمليه

دخی حکمت نظریه مثللو اوچه منقسمدر : (علم اخلاق) (تدبیر منزل) (سیاست مدن).

انشاالله کرك بو اقسام و کرك حکمت نظریه نك اقسامی حقنده ایجاب ایدن تفصیلات صره سیله عرض ایدیله جکندن بوراده اختیار اختصار مناسب اولور. انجق شوراسنی عرض ایده لم که حکمت عملیه نك موضوعی افعال واعمال اولسی جهتله عمله مختص بولنمسی لازم کلمز زیرا محتاج ایضاح دکلدر که بیلنمیان شیله عمل ممکن اولمز.

مابعدی وار

﴿ ابن غانم مقدسی مرحومك ﴾

« کتاب کشف الاسرار عن حکم الطیور وازهار نام اثرندن »

﴿ ایکنجی اشارت ﴾

کل

بوندن صکره اشجارك حرکات اغصان وافنان،

ازهـارك الوان لطافت نشان ايله يكديكره بيـان حال وشان ايتملرينـه نكران؛ هله او كوزل كلك — بزم ياره هنـوز كلەرك نشر نور صفا ايدن دلفكارك حجاب ايله آل آل اولمش رخسـارنده‌كى طراوتى آنديرر — بر حالت دلنشين، بر طرز بهترين ايله اخبار حسن ورود ايد-يشنه حيران اولدم؛ نشر رايحهٔ نفيسه ايله نه كوزل بيان حال ايديور، بوى دلاويزيله حلول فصـل ربيع بديعى حسرت‌كش صفاى كلزار اولانلره نه خوش بيلديريور، كويا كه شويله سويليور ايدى :

بن يازله قيش ارەسنده كلير برمهمان خوش اطوارم. اما زمان ارام بهجت مدارم پك تيز كذار، حسن ولطافتم غايتله بى دوام وبى قراردر .

بن قلب وفا مشحونمى عاشق صادق، وامق موافقه، رنك لطـافت نمونمى دل آشوب لايقه بخش ايدرم؛ قو-قلايانك مشامنى تعطير، شوق وزوقنى تكثير، حبوروسرو-رينى تزييد وتوفير ايلرم؛ هم زيارت اولنورم؛ هم زائرم؛ ارزودار دوامم اولانلرك غفلتنه متحيرم .

آه ! نرەده يتسـەم ديكنلر عارض اولور، جسم نازنينى

اینجیدرلر؛ خار ظلم شعار ارەسنده محبوس ومطروح، یکلرجه سهام زهرناك ایله مجروحم؛ ایشته قانم بیله اوزرمده عیان وظاهردر؛ باق كه شو حال پرملالم دهر دونك علی الدوام آثار کدورت کوسترمسنه، شراب خوشکوارذوق وشوقی سم مصائب ونوائب ایله تلخناك ایتمسنه برهان باهردر.

چیچکلرك اك طراوتلیسی، اك لطیفی، مهمانلرك اك خوشی، اك ظریفی اولدیغم حالده بنه مصائب ومزاحمدن بردرلو رهایاب اولەمیورم؛ دنیانك اکدار وآلامنه صبر وتحمل ایدنلر کرچه مطلقا نائل مقصود اولورلر؛ اما زواللی بن بویله صبر وتحملەده قدرتسزم؛ نه بلای حرارته تاب آور مقاومت اولەبیلیورم؛ نه اذای برودته طاقت کتیره‌بیورم؛ پك از زمان طیانیورم؛ مطلقا چوق کچمدن صولیورم؛ محو وپریشان اولیورم؛ تحمل ایتمکه چالشدیغم مدتجه‌ده تعرضدن قورتیله‌میورم.

یا بر محبوبۀ نازنده ادا کلیور؛ بنی یرمدن جدا ایدییور؛ رخسار آلنك حسن وآننه ویردیکی زینت کویا

يتشميورمش كبى زلف دلبازينى بمله تزيينه چاليشيور؛ و سياه، او پارلاق، او ايپك كبى نازك كوزل طره‌لر اره‌سنده بولندقجه فى الحقيقه غبطه بخشاى عالم اوله‌جق بر بختيارلغه نائل اوليورم؛ اما بيلم حرارت عشق تأثيريله‌ميدر نه‌در بو صفالى پرده‌ده بنه صوليورم؛ برقاچ ساعت اول لطافتمه حيران اولمش، بنى شايان التفات واحسان كورمش او دلفكارك نهايت كوزندن دوشيورم .

آه قدر ناشناس پرى ! دها دمنجك جاندن كوكلدن سوه سوه قوقلاديغك، مدار زيب وزينت بيلديكك بن بيچاره حقنده‌كى حسن نظرك، حسن توجهك نه‌دن بويله چار چابق مبدل نفرت اولدى ؟ عجبا بوكا سبب زوال لطافتمميدر ؟ اويله ايسه ايواه ! ايواه كه شمدى مفتون حسن وآنى كورنديكك اومحبوبه‌نه سنك آلام عشقك ايله صولارسه او بيچاره‌يى بر طرفه براغه‌جق، بلاى فراق وهجرانه اوغراته‌جق، بشقه محبوبه‌يه عرض محبت ايده‌جكسك ! نه وفاسزلق ! نه عبرت بخش ارباب عقول حال ! ضررى يوق . بن ينه سزه ايولك ايدرم، رائحهٔ طيبه‌مى

دریغ ایتم؛ اهل معرفت بولنانلریکزی منافعمدن حصه‌دار، اهل محبت اولانلریکزی بوی خوشمله پر ذوق ومسار ایلرم؛ چونکه بیلیرم، هپ چکدکلریمه سبب کندی رنك رویم، خوش بویمدر.

محاضرات

مقتطفات

نومرو ۱۳، ۱۴، ۱۵، ۱٦ برنجی جلد غرهٔ رمضان

صیام

{ یا ایها الذین آمنوا کتب علیکم الصیام کما کتب علی الذین من قبلکم لعلکم تتقون }

« ای ایمان واسلام ایله شادان وبکام اولانلر ! ای دین مبین احمدی‌یه اتباع وتوسل ایله شرف تام بولانلر! سزدن اولکیلره فرض ایدلمش اولان صیام مغفرت انجام سزك ایچونده فرض بیورلمشدر تاکه متقی اوله‌سکز » یعنی صیام، قوای شهوانیه ونفسانیه‌کزه ایراث ضعف وسکون ایتسون وسزی او قوای مفسدت اتمانك زیر پنجهٔ قهر وتغلبنده زبون وبو صورتله اسیر ذلل کونا کون اولمقدن خلاص ومصون ایلسون ایچون فریضهٔ عبودیتکز اولمشدر؛ ادای فریضه‌ده قطعا تسامح وتماهل ایتمیك که مهلکهٔ فساد وضلالتدن قورتله‌سکز .

خطبای کرامك منابر وجوامعده هر جمعه اخطار وبیان بیوردقلری

« اتقوا الله واطیعون »

امر حقیقت مشحونیله مکلفیتز وارستهٔ ریب وظنون اولان اتقا، اوامر صمدانیه‌یه انقیاد واطاعت ونواهئ سبحانیه‌دن قطعیاً مجانبتدر وایکی جهانده مستلزم نجات وسلامت، هر حالده محض فلاح وسعادتدر.

اتقا، بر مسلك امنیت پیرادر که اکا سلوك ایدن ارباب اهتدا بر مقتضای

« فان تصبروا وتتقوا لا یضرکم کیدهم شیئاً »

هر درلو کید وضرر اعدادن خلاص ورها بولور.

اتقا، بر کسوهٔ زر اندود وزیبادر که آنی اکتسا ایدن دانا بر منطوق حدیث مفخر انبیا

« الایمان عریان ولباسه التقوی »

تزیین ایمان میامن بخشا ایتمکله محسود اعداومغبوط احبا واخلا اولور.

اتقا، اویله بر سعادت عظمی‌درکه اکا مظهریتله کامبین اولان هدایت قرینك علو قدر ومنزلتی رکن رصین دین مبین بولنان کتاب بهینده

« ان الله يحب المتقين »

نص رکینیله تصریح وتعیین ونزد رب العالمینده قبوله رهین عبادت عابدین تقوی آیین اولدیغی

« انما تقبل الله من المتقين »

نظم متینیله توضیح وتبیین بیورلمشدر.

ایمدی بو یله آیات جلیله واحادیث علیه ایله ممدوح ومشکور بولنان اتقانك سهولت حصولی ایچون اوزرمزه فرض ایدیلان صیام، صوم رمضان شرف رسان اولدیغی :

« شهر رمضان الذى انزل فيه القرأن »

نص کریمیله نمایاندر یعنی اشبو آیت جلیله‌دن مقدم اولان (اياماً معدودات « الآیه » مضمون حقیقت مشحونندن منفهم ایام معدوده شهر رمضاندر اول رمضان که ناسی حقه هدایت وحلال وحرامده ودین وشرایع واحکامده حق باطلدن فرق وتمییزه دلالت ایدن حضرت قرأن لوح محفوظدن سماء دنیایه او شهر سعادت عنوانده شرفبخش نزول اولمشدر بو شهر مبارك سزدن هر کیمك معلومی اولور ایسه صائم اولسون حال مرضده ویاسفرده بولنانلر صائم اولمدقلری کونلرك یرینه کون طوتسونلر

جناب حق سزه سهولت اراده بیورەرق عسرت وصعوبت مراد بیورمدیغندن حال مرض وسفرده اداسنه مقتدر اولەمدیغکز فریضهٔ صومی حصول صحت ویا تقرر اقامتکزده ایفا کزه مساعده بیورمشدر سزی صوم ایله طریق سعادت رفیق حقه هدایت بیوردیغی ایچون حضرت قادر قیومی تکبیر وتفخیم وشو نعمت جلیلەدن طولایی اول منعم حقیقی یه عرض شکر عظیم ایدیکز) مفهوم عالیسندەکی نص مار البیان اوزرمزه فرض اولان صوم صیام رمضان اولدیغنه دلیل واضح وعیاندر .

برده اشبو نص جلیل ایله مرتبهٔ ثبوت وقطعیته توصیل بیورلمشدر که حال مرض وسفردن غیریده افطار یعنی ترك صیام خیر آثار غیر جائز وخلاف امر حرکتك منتج عقوبات شدیده اولەجغی امر بارزدر .

یازق آنلره کەشو ارادهٔ نافعهٔ ربانیه یه اطاعت وانقیاد ایتمزلر .

« تصوموا تصحوا »

خبر شریفندن غفلتله موجب اعتدال قوای بدنیه اولان صومی مستلزم ضعف عد ایتمك کبی وهم سقیم وفکر ضلالته دوشرلر .

واه صد هزاران واه اول بی اذعانلره که طریق

مسعدت رفیق هدایته سلوکلرینی تسهیل ایچون فرض بیورلمش اولان صوم رمضانی طاقت فرسا بر بارکران صانمق حمق و بلاهتنه اسیر اولمشلر،

«کلوا واشربوا هنیئا بما اسلفتم فی الایام الخالیة»

نص جلیلی ایله تبشیر بیوریلان سعادت عظمادن محروم قالمشلردر من کل الوجوه منافع ومحسناتی ظاهر و باهر اولان صومی موجب ضعف عد ایدن بدبختلر بر کره دوشونسه‌لر که مضر صحت مخل عافیت صوم بر منفعتمیدر یوقسه ذوق وصفا نامنه دوشدکلری او کریوهٔ فساد ورزالت، نشوه نالک صانه‌رق مألوفی اولدقلری اوزهر هلاهل خباثتمیدر؟ تلخئ خماری لذت وصفاسنی هرزمان امحا ایدن ووجوده مضراتی لایعد ولایحصی اولان او زهرنالک مایعاته کمال خواهش کوسترویده بر قاچ ساعت سورن، لذت وصفاسی قلوب منوره اربابنک مسلمی اولان صوم نافعدن خوف ومجانبت ایدن زواللیلر از بجق ملاحظه ایتسه‌لر که شو جهانه نه ایچون کلمشلر، خلیع العذار کشت وکذار ایتمک ایچونمی وجود بولمشلر؟!

نیجه بر نفس تمناسی ایله
یمك وایچمك اوله دلخواهك

معبدك مطبخ اوله شام وسحر
مستراح اوله زیارتگاهك

بونك ایچونمی اولورسك مخلوق
بومیدر امری سکا اللهك ؟

ایمدی عاقل اودر که جنت اختیاریه‌ده بولنمز، ادای فریضهٔ عبودیتده قدرتی یتدیکی قدر جد وغیرت ایدر؛ اوهام باطله وخیالات عاطله ایله قعر عمیق مذلت ومفسدته دوشمز، اوامر الهیه‌یه اطاعت وانقیاد ایلر .

« للصائم فرحتان فرحة عند الافطار و فرحة عند لقاء ربه »

حدیث لطیف رسالت پناهی مضمون حقیقت مشحوننذن یعنی (صائم ایچون ایکی فرح واردر بری افطار زماننده بریده لقاء رب آن شرف عیاننده متحصلدر) مفهوم حکمت نمونندن مستدل ومستبشر اولان سعادت عال العاله نائلیت ایله مباهی ومفتخر اولور .

كامل اودر كه غفلت جهولانه يه دوشمز مبناى اسلام اولان صيـامه اقدام، اصـلاح نفسه اهتمام ايدر: ارباب فسق وفجورك حال اسف اشتمالندن عبرت آلەرق سلامته ايرر.

«زكواة الجسد الصيام»

كلام حكمت انسجامندن اقتباس پرتو هدايت وزكواة وجودينى صوم ايله بالايفا اكمال قوت وصحت وتزييد عمر وعافيت ايلر.

فى الحقيقه بلا انكار ترك صوم ايدنك توبه سى مقبولدر اما قضا ايله اولور يعنى صلوة و زكوةده اولـديغى كبى ترك ايدلمش اولان صـومى قضا وادا ايله توبه رهـين قبول اولەبيلور انجق توبه يه كووه نوبده ارتكاب معاصى ايدنلرك عقل ايله اتصافنه كوكل هيچ رضا ويرمك ايستميور توبه يه كووه نان معصيت كارلرك غفلتنـه حكم ضرورى اوليور.

توبه ايله اولور ديو سـاقط
ارتكاب كناه ايدر غافل
نفع ترياقه اعتمـاد ايدوب
مارەمى صوقديرراوزين عاقل

همده قضاء صوم نه مشکل اولدیغی بیلنملیدر؛ اول امرده دوشونملیدر که رمضان کبی شرفلی بر زمانده، معابد ومساجدك اك نورلی بر وقتی اولان او شهر مغفرت نشانده صائم اولهمیان صبرسز، بتون اخوان دینك صوم ایله تشرف ایلدیکی آوانده آنلردن اعتزال وافتراق ایله بر لقمه اتمك بر لقمه صوویا بر قاچ درلو مکروهات خاطری ایچون امر آلهی‌یه اطاعتدن امتناع ایده‌جك قدر مظلم القلب اولمش کوته بین نصل اولورده قضاء صوم ایده‌بیلور؟! باخصوص هانکی آدم یارین بر حیات بولنه‌جغنه امیندر که بو کون ایفاسی مترتب عهدهٔ عبودیتی اولان وظیفه‌یی یارین ادا امنیه‌سنده بولنمق حقنی حائز اولسون؟! بناء علیه بو یله افکار واهیه ایله ترك صوم بیوك قباحتدر، عین جنتدر.

برازانصاف ایله تأمل ایدلسه که‌اك عادی یرلرده‌اك کیرلی محللرده پاکلکی سونلرك یارم دقیقه‌طورمیه‌جغی مزبله‌لرده کمال خوف وهراس وصوك درجه احتراز ایله بر لقمه اکمك یمکه ویا بر نفس سیغاره چکمکه ویا بر یوتم صو ایچمکه چالیشوبده اضطراب ایچنده یشانه‌جغنه هر کسك منفوری اولنه‌جغنه حتی کندی وجدانی نظرنده بیله محجوب قالنه‌جغنه بر قاچ

ساعت صبر وتحمل ایدلسه‌ده فریضهٔ نافعهٔ صومی ایفا اولنسه دها کوزل دها خوش اولمزمی؟ رمضان شریفده صائم اولانك ذنوب سابقه‌سی رهین عفوو صفح آلهی اوله‌جغی اخبار نبی کریم ایله مبشر ومجزوم ایکن بونلر دوشنلمیوبده هوسات نفسانیه‌نك تسویلاتنه قاپلمق، ادای فریضه شرف وموفقیتندن محروم قالمق مغایر عقل وهوش اولمزمی؟

اشته ای اخـوان دین! بورالری کوزلجه مطـالعه ایله صـائم اولکز فقط شرائط صـومی یله‌رك، رعایت ایدرك صائم اولکز.

حکمت مفروضیتی ـ تسهیـل اتقا ایچون ـ کسر شهوت اولدیغی تفصیلات سابقه ایله معلوم اولان صومك بیاض ایپلکه تشبیه اولنان نور صباح ایله فرق و تمییز ایدیله بیلدیکی زماندن کیجه‌یه قدر دوامی نص ایله ثابت اولوب کیجه‌لری زمان ابتداء صومه قدر حلالیله اجتماع وجماع غیر ممنوع اولدیغی معلومدر.

صائم اولانلرك حرامدن، رزائلدن، فسـادی مؤدی ومنتج هر درلو احوال واطواردن مجانبتی تحت الزمیتده

بولنديغی هر كس عندنده معلوم ومحققدر . حال بويله اولنجه رمضانلرده كورمكده اولديغمز احوالك دوامنه كوكل نصل راضی اوله بيلسون !

كسر شهوتله معاصی ومناهيدن مجانبت ايچون صائم اولورکن كيجه‌لر انواع مفاسدی ارتكاب، كوندز بيك درلو مناهی‌يه اجتسار ياقيشورمی ؟

عفت واستقامت، ناموس وحيثيت، حقوق غيره كمال رعايت هر وقت، هر زمان واجبهٔ ذمت اسلاميه‌مز ايكن صلاح وعبادته حصر ايتمكلكمز لابد اولان ايام مباركه‌ده لهو ولعب وتماشای نسوان كبی تزييد وتحريك شهوت ايدر مستهجن حالله وحركتلره موفقيت ايچون اختيار انواع تعب موافق قاعدهٔ اسلام، مطابق شرائط صيام اولورمی؟

شهر عبادتی موسم معصيت عد ايدرجه‌سنه علی الدوام فسق وفجوره اقدام لايقميدر ؟

حق تسبيح ايله اشتغالی لازم كلان ديللرك مخدراته حرف اندازلغه استخدامی روامیدر ؟

فرقان وموعظه كبی تصفيهٔ قلوبی مستلزم مستحسناتی استماع ايتمه‌ی اقتضا ايدن قولاقلرمزك هوا وهوسمزه خادم اولان مستهجناتی ايشتمكله مشغول بولنديرلمسی سزاميدر ؟

فی الحقیقه زینت، لازمهٔ نسوان اولدیغی معلومدر اما حلالنـدن غیرینـك عدم رؤیتی لابدر کمال رعایت مقتضای اسلامیت اولان قاعدهٔ استتاره هیچ اهمیت ویرمامك، کرائم نسوان ایچون مدارزیب وزینت اولان حجاب نقیصهٔ حسن وآن ایمش کبی نظر التفاته الندیو بده قطعا جائز اولمیان لاابالیلکله ائتلاف ایلمك نصل اولیورده عفیف بر وجدانی لکه‌دار ایتمیور؟ شیطان پسندانه قیافتلر، طورلر، نمایشلر، آشنالقلر، معامله‌لر نصل اولیورده نقیض عفت، مغایر عصمت عد ایدلمیـور؟ هر حالده بویله مقدوح ومنفور احـوال محذراته هیچ بر وقت مناسب دکلدر .

بیلملی‌یزکه معاصی ومناهیدن توقی هر زمان الزم او- لوب شهر غفران اولان رمضانده ایسه بسبتون قطعی الوجوبدر؛ چونکه رمضانده عبادت وطاعت فوق‌العاده موجب اجر ومثوبات اولدیغی کبی فساد ومعصیت دخی غایة الغایة مستلزم مجازات وعقوباتدر .

شهر الصیام مشاکل الحمام
فیه طهـور جـوامع الآثام

فاطهر به واحذر عثارك انما
شر المصارع مصرع الحمام

يعنى «شهر صيام مشاكل ومشابه حمامدر آنده جميع آثامدن طهارت حصول بولور سنده انكله تطهره چاليش واياغنك سورچمسندن فوق العاده حذر ايت؛ زيرا دوشمه‌لرك الك فناسى حمامده دوشمكدر».

اشته شاعر شو ابياتنده رمضان شريفى موجب طهارت بدن اولان حمامه تشبيه ايله آنده جميع آثامدن طهارت حصولنى بيان ايتمش وحمامده آياق سورچمسندن احتراز لزومنى بسط ايدرك او ايام مباركه‌ده لك اوفاق كناهدن بيله الزميت توقى‌يى اتيان ايلمشدر.

«اللهم زين قلوبنا بزينة العفة والعصمة * ونور عيوننا بنور الهداية والحكمة * بجاه من هو العالمين رحمة.»

(انتهى)

توكل، تسليم، رضا

٢

﴿ تسليم ﴾

ترك تعريض ایدرك حقـه اطـاعت ایله
اوله‌یم دیرسه‌ك اكر ایكی جهانده مسعود

حذر ایت چیقمه صقین دائرهٔ تسلیمدن
بویله امر ایلدی زیراكه جنـاب معبـود

حقیقت ترك اعتراض ایله اوامر الٓهیه‌یه انقیاد واطاعت واجبهٔ ذمت عبودیت اولوب كریوهٔ تعریض ومخالفته صاپمق قدر مضر ومهلك بر علت اوله‌مز.

او درجه مضر كه كرفتار اولان دنیاده شدتلی یأس وحرمان ایله امرار زمان ایدر؛ عالم بقـاده قعر عمیق ذات وجزایه دوشر.

تسـلیم، نه مستحسن سجیـه‌در كه متخلقنی دارینده نائل فیض وسعادت ایدر.

تسلیم، نه مرغوب خصیصه‌در كه صاحبنی اضطراب واندیشه‌دن حفظ وصیانت ایلر.

علمای اخلاق تسلیمی هر امر ربانی‌یه انقیادواطاعت

وصـورت ظـاهرده ایجـاب حاله مطـابق کورنمیـان اموره اعتراضدن مجانبتدر دیمشلر و بو انقیاد ومجانبتـك موقوف علیهی ایمان اولدیغنی اثبات ایلمشلردر.

سندن ادنایی کوروب شکرایله دمساز اولمق
سـندن اعـلالره رشـك ایلمـك مرهمیدر

نابیا سـالك سر منزل مقصـود اولانه
راه تسـلیم و رضـا یوللرك الك اسلیـدر

۳

رضـا

« لکیلا تأسوا علی ما فاتکم ولا تفرحوا بما آتیکم »

*

شاد وغمکین مشو بسـود زیان
زانکه سود زیان نخواهد ماند

مطلقـدرکه نعم دنیانك فـوت وضیاعنـدن یأس واغبرار، تحصیل وتزایدندن کبر واغترار قطعـا موافق

عقل و حکمت اولمز؛ بوقاعـده‌یه اتباع ایتمیـانلر هیچ بر دقیقه راحت بوله‌مز.

هرکه راضی شد از قضای خدا
بهره می یابد از رضـای خدا

محققدرکه قضای آلهی‌یه رضا ایله هر حالی بلا تغیر حسن تلقی ایدنلر رضای صمدانی‌یه نائل اولورلر وبو رضا ایله ایکی جهانده راحت وشرف بولورلر.

رضا، طرف خدادن متواصل اولان قضایه خشنودلقدن عبارت اولدیغی وبو خلق مستحسن ایله اتصـاف برچوق فوائد ومحسناتی مسـتلزم بولندیغی کتب اخلاقیه‌ده بسط و بیان وامثـال و دلائل عـدیده ایله تفهیم مقصد ومرام ایدلمشدر.

سعی ایت همیشـه کسب رضای خدایه کیم
راضی اولوب خدا سـنی راحت مکین ایدر

تقـدیره ربط قلب ایدن آزاده خاطری
عزت نه شـادکام و نه ذلت حزین ایدر

———

تتمه

ایمدی اخلاق اسلامیه‌یه دائر اولان مؤلفات مرغوبه‌دن مقتطف شو مسروداتمز توکل و تسلیم ورضایی ممکن مرتبه تفهیم وایضاح ایلمکده‌در.

هر ایشده اسباب ووسائله بعد التشبث حصول نتیجه‌یه متوکلانه منتظر اولانلرك او زمان انتظارك ویره‌بیله‌جکی هردرلو وسوسه و اندیشه‌دن آزاده بولنه‌جقلری، دائرهٔ تسلیم ورضاده پابرجای ثبات بولنانلرك نیك و بد احوالدن قطعاً متأثر اولمیه‌رق یأس وحرمان کبی الك باشلو سبب بطائت و بطالتدن مصون اوله‌جقلری نظر اعتبادن دور ایدلمینجه هرزمان توکل وتسلیم ورضا حبل متیننه صارلمق اقتضا ایدر.

شریعت مطهرهٔ محمدیه‌نك ارکان واحکام وقواعدی هپ بویله فوق العاده متین، فوق العاده رصین، فوق العاده نافع، فوق العاده شایان توسل وتمسکدر.

حقیقت بویله اولنجه انسان که ایکی جهانده معزز ومحترم اولمغی دیلر محض خیر وصلاح اولان اوامر الهیه‌یه مطیع ومنقاد اولملیدر.

انسان که هرزمانده مرغوب ومکرم اولمغی ایستر بر مقتضای

« بعثت لاتمم مكارم الاخلاق »

متمم ومكمل اخلاق مستحسنه اولان آفتاب عالمتاب نبوت پیغمبر ذیشان علیه الصلاة والسلام افندمز حضرتلرینك انوار فیوضات نثار احادیثندن اقتباس پرتو کمالاته ساعی بولنملیدر .

زراعت

فقریکی رفع ایچون زراعت قیل
حالکی ماسوایه ایلمه عرض
افضل انبیا بیورمشدر
اطلبوا الرزق فی خبایا الارض

اوقچی زاده مرحومك شو قطعهٔ برگزیده سنه زینت بخش اولان حدیث شریف موافق بحر خفیف اولوب (ابو یعلی) نك (مسند) ده و (طبرانی) نك (مسند کبیر) ده و (بیهقی) نك (شعب ایمان) ده ذکر وبیان ایلدکلرینه کوره حضرت عائشه رضی اله تعالی عنها جانبندن روایت ایدلدیکی (جامع الصغیر) ده مسطوردر .

جار اه الزمخشری علیه رحمة البارینك (خذ والغتکم

من رجل اعجمی) کلامیله علوقدرینی بالذات اعلان و بیان ایتدیکی فائق اللغه نام کتاب مستطابنده (اطلبوا) یرنده (ابتغوا) ذکر ایدلدیکی کبی سائر بعض کتبده دخی (التمسوا) کورلمش اولوب بونلرك معنی فرق کلیلری بو- لنمدیغی جهتله هرنه صورتله قبول ایدلسه بأس یوقسه‌ده (اطلبوا) اولمسی اکثر محدثین کرام حضراتنك اخبار وروایتنه توافقندن ناشی مرجحدر .

شارح جامع الصغیر مناوی مرحومله سائر بعض افاخم جانبندن دخی بیان بیورلدیغی اوزره حدیث شریف مذکورده‌کی خبایا (خبیئه) نك جمعیدر شفیعه وزننده (خبیهٔ) و شفیع وزننده (خبئی) کیزلو ومستور شیئه دینور شو حالده حدیث مذکور ارضده مستور و پنهان اولان خزائن خفیه‌دن وارضك حائز اولدیغی قوهٔ منبته‌دن بالاستفاده اکتساب رزقه سعی و غیرتی آمردر بو صورت (فائق للغه)ده دخی توضیح وحدیث شریفك زراعتله استخراج معادنه ترغیب ایچون اولدیغی تصریح ایدلمشدر .

اشته جناب مفخر انبیا علیه افضل التحایا بو حدیث شریف ایله مسلمینی هم زراعت وحراثته همده استخراج معدنیاته سعی وغیرته تشویق بیورمقده‌در .

شو يقين زمانلرده (سوربون)ده ایراد نطق ایله اسلامیت امانهٔ صنعت ومعرفت ایلمشدر دیه‌جك قدر بلاهت كوسترن (موسیو ره نان) دیدهٔ بصیرتنه كلمش او غشاوهٔ جهل وعنادی قالدیروبده بو درلو حقایق كورمش و بو كون ملل واقوامك كسب ثروت وسامانه لك برنجی خادم اولدیغی تحقق ایدن معدنجیلكه بیك اوچیوز سنه اول مسلمانلری حث وتشویق بیوران پیغمبر ذیشانك نشرینه مأمور اولدقلری شریعت مطهره‌ده كی بو اكملیت فوق العاده‌یه بر آزجق آكاه اولمش اولسه ایدی اویله تعرض وتجاوزده ممكن دكل بولنه‌مزدی. اسلامیتك مكملیت فوق العاده‌سنی مرقوم موسیو (ره‌نان) ه ونور بصیرتی رمد اغراض ایله خیره‌لنمش اولان هم افكارلرینه اكلاتمق ایچون بر مقالهٔ مخصوصه احضار ایدلمكده اولدیغی كبی مجموعه‌مزه درج ایتمكده بولندیغمز (اسرار النورانیة القرآنیه) ترجمه‌سی دخی شو مقصده حقیله خدمت ایلمكده اولدیغندن بوراده صدددن آیرلمیه‌رق ینه بحث زراعته رجوع ایده‌لم.

معلوم اولسون كه محمدیلری زرع وحرثه تشویق ایچون دها برچوق اوامر جلیله كتب مخصوصه‌سنده مبسوط ومندرجدر؛ ازجمله (ابی داود) رحمة الله علیهك

(علی بن حسین) رضی الله عنهمادن نقلاً (مراسیل)ده ذکر ایلدیکی

« احرثوا فان الحرث مبارك »

حدیث شریفی هم او تشویقی همده حراثتك مبارك یعنی کثیر الخیر وعظیم النفع اولمقله ممدوح بولندیغی تبشیرینی تضمن واحتوا ایلمکده‌در .

اشته زراعت او مشغولیت پریمن وبرکتدر که حضرت نبی ذیشان علیه الصلاة والسلام افندمزك مدایح جلیله‌سنه مظهریتله شرفیاب اولمش؛ اشته حراثت اوواسطهٔ نفیسهٔ معیشتدر که اشرف وسائط ووسائل اداره اولدیغی هر وجهله تحقق ایتمشدر .

تتبع خبایا الارض وادع ملیکها
لعلك یوماً ان تجاب وترزقا

خبایای ارضی تتبع ایله یعنی خفا ومخترنات ارضدن استفاده‌یه جد واهتمام واو ارضك خالق ومالکی اولان حضرت قادر مطلقه دعایه دوام ایت که بر کون اولوب مجاب ومرزوق اوله‌سك .

« فلاح المعیشة فی الفلاحه »

قول حكيمانه‌سی ناطق اولديغی اوزره امر معيشتده
الك زياده موجب فلاح ونجات اولان حراثتدر .

« الفلاحة بالفلاح مصحوبة
والبركة على اهلها مصبوبة »

كلام حقيقت انسجاميله مستدل اولديغی اوزره
فلاحت وزراعت مقارن فلاح وسلامت واهلنه موصل
منفعت وبركتدر؛ هر يوزدن مستلزم فوز وغنيمتدر؛
محصول زرع بستان ايله تدارك اقوات عيال وتزييدوتكثير
امواله غيرت هر وجهله منتج مسعدت وراحتدر .
اوقجی زاده مرحوم (احسن الحديث) نام اثر
بهترنده (مرصاد العباد) دن نقلاً ايراد ايلمشدر كه
«فلاحت ودهقنت، جناب عزت ايله معامله وسوداگری
وبهترين مكاسب واشغال اولديغی ريب واشكالدن بری
اولوب فی الحقيقه صفت رزاقيده نيابت حضرت حی
باقيدر لكن زرع وحرثه مواظب اولان كاسب غير كاذبه
لازم ولاذب دركه مال بی مآل ايله مغتر ومزاج وحالی
آفات ملك سريع الارتحال ايله مغير اولميوب اسباب يسار
ومكنت يد تصرف وقدرتنده مودوع بولنديغنی تيقن
ايده وهنگام زراعتده تقديم نياز وضراعت وزمان حراثتده

سر رشتهٔ حزمی حفظ وحراست ایدوب بو نیتله دانه افشان
وبو امنیت ایله درخت فشان اوله که چراکاه زندکانیده
هرزیروح محتاج زاد وقوت وعطالت واهمال هرحالده
مذموم وممقوتدر » .

فاضل مشار الیه ینه محل مذکورده دیمشدرکه « اکر
بعض سنینده محصول زمین کمتر واشجار ثمرهٔ مقاصد
وآمال خشك سال قحط وابسال ایله بی برك وبر اولورسه
زبان سرتیز ودل وسوسه آمیز ایله افاعیل حکیم کردکاره
اعتراض وانکاردن پرهیز وآیت

« فی السماء رزقکم وماتوعدون »

ده مخزون اولان حکم کوناکونی درك وتمییز ایدوب
قلت نان بی امتناندن متضجر وتنکدل وضیق معیشتله
پریشان ومنفعل اولنمیه؛ وسنابل وحبوبك نشو ونماسی
باران بهار واعتدال کردش لیل ونهاردن دخی بیلنمیوب
سرجهٔ دل صفی شرك خفیدن پاك وبو مثللو حکم مجهوله‌ده
متابعت اعتقاد عجایز جائز اولمدیغی ادراك ایدیله » .

حقیقت زراعتك پك زیاده مقبول وممدوح اولمسی
حیل ومفاسددن مصون اوله‌رق کسب ماله وسیله
بولنمسندن وتمام توکل وعصمتله تدارك اسباب معیشتی
تسهیل ایلمسندن ناشی اولدیغنه مبنی زراع ایچون بو

خصائص امتيازيهٔ حراثتی ازالهدن اجتناب ایتمك، وقتیله و یولیله اكینی اكهرك وفدانتی دبكهرك موسم حصاد وثماره متوكلانه انتظار وترقب ایلمك اقتضا ایدر .

« دهقان صاحب ایقان كه دهقنته بو نیتله شروع وخلوص طویتله حفظ كروم زروع ایدوب اوامر آلهیهیه رعایت ایده مسافران عالم ناسوته كندیسندن قوت وقوت حاصل ویاخود وحوش وطیورك حواصلنه واصل اولان هر برك و بار ولقاطهٔ ثمار آنك صحائف آمالنه نوشته ومزرعهٔ حسناتنده كشته اولوب هر دانهٔ كبها سلوك راه خداده بر قدم راسخ وقطع مراتب اخرویه ایدن یاران میاننده سبب شرف بازخ اولور؛ نتهكم بو حدیث اكا اشارت والماع وبو بابده اولان پاداش ونوالی مكرمات زمانه اسماع ایدر .

« من یزرع زرعاً اویغرس غرساً فما اكل من الطیور والدواب یكتب فی دیوان حسناته »

بلكه اخلاص عمل ایله تكمیل انسانیت وعباد اللهه ایصال نفعه تصحیح نیت ایدر ایسه كدیمینی ایله بر آوردهٔ سفرهٔ زمین اولان محصول محصود وربع مقصود ایله هر كیمله تغذی وازل قوت ایله مراسم طاعتی ایفا ایده با سرها اكا محسوب و

« من غيران ينقص من اجورهم شيئاً »
ديوان حسنات وطاعاتنه مكتوب اولور
فضل حق كه بها نمی جويد
مغفرت را بهانه می جويد

اركان معمورهٔ يقين اولان بزركان ملت ودين ديمشلردركه برلقمهٔ نان شايستهٔ سرخوان اولنجه حراث واكار وحداد وتجار وآنك نذرا وامثالی محترفه وعمالدن اوچيوز التمش كمسنه ترتيب وتربيه وتربيتدن علی طريق المداوله مزاوله ايدرلر. چونكه اولقمهٔ كم بها مستورات قباب اصطفادن برمرد خدايه غذا اوله جناب كريم منان جمله عمله وكاركنانی اول وبی جلی المواهبه هبه ايدوب يوم عسيرده نار سعيردن آزاد ودل ويرانی اواهل رحمت ورضوانك همتيله آباد ايدر» .

«دار كرم مدارينه ابنای سبيل ايچون تسبيل ومهمان خانه‌سنه دخولی آشنا وبيكانه‌يه تسهيل ايدوب
« البخل بالطعام من اخلاق الطغام »
قول حكمت شعارينی استحضار ايله اكرام صنوف ضيوفده جد بيجد ايدنلر كمال شادی‌يه ايرر .»
ايمدی « زراعت كبی بر كرامتی اولوركه

« فی کل سنبلة مأته حبة »

فحوای جلیلی اوزره شیٔ قلیلی تکثیر،

« والله یضاعف لمن یشاء »

مقتضای عالیسی اوزره تضعیف وتوفیر ایدوب عطایای جدیرهٔ جدیده ایجاد واجاده ومنکران معاده احیای موات اقوات وازواد ایله دلائل حشر واجسادی تکریر واعاده ایدر.

کیمیا خواهی زراعت کن که خوش کفت آن که کفت
زرع ثلثانش زرست و ثلث باقی همزرست

{ اسرار النورانیة القرآنیه } ترجمه سندن

مابعد

بیان احجار الفحمیه

بونده مباحث عدیده واردر

مبحث اول

معلوم اولسونکه اراضیٔ غازیه تجاویفیله عیل وانحداری قلیل اولان دره و یاریقلرنده وصو یك ایر- کیلوب طوپلاندیغی یرلرنده رسوبات نباتات تکون وآنك

تحللاتندن قابل احتراق برجسم تحصل ایدر. رسوبات (تورتی) مذکوره انجق احوال مخصوصه اوزره متکون اولدیغی کبی میاه جاریه‌ده وعمیق اولان برکه (صولی چقور) لرده وبعضاً میاهی بوشالن محللرده دکل میاه جاریه‌نك علی الدوام باقی قالدیغی یرلرده وقعری آزاولان چقورلرده تکون ایلر.

وجه مذکور اوزره متکون رسوباته (ژه‌ئولوژی) علماسی (تورب) تسمیه ایتمشلردر. بونك تکونی خصوصیله علی الدوام صوده قالمش نباتات خلویه‌نك تراکمندن نشأت ایدر ونباتات مذکوره رسوب ایچون اصل اولان (عجینه) کندیسندن تکون ایدن نباتات مائیه‌نك انواعی کبی سرعتله متکثر اولور. بو عجینه بر ماده‌در که جمیع نباتات مذکوره‌نك تحلالنه مساعد وساعیدر ومیاه نهارك جذب وجلب ایتدیکی متعدد نباتات ارضیه بو عجینه‌یه مضاف اولور.

اکثری دخی صو بریکدیکی مختلف یرلرده مندفن اشجار کبیره و باخصوص اجزای سفلیهٔ اشجار واردرکه بونلر کندیلرندن رسوب تکون ایدن (رمل وطفل) اوزره‌مترا کم اولورلر. اشجار مذکوره بعضاً عموداً موضوع ایسه‌لرده اکثری — توربك تکون ایلدیکی محل مستویده

ثابت اولان – جذر واصللری قربنده‌کی مکانلرنده تکسر ایدرلر . وبعضاً بو اغاجلر متعدد وتوربك تکوندن اول ثابت اولدقلری مکانده یکدیکرینه – کویا غابات تامه‌ده نشأت ایتمشجه‌سنه – مقابل بولنورلر. اشته بو اغاجلر عصرمزده اشجار راتنجیه ایله بلوط وبعضاًده لسان عصفور نواعنه نسبت ایدیلورلر . اشجار راتنجیه صلابتنی حفظ ایتدیکی جهتله حال طبیعیسنده همانده باقی ایسه‌ده قوریوب غباره تحولنده سیاهلنور . توربك محل تولدی اولان فجواتده اوکوز کمیکلری وکیك بوینوزلری کبی ممه‌لی حیوانات بقایاسی بولنور . بو فجوات اراضینك انواع مختلفه‌سنده وبعضاًده متبلور یرلرنده بولنوب جمیع احوالده رمل وطفل ویا بزلطدن رسوبات ایله مبتدئه اولماسی نادردر .

بر بری اوزرینه متراکم نباتات بقایاسنك – جزؤ سفلاسی اکثریتله اسوداد واندماج حالنده بولنان وثخنی مختلف اولان – کتلهٔ واحده حالنه تحولی مواد توربیه‌دندر کندوسنی غطی وستر ایدن رسوبات متوالیه‌دن متکون ومتشکل ویکدیکرندن مختلف الثخن رسوبات ایله منفصل طبقات شکلنده بولنان شی دخی مواد توربیه‌دندر .

بو رسوبات جیری اولسون طفلی اولسون رملدن ومادن حجری دن متکون اولوب میاه عذبه‌نك قواقعی ایله میاه انهارك جذب ایتدیکی قواقعی محتوی بولنور .

اکثری توربك سطحی میاهله و بعض کره‌ده کذلك رطوبته مناسبتی بولنان مختلف نباتاتك ثابت اولدیغی ارضله مغطی ومستور اولور .

توربك قلیل الغور اولان میاه تحتنده متکون اولدیغی اقدمجه بیان ایتمش ایدك شو حالده توربه اصل اولان رسوبات جداً ثخین اولوب تکونی دخی احوال مخصوصه اوزره اولدیغی ظاهردر و بوندن طولانی معلوم اولیور که رسوباتك بولندیغی اما کنه هبوطی اثنای تکوننده متتابع بر صورتده حصول ووقوع بولمشدر .

تورب حالنده بولنان طبقات ارض نباتیه بوکا دائر اولدیغی کبی مواد توربیه‌نك محال مستویه‌سنده کوریلان اشکال اشجارك غابات منتظمه‌ده یکدیکره ملاقی ومقابل بولندیغی صورت وحالده کورنمسی دخی اکا دلالت ایدر . اشته بونلر ارضك بر مدت یبوست وجفافی و بر مدتده میاه ایله انغمار واستتاری ایله عارض اولان احوالدر .

ایمدی مواد توربیه سطح ارضده کثیرة الانتشار اولوب ارضك تجاویف مختلفه‌سنی اشغال ایدن وجمیع

ارتفاعاتده مختلف الاتساع اولان احوالنه طاغیلور . مواد
مذکورەدن (آلپا) طاغلری کبی جبالك تپەلرنده وفرانسەنك
مرکزنده‌کی جبال مرتفعه سطوحنده بولنور ودوز وآلچق
یرلرده دخی چوقدر حتی پروسیا وهولانده‌ده اولدیغی کبی
اتساع و بر خیلی یری اشغال ایلر وتوربك پك چوغی
نباتات نهریەدن تکون ایتدیکی کبی بعضیسیده بحاره
متصل مستنقعاتده تکون ایدر ومستنقعات مذکورەده
متکون رسوبات توربیه ـ بحر محیطك قوملی سواحلنده
اولدیغی کبی ـ یوصون ونباتات بحریەنك انواعندن
حاصل اولور و بعض کرەده جبل اوزرنده نباتاتك اوراقندن
ورطوبتلی اودیەنك محال مستویەسنده تراکم ایدن مختلف
بقایادن رسوب حصول بولور انجق بو رسوب عارضدن
تولد وتکون ایدن تورب غیر جید اولوب احتراق ایچون
استعمال ایدیلەمز .

مبحث ثانی

حجر فحمی بیانندەدر

شبهه یوقدر که باطن ارضده بولنان رسوبات فحمیه
بربری اوزرینه تراکم ایدن نباتاتدن تکون ایدر تورب کبی
بوکا دلیل ایسه منظار معظمله (بیوك‌دوربین) باطن
ارضده وتوربده کشف ایدیلان بقایادر . توربه مصاحب

اولان مواد طينيه‌ده بولنان اغاج كوده‌لرى واوراق عديده دخى اكا دلالت ايدر . (ژئولوژيون) بومسئله‌ده اتفاق ايتمشلر سه‌ده كيفيت تراكمده متفق دكلردر : بعضلر رسوبات فحميه مياه انهارك و بعض اما كنده قديماً موجود اولان بحار طالغه‌لرينك طاشيديغى كبير الحجم نباتاتك اندفانندن حاصل اولديغنى درميان ايتمشلر وبعضلرده بو رسوباتك اغلبى اراضئ مكشوفه ومستويه‌ده كائن صولى چقورلرده اوـ لديغنى ومياهك دخى كندوسنه قريب اولان نباتات بقاياسنى مذكور چوقورلره طاشيديغنى بيان ايلمشلردر . قول اول مردوددر؛ زيرا مياهك طاشيديغى كبيرة الحجم نباتاتك ـ بعض بلادده بولنان طبقات فحميه كبى قالين طبقاتى حاصل ايده‌بيلمك ايچون ـ غايت قالين اولمسى اقتضا ايدر يعنى قالينلغى بر آرشون و بر ثلث وياا وچ ويا قرق ارشون بولنان طبقات فحميه‌يى وجوده كتوره‌جك اغاجك قرق يا يتمش بش و يا يوز يكرمى ارشون قالينلغنده بولنمسى لازم كلور بونى ايسه عقل تجويز ايتمز زيرا بوثمن وحجمده اغاجلرك سطح انهارده وپك چوق بحارده يوزمسى مستبعددر .

قول ثانى‌يه كلنجه بونده صعوبت يوقدر فحم حجرينك تكون ايتديكى مواد عضويه‌نك تراكمى ايچون زماندن

بشقه هیچ بر شی ایستمز بوزمانك دخی غایت اوزون اولدیغی آشکاردر . عصرمزه قدر باقی اولان غابات قدیمه‌ده سنوی متکون قاربونك یعنی معدن کورینك مقداری حقنده بحث ایدن ارباب معلومات دیمشلردر که هر یوز سنه‌ده بر انجق یوزده بر بچق قالیڭلغنده طبقهٔ واحدهٔ فحیمه تکون ایدر لکن حیواناتك تکوننده‌ن اول اولان ازمنهٔ قدیمه‌ده‌کی جو بخار ایله مشحون بولندیغندن آندن نشأت ایدن نباتات جداً قوی اولوردی وباطن ارضدن خیلی حامض قاربون صعود ایدر ایدی بناءعلیه نباتات مذکوره قاربونی باطن ارضده سرعتله حصوله کتورردی هرحالده تکونی زمان طویل ایستیان یالکز فحم حجری رسوباتی دکلدر بلکه جمیع رسوبات دخی زمان طویل ایستر حتی غایت ثخن عظیم کسب ایدن وجیری اولان رسوبات حجریهٔ قوقعیه‌نك تکونی ایچون دخی قرون عدیده‌یه احتیاج واردر .

نباتات بقیه‌سیله وجود بولان نوربی رسوبات فحمیه ایله تشبیه وتطبیق ایدنلر فحم حجریده وتوربده منظار معظم ایله کشف اولنان ازهار خلویهٔ عدیده‌یی رؤیت ومشاهده ایتمشلردر وتحقیق ایلمشلردر که تورب ارضه جزوراً متعذری اولان اشجار ایله واو اشجارك شست فحمیده

محفوظ بولنان اوراقی ایله، ویکدیکرندن منفصل ومختلف الاتساع حوزه‌لرده‌کی اشجارك وجودیله حاصل اولور.

ایمدی بو احوالك جمله‌سی اراضیٔ مکشوفه حقلرنده متکون مستنقعاتلی اماکنده حصولنه دلالت ایدروبونکله‌ده اشجاری میاه انهارك و یا میاه بحارك طاشیردیغی حقنده‌کی قول مردود بولندیغی نمایان اولور.

(مابعدی وار)

مقتطفات منثوره

حضرت علی کرم الله وجهه شو مألده بیورمشلردر:

اصدقا اوچ واعدا دخی اوچ نوعدر احبا انسانك کندی دوستی، دوستنك دوستی، دشمننك دشمنیدر اعدا انسانك کندینك دشمنی، دوستنك دشمنی، دشمننك دوستیدر.

امام ابو القاسم قشیری (مقصد الاسنی فی شرح اسماء الحسنی) نام اثر مقبولنك اسم (وهاب) بحثنده بیان ایلمشدر:

حکمادن بری دیمشدر که دنیاده الڭچوق غملی انسان حسد شعار وکمال راحت وسعادت اوزره یشایان قناعت کار

واذایا وجفایایه بغایت صبر وتحمل ایده‌بیلان حریص ومعیشتده دوچار سفالت اولان تارك دنیا بولنانلردر الك زیاده کرفتدار ندامت اولانلر ایسه ورطهٔ افراطه دوشن عالملردر .

—

اثر مذکورك (السلام) بحثنده دخی شویله افاده قلنمشدر :

(سلام) سلامه‌دندر جناب حقك اسمی معناسنجه ربی آفاتدن تنزیه وصفات مخلوقاتدن تقدیسدر مولایه قلب سلیم ایله رجوع ایتمك

(یوم لاینفع مال ولابنون الامن اتی الله بقلب سلیم)

مضمون کریم ومؤدای فخیمنجه دخی مدلل اولدیغی اوزره بغایت مقبول، انسانك سعادت دارینه مدار حصول اوله‌جغی آزادهٔ کواه اولوب آداب اسلام وسلامتدن اولدیغی وقلب سلیم ایسه غل وغشدن وحقد وحسددن بری اولمقدن عبارت بولندیغی کتب مرغوبه‌ده مبسوطدر حقد وحسددن برائتك منافع فوق‌العاده‌سنه دال اولمق اوزره امام مشارالیه اصمعی‌دن نقلاً دیمشدرکه

يوز يكرمی یاشـنده بر اعرابی‌دن بو قدر یشامسی سببی سؤال اولندقده (حسددن برأتم‌در) جوابنی ویرمشدر.

رسالهٔ قشيريه‌نك (استقامت) بابنده مندرجدر :

ابو على دقاق عليه رحمة الخلاق «استقامتك اوچ درجه‌سی واردر اولی تقویم صكره اقامت صكره استقامتدر تقويم تأديب نفوس، اقامت تهذيب قلوب، استقامت ايسه تقريب اسراردر» دیمشدر.

ابو على جرجانى عليه رحمة البارى «صاحب استقامت اول طالب كرامت اولما كرچه نفسك كرامت طلبنده متحركه‌در اما ربك سندن استقامت طلب ايلر» دیمشدر.

واسطی علیه رحمة العالى «استقامت اول خصلتدر كه وجوديله محاسن كمال بولور، قصديله محاسن قبيح اولور»،

شيخ شبلى عليه رحمة الولى «استقامت اول خصلتدركه شمديدن مشاهدهٔ قيامت ايده‌سك» بیورمشدر.

امام قشیری رحمة الله علیه‌ده بیان ایلشدركه «استقامت فى الاقران ترك غيبت، استقامت فى الافعال نفى بدعت، استقامت فى الاعمال غيرت ونفى حجت ايله اولور.»

الواحد * الاحد

حقنده امام قشیری شویله دیمشدر :
بو ایکیسی اسماء الٓهیه‌دندر واسماء الٓهیه‌دن اولدقلرینه
«والٓهکم آله واحد» « قل هو الله احد »
نص جلیلری دلالت ایدر .
حقیقةً واحد قسمی اولمیان وکندیسندن بر شیئك استثناسی غیر ممکن اولاندر بو مفهوم اهل تحقیق عندنده معنای حقیقیدر و (دار واحده) و(درهم واحد) ترکیبلرنده‌کی واحد لفظی معنای مجازی‌یه محمولدر زیرا بونلردن بعضیسنك استثناسی صحیح اولور .
ابن فورك دیمشدرکه (واحد) صفات الٓهیه‌دندر واوچ معناسی واردر : بریسی لذاته قسمی یوقدر زیرا غیر متبعض وغیر متجزیدر ایکنجیسی شبیهی یوق دیمکدر حتی عرب (فلان واحد فی عصره) دیرلر یعنی بو ترکیب ایله فلانك عصرنده نظیری اولمدیغنی بیان ایدرلر اوچنجیسی افعالنده شریکی یوقدر معناسنده‌در نصلکه فلان بو ایشلرده متوحددر دینور یعنی هیچ بر کیمسه او ایشده او آدمه معین وشریك اولمدیغی کوستریلور .
متقدمین بو اوچ معنی جناب حقه مستحق اولوب فقط

توحيد برنجيسده يعنى نفى قسمت معناسنده حقيقت، ديكر ايكيسنده مجاز صورتنده اولديغنى بسط وتمهيد ايلمشلردر.

(احد)ك دخى لغتده اصلى (وحد) در نصلكه (رجل وحد) دينور حانك فتح وسكونى جائزدر (رجل فرد وفريد) دينلديكى كبى. (وحد)ك واوى همزه‌يه تبديل ايدلمشدر نصلكه (امرأة اسماء) دينور (اسما) نك اصلى (وسما) در زيرا حسن معناسنه اولان (وسامه) دن اولوب واوى الفه قلب ايدلمشدر. خلقك برطاقى واحد ايله احدى فرق ايتمز و بعضلرى ايدر وديرلركه واحد افتتاح اعداددر بر ايكى اوچ الى اخره دينور (واحد) عدددن كنديسيله ذكر اولنان شيئك نفيى ايچونده بر اسم اولور و بعضلر جحد ايله ذكر اولنور ديمشلردر اوحالده (ماجاءنى احد) دينور بوده واحدايله مافوقنك كلسنى نفيدر و(جاءنى واحد) دينور (جاءنى احد) دينلمز.

توحيد ايسه سبحانه وتعالى حضرتلرى بردر ديه‌رك حكم ايتمكدر بو حكم قول وعمل واشارت اصابع ايله اولورايمدى توحيد اوچدر: بنفسه جناب حقك توحيديدر بوده اللهك علم واخبارى كندوسنك بر اولديغيدر ايكنجيسى عبدك حقى توحيديدر بوده ذكر اولنه‌جغى اوزره وحدانيت آلهيه‌يى تصديقدر اوچنجيسى حقك عبدى

توحيد ايتمسيدر يعنى عبده توحيد اعطا ايتمسى وتوفيق ويرمسى ديمكدر .

توحيد حقنده افاخم اسلاميه آثارندن مقتطف بر رساله ترتيبنه چاليشلمقده اولديغندن ايلروده بونك دخى محاضراته درجيله تزيين صحائف قلنه‌جقدر .

❊❊

« اخلاق محسنى » ذيلنده مسطوردر :

علامت حمق بشدر : غيرك مضرتندن كنديسنه منفعت تصور ايلك ، بى رياضت عبادتله ثواب آخرت رجا ايتمك ، خصومت وخشونتله معاشقهٔ نسوانه مباشر اولمق ، راحت وحضور ايله دقايق علومه وقوف وشعور قصدنده بولنمق ، نقض وبغض وعقوق ايله ناسدن صداقت توقع وانتظار ايلك .

❊❊

كذلك ذيل مذكورده مبسوطدر :

شو التى خصلتله آراسته اولانلرك صداقتنده شائبه ، مخالصتنده شبهه يوقدر يعنى دوستلك معاينه اطلاع ايلديكى حالده افشا واظهارى جائز كورميان ، احباسنده كورديكى

هنر ومحاسنی مع زيادةً افشـا واعلام ايدن، ايتديكی احسان مقابلنده امتنان وكورديكی احسانه قارشو تجويز نسيان ايلميان، احباسندن مشاهده ايلديكی خطاوذلتی ذيل عفو ايله ستر و معترف جرم وقصـور اولان احبـانك آزارينی شرف قبوله ارزان كورمكه همت ايدن ذواتك صدق وخلوصی تام ونقايصدن بری اوله جغندن انتخاب احبا خصوصـنده شو خصائص جميله نظر دقته النمق وكذلك غيرك محب وفاشـعاری اولمق ايچون بو خصائل ايله متصف بولنمق لازمدر شبهه سزدركه بونلرله اتصاف ايتميـانلر ظاهرده دوست ايسه ده باطنده دشمندن فرقلی اوله مزلر.

⁂

ينه (اخلاق محسنی) ذيلنده محررزدركه :

مرافقت ومصاحبت شو اوچ طائفه ايله اولور ايسه هر يوزدن اسـتلزام منفعت ايدر برنجيسی ارباب عـلم وعمل كه انلرله مصاحبت سعادت دنيا وآخرتك حصولنه مدار سهولتدر ايكنجيسی اصحـاب مكارم اخـلاق كه انلرله الفت واتفاق موافق عقل وحكمتدر چونكه بونلر دوسـتك خطاسنی دامن اغمـاض ايله ستر ايدوب نصح وپند وصلاح وفلاحنه سعی وهمت ايدرلر اوچنجيسی

بی غرض اولانلر، شائبهٔ طمعدن بری بولنانلر واساس محبتی قواعد صدق واخلاصه بنا ایدنلردر که محبتلری ارباب اغراضك مفسدتیله زائل وسائقهٔ طمع وحرص ایله محو ومضمحل اولمیه‌رق هر زمان ماحیٔ مشقت، داعیٔ مکرمتدر.

احوال آتیه ایله متصف اولانلرله الفت هر وجهله شایان مجانبتدر: بر طاقمی ارباب فسق وفجوردر که انلرك سعی وهمتی مشتهیات نفسه منحصر ومقصوردر کندولرینه میل ومحبت نه سبب راحت دنیا، نه‌ده موجب رحمت بقادر؛ بر طاقمی اهل کذب وارباب خیانتدر که انلرله مصاحبت عذاب الیم ومعاشرت بلای عظیمدر سائرلره سندن کلام فتنه انکیز نقل وروایت، بشقه‌لردن سکا اخبار وحشت آمیز ایصال وحکایت ایدرلر دروغ بی فروغی صورت راستیده کوستروب حق صریحی باطل صریح طرزنده تفهیم ایلرلر؛ هله بر طاقمی ایسه اصحاب حمق وبلاهتدر که نه جر منفعتده اقوالنه اعتقاد، نه دفع مضرتده افعالنه اعتماد مناسبدر اکثر عین خیر تصور ایتدکلری محض شر واقع ومفید اعتقاد ایلدکلری ضار،

موجب خسـار اولەرق مضر ملاحظـه ایتدكلری نافع اولور .

مقتطفات منظومه

(روضة الناظر ونزهة الخاطر نام اثر لطیفك)
فصل اولندن

تأدب صغيراً فالتأدب فى الصغر
يزيدك اقسـام الكرامة فى الكبر
تعلم و ريعـان الشباب بمـائه
ففى الغصن شئ ليس يوجد فى الشجر
وما حفظ الانسان فى حده الصبى
يدوم دوام النقش فى صفحة الحجر

—

زمان صباوتده تحصيل ادب ایله؛ زیرا كوچكلكده تأدب ایدیكك وقت انواع لطف ومكارمی زیاده ایلر .
علمی اكتسـابه شتاب ایله كه نهال شباب آب ناب علوم ایله فیضیاب اولور؛ زیرا اشجارده اولمیان خواص اغصانده بولنور .

هنكام صباوتده حفظ وتعلم ايديلان شى طاش اوزرنده‌كى نقشك دوامى كبى پك زياده ثبات اولور .

—

من باع ايام الصبى بتأدب
ربحت تجارته على الازمان

—

ايام صباوتنى تأدبه حصر وصرف ايدنلرك تجارتى على الدوام مربوح ومزداد اولور .

—

ومن اشترى لهو الحداثة فاته
نيل الكهول وآب بالخسران

—

هنكام حداثتنى لعب وعبثله محو وافنا ايدنلر ايسه زمان شيخوختده فضل وراحتدن محروم اولورلر وخائب وخاسر اوله‌رق محو اولوب كيدرلر .

—

اثرمذكورك فصل ثانيسندن

اذا العود لم يثمر وان كان شعبة
من المثمرات اعتده الناس فى الحطب

و لا تتكل الا علی ما فعلته
ولا تحسبن المجد یورث کالنسب

—

میوه و یمیان اغاج اشجار مثمره جنسندن بولنسه بیله خلق آنی ینه اودون یرینه استعمال ایدرلر.
سن یالکز کندی افعالکه باق، اکا کوون یوقسه مجد وشرف نسب کبی موروث اولور ظن ایته.

—

لیس الیتیم الذی قدمات والده
ان الیتیم یتیم العقل و الادب

—

پدری وفات ایتمش اولان یتیم دکلدر؛ یتیم انجق عقل وادبدن محروم قالمش بیچاره لردر.

—

لئن فخرت بآباء ذوی شرف
لقد صدقت ولکن بئس ماولدوا

—

صاحب شرف وشان اولان آبا واجدادکله افتخار ایدرسه‌ك طوغری سویلمش اولورسك لکن شو قدر که آنلر فنا بر ولد وجوده کتورمشلردر.

—

شاعر مشهور (باخرزی) نك آثارندن

خذ العفو و أمر بعرف كما
امرت واعرض عن الجاهلين

ولن فی الكلام لكل الانام
فمستحسن من ذوی الجاه لين

—

عفوی الده ايت، سن نصل ايولكله معامله‌يه مأمور اسه‌ك خلقه‌ده او خصلتله ائتلاف توصيه ايله !

جاهللردن چكين، اجتناب ايله !

هر كس حقنده كلام ملايم قوللان؛ زيرا صاحب عز و منزلت ايچون الك زياده مستحسن اولان حال ملايمتدر .

✳✳

ابن كمال مرحومك آثار منظومه‌سندن

(حرف الدال)

مطبخ دهر ايچنده آچ اولسه‌ك
كيمسه‌نك نعمتنه ايتمه حسد

رزق ایچون فی الحقیقه غم یمه کیم
ضمن الله رزق کل احد

—

سفید وسرخ ایله اولمز خراب قصر حسن آباد
قچن اصلاح ایده عطار آنی کیم دهر ایده افساد

—

صولادی سوقاقلری سقای ابر
سپوردی ره شاهی فراش آباد
فرحدن دوکوب یاش سمانك کوزی
جهانك یوزی کولدی واولدی شاد

—

(حرف الراء)

هیچ بیلدکی بو اموات قبرده نیلر
هر کیاهی دیل اولوب سا که نصیحت ایلر
استخوان سرینی کاسه ایدوب یوللرده
هر کچندن ال آچوب یعنی دعاجر ایلر

—

عالمك احـوالنه يوقدر ثبـات
آدمى كه آغلـدر كه كلـدرر
كلستانـدن جهانك هر كسـه
كه‌ديكندر صـونيلان كه كلدرر

—

كوكل ييقمق خراب ايتمك كبيدر بيت معموری
ولى ياپمق هزاران كعبـه بنياد ايتمدن يكـدر
قول ايتمك لطف واحسان ايله دنياده برآزادی
افندی ! نيجه يوز بيك قولى ازادايتمدن يكدر

—

كه صفابولدى كوكل آيينه‌سى كه كدر
عالمك حالى بودر بو يله كلوربو يله كيدر

—

هر قچن قارنجه‌نك بالى بتر
اولور اول بيچاره‌نك حالى بتر

انورى

نوش اب لعـل تو قيمت شـكر شكست
چـين سرزلف تو رونـق عنبر شكست

نوبت خوبی بزن هین که سپاه خطت
کشور دیگر گرفت لشکر دیگر شکست

لعل تودر خنده شد رشتهٔ پروین گسست
جزع توسرمست گشت ساغرعبهر شکست

جرعهٔ جام لبت پردهٔ عیس درید
نقطهٔ نون خطت خامهٔ آزر شکست

رهرو امید را عشوهٔ تو پی برید
خانهٔ اندیشه را غمزهٔ تودر شکست

بیدل

درشتند اهل عالم خواه شهری خواه روستایی
قضا نا پخته گل کرده گویی خاك آدم را

هر که در ادب طلب نکند
بر بساط شرف طرب نکند

ادب آموز گرت می باید
که زمانه ترا ادب نکند

—

(لطائف النعمه فی اقسام الحکمه) دن :

حکمتك قسمینی بیان ایلدیکمزدن شمدی بوراده بو قسملرکده اقسامنی بسط وتمهیده شروع ایده‌جکز .

حکمت طبیعیه

علم طبیعی دخی (حکمت طبیعیه) اصلیه وفرعیه اعتباریله ایکی یه و بونلرده قسام متعدده‌یه منقسمدر .

(حکمت طبیعیهٔ اصلیه)

سکز قسم اولوب برنجیسی ایله ماده، صورت، حرکت، طبیعت، اسباب، نهایت، غیر نهایت، حرکاتك محرکاته تعلق، واحد متحرك اولان وقوتی غیر متناهی بولنان وجسم اولمدیغی کبی بر جسمده بولنمیان محرکاوله انتهاسی مثللو جمیع طبیعیاته شامل امور بیلنور امور مذکوره‌دن ایسه (سمع الکیان) نام کتاب بحث ایدر .

عبد القادر بغدادی علیه الرحمة جانبندن بیان ایلدیکنه کوره (کیان) کلمه‌سی فرس قدیم لساننده عناصر وطبایع معناسنه‌در و کتاب مذکور ارسطونك تألیفاتندن اولوب مبادئ علم طبیعی یی مشتملدر . (ادب الکاتب)ده ایسه (کیان) کلمه‌سی لسان سریانیده طبیعت معناسنه اولدیغی وعند الحکماء طبیعت اجسامك مواضعنه صرف

وتحريك ايدن معنايي مفيد بولنديغي و (سمع) ايسه شين معجمه ايله (صيت) ديمك اولوب مؤخراً بالتعريب (سمع) اولەرق استعمال قلنمش و بوده (سمع الكيان) نامنده اولان مذكور كتابك مبادئ علم طبيعي يي مشتمل اولەرق متعلك علم مزبوردن ابتدا مسموعي اولمسي جهتله بويله تسميه ايدلمش اولديغي مذكوردر.

اقسام مبحوثەنك ايكنجيسي ايله سماوات ومافيها، عناصر اربعه وانك طبايع وحركات ومواضعندن عبارت بولنان واركان عالم دنيلان اجسامك احوالى و بونلرك صنعتندەكى حكمت معلوم اولور بو قسمى (كتاب السماء والعالم) متضمندر. اوچنجيسى كون وفساد، توليد وتوالد، نشو و بلو واستحالاتدن بحث ايدر ومباحث مذكوره ايله نظائريني (كتاب كون وفساد) شاملدر. دردنجيسى سماوياتك تأثيريله تخلخل وتكاثف كبي انواع حركاتك عناصر اربعەيه عارض اولمسيله قبل الامتزاج عناصر مذكورەيه عارض اولان احوالدن وكذلك علامات وشهب، بلوطلر، يغمور، كوككورلتيسى، شمشك، هاله، قوس قزح، يلديرملر، روزكارلر، زلزلەلر، دكزلر وطاغلردن بحث ايدر بونلرى (كتاب آثارعلويه) نك اوچ مقالەسى مبيندر.

حکمت طبیعیهٔ اصلیه احکامنك بشنجیسی ایله معادنده اولان اشیانك احوالنه وقوف حاصل اولور بونی (کتاب آثار علویه)نك مقالهٔ رابعه‌سی شاملدر .

التنجیسی کائنات نامیه‌دن بحث ایدرکه آنی (کتاب نباتات) متضمندر .

یدنجیسی ایله کائنات حیوانیه‌یه کسب وقوف ایدیلور بوندنده (کتاب طبایع الحیوان) باحثدر .

سکزنجیسی نفسی، حیواناتده وخصوصیله انسانلرده بولنان قوهٔ دراکه ومحرکه‌یی بیان ونفس انسانینك وفات بدنله وفات ایتمدیکنی وجوهر روحانیٔ الهی اولدیغنی تبیین واعلام ایدر اشبو سکزنجی قسمی نفس وحس ومحسوس کتابلری مشتملدر .

(حکمت طبیعیهٔ فرعیه)

اقسامی دخی یدیدن عبارت اولوب برنجیسی طبدر. علم طبدن غرض بدن انسانینك مبادیسنی وصحت ومرضجه اولان احوالنی ودفع مرض ومحافظهٔ صحت اسباب ووسائلنی تعلیمدر .

ایکنجیسی احکام نجوم اولوب بوده (علم تخمین) در وغرض ایسه اشکال کواکبك بعضیسنی بعضیسنه مقایسه وبونلرك قیاسیله بروجه درج ایدرك جمله‌سنه

ادوار عالم، امالك، بلدان، مواليد، تحاويل، تسايير، اختيارات ومسائل كبی احوالی اوزرینه رضه قياساً استدلالدر .

اوچنجیسی علم فراست اولوب بوندن غرض ده احوال ظاهره‌دن اخلاق اوزرینه استدلالدر .

دردنجیسی علم تعبیردر غیرینك تمثالیله نفسك مشاهده وقوهٔ مخیله‌نك تخیل ایلدیکی شیٔ اوزرینه تخیلات حکمیه‌در .

بشنجیسی علم طلسمات درکه عالم ارضیده قوهٔ فعل فعل غریب ایله ائتلاف ایتمك ایچون قوای سماویه‌یی بعض اجرام ارضیه‌نك قواسیله مزج ایلمکدر .

آلتنجیسی علم نیرنجات درکه کندوسندن فعل غریب حدوث وظهور ایتمك ایچون جواهر عالم ارضیدن بولنان قوانی مزج ایتمکدر .

یدنجیسی علم کیمیادر بوندن غرض جواهر معدنیه‌نك خواصنی سلب وبونی بشقه برشیئك خواصیله ویا دیکر برشیئك بعض خواصنی بونك بعض خواصیله مزج ایلمکدر .

شیخك حکمت طبیعیه یاخود علم طبیعی حقنده‌کی شو تقسیمی علوم وفنونك سکز عصر اول بولندیغی

درجه‌یه کوره‌در . اول زماندنبری و باخصوص ازمنهٔ اخیره‌ده ترقیات علمیه حیرت رس افکار بر مرتبه‌یه‌وارمش و بناء علیه تقسیم معروض طبیعتیله حکمسز قالمشدر؛ حتی حکمت طبیعیه نامی غریبونك (فیزیق) تعبیر ایتدکلری فنی تسمیه‌ده استعمال ایدلمکده بولنمشدر . یونان لساندن مأخوذ اولوب اولسانده‌کی اصلی طبیعت دیمك اولان (فیزیق) کلمه‌سنه مقابل لسانمزده قبول ایدیلان حکمت طبیعیه نامی آلتنده‌کی فن منتظم شامل اولدیغی مباحثه نظراً قدمانك حکمت طبیعیه تعبیر ایلدکلری علمدن غیری دکلسه‌ده آنك عینی دخی اولمیوب انجق بر جزؤیدر . زیرا اربابنه خفی اولمدیغی اوزره شمدیکی حکمت طبیعیه علوم طبیعیه‌دن منشعب اوله‌رق صلبی، هوائی، مایعی کبی اجسام موزونه، ضیا وحرارت کبی اجسام غیرموزونه‌نك تجزی، الاستیقیت، عطالت، حرکت، انتشار، انعکاس مثللو خواصیله ترکیب کیمیویلرینه خلل کلمامك اوزره یکدیکرینه اولان تأثیراتندن نشأت ایدن آثار وحوادث متنوعه‌دن و بو آثار وحوادثك متبوع بولندقلری قوانین وقواعد طبیعیه‌دن بحث ایتمکده اولدیغندن تقسیم استاذه کوره مقدمکی حکمت طبیعیهٔ اصلیه‌نك درت برنجی قسمنه مقابل کورنمکده‌در .

فی الحقیقه بو درت قسمك احتوا ایتـدیکی مباحث میانده علومك شمدیکی حالنه نظراً فلسفه‌یه تعلق ایدن بحث وار ایسه‌ده اکثریت او بر طرفـده قالمقده‌در و بناء علیه حکمت طبیعیهٔ جدیده‌یی اقسـام مذکوره‌یه مقـابل کوسترمکله بیوك خطا ایتدیکمزی ظن وامیدده حقسز دکلز صانیرز.

قدمانك حکمت طبیعیهٔ اصلیه اقسامندن عد ایتدکلری تقسیم استاذدن نمایان اولان معادن، نباتات، حیـوانات علملرینك ایسه بوکون آیری آیری ومنتظم ومکمـل برر علم اوله‌رق سعادت مدنیه‌نك ارکان متینه‌سندن بولندقلری وارسـتهٔ قید ایضاح واصراح اولدیغی کبی نفسی وحیواناتده وباخصوص نوع بشرده بولنان قوهٔ مدرکه‌یی بیان ونفس انسانیه‌نك غیر فانی بر جوهر روحانی بولندیغی تعیین واعلام ایدن علمك ـ که تقسیم استاذه کوره حکمت طبیعیهٔ اصلیه اقسامنك سکزنجیسیدر ـ (پسیقولوژی) یعنی علم احوال روح اولدیغی نزد معارفمندانده غیرخفیدر.

استاذ حکما علیه رحمة المولی جانبندن حکمت طبیعیهٔ فرعیه اقسامی میانه ادخال ایدیلان علم جلیل طبـك نه قدر ترقی ایتمش و برچوق علوم وفنون عالیه وآلیه‌نك ارتباط وانضمامیـله نه درجه‌لرده توسـع ایلمش اولدیغی

آزادهٔ کلفهٔ بیان اولوب طلسمات ونیرنجات کبی زمانمزده اصول وفوائدی غیر مسبوق وزمانمزك یوز بیکلرجه بدایع فنیه‌سی قارشوسنده خیالات واوهام نوعندن قاله‌جغی محقق اولان شیلردن بحثه بوراده هیچ لزوم یوقدر و حقیقتنـه واقف اوله‌مدیغمز وبلکه اولمغـه بیله محتاج بولنمدیغمز بو درلو علملری موضوع بحث ایتمکدن ایسه تفصیلاتنی آرزو ایدنلره اوقونمقدن مبرا کتب مخصوصه‌سنی، مجملاً بیلمك ایستیانلره دخی ابن خلدونك کتاب اولنك فصل سادسنی توصیه ایله اکتفا ایتمك البته اولی‌در.

کذلك حکمت طبیعیهٔ فرعیه اقسامندن اولان احکام نجوم، فراست، تعبیر رؤیا، کیمیا علملرینه:

علم احکام نجومك مردودیت وغیر مردودیتی مدققین علمای اسلامیه بیننده موضوع بحث ومناظره اولمشدر . انجق اول امرده شوراسی معلوم اولملیدر که استاذك علم احکام نجوم حقنده سبقت ایدن تعریفندن دخی نمایان اولدیغی وجهله فن هیئت بو علمك متفرعاتندن اولمدیغندن مردودیت وغیر مردودیت بحثنك اکا شمولی اوله‌مز .

هیئتـك حکمت ریاضیه اقسامندن برفن جلیل پر منفعت اولدیغی وسیارات وکواکبك اعداد واحوال

واشكال وطبايع وسير وحركاتندن يعنى اجرام سماويه ايله
بونلرك قوانين وحركاتى احوالندن بحث ايلديكى جهتـله
علم احكام نجوم ايچون استلزام مردوديت ايليان مشابهت
كهانت شائبه‌سندن برائتله ممتاز بولنه‌جغى اشكاردر .
حكمت رياضيه اقسامى بسط واعلام قلنه‌جغى صره‌ده
فن جليل مذكوردن دخى بحث طبيعى اولديغندن بوراده
آندن فراغتله علم احكام نجومه نقل كلام ايده‌لم .
علم احكام نجومك نظر شر يعتده مردوديتى مخبر
غيوب ومعرف اسرار عدايدلمسندن وعلم اسرار وخفياتده
حضرت عالم الغيب والشـهاده متفرد ومتوحد اولـسى
جهتله كهانت يعنى معرفت اسرار واخبـار غيب وانلره
اعتقاد موجب كفر اولمسندن ناشيدر كتب عقايد مطالعه
ايدنلره خفى اولمديغى اوزره سيلكوتى كبى بعض محققين
كهانتله علم احكام نجوم بيننده‌كى مشابهتى رد ايدرك كاهن
احكام واحوالدن سببسز، علامتسز اخبار ايله اطـلاع
غيب ومعرفت اسرار ادعا ايدندر منجم ايسـه كاهن كبى
اوليوب علم نجوم سببيله ودورات فلكيه علامتيله مقتضيات
ومسبباتى اخبار ايدر بلا سبب و بلا علامت خبر ويرمز
ديمشلردر فاما سعد الدين كبى بعض افاخم دخى حوادث
آتيه‌يه علمى ادعا ايلديكى تقـديرده منجمده كاهن كبيدر

رأينده بولنمشلردر احكام نجومك مردوديتی كهانت وسحره مشابهت ومماثلتندن ایچون اولمسنه نظر ایدیلور ومنجمینك اخباراتی احوال نجومدن استدلالاً وتجارب واقعه‌یه استناداً اختیار ایدیلان ظنیاتدن عبارت اوله‌رق مطلق الوقوع بولنمامسی قبول وتقدیر قلنور ایسه مردودیتك زوالی (الله اعلم) ممكن اوله‌جغی؛ یوق اجرام واحوال علویه‌نك اجسام وحوادث سفلیه‌یه تأثیراتی ادعا و بو تأثیراتدن استفاده وانتفاع والتزام ایدیلور ایسه مستلزم مذمومیتی اولان مشابهت ومماثلت معروضه بلكه تمامیله حاصل اولمش اوله‌جغندن بالضروره مردود اولمسی لازم كله‌جكی متبادر خاطر ایسه‌ده افاخم بیننده موضوع بحث اولمش وحقنده مختلف رأیلر ویرلمش بر مادهٔ مهمه‌یه دائر بسط ملاحظه حدمز خارجنده اولدیغندن علم مبحوث عنه ایچون بوقدر تفصیل ایله اكتفایی مناسب كوریورز.

فراست ایسه افاخم علمانك بیانه كوره خلق ظاهردن خلق باطنی یعنی احوال ظاهره‌دن احوال باطنه‌یی استدلالدر وایكی قسمدر برنجیسی تجربه ایله حاصل اولور حكمانك فروع حكمت طبیعیه‌دن عد ایلدیكی اشته بوتجربه ایله حاصل اولان فراستدر.

متقدمین ومتأخرین حكمادن پك چوق ذوات

وخصوصيله ابن سينا وابو طالب دمشقى كبى مدققين
بو فراست حقنده رسائل متعدده تأليف ايلشلر والفاظ
واقوال واطوار واحوالدن ووجوه واعضا واشكالدن باطنياته
استدلالك طريقنى تجربه يه استناداً بسط وتمهيد ايتمشلردر.
تجربه ايله حاصل اولان فراستدن بحث اولنديغى
صره ده ايراد ايديلان مثاللر ارهسنده شايان استبعاد او-
لانلرى موجود وفى الحقيقه خاصهٔ فراست عقلك قوتنه،
انتقالك سرعتنه وتجربه ومعلوماتك كثرتنه كوره درجه
درجه اوله جغى جهتله برينك نظر استبعادينى جالب
اولان استدلال ديكرى عندنده ممكن عد اولنه بيلورايسه ده
امثلهٔ فراستدن چوقلرينك قولايلقله شايان اعتماد اوله-
ميه جغى مطلقدر.

شو سوزلرمز فراستى جحد وانكارمزه مدار حكم
اولماملیدر چونكه

﴿ ان فى ذلك لآيات للمتوسمين ﴾

نص جليلى دلالت ايدركه انسان ايچون احوال ووقو-
عاتدن عواقب ونتايجى، اقوال وافعالدن منويات ضمير
وخفاياى مطالبى توسم وتفرس وكشف واستدراك غير مستحيلدر و

﴿ تعرفهم بسيماهم ﴾

نظم عاليسيله مثبتدركه اشكال وجوه ايله احوال وخلاقه

تحصيل علم و وقوف ارباب دقت وتجربه‌يه سهلدر . همده فراستك بيانى صره‌ده ايراد اولنه‌بيلور اول درجه حكملى وقوتلى مثاللر واردركه دلالتلرنده‌كى مطابقت ظاهردر .

فراستك ايكنجى قسمى فراست شرعيه‌در قلبى فيوضات صمدانيه ايله منور اولان عارفين نائل اولور ؛ او كاربانسراى سعادته اعمال حسنه‌يه مداوم وسيئات ومعايبدن توقى‌يه مقدم اوله‌رق مرآت ضميرى غبار تعلقات فانيه‌دن طاهر واولانجه همتى متقيانه ايفاى وظائف عبوديته مصروف ومنحصر اهل يقين واصل اولور .

(تعبير رؤيا) حقيقةً بر علم صحت نما اولديغى رهين رتبهٔ بداهتدر زيرا رؤياى صالحه‌نك اجزاى نبوتدن بولنديغى خبر شريف ايله مثبتدر . واقف حقايق رسول امين ونبى صادق صلى الله عليه وسلم افندمز حضرتلرينك كندى رؤيالرينى تعبير بيوردقلريله مرتبهٔ ثبوته توصيل ايدلمشدركه رؤياى صالحه واردر وآنى تعبير صحيح اولور .

تعبيرك خيالات واوهام نوعندن اولمديغى جناب پيغمبر ذيشانه يار صديق ابو بكرالصديق ونصاب فراستدن بغايت بهره‌ياب اولديغى دلالت حديث شريف ايله

بی ارتیاب اولان عمر بن الخطاب رضی الله عنهما کبی رکن رکین ائمهٔ مسلمین حضراتنك تعبیر رؤیا یورملریله محقق وصریح اولور»

انجق تعبیر پر صحت ایچون رؤیای صالحه‌یی اضغاث واحلام وخیالات واوهامدن فرق وتمییزه موفقیت شرطدر بوکا اك زیاده موفق اولان مکاشفه‌در. بزم ایچون رؤیامزك صالح وغیر صالح اولدیغنی تمییز وتحقیق سهیل دکلدر پك مشکلدر وبناء علیه تعبیرنده اصابتمز بلکه‌ده مستحیلدر. بو جهتله فریفتهٔ هوس تعبیر اولمامقلغمز وبو صورتله بر چوق اندیشه‌لره، وسوسه‌لره، درلو درلو امیدلره، انتظارلره اوغرامامقلغمز مناسبدر. رضاجویانه، متوکلانه حرکتی ترجیح ایتمیوبده هر کوردیکمز رؤیادن تفأل ایتمك، هر راست کلدیکمزدن تعبیر طلب ایلك ویا هر المزه کچن تعبیر کتابلرینه اعتماد ایله بوش بوش وهملره خوفلره امللره دوشمك روا اولماسه کرکدر.

(مابعدی وار)

مدنیت اسلامیه

عنوانی التنده‌کی شو مقاله و یا دها طوغریسی

رسالەیی یازمقدن مقصدمز اومدنیتك قواعد وقوانیننی بسـط وبیان وحقیقـة تمدن بو قوانین جلیله وقواعـد جلیلەیە تمامیله اتباعه توقف ایلدیکنی ارائه وتبیاندر .

اولجه بر قاچ سوز

چوقلرك اسـانمزه یکی نقل ایدلمش یعنی غربك مفید ومضر متنوع هدیەلرندن معدود اولەرق مملکتمزه یقین زمانلرده کلمش ظن ایتـدکلری « مدنیت » ویا « تمدن » کلمەلری بزده ومقتدامز اولان قوم نجیب عربده من القدیم موجود ایدی واو نامك احتوا ایلدیکی حقایق ومنافعدن اقوام معروضه مسـتفید ووایەدار ایدی؛ انجق بر اراالق اونودلدی، صحـایف کتبده قالدی؛ مؤخراً غربله اولان مناسبت اثارندن اولەرق میدانه چیقدی اما حال اصلیسنده دکل ایدی بلکه ظـاهرده پارلاقلغی کوزی آلان وفقط حقیقتـده محروم زیب وزینت اولان بر لبـاس عجیب غربیی ملبس ایدی؛ دینه بیلورکه اسکی وقار وجدیت وخیر ومنفعت خلعت فاخرەسنی هنوز اکتسا ایدەمامشدر.

بو مدنیت کلمەسنك – انتشار ایتمش بعض مقالاتده کورلمش اولەجغی اوزره – «آسایشـده کمال» معنـاسنی افاده ایتدیکی بعض معاصرین جانبندن ایراد اولنـەرق شـو مفهـومك اصابتی اثبات ایدلمك ایستنلمش ومدنیت مجتمعاً یشامق اولمدیغی ظننده بولنلمشدر .

مدنیت انسانك مجتمعاً یشامسنی افاده ایلدیکی حالده آسایشده کمال معناسنی مفید اوله‌جغنده حصول تردد ضروری کورینیور؛ فقط انسانلرك «مجتمعاً یشامسی» تعبیریله «آسایشده کمال» تعبیری آره‌سنده فرق بوله‌میان بزم کبیلر ایچون اوضرورتك زوالی ضروری‌اولور؛ زیرا ترکیب مذکورده «یشامق» تعبیری «اولمك» لفظنك نقیضنی مفیداولمیوب «راحتله عمر سورمك» مفادنده بولنمسی درخاطر ایدیلنجه و بویله «راحتله عمر سورمك» حالی «آسایشده کمال»دن غیری اوله‌میه‌جغی بالضروره تصدیق اولنجه حکمای قدیمه‌مزك «تمدن انسانلرك مجتمعاً یشامسیدر» یولنده‌کی سوزلرینی رده لزوم قالمز. باخصوص مشار الیهمك ونی تصل ونره‌ده سویلدکلری وعقبنده نه مطالعات بسط وتمهید ایلدکلری نظر دقته آلنجه اویله بر ردك عبث اولدیغنی تسلیمدن غیری چاره بولنمز؛ باقکزکه فاضل حقایق‌بین بیدانی جلال الدین دوانی براثر مرغوبنده نه دیمشدر:

«تمدن یاخود مدنیت مدینه‌دن مشتق اولوب مدینه‌ده اجتماع دیمکدر انجق مدینه بو مقامده ابنیه وجدران معناسنه دکلدر بناءً علیه مدینه‌ده اجتماع دیمکلکمز

وجه لایق اوزره انتظام اموری مؤدی بر اجتماع عامدر. حکمانك (انسان مدنی بالطبعدر) دیملری دخی بو معنی اوزره‌در.»

اشته حقیقت بوندن عبارتدر. اعضا وقوای بدن انسان دوام و بقاده یکدیکره محتاج اولدیغی کبی افراد واجزای انسانی دخی بر برینه محتاج ومفتقر اولوب هر شخصك کمال وتمامی دیکر اشخاصك معاونتیله حاصل اوله‌بیله‌جکی اجلدن انسانك ابنای نوعیله بر وجه تعاون الفت ومخالطه‌سی وجوب قطعی تحتنه کیرمشدر. شو وجوبك خلافنی اختیار، قاعدهٔ عدالتدن انحراف وصفات جور وتعدی ایله اتسام واتصافدر حتی فاضل مشار الیه بو حقایق ودقایقدن بحث ایلدیکی صره‌ده دیمشدر که «هم نوعندن عزلت ووحشتی اختیار ایله آنلره معاونتدن کلیاً اجتناب ومع هذا کندی اسباب معیشتنی تهیئه بارکرانی دیکره تحمیل ایتمکه بعضیلر زهد نامی ویرمشلر وبونی فضائلدن عد ایتمشلرسه‌ده شو حالك بالعکس جور محض اولدیغی آشکاردر؛ چونکه دنیا یوزنده بولنه بیلمك ایچون هیچ بر انسانك احتیاج وافتقارندن وارسته قاله‌میه‌جغی غذا ولباس کبی انواع حوایجی دیکرلرینك محصول سعی وغیرتندن اخذ وتدارك ایدوبده مقابلنده

هیچ نفعی کورلمامك موافق عدل وحقانیت اوله‌میه‌جغی بدیداردر کرچه بو مثللولردن عـدم اسباب سایه‌سـنده افعال رذیله‌نك صادر اوله‌ماسی کندیلرینك اهل‌فضیلت اولدقلری ظننی ویرمش ایسه‌ده بو ظن خطـادر؛ زیرا عفت ترك‌شهوتله دکل بلکه آنی بر وجه عدالت استعمال ایله اولور».

حضرت جلال الدینك بو مقامده‌کی تمهیداتی دها مفصل ایسه‌ده شمدیلك بحثمزه عدم تعلق جهتیله بوراده تذکاری مناسب اوله‌میه‌جغندن صدد بحثه رجوع اقتضا ایتمکده‌در.

بالاده اشـارت اولنـدیغی اوزره قدمای حکمـانك وبتخصیص محققین علمـای اسلامیه‌نك مدنیت حقنده‌کی تعریف معروضلری بو رساله‌ده موضوع بحث اوله‌جق مدنیتك معنای اصطلاحیسی اوله‌رق قبول ایدلمشدر.

انسانك مجتمعاً یشامسنی استلزام ایدن خلقت وطبیعتی بولندیغی نقطه‌نك دائما یوقاروسنه عروج واعتلاسنی موجب اولمسی حسبیله اولانجه سعی وهمتی شو مقصدك حصولنه طبیعتیـله انصراف ایدرك نوع بشر ایچون هر آن ترقی کورلمك مقتضی اولمشدر.

شو ایکی قوهٔ طبیعیـه‌نك تأثیریله هر هیئت مجتمعهٔ

بشریه مقصود اصلی اولان راحت کامله‌نك اسباب ووسائلنی استکمال واستحضار واستدامه واستقرار حالنده بولنوب مدنیتك نقطهٔ کماله وصول ایچون طرق مختلفه‌یه سلوك ایتمشدر. انجق انسانك مجمع قوای متضاده اولمسی الجاآتندن درکه اکثر هیئت بشریه‌نك کریوهٔ خطایه کیتمسی اقتضا ایلمشدر؛ یالکز او قوانك محافظهٔ اعتدالنه موفق اولانلر کندیلرینی کاربان‌سرای سعادته ایصال ایده‌جك طریق سلامتی بولمشلردر. موفقیت مذکوره عجز ذاتی‌یی ادراك واعتراف وهدایت خلاق کریمدن استفاده غیرتیله اتصاف ایتمك سایه‌سنده حصول بولمش واوهادیٔ حقیقینك احسان ایلدیکی فانوس شریعتله منور شهراهه دوام ایدیلوب قوای فاسده وصالحه‌یه متابعتده افراط وتفریطدن مجانبت دخی چیقمز یوله صاپمق فلاکتندن موجب خلاص وسلامت اولمشدر. شو حال هیئت اجتماعیه‌لرك ایکی درلو اولمسنی اقتضا ایتدیروب خیراتله تنظیم امور واجرای معاملات ایدن افرادن متشکل جمعیتلر هیئت فاضله عنوان جمیلنه مظهر اولمشلر وشرور ایله اجتماع ایدن افرادك وجوده کتوردکاری هیئتلردخی هیئت غیرفاضله نامنی المشلردر. هیئت فاضله‌نك اساسی کسب سعادت ودفع شرور

قواعدينه مؤسس ومبتنى اولوب اعضا وافرادينك اعتقا-
دات حقه واعمال صالحه يه اشتراكلرى دائمى اولور؛ بونلرك
حركات وافعاللرى — اختلاف اشخاص وتباين احوال
طريقك وجوديله برابر — متوافق وانجق بر غايته متأدى
بولنور. شبهه سزدر كه بونك موجب صحيح وسبب قطعيسى
اتم واكمل شرايع اولان شريعت مطهرهٔ محمديه در واو
شريعت جليله بو خاصهٔ فوق العاده يى تماميله حائز اولمقده
متفرد ومتوحددر؛ بناء عليه هيئت فاضله ايچون اساساً
انواع واقسام فرض وتقديرينه لزوم قالمز. اما هيئت غير
فاضله نك وجودينه باعث اولان شرور ومتنوع، قواعد
فاسده وضعيفه مختلف اولديغى جهتيله بونك تنوعى
ضروريدر و بوسببدن هيئت غير فاضله نك اقسامى واردر
كه برى هيئت جاهله، برى هيئت فاسده بريده هيئت
ضاله در اقسام مذكوره حقنده ايجاب ايده جك تفصيلات
ايسه محلنده كله جكدر.

(مابعدى وار)

نومرو ۱۷,۱۸,۱۹,۲۰ برنجی جلد ذی القعده

خیر

عاقل اولدر که خیره طالب اوله
دوشمیه تا که شر ایله ذله

امر سلطان انبیا در بو
اطلبوا الخير دهر كم كله

مابه الافتخار فضلای اسلام اوقچی زادهٔ فضیلتبنام علیه رحمة العلامك شو قطعه‌سنه زیب آور اولان حدیث شریفك تامی « اطلبو الخير دهركم كله وتعرضوا النفحات رحمة الله فان لله نفحات من رحمة يصيب بها من عباده وسلوا الله تعالى ان يستر عوراتكم ويؤمن روعاتكم » اولوب حضرت انس رضی الله عنه جانبلرندن نقل وروایت ایدلدیکنی ابونعیم کتاب حلیه‌ده وحضرت اباهریره

جانبندن روایت ایلدیکنیده امام بیهقی شعب ایمانده ذکر و بیان ایلدیکی جامع الصغیرده مسطوردر .

حضرت رسول اکرم صلی الله علیه وسلم اشبو حدیث شریفیله امر و بیان بیورمقده درکه « مادام الحیات طلب خیره همت واقدام وروایح نفحات رحمت رحمان ایله تعطیر مشام دل وجانه غیرت واهتمام اولنسون؛ زیرا جناب رب عزت نفحات لطیفهٔ رحمتله قوللرندن ایستدیکنی شرفیاب ووایه دار ایلر » .

معلومدر که مشیت الهیه علمه کوره در(*) علم اشیانك استعداد ذاتیلرینه کوره حضرت خالقه عرض ایتدکاری معلومات نسبتنده در بو جهتله روایح نفحات رحمت وعاطفتدن حصه‌مند اولمق ایچون الزمیت طلبکاری واضح وآشکاردر .

جناب نبی افخم صلی الله تعالی علیه وسلم اشبو حدیث لطیفیله اراده وفرمان بیورمقده درکه « عوراتمزی ستر ایله بزی آفات ومخوفاتدن حفظ وصیانت ایلسی اول ستار العیوب وقاضی الحاجاتدن سؤال واستدعا قلنسون » .

مجزومدرکه کمال خلوص وصفوتله استدعای خیر

(*) محاضراتك سکزنجی جزؤنه تصادف ایدن ۷۳، ۷٤ صحیفه‌لرینه نظر بیوریله .

وصلاح وضراعت وتسلیمیتله استرحام نفع وفلاح مدار شایانیٔ الطاف کردکار در .

اوقجی زاده مرحوم دیمشدر که « اشبو حدیثك اولی (اطلبوا) وآخرنده صیغهٔ (سلوا) اولمق اهل بصیرته ایما واشارت ایدر که هر طالب کنج مطالبه متحتم وواجبدر که سپیده دم شباب پرشتابدن انجام نشیب مشیبه وارنجه بالغدو والآصال علی الاتصال دعاو تضرع ومصارف نفس بی انصافدن آمن اولمق ایچون سلاح مؤمن ایله تترس وتدرع ایده

لولم ترد نیل ما ارجو و اطلبه

من فضل جودك ماعلمتنی الطلب

اکرچه صفحات نفحات حی قدیر رقم کش دبیر تدبیر دکلدر اما

تجلیٔ خدا ناکاه آید

ولیکن بردل آکاه آید

مغزای عبرت فزاسی اوزره دوام تنبه وآکاهی ایله منتظر فیض نامتناهیٔ آلهی اولمق لازمهٔ صدق ونیت وکتاب استبصار وتیقظی تحفظ مقتضای ادب عبودیتدر » هرنقدر

عموم موجودات من كل الوجوه نظام عالمه اوفق اولەرق

هرچه هست ازبلا وعافیتی
خیر محضست وشر عاریتی

مدلولنجه خیر مطلق وشر كورديكمز شيئك نیجه حكم خفیه‌يی متضمن اولديغی محققدر فاما اكتسابات خصوصنده بوراسی بالطبع موضوع بحث اوله‌میوب مكتسبات وافعال بشريه‌نك خير وشردن غير خالی اولديغی مسلم ومصدقدر مع هذا جملهٔ موجوداتی خير مطلقدر ديمك هر موجودك من جهة العمومیـة كل عالمك نظامنه خادم وساعی اولديغنی بيان ديمك اولوب يوقسه شرك اسـاساً سلب وجودينـه دلالت ايتمز بلكه شر وضرك دخی نفع وخير كبی خادم نظام كل عالم اولمسی مقتضیٔ وجـودی اولمشدر بو بحثی جلال دوانی مرحومك آثار قلميه‌سندن اولوب محاضراتك دردنجی، بشنجی نسخـه‌لرنده منـدرج بولنان شرح لطيف وبوكا يازلمش والتنجی، سكزنجی نسخه‌لره درج ايدلمش اولان ذيل مخصوص حل وفصـل ايده‌يله‌جكندن بوراده تفصـيلدن توقی ايله اوجـه عرض ايتـديكمز اوزره خيرك خير، شرك شر اولمـسی كل امورك نظام كل عالمه اوفق بولنمسی مقتضـاسی اولديغنی ايراد

واتیـان وحدیث شریف حضرت رسـالتپناهی دخی دلالت ایلدیکی اوزره طلب وکسب خـیراته سعی وهمت، خیر وشردن مجـانبت مقتضای عقـل وفطانت، لازمهٔ زکا وانسانیت بولندیغنی بیان مناسب اولور.

مدایح نفع وخیر ومذمات ضرر وشره دائر آثارده کو-ریلور که امام امامان مقتـدای سنیان، شرف فقهـای کامکار، عز علمـای ابرار ابو حنیفه نعمان بن ثابت الخرار رضی عنه الجباره عاقل کیمدر سـؤالی ایراد وتذکار ایدلمش وحضرت امام فضیلتشـعار دخی (عاقل هوشـدار خیر وشری فرق وتمیزه مقتـدر ذوی الابصـاردر) جواب صوابنی ویرمشدر.

حقیقت کشف وادراك دقایق خیر وشر خیلی هنر، تمامیله رؤیت وتمیز خفایای نفع وضرر مشکلتر اولوب بو موفقیت چوق اهل هنره غیرمیسر، یسرت وقوعی طو-غریسی مدار مفخرت بر شرف معتبردر

اگر اشیا چنین بودی که پیداست
سـؤال مصطفی کی آمدی راست

که باحق فخر عالم کفت الهی
بمن پیمای اشـیارا کماهی

البته حقایق اشـیا هر نظر ایچون سهل المنظر اولمش اولسه ایدی وقوف سرار موجودات ایچون دور ودراز اختیار کلفت و بحث ومشورته محل قالمز، البته خفای اشیا تماشای ظاهر یاتیله عیان واظهر اولمش اولسه ایدی اول واقف هر دقایق نبی صادق علیه الصلوة والسلام حضرتنك او یله مناجاتی وقوعبولمز ایدی .

نه بختیـاردر انلرکه تمیز نیك وبد خصیصه سنه نائلیتله مظهر لطف جلیل کردکاراولمشلر، نه کامکاردر شونلرکه یاوریٔ طبـع پاك وفكر چالاك ایله تفریق حق و باطـله اقتدار بولمشـلردر انجق « ارباب زكا ونباهته بالبداهه ظاهر وبی حجت و برهان باهردرکه خبر خیری مجرد نقـل وحكايت ومذمات ضر وشری ساده افاده وروایت كفايت ایلمز بلکه منهج خیره عازم وعزیمت طریق مظلم شردن نكولده مقدم وجازم اولمق لازب ولازمدرنه! عـداد اهل سداده معدود ومیان اخبار نیك نهادده مودود اوله نته کم معارف الهیه ده ذوفنون حضرت ذوالنون بو سر مکنونی کشف وافاده و بو کلام بدیع الاشاره یی اظهار واشاره ایلمشدر.

كن بالخير موصوفاً ولاتكن للخير وصافاً
فان الكافر قد ينطق بالحكمة

يعنى (وصاف نفع وخير اولمه خير ايله موصوف وممدوح اول زيرا كافر دخى بعضا حكمتله ناطق اولور) مآ-لنده كى كلام حكمت انسجامى ايراد ايدرك خير ايله اتصا-فك وجوبنى اخطار ايتمشدر.

نفع وخيرك مداح ووصافى اولەرق خلقى انكله اتصا-فه تشويق ايدن وفقط كندوسى موصوفيت خير ايله شرفياب اولمغه غير ساعى بولنان غريب الاحواللر ايچون ورود ايتمش امثال عربيەنك بريده شودر:

مثل الذى يعلم الناس الخير ولا يعمل به
كمثل اعمى بيده سراج يستضئ به غيره
وهو لا يراه

يعنى (ناسه تعليم خير ايتديكى حالده كندى خيرايله عامل اولميان آدم شول كوره بكزركه النده فانوس بولنور هركس آندن مستضئ ومستنير اولور حالبوكه او فانوس ضياداری كنديسى كورمز، نورندن استفاده ايتمز).

اويله ايسه انسان هم كنديسى طريق فيض رفيق

خيره سلوكه اقدام وهمده خلقى او شهراه سعادت وسلا-
مته عزيمتـه ترغيب ايچـون اهتمـام ايلمليدر باخصوص
اخوانى خيره تحريص وتشويق لازمهٔ محبت وواجبهٔ الفت
ومخادنت اولديغندن بولزوم و وجـوبى هيچ بر وقت او-
نوتماملیدر .

حكما ديمشلردركه اخـوانك خيرلوسى رفيقنى شرور
ومضرتدن منع وتحذير ومنافع وخيراته سـوق وهدايت
ايدر .

اوقجى زاده مرحوم احسن الحديث نام اثرنده ياز-
مشدركه «بركون خليفهٔ پاك مشرب شرفيافتهٔ (اول من
يسلم عليـه الرب) داور عـدالت پرور يعنى حضرت عمر
رضى الله عنهك نادئ جزيل الايادیلرنده سرجريدهٔ اخبار
اولان كعب الاخبار حاضر ودريچهٔ درجهٔ انتظارده كلزار
رخصت كفتاره ناظر ايدى ناكاه شعراى نادرة الهيئه‌دن
(خطيئه) كه ساحهٔ جودت قريحهٔ صريحه‌سى عريض و بين
الشعرا نقاد شعر وقريض در زروهٔ روايته اسناد وبو بيت
پر عبرتى انشاد ايلدى .

من يفعـل الخير لا يعدم جوازيه
لا يذهب العرف بين الله والناس

کعب الاخبار که هر حدیثنده نیجه سرقدیم مندرج
واکثر کلامنده نفع وحکم مندمجدر دیدی که یا امیرالمؤمنین
بوشعر متین تورات شرف آیاتده مصرح وموجود واخبار
یهودده منهل ورودی موروددر .
خلیفهٔ مسلمین :

شریعت را کمال افزود اول
زچل مردان یکی او بوذ اول

صاحب مناقب بیر حضرت عمر رضی الله عنه کیفیت
وقوعدن استنطاق ایلدکده کعبهٔ اخبار اولان کعب
الاخبار اظهار مضمر وسرمکتوم ومکنونی مظهر ایدوب
بیان ایلدی که توراتده بالصراحه لابالتوریه بواسلوب
اوزره مکتوبدر یعنی :

من یصنع الخیر لایضیع عندی
ولایذهب العرف بینی وبین عبدی

کلامی مسطوردر » .
کرك بیت مذکور وکرك اکا اساس اولان شوعبارهٔ
تورات خیرك عند الله درجهٔ قدر واعتبارینی ارائه ایدر .
هر حال وکارده خیرات وحسنات ایله ائتلاف قدر

شرف اولەمز. جناب نظام بخش کائنات فرقان کریمو بهینده:

واحسنوا ان الله یحب المحسنین

نص متینیله خیر واحسانه سعی وغیرتی اراده وتلقین وارباب خیرات وحسناتی سودیکنی تبشیر وتبیین:

ان الله لایضیع اجر المحسنین

حکم جلیلیلەده محسن وکرمکارلرك آمال حسنه واجراآت مستحسنەلری اجر ومکافاتی ضایع وتلف اولمیەجغنی بیان وتعیین بیورمشدر.

آیت نفع غایت

فاستبقوا الخیرات

جملهٔ مؤمنین ومؤمنات ایچون طریق فیض مبرات وحسناته وخلوص وطاعاته سلوك ودوامی امر ایتمکدەدر. حتی حضرت حسن بصری رحمة الله علیه بروعظ ونصیحت ارەسنده اشکریز تأسف وتلهف اولەرق «ای ناس جناب فرمان فرمای کائنات (فاستبقوا الخیرات) نص جلیلیله صلاح وفلاحی، خیر وبری، طاعت وعبادتی امر ایلیور بز ایسه (فاستبقوا الشهوات) امرنی المشجەسنه مائل فساد، مجلوب هوا وهوسات اولوب طوریورز» یولنده ادارهٔ کلام ایدرك امت محمدی خیرات وحسناته تشویق وترغیب ایلمشدر. خیرات ومبراته سعی

وهمت هر حالده دنیوی، اخروی مستلزم سعادت وسلامت اولوب

{یوم تجد کل نفس ما عملت من خیر
محضراً وما عملت من سوء} الآیة

یعنی (یوم قیامتده هر بر نفس دنیاده خیردن، شردن ایشلدیکی شیئ حاضر بولور) حکم جلیلیله مبرهندرکه جزای خیر مطلق و

ومن یعمل مثقال ذرة خیراً یره
ومن یعمل مثقال ذرة شراً یره

یعنی (خیر وشردن ذره مقداری ایشلیان مقابلنی کورر) حکم جلیلی ایله مستدلدرکه زلوکه جزؤی اولسون خیر ایشلیان جزای خیری، شر ایشلیان جزای شری کورمسی محققدر. حقیقةً نه مسعوددر اول مرد نیکوکارکه قسمتخانهٔ

{وربك یخلق مایشاء ویختار}

دن افاضهٔ مبرت وجود ایچون مخلوق وموجود اولوب دست سخایار ایله سلسلهٔ خیرات ومضاری تحریك ونشر مناشیر انعام ایله علی الدوام تحصیل نام نیك ایدر

ولا خیر فی طول الحیاة اذا مرء
مضی ثم لم یذکر بخیر عواقبه

البته اولمش کیتمش وعواقبی خیرایله یاد ایدلمامکده بولنمش اولان آدملك طول حیاتندن هیچ خیر وفائده اولەمز

الخیر ابقی وان طال الزمان به
والشر اخبث ما اوعیت من زاد

شبهەسز نه قدر زمان کچسه خیرك حکمی باقیدر شرایسه طوپلانیلان زاد وذخایرك اخبث ومرداریدر . ایمدی خیر ایله اتصافك ممدوحیتنه، شره ابتلانك مذمومیتنه دائر دها پك چوق نصوص واحادیث واقوال وکفتار نقل وتذکار اولنەبیلورسەده تفصیلدن اتقاءً بو قدرله اکتفا وفقط سوق کلام ایجابیله خیر وشر حقنده بر افادەده دها بولنمق اقتضا ایلدی .

منقاد احکام قضا وقدر اولانلره روشن واظهر اولدیغی اوزره خیروشرهپسی حقدن اولوب انجق مقتضای ادب عبودیت خیری جناب رب عزتدن، شری کندی نفسندن وارد ومتحصل بیلمیدر حتی حسن بصری رحمةالله علیه زماننده افکار قدریه وجبریه اساسنك انتشاره باشلامسنه مبنی (قدر) بحثنده بعض استیضاحه لزوم کورەرك قرهٔ عین زهرا ولد اکبر مرتضی حفید جلیل حضرت مصطفی ابو محمد حسن بن علی رضی الله عنهمایه

تقديم عريضـه ايلمش وبونده «سز اعلام هدايت، امام امت اولديغكزدن وحقه مؤمن اولان كشتئ نوحده نجات بولديغى كبى سزه متابعت ايدنلرك فلاح و نجات بوله‌جقلرى آشكار اولديغندن بزم قدرده اولان حيرتمز وقدريلره اولان اختلاف وعدم استطاعتمز خصوصنده رأى رزينلرينى استفساره جرأت ايلدك تا كه بو بابده اولان رأى وقراركزى اوكرنوب حقيقتـه آكاه اوله‌لم» طرزنده استكناه ماده ايتمشيدى نور ديدهٔ نبى مختار بوعريضه‌يه يازديغى جوابنامه‌ده «هركيم كه خير وشر خدادن اولديغنه ايمان كتورميه كافردر وهركيمكه معاصى‌يى خدايه حواله قيله فاجردر بندهٔ عاجز جناب حقدن استطاعتى مقدارى كندى كسبنده مختاردر ودين اسلام جبر ايله قدر بيننده‌در» مألنده ادارهٔ كلام وافادهٔ مرام حكمت انسجام ايتمشدركه شوندن صراحةً نمايان اولديغى اوزره خير شر حقدن ايسه‌ده جناب خالق مكوناته حوالهٔ معاصى فسق وفجور درجه‌سنده‌در .

قرآن حقيقت بيانده :

ما اصابك من حسنةٍ فمن الله وما اصابك

من سيئةٍ فمن نفسك

بیورلمش اولمسیله مثبتدرکه انسانه حسناتدن اصابت ایدن شیئی
جناب رب عزتدن بیلمك، سیئاتدن اصابت ایدن شیئی
دخی کندی نفسندن عد ایلمك مقتضای آداب دیانتدر
حتی حضرت ابراهیم صلوات الله علی نبینا وعلیه

{ بنی اطعام ایدن الله اسقا دخی ایدر

وبن مریض اولورسه‌م شفایاب ایلر }

دیمشدر مشار الیهك شو سوزیله ظاهر وباهر اولمقده‌درکه
خیری حقدن، شری نفسندن بیلملیدر یعنی نبی مشار
الیه اطعام لطف وعنایتنی جناب منعم حقیقیدن، اسقا
عاطفتنی ینه اول حضرت رب العالمیندن بیلدیکی حالده
مریض اولمقلغی کندی نفسنه اسناد وحواله ایتمش فاما
شفا بولمق شرف موفقیتنی ینه جناب شافیٔ مطلقدن
بکلدیکنی بیان ایلمشدر . اشته بو ایجاب ادب عبودیتدر .

صاحب الفصوص امام طائی محی الدین عربی قدس
سره العالی دخی فصوص الحکمك برنجیسی اولان کلمهٔ
آدمیه‌ده منقوش حکمت الٓهیه فصی نهایتلرنده دیمشدرکه :

« امر ذم وحمددن عبارت اولدیغندن کندنده ذم
ونقص اولان شیئی نفسکزه اسناد ایدك صاقین حضرت
حقه اسناد ایتمیك حمدی ایجاب ایدن شیئی ایسه جناب ارحم

الراحمينه استناد ايدك صاقين نفسكزه استناد ايتميك اشته بو حالده ادبا وعالمينه‌دن اولورسكز» . ايمدی ادب عبوديتله مؤدب ومقتضيات شريعت مطهره‌يی حسن ايفا ايله مشرف اوله‌رق ايكی جهانده مسعود وبختيار اولمق ديليان؛ خواهشكران نجات وفلاح، آرزومندان سعد وصلاح اولانلر خيرات وحسناته هرآن وزمان سعی وغيرت، شرور وسيئاتدن علی الدوام مجانبته جد وهمت ايتمليلر وبو صورتله مقصد اقصی ومطلب اسنی اولان سعادت وسلامته ايرمليلردر .

همده نتيجهٔ مقاله‌مزده مصرح ادب عبوديتی هيچ بر وقت اونوتميوب اويوزدن دخی مسعود وكامكار اولمليلردر .

﴿ اسرار نورانيهٔ قرآنيه ﴾ ترجمه‌سندن

مابعد

مبحث ثالث

فحمك مدت تكونی بياننده‌در

ارض اوزرنده جبال بولنميه‌رق مسطح اولديغی

ومستغرق مياه بولنديغى وقتلر بعض نباتات موجود اولوب فقط اول زمانه مخصوص اولان نباتاتك اشكالى زمانمزه منسوب نباتتك اشكالنه مخالف ايدى. نباتات مذكوره (فصيلهٔ اشنيه) (فصيلهٔ كبريت نباتى) انواعندن ايدى كه بونلرك تركيبى بسيط وچيچكى خفى اولوب لكن ابتداى خلقتده حجماً بيوك وعدداً چوق ايديلر. ايشته بو نباتاتدن ارض فحميه تكون ايتمشدر. قابل احتراق بولنان بو جوهر حيواناتك تكوننددن اول اولان زمان قديمده كى نباتاتدن متحصلدر. جبالك تكون وتحدثى ايسه اشبو نباتاتك برخيلى كومولمسنى يعنى ارضك پك ايچروسنده بولنمسنى استلزام وبوده طبيعت وهيئتى تنوع ايدرك زمانمزه قدر قالمسنى انتاج ايلمشدر. نباتات مذكوره‌نك بعض عناصرى مفقود وزائل اولمسى دخى مواد نباتيه‌ده حاصل تحليل بطىٔ يى حصوله كتورن مواد قاريه وقطرانيه ايله مشرب فحمه تحولنى ايجاب ايتمشدر.

ايمدى معلوم اولدى كه مطبخلرده، تنورلرده، آلات بخاريه‌ده، سائر بوكا مماثل اولان شيلرده مستعمل بولنان وكنديسندن غاز استحصال واستحضار اولنان فحم حجرى انجق — باعث تكون غابات اولان وزمان قديمده مستنقعاتده نابت بولنان — نباتات ماده‌سيدر.

مدت فحميه ایسه كرهٔ ارضیه‌یی تمامها ستر ایدن نباتاتك مدتی مثللو عظیم ومدیددر؛ زیرا جو زیاده حرارتلی وچوق رطوبتلی ایدی . كندیسنه نباتات مدت فحمیه‌نك منسوب اولدیغی اجناس شمدیلرده انجق بلاد حاره‌ده بولنور . نشو ونماسی عظیم اولان اشبو نباتات حفریه جوك رطوبتله متشعب بولندیغنه وعروضده درجهٔ حرارتك بر اولدیغنه دلالت ایلر .

ایمدی كندیسندن فحم حجری تكون ایدن نباتاتك نموی ارضك هر نقطه‌سنده بر ایدی . فنا بولان انواع نباتیه‌نك درجهٔ نموی بر اولدیغی و بونلرك دائرهٔ استواء ودائرهٔ قطبیه‌ده بولندقلری مشهود اولمسنه كوره تكون ارضك اوچنجی زمانی اولان ازمنهٔ مذكوره‌ده درجهٔ حرارتك هرجهتده مساوی ایدوكی وتمامیله كره‌ده انجق بر قطر بولندیغی بالمشاهده معلوم اولمشدر .

زمن مذكوره نباتاتنده بولنان وصف عجیب نباتات مذكوره‌نك خارق العاده اولان نموی در . كندیسندن زمانمزده انجق بلاد بارده‌ده چوق یاشایان نباتات حشیشیه تكون ایدن انواع سرخس اولوقتلر اشجار تنوبدن دها یوكسك اولوردی وحتی زمانمزده بر زراع ارتفاعی بولنان كبریت نباتی انواعنك زمن

قدیمده اوتوز ایکیدن قرق زراعه قدر بویی و بر بچق زراع قطری وار ایدی. بو اشجار مرتفعه — مدت فحمیه‌ده کندیسندن غابات متسعه تکون ایدن — اشجار درکه بر قطبدن دیکرینه قدر ارضی کاملاً ستر ایتمشلردی.

مدت فحمیه‌نك بیانی ایچون ایکی‌یه تقسیمی مناسب اولور:

برنجیسی کندیسنده رسوبات مهمهٔ بحریه تولد ایدن حجر جیریٔ فحمی مدتیدر؛ ایکنجیسی مدت فحمیه‌در. فحم جیرینك تکونی بو ایکی مدتده، خصوصیله مدت ثانیه‌ده حصول بولمشدر.

حجر جیریٔ فحمی مدتنه کلنجه جزائری غطی وستر ایدن نباتات سرخس ویا ذیل فرس ویاخود کبریت نباتی و یاخود ذات فلقتین اولان ونباتات فصیلهٔ مخروطه‌یه مشابه بولنان نباتات انواعندن ایدی. اوراق حلقیه‌لی اولان نباتات ایله ختوملی بولنانلرك انواعی نابت اوله‌رق نسلی منقطع اولان فصائله نسبت اولنورکه بونلر هب ذات فلقتیندر. قصب فارسی انواعندن عظیمة الارتفاع بولنان نباتات مدت مذکوره‌ده غایتله کثیر وهر برینك طولی اون اوچدن اون بش ارشونه قدر ایدی.

ایمدی مدت فحمیه ارضی غطی وستر ایدن نباتات

عجیبه‌نك كثرتیله ونموده متشابه اولان نباتاتك وجودیله متصفدر . نباتات زمن فحمی بالكلیه زمانمزك نباتاتنه مخالفدر .

زمن فحمینك احوال حیویه وارضیه‌سندندركه اشبو نباتات اصلیه‌نك تمییزینه مدار اولان صفات معلوم اولیور امطار مستمره، حرارت شدیده وضباب مستمر ایله مستور ضوء خفیفدن نبات مخصوص تولد ایدركه عصرمزده بونك شبیهنك حصولی ممكن دكلدر . بونكله برابر او زمانك تصوری مراد ایدیلور ایسه بحر هادی یاخود شاطی اطه‌لرندن (شبلویه) جزیره‌سی مثلو جزائری تأمل لازم كلور . مذكور جزیرهٔ شبلویه‌ده سنه‌ده اوچ یوز كون یاغمور یاغار كونش دخی ضباب مستمر ایله مستور بولنور یعنی دومانله مستور اولور . ایشته بو اطه‌نك نباتاتی مدت فحمیه‌ده یعنی فحمك زمان حصولنده كرهٔ ارضی ستر ایدن نباتاته خیلی مشابه بولندیغندن جزیرهٔ مذكوره نباتاتنی تصور وملاحظه مبحوث زمن فحمیه نباتاتنك حال وشكلنه علی وجه التقریب حصول وقوف ومعلوماتی موجب اولور .

سرخس شجرینك انواعنه كلنجه ذكر اولنان جزیرهٔ شبلویه‌ده سرخسك انواعندن برطاقم غابات تكون ایدركه

انلرك ظلنده ذات مستنقعات اولان ارضك بر زراع فوقنه مرتفع سرخس حشيشيه انواعى نشو ونما بولور و بوسرخس حشيشيه‌نك التنده دخى نباتات صغيرۀ خفيه انواعندن پك چوغى نابت اولور . نباتات مذكوره شكل وهيئتى مارالذكر مدت فحميه نباتاتنك شكل وهيئتنه مشابه ومماثلدر .

نباتات مذكوره‌نك بيانمز وجهله جنسى پك آز اولوب انجق فصائل قليله‌نك انواع كثيره‌سى وار ايدى . مقدما اوروپاده بولنان اراضئ فحميه‌ده متحصل سرخس حفريه ايكى يوز اللى نوع ايدى ؛ حالبوكه بونك اوروپاده شمدى انواعى انجق اللى قدردر . ذات فلقتين ، ذات بذور العريان نباتاتنك انواعى مقدماً يوز يكرميدن زياده ايكن اراضئ فحميه‌ده شمدى ياشايه بيلانلرك مقدارى يكرمى بش نوعدن عبارت اولديغى ارباب معلوماته خفى دكلدر .

مابعدى وار

مقتطفات منثوره

قال رسول الله صلى الله عليه وسلم (علامات المؤمن اربعة لسانه بذكرالله تعالى ناطق وقلبه با امر الله صادق ونفسه بخدمة الله سابق وخلقه للشريعة موافق) يعنى عندليب كلزار رسالت عليه الصلوة والسلام افندمز حضرتلرى بيورمشلردركه علامات مؤمن دردر :

لسانى ذكر صمدانى ايله ناطق، قلبى امر ربانى يه صادق، نفسى خدمت سبحانيده سابق، خلقى شريعته موافق اولور .

سيد اهل تجريد سربلند ارباب تفريد وتوحيد سرور مهاجرين وانصار خليفۀ اول حبيب پروردكار رفيق صديق رسول شفيق ابوبكر عبد الله بن عثمان الصديق رضى الله عنه بيورمشدركه علامات مؤمن دردر :

لسانى لطيف، قلبى نظيف، نفسى عفيف، دينى شريف اولور .

سرخيل غضنفران اهل ايمان افخم ارباب لطف واحسان رهبر مجاهدين دين خليفۀ ثانئ حضرت محمد

الامین امام اصحاب صفوت غریق دریای معدلت ابوحفص عمر بن الخطاب رضی عنه التواب بیورمشدرکه علامات مؤمن درتدر :

نومی قلیل، نفسی علیل، حزنی طویل، مونسی جلیل اولور .

کنج حیا عابدترین اهل صفا جامع قرآن حقیقت بیان خلیفهٔ ثالث پیغمبر ذیشان راضیٔ امر خدا داماد حضرت مجتبا ابوعمر عثمان بن عفان رضی عنه الرحمن بیورمشدرکه علامات مؤمن درتدر :

اکلی حلال، مالی نوال، خوفی سؤال، قولی کمال اولور .

عم زادهٔ مختار مصطفی غریق بحر بلا حریق نارولا شیر خدا خلیفهٔ رابع خاتم انبیا مقتدای اتقیا پیشوای اصفیا ابوالحسن امام علی المرتضی بن ابی طالب کرم الله وجهه ورضی الله عنهما دخی بیورمشدرکه علامات مؤمن درتدر :

مالی دینی، قلبی حصنی، عدوی نفسی، حب الله سیفی اولور .

کتب اخلاقیه‌ده اختیار استاذدن بحث اولنورکن دینلمشدرکه انتخاب واختیاراولنه‌جق استاذك اعلم واورع واسن اولمسی لازمدر حتی حضرت ابو حنیفه رضی الله عنه حماد بن سلیمان رضی الله عنهی تأمل وتفکردن صکره کندیسنه استاذ اتخاذ ایلش واستاذمی شیخ، وقور حلیم صبور ومتفکر بولدم دیمش ومشارالیهدن کمال استفاده‌سنی دخی بن حماد بن سلیمان نزدنده ثابت اوله‌رق نابت اولدم کلامیله بیان ایتمشدر .

⁂

شریکك مجد، ورع وتقوی واستقامت طبیعت صاحبی اولمسنه متفهم وکسل وعطالتدن و کثرت کلام ومفسدتدن متوقی ومجانب بولنمسنه وفتان اولمامسنه اعتنا ودقت لابددر زیرا

عن المرء لاتسأل وابصر قرینه
فان القرین بالمقارن یقتدی
فان کان ذا شر فجانبه سرعةً
وان کان ذا خیر فقاربه تهتدی

یعنی بر آدمك احوالندن سؤال ایتمه رفیق و قرینه باق
زیرا قارن مقارننه اقتدا ایدر اکر مقارن شریر ایسه آندن
بالسرعه امتناع و مجانبت ایله اکر اهل خیر ایسه قرین
وقریب اول که سنی سلامته و خیره هدایت ایدر.

حضرت علی رضی الله عنه جانبندن روایت ایدلدیکی
کتب احادیثده مندرج حدیث شریف مآلیدر:

التی شیء مستحسندر لکن التی صنف ناسده بولنور
ایسه احسن اولور برنجیسی عدالت که مستحسندر اما
امراده اولور ایسه احسندر ایکنجیسی سخاوت که
مستحسندر اما اغنیاده اولورسه احسندر اوچنجیسی زهد
که مستحسندر اما علماده اولورسه احسندر دردنجیسی
شکر که مستحسندر اما فقراده اولورسه احسندر بشنجیسی
توبه که مستحسندر اما کنجلرده اولورسه احسندر
التنجیسی حیا که مستحسندر اما قادینلرده اولورسه احسندر.

سلطان شهدا شهید کربلا ابوالحسن امام حسین
بن علی رضی الله عنهما بیورمشدر:

اشفق اخوانکز دینکزدر . حقاکه نجات دینه متا-
بعتده هلاك مخالفتده‌در . مرد خردمند اولدرکه او
معین اشفقك رحم وشفقتنی ادراك واذعان ایله فرمانه
رام اولمغه همت ومتابعتدن روکردان اولمامغه غیرت ایده .

حسن بصری رحمة اه علیهك بعضاً بووجهله
دعا ومناجات ایلدیکی بعض آثارده کورلمشدر.

آلهی ! نعمت ویردك شکر ایده‌مدم مبتلا قیلدك صبر
ایده‌مدم حالبوکه نه عدم شکرم سببیله نعمتکی اکسك
ایدیورسك نه ده عدم صبرم مقابلنده ادامهٔ بلا ایلیور-
سك آلهی ! سندن کرم وعنایتدن لطف وعاطفتدن
غیری نه کلور .

مشارالیهك

کفتار بی‌حکمت عین آفت، سکوت بی‌فکرت شهوت

وغفلت، نظر بی عبرت لهو وذلتدر؛ عزلت ایلیان سلامت، شهوتنه غالب اولان ازادکی وراحت بولور حسددن ال چکن صاحب مروت اولور.

ینه مشارالیهك

ظاهری باطنه باطنی ظاهره موافق اولمیان منافقدر.

مشارالیهه فلان کمسه جان چکیشیور دنیلدکده جواباً دیمشدرکه (یتمش سنه‌در جان چکیشیور خلاصلق ایستیور اماقنده خلاص اولور).

بوده مشارالیهك

سبکبارلر نجاة بولور گران بارلر هلاك اولور. حق تعالی شونلری مغفرت ایدر که دنیایی کندیلرینه امانت بیله‌لر؛ امانتی صاحبنه تسلیم ایدوب سبکبار کیده‌لر. اگر سندن صکره دنیانك عاقبتنی بیلمك ایستر ایسه‌ك بر کمسه‌یه موت ایرشدکده نظر ایله دنیاسی نه حاله وارمشدر سنده کندیکی اکا قیاس ایت.

ذو النون مصری رحمة اه علیه:

هر عضوك توبه‌سی واردر توبهٔ دل ترك شهوته نیت؛ توبهٔ چشم محارمی رؤیتدن، توبهٔ كوش استماع غیبتدن، توبهٔ پای مناهی‌یه عزیمتدن، توبهٔ دهان اكل حرام ایله الفتدن، توبهٔ فرج فواحشه قربیتدن مجانبتدر.

صادق لسانی حق وصوابدن غیری نطق ایتمیاندر صادق شمشیر خدادر اول شمشیره قارشی كیم طوره بیلوركه ایكی شق اولمیه.

سری سقطی قدس الله سره:

مرد خدا اولدركه هم بازارده بیع وشرا ایده هم ذكر حقله مشغول اوله بر لحظه حقدن غافل اولمیه.

اقوای خلق اولدركه غضبك سكا غالب اولمیه سن غضبكه غالب اوله‌سك.

كندی نفسنی تأدیبدن عاجز اولان غیرك نفسنی تأدیبدن البته عاجزدر.

مشار الیه بر كون صبر وتحمله دائر بعض افاداتده بولنیوردی اییاغنی عقرب صوقدی دفعه شتاب ایتدی

«نيچون همان دفع ايتميورسكز» دينلدكده «كفتارمز صبره دائردر شرم وحيا ايدرم» جوابنى ويردى .

—

صلحاء رجالدن برى صبر ومحبت وتمكيندن هانكيسى افضل اولديغنى امام شافعى دن سؤال ايلدكده امام مشار اليه شو يولده جواب ويرمشدر :

«تمكين درجهٔ انبيادر محبتدن صكره اولور زيرا امتحان اولنسه صبر ايدر وصبر ايدر ايسه تمكين بولور كورمزميسك كه حق تعالى انبيادن ابراهيم وموسى وايوب صلوات الله على نبينا وعليهم بعد الامتحان تمكين ويردى وسليمان عليه السلامه امتحاندن صكره ملك ويردى بناء عليه تمكين افضلدر كما قال الله تعالى «وكذلك مكنا يوسف» وايوبه بعد المحنة العظيمه تمكين ويروب كتاب كريمنده «وآتيناه اهله مثلهم معهم» ديو كمال لطف واحساننى بيان بيوردى .

—

اساتذهٔ حكمادن جلال دوانى عليه رحمة البارى عدالته دائر يازديغى بر رسالهده بيان ايلمشدر :

ارسطاطاليس عدالتى اوچ قسمه تقسيم ايلمشدر : برنجيسى عبد ايله خلق بيننده اولوب محض جود

وكرمندن موجوداته خلعت وجـود البـاس واكسا ونعم نامتناهى احسان واعطا بيوران جناب خالق مطلقـه اولان عبوديت مواجبيدر؛ بوقسمك حكمنجه رسوم عبادته رعايتـده هيچ بر دقيقه مسـامحه واهمـال جائز اولهمز. ايكنجيسى بنى نوع ميانده جاريدر تعظيم سلاطين، تكريم علما وائمهٔ دين، اداء امانات ومنصفانه معاملاتدر. اوچنجيسى دخى قضـاء ديون، تنفيذ وصايا كبى حقوق اسلافى ادادر.

مطلع احكام شريعت مقدسـهٔ محمديه عليه افضل الصلوة والتحيه اولانلره خفى دكلدركه اول حضرت رسالت پناه «اوتيت جوامع الكلم» حكمنجه جميع اقسام عدالتى مواضـع متعـدده‌ده الك شريف والك لطيف عبـارات ايله بيان ايتمشلردر مثـلا «التعظيم لامر الله والشفقة على خلق الله» بيورمشلردركه تمام اقسام عدالتى مشتملدر زيرا رعايت عدالت ياحق اللهه متعلق اموردەدر اشته فقرهٔ اولى بوكا دلالت، ياحق ناسه متعلق اموردەدر فقرهٔ ثانيه‌ده بوكا اشارتدر. فطن لبيب ايچون معلوم وهويدا- دركه شو كلم وجيزه‌ده بو قدر عذوبت فحوى ورشاقت مؤدى درجى (ادبنى ربى فاحسن تأديبى) مكتبنك مؤدبندن غيرى‌يه ميسر اولهمز؛ بناءعليه حكماى متأخرين احكام

شريعت سيدالانامك دقايقنه واقف ومطلع اولدقلری اجلدن بو بابده افعال وكتب حكمايی تتبعدن دست كش فراغت اولمشلردر.

چوآن رخسار و بالا باعيان ديد
زكل بركند وببريد ازصنوبر

⁂

سقراطه حسن خلق ايله سؤ خلقدن سؤال اولندقده شويله جواب ويرمشدر:

حسن خلق قبايحی ستر ايدر سؤ خلق ايسه محاسنی ستر ايدر طبيعيدركه خلق مستحسن ايله متخلقك نظر نفرتی جالب قبايحی كورنمز.

سؤ خلق ايله متصفك ايسه معايب وقبايحدن غيری حالی نظره تصادف ايتمز.

⁂

حلم حال رضا وسكونتده دكل انجق حال حدت وغضبده وقوع بولورايسه مقبول ومرغوب اولور حتی حضرت رسول اكرم صلى الله عليه وسلمك (خيرالاخلاق

الحلم عندالغضب) بيورملری شو حكمتی تبيين ايلر اشته زيرده‌كی بيت دخی بو مآلده‌در

ليست الاحلام فی حال الرضی
انما الاحلام فی حال الغضب

حقيقةً حلمك فضيلتی غضب زماننده وجودينه توقف ايدر زيرا معرفت غضب وقتنده حليم اولمقدر يوقسه حال سكونت ورضاده هر كس حليم اوله‌بيلور .

مقتطفات منظومه

حضرت امام علی رضی الله عنه وكرم الله وجهه :

من لم يكن عنصره طيباً   لم يخرج الطيب من فيه
اصلی پاك اولميانك لساندن ايو شی چيقمز؛
اصل الفتی يخفی ولكنه   من فعله يعرف مافيه
طبع انسان كرچه خفيدر لكن خفاياسی فعليله معلوم ومعروف اولور .

بيت اول (الكلام صفة المتكلم) مآلنه مقارندر؛ بيت ثانی دخی (كل اناء يترشح بمافيه) مفهومنی متضمندر .

شو دخی قطعهٔ مذکورەنك ترجمەسی عد ایدیله بیلیر:

عنصری پاك اولمیوب طینتی بد اولانك
آغزی آچلسه اگر سویلیه لفظ بدی
اصلی خفی هر کسك حکمت حقدر ولی
هر نه ایسه مایەسی فعلی عیان ایلدی

ابن کمال مرحومك شو بیتی ده قطعهٔ مذکوره مآلنه ملایمدر .

ایلسەك طوطی یه تعلیم ادای کلمات
سوزی انسان اولور اما اوزی انسان اولمز

—

امام مشارالیه حضرتلرینکدر:

اصبر قلیلا فبعد العسر تیسیر
وکل امرله وقت وتدبیر

نظماً ترجمەسی:

براز صبر ایت که بو عسرك صوکی البت بولور تیسیر
اولور هر کار ایچون عالمده بر وقت ایله بر تدبیر

وللمهيمن فى حالاتنا نظر
وفوق تدبيرنا لله تقدير

ترجمه‌سی :
اولوبدر اول خدا احوالمزه شاهد وناظر
بزم تدبيرمز فوقنده‌در تقديربى تغيير

{ روضة الناظر ونزهة الخاطر } نام اثرك مصاحبت ومؤاخات ومصادقت ومصافات حقنده اولان { فصل رابعندن }

واصحب اخا كرم تحظى بصحبته
فالطبع مكتسب من كل مصحوب

دائما اصحاب كرمله مصاحبت ايله كه صحبتندن متحظى ومستفيد اوله‌سك زيرا انسان هرحالى صحبت ايلديكندن اقتباس واكتساب ايدر .

والريح آخذة مما تمر به

نتناً من النتن اوطيباً من الطيب

نصل كه روزكارده كذران ايتديكى يرلرك كريهندن رائحهٔ كريهه، طيب ولطيفندن رائحهٔ طيبه اخذ ايلر.

—

وقارن اذا قارنت حراً فانما

يزين ويزرى بالفتى قرنائه

مقارنت ايدهجك ايسهك كريم الشيم اولانلره مقارن اول ! زيرا انسان قرينى اولديغى آدملر سببيله اعتبار وزينت بولور وياخود مظهر نفرت وذلت اولور .

—

اذا ما الخل لايكفيك خطباً

فوحشته والفته سواء

اكر دوست بيلديكك آدم لزومى حالنده سكا معاونت ايليهمز ايسه انكله الفت وصحبت ايديلوب ايدلمامك مساويدر .

ومن يبغض صديقك وهو يبدى
هواك فان صحبته جفاء

دوستنه بغض ايدن وسكا دوستلق ابراز ايليان آدمله مصاحبت سنك حقكده جفادر .

اذا المرء لم يختر صديقاً لنفسه
فمكروه مايلقى يكون جزائه

اكر انسان كندوسى ايچون بر صديق وفا شعار انتخاب واختيار ايتمز ايسه سيئات ومكروهاتدن تصادف ايده‌جكى شيلر هب بوحركتنك جزاسيدر .

يهوى الثناء مبرز ومقصر
حب الثناء طبيعة الانسان

مفصل اولسون مختصر اولسون مدح وثنادن حظ ايديلور زيرا حب مدح وثنا مقتضاى طبع انساندر .

{ ابن كمال مرحومك آثار منظومه‌سندن }

(حرف الراء)

دن

ای دل منبسط قتی کولمه
خنده ضمننده کریه منضمدر
منقلبدر جهان بوقلمون
انبساطی غمیله مدغمدر

—

دنیاکه کاربان حوادث قوناغیدر
میل ایتملی دکلدر ارازل یتاغیدر
دنیایه نسبت ایله هله سن اینان بوکا
قبرم حضور کوشه‌سی وحشت بوجاغیدر

—

قنوغك کندی رزقیدر یدوکی
آچیق طوت قپوکی بر کون قپارلر
یدوکك سکا قالور، صاقلادیغك
ندکلو بغریکه باصسك قپارلر

—

شریعت کیم سرای کبریادر
حقیقت ملکیدر محکم بنادر
آنك برطاشنی هر کیم قوپارسه
یرینه باشنی قویمق روادر

—

قلم صنع حقده سهو اولمز
هپ خطابین اولنلر احمقدر
شول قدر وارکه مقتضای قدر
کاه مبرم کهی معلقدر

—

قچن الویره دولت بر کشی‌یه
عدوسی داخی اکا عزت ایلر
خدا کوسترمسون یوز دوندیررسه
احباسی دخی هپ نفرت ایلر

—

بنی ذم ایتمدن حسوده چه سود
کندینك زشت خوبی ظاهر اولور
ذم اولندقجه نشر اولور هنرم
ازسه‌لر مسکی بویی ظاهر اولور

—

بحر معناده دل اولوب غواص
صدف اولمشدرر زبان سوزدر
كرم ايدر سردی نرم ايدر سختی
سحر وافسون ديدكلری سوزدر

عرفی :

جهان بكشتم ودردا كه هيچ شهر وديار
نيافتم كه فروشند بخت در بازار
كفن بياور وتابوت جامه نيلی كن
كه روزكار طبيب است وعافيت بيمار
زمنجنيق فلك سنك فتنه ميبارد
من ابلهانه كريزم در آبكينه حصار

—

كذا :

رو بقفا كن ببين عمر تلف كرده را
تابتو روشن شود رو بعدم داشتن
مايهٔ نازنده كی از كهر خويش كير
تابكی اين عزو ناز از اب وعم داشتن

—

سلمان فارابینك قصیدهٔ موسندن منتخبدر:

ماچوموی توهمه حلقه بکوشت شده ایم
حلقهٔ موی پریشان تو سر حلقهٔ ماست

موبمو حال پریشانیٔ من می کوید
موبموی سر زلفت که برین حال کواست

کاه درحل دقایق نظرت موی شکافت
کاه در کشف حقایق قلمت چهره کشاست

✳✳

بی دل:

یارب این خالست یاجوش لطافتهای حسن
می نماید دانهٔ سیب زنخدان شما

—

بونجه اولر یقدك ای سیل جنون کوردکمی هیچ
ناپز یرای عمارت قلب ویرانم کبی

—

کذرکاه جهان طولو خطردر
آنکچون اولورز کریان و نالان

اکر جای مرور اولسیدی هموار
ندن آب روان ایدردی افغان

—

دل اولور نه دل سرینه واقف
زبان ولب بورازه محرم اولمز

—

تنکنـای کوشـهٔ زندان غم
لاجرم ویرر بکا قدر وشرف
قیمـتی اولمزدی اینجونك اکر
پرورش قیلماسه زندان صدف

ریاضی :

صاف دل‌سر کشته حال اولسه نوله ارباب عشق
کندیسنه دوندورر جذب ایتدیکن کرداب عشق

روحیٔ بغدادی :

یانسون شرر آتش غمله وجودمز
اعدا کوزینی کورایده شاید که دودمز

—

ساغری :

آنك ایچون مزارم اوستنده
بن بو اشجاری بویله وضع ایتدم

تا کورن صورمدن بـله حالم
که جهان ایچره نیلـدم نیتدم

بر بویی سر و چشم بادامی
شـفتالیسنه دو یمدن کیتدم

{ لطائف النعمه فی اقسام الحکمه }

نام رساله دن

کیمیا ترقیات متوالیه‌سـیله بوکون برحاله کلمشـدرکه علوم وصنایع موجوده ارەسـنده آنك تحصیلنـه احتیاج کوسترمیان همان هیچ بر فن یوقدر دینلسه خطا ایدلمامش اولور .

محافظهٔ حیات وصحتمزك سبب عالیـی، امراض کونا کون بدنمزك دافع وماحیسی اولان علم جلیل طب از هر جهت کیمیایه مربوط بولنیور .

سـعادت مدنیه وثروت مادیه ومعنویه‌مزی حاصل ایدن هر درلو صنایعك کمالی کیمیایه توقف ایدیور .

صورتده هیچ ایشـه یرامز ظن اولنان نیجه موادك کیمیا سایه‌سـنده کشف خصائص ومنافع متنوعه‌سـنه

موفقيت حاصل اوليور ؛ دوماندن زفت واسپرتو استحصالی امکان دائره‌سنه النه‌رق یاقیلان اودونك دومانی بیله ضایع ایدیلمیور ؛ باشمزه، ارقه‌مزه، ایاغمزه کیدیکمز هر شیئك وجود ویا انتظامی کیمیا سایه‌سنده، اسباب ذوق وصفامزك استحضار واستکمالی ینه کیمیا سایه‌سنده اولدیغی محتاج ایضاح اولمیان حقایقدن کورینیور.

یدیکمز شکر کیمیا یاردمیله ویاقدیغمز موم کیمیا یاردمیله خلاصه اوجه دیدیکمز کبی همان هر شی کیمیا یاردمیله یاپیلیور. اشته بوقدر نافع اولان علمك موجدی اعصار معارف اسلامیه‌یه زینت بخش اولان افاخم علمادر ؛ جابر کوفیلر، ابوبکر رازیلر، ابن سینالر، ابو القاسملر کبی آفتاب کمالات علمیه‌سی بوکون بیله رهنمای توفیق اولان افاضل حکمادر.

وارسون ارباب اغراض ایستدیکنی سویله‌سون تاریخ علوم بوحقیقتی تبیین ایدیور. رقاچ حسد شعارك تأویلات وتزویراتی شایان التفات اولمز.

علم جلیل کیمیانك محسنات وایجادی حقنده تفصیلات کافیه ایستیانلر کیمیای طبی نام اثر بهتره مراجعت ایلسونلر. استاذ اطبای روم عزیز بك مرحوم اوتألیف لطیفنك

مقدمه‌سنده ایضاحات لازمه ویریور بوراجه تکراری
اقتضا ایتمز .

—

استاذ حکمانك حکمت طبیعیه اقسامی حقنده‌کی
سوزلریله خلاصهٔ محصول تتبعاتمز اولان مطالعات بوراده
نهایت بولدی اویله ایسه حکمتك ایکنجی قسمی اولان
حکمت ریاضیه‌یی نظر مطالعه‌یه الهلم :

حکمت ریاضیه

درت قسم اولوب بری علم عدد ، بری علم هندسه ،
بری علم هیئت ، بریده علم موسیقیدر .

علم عدد

انواع عددك احوالنی وهر نوعك خاصیتنی واعدادك
بر برینه اولان نسبتلرینی و بر برندن تولدینی وسائره‌یی
بیلدیرر .

علم هندسه

اوضاع خطوط واشكال سطوح ومجسماتك ومتفرعات وامثالنك حالندن بحث ايدر بونك اصولنی كتاب اوقليدس جامعدر .

علم هيئت

اجرام عالمك اشكالنده كی احوالدن و بعضسنك بعضسی عندنده كی اوضاعندن، بيلرنده كی ابعادن، افلاك وكواكب ايچون اولان حركاتدن وسائرهدن باحثدر بونی كتاب مجسطی جامعدر .

علم موسيقی

نغمك واختلاف واتفاقنده كی بعض علتك احوالنی والحانك تأليفنی وبالبرهان آلت اتخاذی طريقنی وامثال ونظائرينی بيلديرر .

فروع حكمت رياضيه

وصف و بيان اولنان حكمت رياضيه اقسامندن هر برينك فروعی اولوب رقملرله جمع وتفريق وجبر ومقابله علم عددك فروعندن وعلم مساحه، علم جر اثقال

علم اوزان، علم موازين، علم آلات جزئيه، علم مناظر، علم مرايا، علم نقل المياه هندسه فروعندن وعلم زيجات، علم تقاويم هيئت فروعندن وارغنون كبى آلات عجيبه وغريبه استعمالى دخى موسيقى فروعندندر .

حكمت طبيعيه‌ده استاذك افاداتندن صكره بعض مطالعات ومعلومات بسط وعلاوه ايلديكى كبى حكمت رياضيه‌ده دخى مناسب معلومات ومطالعات سرد واتيانى عبث كورلمامكده‌در :

قدمانك علم عدد تعبير ايلديكى فنك مباحثندن برقسمنى زمانمزده حساب دينيلان علم شامل ايسه‌ده ديكر قسمنى شامل اوله‌من؛ زيرا قدمانك فروع علم عدددن عد ايتدكارى جبر بوكون برعلم مخصوص اولوب حسابك فروعندن دكل فنون رياضيه اقسامندندر .

برده ارباب معلوماته خفى دكلدركه زمانمزده علم حساب دينيلان فن نزد غربيونده (آرتماتيق) ناميله معروف اولوب بوايسه لغات يونانيه‌دن اوله‌رق (عدد) ديمك اولان (آرتيموس) ايله (علم) ديمك اولان (ماته) كلمه‌لرندن مركبدر؛ بناء عليه الك طوغرى ترجمه‌سى علم عدد ديمك اولور وقدمانك فن مبحوثه علم عدد

دیملری اصلاً اسکی یونانلولردن مأخوذ اولمسندن وانلرجه (آرتماتیق) نامیله معروف بولنسندن ایلرو کلدیکی قویاً ظن اولنور. شوحاله نظراً ریاضیونمز علم رقم ویا حساب دیدکلری فنه قدمانك قبول ایتمش اولدیغی (علم عدد) ترکیبنی اسم ونام وضع وتعیین ایتمش اولسه‌لر ایدی کوزل یاپمش اولورلردی صانیرز.

قدما علم جر اثقال، علم مرایا، علم اوزان، علم نقل المیاه کبی علومی هندسه‌یه فروع اتخاذ ایتمشلرسه‌ده زمانمزده بو علومك هندسه فروعندن دکل حکمت طبیعیه مباحثندن اولدیغی وارستهٔ ریب وکماندر.

مناسبت کلام ایجابیله کتاب اقلیدس حقنده دخی بعض معلومات ویره‌لم: ابن خلدونك بیانه کوره کتاب مذکور (کتاب الاصول والارکان) نامیله بنام اولوب فن هندسه‌ده‌کی کتابلرك الك مفصل ومبسوطی بولندیغی کبی لسان عربه ترجمه ایدیلان کتبك دخی برنجیسیدر مترجم ابن خلدون دیرکه اشبو کتاب درت دفعه ترجمه ایدلمش اولوب ایکی دفعه‌سی هارون ومأمون عصرلرنده حجاج بن یوسف بن مطر الکوفینك واوچنجیسی متوکل علی الله عصری حکما واطباسندن حنین بن اسحاقك

دردنجیسی دخی خلیفهٔ عباس معتضد عصری حکماسندن ثابت الحرانی الصابی نام ذاتك اثر یدر .

کتاب اقلیدس اون بش مقالهیی شامل اولوب دردی سطوح ، بری مقادیر متناسبه حقنده ، بری سطوحك بربرینه نسبتلری بیاننده ، اوچی عدده دائر ، بری منطقات ایله جزرلره و بشی دخی مجسماته متدائر بولندیغی وبوکتاب دفعاتله تلخیص واختصار ایدیلهرك ابن سینا طرفندن بالتلخیص شفانك ریاضیات مباحثندن برجزؤ عد ایدلدیکی وابن صلت جانبندن دخی بالاختصار (کتاب اقتصار) نامنده براثر وجوده کتورلمش اولدیغی ابن خلدونك جملهٔ افاداتندندر .

مترجم ابن خلدون آنف البیان مجموعهٔ مرغوبهٔ علوم هندسیهنك مؤلفی اولان اقلیدس حقنده معلومات اولهرق دیرکه « اقلیدس یونان ملتندن وصور بلدهسی اهالیسندن اولوب ولادتی میلاد حضرت عیسادن اوچیوز سنه اولدر شامده ساکن صاحب جو مطریا دیمکله معروف وقدمای حکمادن وزماننده مشهور برفیلسوف اولوب اندن اول یونانیونك بویله کافهٔ اصول هندسهیی جامع برکتابلری یوق ایدی . اندن صکره کلانلر دخی آنك کتابنی کاه شرح وتوضیح وکاه تلخیص

وتنقيح واديلرنده طولاشديلر شمدی اوروپاده طرق براهين هندسيه متجدد وتفرعاتی متوسع ومتعدد اولمش وجبرك هندسه‌یه تطبيقيله قدمانك كشف ايده‌مديكی نيجه شيلر بولنمش ايسه‌ده هندسهٔ اصليه ينه اصول اقليدس اوزره اولمغله حالا مكاتب رياضيه مرقومك وضع ايتديكی اساس اوزره‌در سبحان العليم القدير . »

علم هيئته كلنجه حكمت طبيعيه اقسامندن عد ايدلمش اولان علم نجومدن بحث اولنديغی صره‌ده بيان ايدلديكی اوزره بونكله استخراجات خادمی بولنان علم نجوم بيننده فرق كلی اولديغی دركاردر .

علم هيئت وجود بولديغی زماندنبری موضوع بحث ومناظره اولمش درت مذهب ظهور ايلمش ايسه‌ده ايكيسی رواج بوله‌ميوب فقط ايكيسی مرعی ومروج اولمشدر بونلرك بری سكزنجی عصره قدر مقبول بولنان بطلميوس مذهبيدركه آنده مركز عالم كرهٔ ارض اتخاذ ايدلمشدر ابن سينا دخی مسلكنجه بواساسه تابع اولديغی فن مذكوری كتاب مجسطينك احتوا ايلديكی بيان ايله اكلاتمقده‌در چونكه كتاب مذكور مشار اليه بطلميوسه منسوبدر .

بو بطلميوس – اسكندر یونانیدن صکره وجود بولان حکومتلردن اولوب اسکندریه‌ده فرمان فرما اولان وبطلمیوس نامنی آلان – ملوك یونانیه‌دن دکلدر؛ مصرده تولد ایلمش وزماننه قدر متشتت وغیر منتظم اولان علم هیئته دائر آثاری جمع وتدقیق واصول جدیده ایجاد ایدرك میلاددن یوز اوتوز سنه اول ذکر اولنان مجسطی‌یی تألیف وتبویب ایتمش اولان بطلمیوس قلوزیدر. اون اوچ مقاله‌یی شامل بولنان بوکتابی حکمای اسلامیه‌دن ابن سینا، ابن رشد، ابن سمح، ابن صلت کبی افاخم تلخیص ایلمشلردر.

مترجم ابن خلدون طرفندن بیان ایدلدیکی اوزره «بعض محققین دیمشدرکه هیچ بر فنده جمیع مسائل فنی جمع ایتمش بر کتاب یوقدر الا بوصورتده اوچ کتاب تألیف اولنمشدر اولکیسی علم منطقده کتاب ارسطو، ایکنجیسی علم هیئتده کتاب مجسطی، اوچنجیسی علم نحوده کتاب سیبویه‌در».

ذکر اولنان ایکی مذهب مشهورك برنده (قوپرنیق) مذهبیدر. الآن مرعی اولان قوپرنیق اصولی سایه‌سنده‌در که فن هیئت حقیقة محیر عقول دینه‌جك قدر ترقی ایلمش ودائما ترقیدن غیر خالی

بولنمش اولدیغی معلومدر . قوپرنیقك اصولنجه مرکز عالم شمسدر .

عدم رواجنی عرض ایلدیکمز دیکر ایکی مذهبدن بری اسکی مصرلیلرك ؛ بریده اعصار اخیره رجالندن (تیخوبراهه) نامنده بر دانمارقه‌لیکندر . اسکی مصرلیلرك اصولنجه شمس مرکز سیارات اولوب سیاره‌لریله برابر اطراف ارضده دائردر . بومذهبك نفوذ ورواجی رهابین مصرك دوام نفوذ و مکنتلریله دائم اولمش، آنك زوالیله زوال بولمش وبطلیوسك ایجاد اصول مبسوطه ایلمسندن طولانی بسبتون حکمدن قالمشدر . تیخوبراهه ایسه شمسی عطارد وزهره‌یه مرکز عد ایدرك قمر، مریخ ، مشتری وسائر سیارات ایله برابر اطراف ارضده دائر عد ایدوب مصرلیلر اصولیله بطلیوس اصولنك اورته‌سنی بولمغه موفق اولدیغنی ظن ایتمشدر انجق مدققین راصدینك تدقیق و بیان ایلدکلرینه کوره خطادن خطایه دوشه‌رك مردود اولمشدر شوراسنیده عرض ایده‌لمکه تاریخ علومه واقف اولانلره خفی اولمدیغی اوزره شمسك مرکز عالم بولندیغی کشفنده قوپرنیق برنجیلك شرفنی تماماً حائز اوله‌مامق ضروری کورینیور ؛ چونکه قدمای

حكمادن فيثاغورث ارضك محوری اوزرنده دونر واطراف شمسده سير ودور ايدر اولديغنی دها مكتبده ايكن كشف وتحقيق ايتمش وكرچه مذهب ورأيی مصيب ايسه‌ده زماننده قبول ايدلمامشدر . بوبابده مسلمانلرك دخی همتی مصدق اولوب كرهٔ ارضك حركت محوريه‌سی اهل اسلامجه معلوم اولديغنی امام ابهرينك (متوسطه) سندن ابن اقلمك (مبسوطه) سندن وناصرالدين طوسينك (تذكره) سندن، علی قوشجينك (فتحيه) سندن نقلاً نتايج الفنون نام أرده مندرج بعض افادات تصريح ايلمكده‌در ؛ حتی سعادتلو احمد مدحت افندی حضرتلری طغارجغنك سكزنجی نسخه‌سنده (عثمانلی كتب عتيقه‌سنی قارشديردقجه فرنكاره كولمامك المزدن كليور) عنوانی التنده بر مقاله يازه‌رق بونده ارضك حركتنی كشف شان وشرفی نه بو دعوانك طرفدار مجد وثابتی اولان (غاليله) يه، نه‌ده انك مقتداسی بولنان قوپرنيكه انحصار ايده‌ميه‌جكنی ارائه وبيان ايلمشدر .

موسيقينك حال قديميله شمديكی حالی بيننده فرق كلی موجود اولوب ترقياتی قابل انكار دكلسه‌ده آلات موسيقيهٔ جديده آلات موسيقيهٔ عتيقه‌نك نفوذ ومرعيتنی

ذره‌جه تنقیص واخلال ایده‌مامش اولمسنه نظراً اختراع آلات موسیقیه خصوصنده متقدمینه تفوق ایدیله‌مدیکی فکرنده بولنمق خطا عد اولنمز صانیرز . موسیقینك قدما نزدنده‌کی اهمیتی ایسه بوکونکی اهمیتلرندن فوق العاده زیاده اولوب حتی تأثیرات روحانیه‌سنی ادعاده بلکه لزومندن زیاده ایلرو کیدلمش اولدیغی محققدر وحتی محاضراتك یدنجی جزؤنده‌کی مقتطفات منثوره میاننده مندرج اولدیغی اوزره شیخ الرئیس ابن سینا (صوت خوش وصدای شهی ایله متلذذ اولمیان فاسد المزاج محتاج العلاجدر) دیمکله موسیقینك اهمیتنی ودرجهٔ تأثیرات مخصوصه‌سنی ایضاح ایلمش ویك چوقلر بویولده‌کی افادات وآرای مدققانه‌لریله موسیقینك اهمیت وتأثیراتنی ابانه واصراح ایتمشلردر .

حکمت ریاضیه ایچونده بوقدرله اکتفا ایدرك بتوفیق الله تعالی حکمت الٓهیه‌دن بحثه ابتدا ایده‌لم .

(مابعدی وار)

مدنيت اسلاميه

دن

تمدن وجه لایق اوزره انتظام اموری موذی اجتماع دیمك اولنجه هیئت فاضله‌یه هیئت متمدنه عنوانی ویرلمك ممكن اولور چونكه بیان ایدلمش اولدیغی اوزره هیئت فاضله‌نك اساسی كسب سعادت، اجرای خیرات، دفع شرور قواعدینه مؤسس ومبتنی اوله‌رق افراد واعضاسنك احوال وحركات ومعاملاتی نظام جمعیتك دوامنی ومصالح اعضای جمعیتك حسن جریاننی موجب صورتده بولنه‌جغی وذاتاً وجه لایق اوزره انتظام اموری مؤدی اولمق دخی بوصورتله حیز حصوله وصول بوله بیله‌جكی آشكاردر بناء علیه هیئت فاضله‌یه هیئت متمدنه وهیئت غیر فاضله‌یه هیئت غیر متمدنه ناملری ویرلمك نفس الامره بلكه دها زیاده توافق ایده‌جكی وارسته قید تذكاردر .

هیئت بشریه‌لرك فضل وتمدن وصفلریله توصیفلری ایسه آنلری تشكیل ایدن اركان واعضایه كوره‌در معلومدر كه برهیئتی تشكیل ایدن عائله‌لر وعائله‌لری تشكیل ایدن اركان واعضا دخی افراد واشخاصدر شو حالده

برهيئتك وصف تمدنه لياقتى آنى تشكيل ايدن عائلهلرك فضل وتمدننه وعائلهلرك بو وصفلرله موصوفيتى دخى كندولرينى وجوده كتورن افراد واشخاصك فضيلتمند ومدنى اوللرينه توقف ايدر ديمككه بر هيئتك فاضله ويا متمدنه اولمسى ايچون الك اول نظر تربيه واصلاح اوكنه آلنهجق عضو وركنى آنى تشكيل ايدن عائلهلرك اعضا واركانى اولان افراد واشخاصدر شخصك فضيلتمند ومدنى اولمسى ده مكارم اخلاق ايله تخلقنه وابستهدر برشيئله تخلق واتصاف اكا علم ووقوفه توقف ايدهجكندن مكارم اخلاق ايله تخلقدن اول اكا علم ووقوف ايجاب ايدر بركره بوحصول بولور واول مكارمله اتصاف سعادتنه نائل اولنور ايسه مقصود حاصل اولمش يعنى هيئت فاضله ومتمدنهيى وجوده كتوره بيلهجك عائلهلر تشكيلى سهولت بولمش اولور .

معلوم اولىالالباب اولديغى اوزره ذكر اولنان مكارم اخلاق

{ ادبنى ربى فاحسن تأديبى }

حكم جليلنجه تربيهٔ الٓهيه ايله ممتاز وسرافراز نبىٔ

ذیشان علیه الصلوة والسلام افندمز حضرتلرینك تنظیم واصلاح واتمام واكمال بیورمش اولدقلری مستحسنات اخلاق اولدیغی مطلقدر نصل مطلق اولمسونكه غنا وفقر وعظمت وذلتی استحقار ایتمك یعنی نه برینه نائلیتله كردنكش نخوت ونه دیكرینه دوشمكله سر بزمین یأس ومسكنت اولمامق او اخلاق اسلامیه قواعدندن؛ علو همت، آلام واهواله صبر ومقاومت، حلم، سكون، تواضع، شهامت، حسنات وخیراته سعی وغیرت، احوال مخوفه‌یه قارشو التزام متانت ونجدت، ممنوعات ومحترماتدن كندونی محافظه ایله تهمتدن احتراز ومجانبت اخلاق اسلامیه اركانندندر.

شریعت مطهرهٔ محمدیه‌نك متمم فضائل اخلاق اولدیغی نصل مسلم ومصدق اولمسونكه ارتكاب قبائحدن حیا وحجاب، هوا وهوسه متابعتدن اجتناب، شهوتك هیجانی حالنده اختیار سكونت، غیره ظلم واهانت ایتمه‌رك اكتساب اموال وتدارك اسباب معیشت، اقتصاد وتصرفه رعایت، استحصال مطالب ومقاصدده متأنیانه غیرت، رفق وملایمت، كسب فضائله محبت هپ او اخلاق اسلامیه ایجاباتندن؛ مصالح ومعاشك مدار حصولی اولان اموری حسن تصور واجرا، كرم وسخا، صداقت وتدبیر معاش

ایچون تعاونده اتفاق آرا ، یار وغمکسارلغه دوام واعتنا، محافظهٔ مودت اقران ومحبت امثال وسائلنی استکمال، مکافات، معاملاتده عدل وحقانیته دقت، اموال وممتلکاتدن متعلقات واقاربنی وایه دار ایتمك، اصلاح ذات البین کبی حسن احوال هپ اخلاق اسلامیه مقتضیاتندندر.

اشته انسان مدنی بوفضائل جلیله ایله تزیین ذات وصفات ایتمش اولاندر بومکارمله مکرم اولان دخی حبل متین شریعت محمدیه‌یه حقیله تمسك وتوسل شرفنی بولاندر.

ایمدی بومثللو افرادك وجوده گتوردیکی عائله‌لرده قواعد صلاح وانتظامات ولوازم امتزاج وسعادات محافظه وادامه ایدلمك اصولی دخی بیلنه‌رك بونده قصور ایدلمز ایسه فضل وتمدن اوصافنه بحق سزا عائله‌لر وبو عائله‌لرك اجتماعیله‌ده بواوصافه حقیله الیق هیئت وجمعیتلر ترکب وتشکل ایتمش اولور شایان دقتدرکه برهیئتك وصف تمدن وفضیلتنه هروقت لایق اولمسی ارکانی اولان عائله‌لر بیننده‌کی روابط ومعاملاتك انتظام وانشیادینه متوقف اولدیغی کبی بوده عائله‌لرجه صلاح ونظامك تأییدینه وخللدن محفوظیتنه وشو ایسه افراد

واشخاصك متصف ومتخلق اولـديغى فضائل ومكارمى انخلال وتناقصدن على الدوام حفظ وصيانتنه وسـيأت ومفاسددن هر زمان مجانبتنه منوطدر .

اول سيأت ومفاسـدكه مزاح وملاهى ايله ائتلاف، حال وكفتارده قيافت ورفتارده اناثه مشابهت رذيلهسـيله اتصاف، حيرت، جهالت ، عجب نفس ، كـبر ونخوت، افتخار ، غدر وخيانت، جفـا واذيت، ذلت وسـفاهت، اعالى واعاظمه عدم حرمت ورعايت، تنپرورى وبطـائت، فقـدان صبر ، خوف، حرص، حسـد ، طمع ، كذب ، غرض ونفسانيت، تلون وتغيرمزاج ، عهده عدم وفا ، هم نوعنه معاونتـده اهمال وتراخى، الفت ارازل، امتناع فضائل كبى تعداد وتفصيلى صحيفهلر طولديرهجق بيـك درلو سـوء احوال دن عبارت اولوب جملهسى اتم واكمل شرايع واقدس مقدسات اديان اولان دين مبين احمدينك منع ورد ايلديكى، هر مسلمانى اتصافدن زجر ايله محفوظ قلديغى فنالقلردر .

انسانكه مقتضاى خلقتى اولان حالمدنيت وفضيلتده بولنمغى آرزو ايدر بو مكارم ايله مكرم ومشرف اولملى انسـان كه بو صورتله مكرم ومشرف اولمغى ارزو ايدر

احكام شریعت اسلامیه یه حقیله، تمامیله انقیاد واطاعته چالیشملی در .

اللهم اجعلنا من المنقادين والمطيعين

شو برقاچ سوزله نمایان اولیورکه جمعیت فاضله قواعد وارکانی، قوانین ونظاماتنی احکام شریعت اسلامیه یه توفیق وتطبیق ایدرك ایضاح وبیان ایچون اولاً مکارم اخلاقدن بحث ایله هر خلق مستحسنی تعریف واتیان وبو بابده کی اوامر دینیه یی تذکار وتبیان وسیأت اخلاقی تعداد وتصریح ایله بونلرك ممنوعیت ومردودیتی حقنده کی نواهیٔ دینیه یی ارائه و بیان مقتضیدر وانتظام امور عائله دن بعده بحث ایدوب قواعد وقوانین جمعیتی نهایتده درمیان لازمدر بناء علیه بومباحثی احتوا ایدن براثرك اوچ فصلدن عبارت اولمسی طبیعیدر .

مجموعه مزده بولندیرلمقده اولان (لطائف النعمه فی اقسام الحکمه) نام اثری مطالعه ایدنلره معلوم ونزد معارفندانده معروف ومجزوم اولدیغی اوزره مذکور اوچ فصلده بسط اولنه بیله جك مباحث حکمت عملیه علم جلیلنك حاوی اولدیغی معلومات وحقایقدر .

اول حکمت عملیه علم جلیلی که انسانك غایت ایجادی اولان اشرفیت ونافذیتك حصول وتحقق اکا توقف ایدر وانسان بواشرفیت ونافذیت سعادت عظماسنك طریق تحصیلی رسوم واصولنی اول حکمت عملیه ایله اوکرنه بیلور .

اول حکمت عملیه علم جلیلی که حکما اکا طب روحانی دیمشلردر ؛ چونکه حفظ صحت بدن علمنك منزله‌سنده کورمشلردر .

حفظ صحت بدن علمنك قوانینی انسانه تعرض امراضی مانع اولدیغی وانسانده‌کی صحت وعافیتك محافظی بولندیغی کبی حکمت عملیه علمیده نفس کامله‌نك انخلال اعتدال خلقیسنی موجب اوله‌جق سیأت وردیاتی منع ایدر ، نفسك کمالنه خادم بولنان او اعتدال خلقیی افراط وتفریط کبی اضدادینه تقلب وتحولدن محافظه ایلر .

حکمت عملیه علمنه حکما طب روحانی دیمشلردر چونکه انی امراض ابدانی دافع علاج منزله‌سنده بولمشلردر .

امراض ابدانیه تحت تغلب وجفاسنه الدیغی وجودلری یاهمان محو وافنا ویا مدت مدیده اسیر آلام

واوجاع کونا کون ایدرك زار وزبون ایلدکدن صکره
ینه اوقعر فنایه ایصال والقا ایدر مکرکه دفعنه علاج
عاجل وموافقله همت اولنه ویاوریٔ توفیق ربانی ایله
اعادهٔ عافیته موفقیت حصول بوله . ایشته ملکات
ردیه یعنی سیأت اخلاق دخی تمامیله امراض ابدان
کبیدر بلکه اوامراضك الك شدید ومضر اولانلرینه
مشابه ومماثلدر زیرا هانکی آدمه سرایت ایتسه هانکی
آدمی تحت حکمنه السه دنیاده، آخرتده ذلیل وحقیر ایلر .
عالم نظرنده مستهجن و پر تقصیر ایدر امراضك اسیرینی
آتدیغی زندانده اقامت موقتدر اما سوء خلقك زبوننی
دوشوردیکی حضیض ذلت وسفالت، قعر عمیق عیب
ورزالتده مأیوس ومحروم قالمق دائمی وابدیدر .

اول حکمت عملیه‌که علومك انفع واهمی، اشرف
ومحترمی اولدیغی محققدر زیرا بر علمك شرفی
ویا موضوعنك نباهتی یاغایت ومنفعتنك جلالتی،
یا برهان وحجتنك وثاقتی ایله اولور بو علم ایسه ذکر
اولنان اوچ شرفی تمامیله حائز وشو حائزیتله علومك
الك نافعی، الك مهمی، الك اشرفی، الك محترمی اولمق مرتبه‌سنده
بولنمقله ممتاز وفائزدر. حکمت عملیه‌نك نباهت موضوعی

مسلم ارباب معرفتدر چونكه موضوع مذكور افعال جميله ومحموده وقبيحه ومذمومه كنديسندن صادر اولان نفس ناطقهٔ انسانيه‌در نفس ناطقهٔ انسانيه ايسه اشرف ومحترمدر .

حكمت عمليه‌نك جلالت غايت ومنفعتی مصدق عارفين حكمتدر چونكه غايتی جنين جوهر شريفی اكمال وزيادت نفعی دخی نفس انسانيه‌يی بهيميت وسباعيت وبلكه دها ادنی مرتبه‌ده ايكن اعلی منزله‌يه ايصال ايدر .

حكمت عمليه‌نك وثاقت برهان وحجتی مجرب واقفين حقيقتدر چونكه جملهٔ حجج وبراهينی دلائل قاطعهٔ شرعيه، تجارب واقعهٔ حكميه ايله مشيد ومؤيددر .

ايشته بز (مدنيت اسلاميه) عنوانی التنده او اشرف علوم اولان (حكمت عمليه) مباحثنی بسط وبيان ايده‌جكز معروضاتمز نور شريعت مطهره ايله تنوير عيون ظاهره وباطنه ايلمش اولان محققين حكمای اسلاميه، مدققين فضلای شرعيه آثار مرغوبه‌سندن اقتباس واقتطاف اولنه‌جق وبناءً عليه مسروداتمز او نور اعظم شريعت محمديه‌دن تنور شرفيله متحيز وفائز بولنه‌جقدر .

حكمت عمليه مباحثنی احتوا ايده‌جك اولان شو رساله

برمقـدمه ايله ابوابه منقسم اوچ فصل و برده تتمه‌دن تركب ايده‌جك ومحتوى اوله‌جغى مباحث هپ انسانه تعلق ايلديكندن مقدمه‌ده انساندن بحث ايديله‌جك وبرنجى فصل ايسه (مكارم اخلاق) دن باحث اوله‌جقدر فصل اولك تضمن ايده‌جكى مباحث حكمت عمليه‌ده علم اخلاق عنوانى التنده اولوب علم تهذيب، علم شريعت كبى دها بشقهناملرله دخى مسمى در.

علم اخلاقه علم شريعت دينلمسى بك طوغريدر نصل طوغرى اولمسونكه علم اخلاقده‌كى هر قانون، هر قاعده، هر تنبيه، هر توصيه البته احكام متينهٔ شرعيه ايله مثبت ومشيد ومستدل ومؤيددر ايشته بو فصل برآدمى دنياده، آخرتده محترم قيله‌جق محاسن ومكارم اخلاقى تفصيلاً بيان وتصريح ومسرودات ومبسوطاتك ارادات سبحانيه واوامر محمديه مربوط ومستند بولنديغنى وانلرله نصل تأييد وتشييد قلنديغنى اتيان وتوضيح ايده‌جك وكذلك دنيوى، اخروى خسران حال ومالى موجب اولان قبايح وسيأت ومعايب ورديائى وبو بابده نصوص جليله واحاديث عليه‌يه مستند تحذيرات ومذماتى افاده وارائه ايليه‌جك وشوصورتله

برنجی‌یی اکتساب ، ایکنجیسندن اجتناب اسباب ووسائلنی بیلدیره‌جکدر . بناء علیه فصل مبحوث عنه بعض تبصره وخاطره‌لری دخی محتوی اوله‌جق ایکی بابی مشتمل اولمق لازم کلمشدر . تفصیل سابق ایله نمایان اولدی‌که ذکر اولنان ایکی بابك برنجیسی (کریم الخلق) برانسان کاملك احوال حسنه وحرکات محترمه‌سی نصل اوله بیله‌جکنی تعلیم ومزیات مسلمه‌سنی تفهیم، ایکنجیسیده (لئیم الخلق) برسفیلك حال فلاکت اشتمالنی تصویر ایله سیأتدن مجانبت وسائل واسبابنی استکمال وتتمیم ایده‌جکدر ایکنجی فصل (عائله) دن بحث ایده‌جکدر ؛ عائله‌نك اسباب وصورت تشکیلیله زمان ازدواج وانتخاب زوج وزوجه کبی خصوصاته متعلق مباحثی برنجی باب وعائله‌نك تشکلندن یعنی ازدواجك وقوعندن صکره اولان حسن الفت وامتزاج، تطلیق، تربیهٔ اولاد، تدارك اسباب معیشت کبی خصوصاتی دخی ایکنجی باب محتوی اوله‌جق وبو باب ثانی ایکی قسم اوزرینه بالترتیب برنجیسنده عائله‌نك احوال داخلیه‌سی نظر مطالعه‌دن کچوریله‌جکی کبی ایکنجیسنده دخی احوال خارجیه‌سی موضوع بحث ایدیلوب قازانمق، صرف

اتمك ايشلرينه عائد مطالعات ومقتضيات بالطبع قسم ثانيده بولنديريله جقدر اوچنجى فصله كلنجه بونده هيئت مدنيه نك اصول منتظمه وقواعد سالمه ونافعه سى بسط اولنوب بونلرك شريعت اسلاميه جانبندن تشييد وتأييد ايدلديكى ايضاح وهيئت غير متمدنه نك اصول مشوشه وقواعد فاسده ومضره سى بيان اولنه رق بونلرك شريعتده نه درجه لرده مردود ومنفور بولنديغى اصراح ايديله جكدر شو حالده فصل ثالث دخى ايكى بابه انقسام ايتمك و برنجيسى هيئت مدنيه يه، ايكنجيسى هيئت غير متمدنه ايله اقسامنه دائر بولنمق لازم كلمشدر.

خاتمه ده ايسه احوال امه عطف نظر دقت وآلايش مدنيتله عرض انواع مفخرت ايدن اقوامك مرئيت فساد وضلالتنى تسهيل ايتمك وسائلنك استكمالنه غيرت اولنه جقدر.

(هو المعين والمستعان)

نومرو ۲۱,۲۲,۲۳,۲٤ برنجی جلد صفر الخیر

مقامهٔ شکران

معرفت اویله بر نور جلیل ربانیدرکه پرتو بخش اولدیغی اقالیم و بلدانی ازادهٔ ظلام ظلم ونادانی ایدر .

معرفت اویله بر لطف جمیل سبحانیدرکه شامل اولدیغی اقطار و بیابانی رشکآور ریاض جنان اولهجق درجهده نائل عمران وآبادانی ایلر .

معرفت اویله بر غذاء مکنت بخشای ارواحدرکه احسان بیورلدیغی جان ناتوانی فیض مقدرینه مستعد وسزا قیلهرق عارج معارج سعد ونجاح ایدر .

معرفت اویله بر قوت قوت افزای اشباحدرکه رزق مصون الفسق اولدیغی هر وجود زبون وبی امانی فوز مقررینه لایق واحرا قیلهرق واصل اعلای مدارج فیض وصلاح ایدر .

حق و باطل، صحیح وعاطل بیننی فارق وفاصل معرفت؛ انواع فضائل وفواضلی جامع وحاصل ینه معرفتدر .

انسانی دنیوی اقبال وراحتك درجهٔ عال العالنه موصل معرفت؛ بنی بشرك ـ اخروی اجلال وسعادتك کمالنه نیل ایله ـ تشرفنی کافل ینه معرفتدر .

ایشته محسناتندن الڭ کوچك بر جزؤینی شو صورتله ارائه و بیاندن عاجز قالدیغمز معرفتك منافع ومحسناتنی، فوائد بیغایاتنی حقیله، تمامیله، تفرعاتیله مدرك وعالم اولان شهنشاه معارف پناه وخلیفهٔ حقایق آگاه، حامئ دین مبین، حافظ مسلمین، ولی نعمتمز داد کسترامز، ظل الله فی العالم، السلطان ابن السلطان السلطان الغازی

ملك الوری محی المعارف والندی

تاج العلی عبد الحمید الغازی

ابدالله تعالی دولته وايد مدی الدهور شوكته بالعز والنصر، آمين.

افندمز حضرتلرینك عید اکبر عثمانیان اولان یوم جلوس میمنت مأنوس خلافت پناهیلرندن برو ابذال بیورمقده اولدقلری همات لاتحصی وعنایات بی انتهانك قسم اعظمی هر نقطهٔ ممالك محروسة المسالکلرینك نورمعا-رفله مزین اولمسنه تعلق ایتمش، هرجهتده مکتبلر، مدرسه-

لر، دارالعلوملر کتابخانه‌لر تأسیس وتشکیلی امرنده جمله‌یی احیا ایدر موفقیتلر حصول بولمشدر .

پادشاهمز افندمز حضرتلرینك لطف وعنایتی سایه‌سنده‌درکه اولاد وطن دها کوچوجك یاشلرنده بلبل کبی قرائت قرأن، از زمان ایچنده تدارك دستمایهٔ علم وعرفان ایدرك انالرینی، بابالرینی، وطنداشلرینی، اشکریز فخر وامتنان ایلیور وشو حال سعادت اشتمالی کورن هر صاحب صدق واستقامت کمال تضرعله سجده‌گاه وحدته رومال اوله‌رق وجیبهٔ عبودیتی ادایه صرف مقدرت ایدیور .

پادشاهمز افندمز حضرتلرینك کرم وعاطفتی سایه‌سنده درکه ملکك هر طرفنه اشعهٔ معارف پرتو افشان اولدقجه، تبعه وزیر دستان صداقت نشان زلال احسان ایله حیات تازه بولدقجه انتظام وعمران فراوان اوله‌رق بویله بر عادل، فاضل، کامل، حامئ بی‌معادله نائل اولان بختیار عثمانلیلر کلزار نشین امن وآمان اولیورلر .

پادشاهمز افندمز حضرتلرینك سایهٔ هنر ومعرفتنده درکه بر طرفدن مکتبلر اولاد وطنی تربیه ایتدیکی کبی بر طرفدن‌ده کتب ورسائل افکار عمومیه‌یی اصلاح

ومزيات فضائل وعرفانی، منافع سعی واهتمامی ایضاح واصراح ایدیيور .

ایشته پادشاهمز افندمز حضرتلرینك سایهٔ احسان ومعدلتنده‌درکه بزم کبی صدق وغیرتله اتصافی جانه منت ومدار مفخرت بیلان پروردکان عنایت و(محاضراتی)نشره صرف مقدرت ایله فضائل اسلامیه‌یی افاضل اسلامیه‌نك اعلان آثارمرغوبه‌سیله ارائه و بیانه دامن درمیان اولیور، بو کتابك جلد اولنی اکمال ایدرك جلد ثانیسنی نشره شتاب ایله شرف بولیور .

(محاضراتك) نشرنده نصل دوام اولنمسون که سلطان عالیشانك خیر وحسناتنی، الطاف وعنایاتنی تزیید وتوسیعه کیجه کوندوز سعی واهتمام بیورمقده اولان مظهرسر (اشراف امتی حملة القرأن) ناظر دار السعادة الشریفه دولتلو عنایتلو بهرام اغا حضرتلرینك نظر اکسیر اثر رغبت ومطالعه‌لرینه نیل ایله کسب مزیت ایدیيور .

پك چوق ذوات عظام ومشترکین کرامك تشویقات وترغیباتنه و باخصوص معارف نظارت جلیله‌سی هیئتنك تسهیلاتنه نائل اولیور .

شو الطاف وهمماتدن طولایی حقیله عرض شکراندن عجزمز اشکار و بعنایة المستعان نشرده دوام ایدرك

ایفای فریضهٔ عبودیته اقدام ایله بکام اولمقلغمز لزومی پدیداردر .

ایشته بو آرزو و خواهش الجاسیله‌درکه محاضراتی دها توسیع ایله قریباً جلد ثانیسنی نشره باشلایه‌جغز یعنی التمش درت صحیفه‌لك بر نسخه‌یی هر آی نشر ایدرك بر سنه‌ده جلد اولك ایکی مثلی بر جلد ثانی وجوده کتورمکه چالشه‌جغز .

شو موفقیتمز ایچون اولا جناب حقدن استعانه ایدر ثانیاً مشوقین عظام ومشترکین کراممزك دوام همت معارف شناسیلرینه عرض انتظار ایلرز .

﴿ اسرار نورانیهٔ قرآنیه ﴾ ترجمه‌سندن مابعد

«دردنجی مبحث»

فحم حجرینك ارضده مدت مدیده بولنان نباتاتك تحلل جزؤیسی نتیجه‌سی اولدیغنی بیان ایلدك . علمای فن بورأیده متحد ومتفق درلر . فحم حجری معادننده

نبـاتات مذكوره بقـاياسی كثيراً مشهود اولوب بونلرك جذوع واوراقيـله اراضئ فحميه تمييز وتفريق ايديلور و بو فحمك طبقاتنـده اشجار كبيره جذوعی دخی مراراً بولنور .

ذكر اولنـان بيوك اغاجلر جذوعنـك فحم حجری ميانـده كورنمسی ايكی وجهه محمول اولمق لازم كلوب بونلرك بری اشبو اغاجلرك اوزاقدن كلەرك اندفان ايلمش اولملريدر يعنی نباتات مذكوره بحار وانهارك سطحنده يوزر اولـدقلری حالده كلمشـلر، صكره اماكن مختلفەده توقف ايدرك آندن صكره دخی اراضی يه قارشمشـلردر؛ وجه ثانی ايسه اشجارك نابت اولديغی محلده تحلل ايدرك حال فحميتی بولملری اولوب يوقسه وساطت انهار وبحار ايله بشقه محلدن كلمش بولنملری دكلدر .

مقدما دخی سويلمش اولديغمز اوزره وجه اول بعيد الاحتمالـدر چونكه بولـديغمز قالينلقده كتلهٔ فحمی وجوده كتورەجك قدر عظيم الثخن اغاجلرك سـطوح بحار وانهارده يوزرك كله بيلمسی مسـتبعددر اما شق ثانی عقله قريبدر زيرا بونك ايچون زمان مديددن بشقه شيئه احتياج يوقدر يعنی كنديسندن فحم حجری تكون ايدن مواد عضويەنك اولوجهـله تراكمی ايچون يالكز

زمانه لزوم واردر. برده اراضیٔ فحمیه طبقاتنك
توازیسی واجزای دقیقه‌سنك انطباعاتندن حفظی
دلالت ایدرکه طبقات مذکوره هدء تام وسکون کامل
ایله تکون ایلمشدر واشته بوصورتله‌ده استنتاج
اولنورکه فحم حجری اماکننده یعنی نابت اولدیغی محلده
تحلل ایتمش نباتاتدن متحصلدر.

ایمدی معلوم اولسونکه فحم حجری مدتنده قشرهٔ
ارضیه‌دن انجق برغلاف رقیق مرن تکون ایدوب
غلاف مذکور کتلهٔ سائلهٔ اسفله اوزرینه مرتکز بولنور
وبوقشر جذب قمری وشمسیه منقاد اولان کتلهٔ سائلهٔ
باطنه‌ده متحصل ومتعاقب الوقوع ارتفاع وهبوط
حرکتلرندن مضطرب ومتأثردر.

شوندن ظاهر اولدیکه قشرهٔ ارضیه‌نك هبوطنده
صولر غاباتی وزمن فحمی نباتاتنك کتلهٔ عظیمه‌سنی
ستر واغمار ایتمش وبوندن صکره دیکر غابات نابت اوله‌رق
وکتلات تکون ایدرك ومؤخراً ینه قشرك هبوطیله
صولر غابات وکتلاتی تحتنه آلمشدر وبونك تکرر
وتعاقبیله برخیلی کتلهٔ نباتات تکون ایتمش وبوندن ده
فحم حجری تحصل ایتمشدر تحصل مذکورك قرون
کثیره وعدیده‌ده وقوعی ایسه محتاج ایضاح دکلدر.

ازمنهٔ قدیمـه نباتاتنك قار یعنی زفت وسائره ایله مشحون كتلهٔ فحمیه‌یه صورت تحولی سؤال ایدیلور ایسه جواب ویریلورکه میاه ایله منغمر نباتاتك كتله‌سی زمانمزده مستنقعاتده متكون «توربه» مشابه اوله‌رق مدت مدیده صو آلتنده بولنمقله تعفن جزؤی حاصل ایتمش وصكره تخمر ایتمشدر ونباتات مذكوره‌ده حاصل اولان تحلل فحم حجریده بولنان غازات سائلهٔ معدنیه‌نك وانواع شیت قاریده‌كی زیوت قطرانیه منشأنك تكونیله حصول بولمشدر . «تورب» طبقاتنك اراضی آلتنه اندفاننده‌ن صكره بوغازاتك انتشاری مستمر اولوب فحم حجری دخی مدار تمیزی اولان كثافت عظیمه‌یی واراضینك ثقلت وتضییقیله تعظم وتزاید ایدن حالت انضمامی كسب ایتمشدر وجوف ارضدن تصاعد ایدن حرارتك دخی تكونات مسروده‌ده تأثیر عظیمی اولمشدر بناءً علیه فحم حجری طبقاتنده‌كی اختلافاتك بو ایكی سببدن یعنی مار العرض تضییق كثافتله حرارت مركزیه تأثیرینك وقوعه كتوردیكی تسخیندن ایلرو كلدیكنه ذاهب اولمق مناسبدر . ایمدی طبقات سفلانك جفاف واندماجی طبقات علیادن زیاده‌در زیرا طبقات

سفلایه تأثیر ایدن حرارت کثیر الارتفاع اولدیغی کبی اوزرنده‌کی تضییق دها قویدر ..

اشته فحم حجرینك صورت تکونی بویله‌در وبوده فناً اجرا ایدلمش اولان تجارب عدیده ایله واضح وعیان اولمشدر .

—

« تتمه »

فاضل یمدانی محمد افندی اسکندرانی جانبندن احجار فحمیه حقنده سرد ایدیلان اشبو معلومات ومطالعات بزجه دها سهل التفهم قلنمق امیدیله درکه بو تتمه‌یی یازیورز .

علم ارض ومعادنه وقوفی اولانلره خفی اولمدیغی اوزره صخور فحمیه یعنی قابل احتراق اولان قیالر، طاشلر اساساً درت جنسدن عبارت اولوب بونلرده «فحم لامع » « فحم ترابی » « خشب متفحم » «تورب» در انجق « کبریت » « توف کبریتی » « شست قاری » « قفر الیهود » « نفت » « غرافیت » «صاری کهربا » کبی

بعض معادن دخی قابل احتراق قیسالر نوعندن عد ایدلمشدر بوراجه بونلری موضوع بحث ایتمکه لزوم اولمیوب ممکن مرتبه اطرافلیجه بیلمکلکمز اقتضا ایدن شی بالاده مذکور درت قسمدر .

﴿ فحم لامع ﴾

بیلدیکمز ولسان ناسده وابور کموری دینلان معدن جنسندن اولوب رنکی سیاه وپارلاقدر معدنی وطنوق رنکده بولنمسی نادردر علو ودومانی اولمیوب یانمسی عسرتلیدر ویانمقده مواد سائره‌نك معاونتنه چوق محتاج اولور طوزی کمور کبی قوقار اکثری اشاغیده بیان اولنه‌جق «فحم ترابی» معدن اوجاقلرنده وبوفحمك اراسنده چیقار براز مولدالحموضه ومولد المائی حاویدر بعضاً مولد سورج ایله ده مخلوط بولنور طوپراغی پك آزدر .

اشبو معدن حرارتی شدتلندیرمك ایچون تیمورجی اوجاقلرنده مواد سائره ایله برابر قوللانیلور .

«فحم ترابی»

اشته اصل و اپور کموری بودر رنکی قیو سیاه اولوب اکثریت اوزره پارلاقدر فحم لامع دن دها یموشاقدر یانمسی دخی پك قولایلقلیدر وعلولی اولوب دومانی سیاهدر یانار ایکن منتفخ اولەرق اریدیکی جهتله پارچەلری متلاصقدر .

فحم ترابیده کی مولد الحموضه ومولد الماء فحم لامع ده بولناندن زیادەدر طوپراغی دخی آزدرطوپراغی آز بولنان نوعلری علوله یانمقده ایکن سوندیریلور ایسه «قوق» حاصل اولور .

فحم مذکور تقطیر اولنورسه مواد قاریه صو وسائر غازات وچوق وقت نشادر روحی چیقدیغی ومواد قاریەنك تکرار تقطیری حالنده نفتالین دنیلان مادەنك حصول بولدیغی تجربه ایدلمشدر .

صخور فحمیەنك ارضده الك چوق بولنانی فحم ترابی اولوب سببیده صورت تحصلی حقنده استاذك ویردیکی معلوماتدن استنباط اولنەجغی کبی آتیده ویرەجکمز تفصیلات ایلەده تعین ایدەجکدر .

بوکمورك انواعی اولوب بونلره ارباب فن «فحم

ترابئ دهنئ خشــبن » «فحم ترابئ دهنئ مارشــالى»
«فحم ترابئ دهنئ لهبى» «فحم ترابئ لهبئ يابس»
ناملريله تفريق ايتمشلردر .

(قاتل قووال) نامنده برنوع فحم ترابى دها اولوب
پارلاق علوله يانار وقابل انقطاع بولنديغى جهتله كندو-
سندن قابلر وتزييناته متعلق سائر بعض شيلر ياپيلور .

فحم ترابيدن قطران استحصــال اولنه‌بيلديكى كبى
سوقاقلرمزى تنوير ايدن هــوا غازى دخى چيقــاريلور
هوا غازى استحصالنه الڭ زياده يارايان «فحم ترابئ دهنئ
لهبى» اولديغى تحقيق قلنمشدر .

« خشب متفحم »

اسمر وقارامتيراق وقاره وبعضاً قزلسى اولوب اكثرى
طنو قدر واكثر نوعــلرى فحم ترابئ يابس وفحم لامع ايله
قارشمشدر . بونده‌كى مولد الحموضه‌نڭ مقدارى اوته‌كيلردن
زياده اولوب انجق‌فحمى آزدر وكندوسندن‌استحصال
ايديلان قطرانده نفتالين ماده‌سى بولنمز وشو حالى فحم
ترابيدن مدار تميزى اولمشدر .

خشب متفحمڭ يانمســى ســهولتلى وعلولى اولوب
دومانى ســياهدر تلهبى منقطع اولدقده كمور قورى كبى

قور ویرر وتقطیرنده حاصل اولان صو مواد قاریه وحامض خلاّبی حاویدر بو فحمك برنوعی واردرکه ژایت نامیله معروف اولوب جلالنه‌جق قدر کثیف وخیلوجه صلابتلی اولدیغندن تزیینات ایچون استعمال اولنور فحم مذکورك برنوعیده ترابی اسمر قارامتیراق اوله‌رق تصویرده مستعمل و «تراب ظل قولونیا» نامیله مسمی‌در .

خشب متفحمك سائر نوعلری وهله ترابی اولانلری زراعتده استعمال ایدلمش وقوهٔ انباتیه‌یی تزییده خدمتی کورلمشدر .

﴿ تورب ﴾

یموشاق وزنکی اسمر وبعضاً قارامتیراق ویا قزیل اولان بو معدنك ترکیبی نباتاتك ترکیبنه قریب اولوب مولد الحموضه‌سی هم نوعلرندن زیاده‌در علولی علوسز یك قولایلقله یانار دومانی ایسه قوری اوت ویا توتون دومانه بکزر فقط رایحه‌سی فنادر بناءً علیه اودون وفحم ترابی بولنمدیغی یرلرده قوللانیلور ایسه‌ده انلرك بولندیغی محللرده مرغوب اولمامقده‌در .

(تورب)ك تقطيرنده حامض خلا ومادهٔ زيتيه تحصل ايدر وكولى زراعتده مستعملدر .

§

صخور فحميه‌نك احوالنه دائر شو ويريلان معلومات بوراجه كافى اولوب شمدى بونلرك صورت تكون وتشكلى حقنده‌كى ايضاحات فنيه‌يى بركوزدن كچورمك ايجاب ايده‌يور ذاتاً بزجه مقصد بونلرك ندن ونصل تحصل وتشكل ايتديكنى بيلمك اولوب انلرك احوالندن بحث حالنى بيلمديكمز موادك صورت تكوننى درميان مناسب اوله‌ميه‌جغى جهتله ضرورى اولمشيدى .

صخور مبحوث عنهادن فحم لامع اكثريت اوزره فحم ترابى آره‌سنده بولنه‌كلديكندن بونك نصل تحصل وتشكل ايتديكندن آيروجه بحث مقتضى اولمديغى كبى خشب متفحم دخى على الاكثر توربدن متحول بولنمسنه كوره اصل مطالعه وملاحظه‌مز تورب ايله فحم ترابى‌يه تعلق ايتمك طبيعيدر مع‌هذا توربدن بحث ايديور ايكن خشب متفحمك صورت تحولنه اشارت ضروريدر .

« تكون تورب »

جناب مؤلفك بيان ايلمش اولديغى كبى تورب ديديكمز

صخر فحمی نباتاتدن تحصل ایدر صویو صونلری وقالقاسیا، سرخسیه کبی نباتات مائیه صویك تأثیریله تحلل ایدرك تورب حالنـه انقـلاب ایدرلر یعنی یاپراقلردالّلر اغاجلر میوه‌لر میاه راکده ورطوبت دائمه ایچنـده قالوب حل اوله‌رق مواد نباتیه‌دن عبـارت قالین طبقه‌لر تشکیل ایدوب اشبو طبقـه‌لر اوزون برمدتدنصکره تورب اولورلر توربك تشـکل وتحصلنه بو پراکنده اوراق واثمار ونباتات خادم اولدیغی کبی تشکل وتحصل مذکورك صورت اخری ایله‌ده وقوعی فناً ثابت اولمشدر .

کتب فنده مصرح اولدیغی اوزره امریقـای شمالیده ورژیناده صولو وبالچقلی برمحل واردرکه وسـعتی بر قاچ میل اولوب آدینه دیسمال اسوام دیرلر .

زلزله‌لر وامثالنك ارضه ویردیکی تبدلات وتغیرات اثارندن اوله‌رق بر قوجه اورمان بووسعتلی بالچغك صویی آلتنده قالمشدر اورمانك اغاجـلری صو ایله مسـتور اولوب سـاحلده کیلرك تپه‌لری کورنمکده‌در وبونلرك میـاننده صنوبریه اغاجـلری بولنـوب تحلل اتمکده واورطه‌ده‌کی اغاجلر دوریله‌رك افقی برحالده ایسه‌لرده ساحلده‌کیلر عموداً طورمقده واشجار مذکوره‌نك اطراف واکنافنده‌کی نباتات مائیه برطرفدن نشـو ونما بولوب برطرفدن

فنایاب اولەرق تأثیر میاه ایله بالتحلل تور بە تحول ایتمکده وتورب طبقەلری حصوله کتورمکده اولدیغی وبو حال ایله محل مذکورك بر وقت برتوربیه یعنی تورب محلی اولەجغی کشف ایدلمشدر.

ارباب کشف ورژیناده دها بویله توربیەلر بولندیغنی وانلرك تشکلیده بویله اولەجغنی تحقیق ایلمشدر.

ورژینادەکی مذکور تشکلاتك امثالی المانیادەکی الپا طاغلرنده دخی مشهوردر روسیه وسبریادەکی قوجه اووالرده دخی یوصون ونباتاتك تورب رسوباتی حصولنه خدمت ایتمکده اولدقلری متحققدر.

رسوبات توربیه بوصورتله نباتاتدن تحصل وتشکل ایتدیکی کبی بو رسوباتك برکانی اندفاعات ویا زلزلەلر کبی انواع اسبابدن ایلرو کلان تبدلات و تغیرات ارضیه اثارندن اولەرق دکز آلتنده قالمسی ممکنات و واقعاتدن اولوب اوزرینه رمل وعضار امثالنك ترسبیله طبقەلر وجود بولدیغی وطبقات مذکوره تحتنده قلان توربك میاه بحرك تأثیرندن وطبقات محوث عنهانك تضییقندن ناشی خشب متفحمه وبلکه فحم ترابی‌یه انقلاب وتحول ایدەبیلەجکی فن نظرنده مسلم بولنمسنه وخشب متفحم طبقاتنده صنوبریه اغاجلرینك کتوکلری حتی بعضا

عمودی اولەرق کورلمسی واوراق ویاپراقلی اغاجلر اثماری
مشهود اولمسی معدن مذکورك تور بدن منقلب ومتحـول
بولندیغنی بیلدیردیکنه مبنی خشب متفحمك هیچ اولمز
ایسه تورب کبی نباتاتدن تحصلی تحقق ایتمك طبیعیدر .

« تبشکل فحم ترابی »

کرهٔ ارض الك اول نار بیضا حالنده بولنوب صکره
سطح خارجیسی قابوق باغلامغه باشلامش وقابوق درجهٔ
کفایه یی بولدقده کرەده الك اول حکم سورن بر کانیت
اولمشـدر بو زمان برکانیتده متشکل اراضی ایله زمانمزده
دخی تأثیر برکانیت ایله تشکل ایدن اراضی یه اراضیٔ ناریه
نامی ویرلدیکی کبی قشر ارضك تبردی تزاید ایلدکدن
صکره تأثیر میاه ایله اراضیٔ رسوبیه تشکل ایلمشـدر که
ژئولوژی علماسی بوکا اراضیٔ مائیه تسمیه ایدرلر . علمای
فنك بو بابده مختلف تقسیماتی وار ایسـەده بز بونلردن
یالکز برینك مسلکنی التزام ایدەلم : بومسلك ایجابنجه ارا-
ضی ابتدائی، ثانی، ثالث، جدید ترتیبیله درده منقسم اولوب
هر برینك طبقات واجزاسی کتب مخصوصەسنده تعریف
وایضاح ایدلمشدر .

اراضئ مائه‌نك دور ابتدائیسی بش طبقه‌یه منقسم اولوب ارض فحمی بشنجیسی‌در ارض فحمی طبقاتنك سمکی فوق العاده اولوب بعضاً اوچ درت بیك مترو قدر بولنور بونلرك اوزرنده غرده وغـدارلی شـیستلر تشکل ایتمشدر وانلرك مافوقنده‌ده فحم ترابی یعنی واپور کموری واردر .

فحمی حامل اولان ارضك طبقه‌لری ایکی بیـك مترودن زیاده بولندیغی حالـده فحم ترابی طبقه‌لری اوتوز مترو تخمنده‌در و بو فحم یعـنی معدن کموری دور فحمیـده سطح ارضـه زینت بخش اولان غایت جسیم نباتاتك یواش یواش انحلالندن تحصل ایتمشدر .

حضرت مؤلفك دخی بیان ایلدیکی اوزره ژئولوژی علماسی فحم ترابینك منشائی حقنـده مختلف رأیده بولنوب بر طاقی رسوبات فحمیه صولر واسطه‌سیله محال بعیده‌دن کلان نباتاتك تراکمندن متحدث اولدیغنه ذاهب اولمشلردر بونلرك بورأیی بتون اساسسز دکل ایسه‌ده تجارب عدیده ایله ثابت اولمشـدر که رسوبات فحمیه‌نك یالکز بو صـورتله تحدثنه حکم صحیح اوله‌مز . زیرا فحم ترابینك فراشـنده یکدیکرینـه مرتبط بر طاقم کوکلر

بولندیغی کبی بو فراش اوزرندەکی فحم ترابی اغاجلرینك
کتوکلری عموداً کوریلور شو حال دلالت ایدرکه فراش
مذکور اشجارك بر زمینیدر واو اغاجلر اول زمینده نابت
اولمش وتبدیل مکان ایتمیەرك ینه اولزمینده فحمه انقلاب
ایتمشدر .

مذکور زمین مشهود اولمسیله اغاجلرك اورمانلرده
کورلدیکی وضعیتده مرئی بولنمسی واوراق واثمارینك
اشکال وهیئتی کورنمسی رأی مبحوثك خلافنی ارائەیه
کفایت ایدر. اراضیٔ فحمیەده بولنان مستحاثاتك اکثریسی
نباتاتدن اولوب حیواناتدن دخی وار ایسەده جزؤیدر
نباتات مذکوره «سرخس» «خیلیه» «کبریته» «سیقاده»
«صنوبریه» نوعلرندندر .

شو افادات ارائه ایلیورکه اول زمان ارضك سطحی
قوجه قوجه اغاجلرله اورتیلی اولوب بیاغی سطح مذکور
شمدی منظورمز اولان اورمانلره شبیه ایمش وبو اشجارك
مرور زمان وتأثیر میاه ایله فحمه تحولی وقوع بولمشدر
دیمك اولدیکه اراضیٔ فحمیەدن اولان فحم ترابی دخی
نباتاتدن تحدث وتحصل ایتمشدر ودیمککه بیلدیکمز واپور
کمورینك انواعی قورومق وچورومك کبی احوال متنوعەیه

تحول ایدرك وسیاهلنه‌رق بشقه بر جسمك حال وطبیعتنه ابتدادن برو بیان اولنان اسباب یاردمیله انقلاب ایدن نباتات اولدیغی فن نظرنده متحققدر .

بویله اولنجه اسرار نورانیه‌نك دها مبادیسنده ایراد اولنان و «جناب حق یشیل اوتلری انبات واخراج وصكره قوری وسیاه ایلدی» مضمون حکمت مشحوننده اولان (والذی الایة) نصل جلیلی احجار فحمیه حقنده اشارت كافیه‌یی متضمن اولدیغی مرتبهٔ وضوح وصراحتده‌در .

سبحان الخالق العلی العظیم

اشته اسرار نورانیه‌نك مقدمه‌سی بیتدی بوندن صكره فصل اولی درج ایدیله‌جكدر .

مقتطفات منثوره

روى عن ابى هريرة رضى اه عنه انه قال . قال رسول اه صلى اه تعالى عليه وسلم « ان الدين النصيحة » قالوا الاصحاب « لمن يا رسول اه » قال « لله ولكتابه ولرسوله ولائمة المسلمين وعامتهم » .

ابو هريرة رضى اه تعالى عنهدن منقول ومرويدر «جناب رسول اكرم صلى اه عليه وسلم دين نصيحتدر بيورمشلر واصحاب كرام رضوان اه تعالى عليهم اجمعين حضراتى كيمك ايچوندر يارسول اه ديملريله اول عندليب كلزار رسالت « جناب حقله كتابى، رسولى وائمهٔ مسلمين وجملهٔ مؤمنين ايچوندر» كلام حقيقت انسجاميله جواب ويرمشلردر .

شراح احاديثك افاخمى بو حديث شريفك شرايط شريعت احمديه‌يى جامع اولديغنى بسط وبيان وحق ايچون نصيحت، كتابنه رسوانه نصيحت نصل اولديغنى وائمهٔ

مسلمين وعامهٔ مؤمنينه نصيحتك نه اوله‌بيله‌جكنى تصريح واتيان ايلمشلردركه مشاراليهمك بو بابده‌كى تشريحاتنى نظر مطالعه‌دن كچورمك مناسبدر :

حقه نصيحت جناب رب عزتك وجوب وجود و وحدانيتنى تصديق، نقصان صفتلردن برى صفات كماليه ايله متصف بولنديغنى اقرار و اعتراف، هر حال وزمانده باطنى، ظاهرى حضرت حقه ضراعت منداته توجه، اوامر ربانيه‌يى ايفايه غيرت، نواهىٔ صمدانيه‌دن مجانبت، اهل حق واطاعته محبت، رب عزته باغى وعاصى اولانلره خصومت، كريوهٔ بغى وضلالته صاپمشلرى شهراه سلامت واطاعته هدايت، واجب الوجوده هربار تعظيم وتكريمه اعتنا كبى مقتضيات عبوديت اولان خصوصات ايله اولور .

كتاب اللهه مختص نصيحت تجويد ومخارج حروفه رعايت و اقدام، ومعانىٔ ايات و مزاياى بينات فرقانى ا كلامغه غيرت واهتمام، تحريفات، تأويلات ارباب ضلالتى رد وابطال، وجوه قرائت، وتفسير وصورت صحيحه‌ده تأويلات كبى قرأن كريمه متعلق واقف اولنان حقايقى خلقك كوش فهم

وادراكنه ايصال يولنده خدمات دينيه ووظائف شرعيه‌يى ايفا ايله اولور .

رسول اللهه نصيحت آنك جانب الوهيتدن تبليغنه مأمور اولديغى جملهٔ احكام واو امره واخبارات وسائره‌يه اعتقاد ايدرك حضرت نبئ اكرم ورسول افخم صلى الله عليه وسلم افندمزك سنت شريفه‌سيله ارائه واشارت بيوردقلرى طريق فيض رفيق حق تعلم وتعليم وطلب وادا ، اخلاق واوصاف محمديه ايله تخلق واتصاف واداب احديه ايله تأدب، نشر دينه غيرت، ناسى طريقت وشريعت مطهره‌يه دعوته همت ايله اولور .

ائمهٔ مسلمينه نصيحت ايسه عرض حقيقت، محو مفسدت، اعلام احوال، افهام وارائهٔ اهوال، مستقبلاتدن ايضاح كبى ايجابات صدق واخلاصى ادايه اعتنا ايله‌در .

عامهٔ مؤمنينه نصح وپنده كلنجه بوده خلقى مكارم اخلاق ايله اتصاف ايدرك تصفيهٔ قلوبه، سيأت ومفاسددن اجتناب ايليه‌رك رد عيوبه تشويق وترغيب ايچون موضوع ومسلم اولان قوانين وقواعدى تعليم وبونلره توفيق حركت هرحالده مستلزم فلاح وسلامت

اولـديغنى تفهيم وشو صورتله اخيـارى تكثير وتفضيل، اشرارى تنقيص وتذليل در .

اشـته فاتحهٔ مقـال اولان حديث شريفـك نكت ومزاياسى شمـدى معلوم وشريعت مطهرهٔ محمـديه نك دنيوى واخروى، صورى ومعنوى وظاهرى وباطنى كمال خير ومنفعتى بو علم ايله مجزوم اولدى .

نه عاقلـدر انلركه بويله اشرف واكمل بردين مبينك محض خير وسعادت اولان احكام وقوانيننه تماماً انقياد ايله ايكى جهانده ممتاز وسرفراز اولورلر . نه غافلدر انلركه عماى ظاهرى وباطنى يه كرفتـار اولهرق آفتـاب فيض وسلامت اولان شـعلهٔ عالمكير شريعتدن اقتباس ضياء معرفت وحقيقت ايده ميـه رك زندان ضلالت وفلاكت وليل غياهب فسق ومفسدتده خائب وخاسر، پريشان وسركردان قالورلر .

اللهم نجنا مما نخاف

ابو بكر وعمر رضی الله عنهما حضراتی بعـد الصلوة قرائت قرأن شريف ايدرلر وجنـاب صديق اوصول اوصول حضرت فاروق ايسـه آواز بلنـد ايله تلاوت ايلرلر ايدی. رحمة للعـالمين اولان سرخيل رسـل عظام عليه الصلوة والسلام افندمز حضرت ابو بكر الصديقدن قرأن كريمی نه ايچون اوصول اوصول تلاوت ايلديكنی سؤال بيوردقده اول رفيق صديق رسول شفيق :

يستمع من اناجی

كلاميـله عرض جـواب ايتمشـلردر يعنی «ياحبيب الله عليـك سـلام الله يقينم واردركه قاضی الحـاجات بندن غائب دكلـدر سميع و بصـير ولطيف وخبـيردر كرك خفی، كرك جلی نصل تلاوت ايتمش اولسهم استماع ايدر» مدلولنده كی كلاميله ارائهٔ مافی الضمير ايتمشدر .

حضرت نبی ذيشـان كتاب قديمی آواز بلند ايله تلاوتی سببنی فاروق غضنفر تواندن استفسـار بيوردقده اول فاتح قدس شريف :

« اوقظ الوسنان واطرد الشيطان »

كلام لطيفى ايله امره اجابت يعنى آواز بلند ايله تلاوت فرقان حقيقت بيان ايتمسى نائم ووسنانى ايقاظ، فاسد شيطانى طرد وتبعيد ايچون اولديغنى عرض وافاده ايدرك دائما خدمت دين وحفظ مسلمينه توغلنه اشارت ايلمشدر .

——

حضرت عمر رضى الله عنه :

الغرلة راحة من خلطاء السوء

يعنى « عزلت همنشينان بد راحتى استلزام ايدر » بيورمشلردر؛ حقيقةً سيأت احوال ايله متصف بولنانلرله الفت ورفاقت قدر مضر بر حال يوقدر ديمك مبالغه دكلدر؛ چونكه دنيوى واخروى خسار ومضرتى كوريلور. عزلت اهل طريق عندنده ايكى درلودر : برى

خلقدن اعراض، بریده انقطاعدر . خلقدن اعراض بر محل خالیده ظاهراً صحبت هم نوعدن تبری ایدوب کندیسیله مأنوس اولمق وعیوب اعمالنه نظرله مخالطهٔ ناسدن رها وخلاص طلب ایلیوب خلقی کندی مضرتندن مصون قیلمقدر . اما انقطاع برملکهٔ قلبیه‌در خلق ایله الفت اولنور انجق کوکل ظواهره تعلقدن بری اوله‌رق دائما حقه متوجه بولنور. شبهه یوقدر که خلقدن اعراض ایله انقطاع بیننده فرق کلی اولوب ایکنجی برنجی‌یه مرجحدر؛ زیرا انسانك مادامکه برلقمه‌یه، بر خرقه‌یه اولسون احتیاجی دوام حیاتیله دائمدر دنیادن تمامیله فراغت البته ممکن اولەمز ذاتاً مطلوبده فراغت کامله اولمدیغی ومقصد اصلی مخزن اسرار روحانیه اولان قلبی علایق ردیه وتمایلات فاسده‌دن حفظ وصیانتله تطهیر وتصفیه اولدیغی جهتله اویله بر فراغته لزوم قالمز حتی بوندن ناشیدر که علما وفضلای اسلامیه زهدی قناعتله تفسیر وبعضلری مالدن فراغ مدلولنده بولندیغنی بیان ایله ایضاح حقیقته همت ایتمشلردر حتی علامهٔ زمخشری علیه رحمة الباری (افضل الناس مؤمن مزهد) حدیث شریفنده‌کی مزهد کلمه‌سنی جلد ثانیده بر مقالهٔ مخصوصه‌ده بیان ایدیله‌جکی اوزره قلیل المال ایله

تفسير و بعض فحولين دخی قناعت ملزوم قلت اولديغندن
علامه‌نك بو تفسيرينی دها واضح قيله‌رق دنيـابه هيچ
بر وجهله عدم تعلق ممكن اوله‌مز الاهرشيدن ضرورت
مقدارينه قناعت ايله اولور ديمشـلردر . حجة الاسلام
امام غزالی رحمة الله عليه (وليس الزهد فقد المال وانما
الزهد فراغ القلب كان سليمان عليه السلام فی ملكه من
الزهاد) ديمشدر؛ يعنی زهد فقد مال ايله فقير الحال اولمق
دكل بلكه فراغ قلبدر : زيرا سليمـان عليه السـلام
سـلطنتده ايكن زهاددن اولدی ديه‌رك ارائهٔ حقيقت
ايلمشدر .

زهد حقنده بر مقالهٔ مخصوصه يازلمق مقرر اولديغندن
تفصيلاته انشاالله اوراده كيريشيلور .

حضرت علی كرم الله وجهه بيورمشـلر كه ضرب
وايلام ويا اخافه وتحذير ايدلمـدكجه كنديسنه اولنـان
وعظ ونصيحتـدن منتفع اولميـان غافلينـدن اولميكز ؛
زيرا انلر شرف عقلـدن محروم حيوان كبـيدر. عاقل

ادبله یعنی حسن صـورت وایما واشـارتله ایدیلان نصیح وپندی قبولده تردد ایتمز اما حیوان صوبه یمنجه تربیه اولمز .

—

حضرت علی کرم الله وجهه بیورمشدر که « اخوانی نکبت، غیبت ووفاتی حالنده حفظ وصیانته سعی موفورده بولنمیانلر صداقت اخوتله پیراسته عد اولنه‌مزلر » .

—

مشارالیـه حضرتلری « ترك کلفت شرط الفتـدر » بیورمشلردر. حقیقت بین‌الاخلا الفتـده کلفت فقد محبتی اشارت ایدر تکلفله صحبت ایدنلرك اکثر آوانی قـواعد تکلفه توفیق افعـال ومشوار وتطبیق اقوال وگفتـار زحمتی چکمکله کچر کیدر شـو قدرکه هرحاضر مجلس الفت، هر لافزن انجمن صحبتی یاد وفاکار، محب صـدق شعار عد ایدو بده بلا تکلف طـاورانمامق وشو صورتله یار حقنـده‌کی ماره سررشـتهٔ طعن ومذمت ویرمکدن

کری طورمق مقتضای عقل وفطانت اولدیغی رهین رتبهٔ بداهتدر .

—

ابو محمد امام احمد حنبل رضی عنه رب الاجل‌دن اخلاص نه اولدیغی سؤال اولندقده امام مشارالیه دخی شویله جواب ویرمشدر :

(الاخلاص هو الخلاص من آفات الاعمال)

یعنی اخلاص افات اعمالدن خلاص ایله‌در .

—

سریٔ سقطی رحمةالله علیه جنابندن بیان ایدلدیکی بعض آثارده مسطوردرکه مشارالیه بر بیرام کونی معروف کرخی قدس سره العالی‌یی خرما طوپلارکن کورب نیچون طوپلادیغنی سؤال ایتدکده معروف کرخی حضرتلری شویله جواب ویرمشدر « اطفال اسلام جویز اوینایوب اکلنمکده اولدقلری صره‌ده برچوجغی اوینامیه‌رق اغلار کوردم وکندیسی یتیم اولوب دیکر اطفال کبی البسهٔ جدیده کیه‌مدیکی وجویزی اولمدیغندن اویونلرینه‌اولسون

اشـتراك ایده‌مدیکی ایچون اغـلادیغنی بالتحقیق اوکرندم بونك اوزرینـه همـان بو جانبه کاوب خرما طوپلامغـه باشلادم خرمالری صاتوب چوجغه جویز آله‌جغم» .

جناب سری معروفك بو سوزینی ایشیدنجه همان چوجقلرك اویون یرینه عزیمتله مذکور یتیمی کیدیروب قوشاتمغه وبر چوق جویز صاحبی قیلمغه مسارعت ایتمش ودرحال قلبنده بر نور فرح وانبساط حاصل اولمشدر .

—

داود طائی حضرتلری مقتدای سـنیان ابو حنیفه رضی عنه الرحمـان‌دن تحصیل علوم ایلدکدن وصدر فقها اولدقدن صکره حضور فضـائلمنشور امامه کله‌رك نه کاره شروع ایتمسی، نه ایله اشـتغال ایلمسـی لزومنی استاذندن استفسار واسـتیذان ایلـدکده جنـاب امام همامدن :

{ علیك بالعمل فان العلم بلاعمل کالجسد بلاروح }

امر جوابیسی صادر اولمش یعنی سنك ایچون عمل

اقتضا ایدر؛ زیرا عملسز علم روحسز جسد کبیدر جوا-
بیله مقابله بیورلمشدر.

«الحق علم عملە مقرون اولمەدن صفوت بولمز، علم
مجردله قناعت ایدن عالم اولمز؛ زیرا طبع عالم ایچون
علم مجردله قناعت محال، عمل ایله تصفیهٔ علم امنیهٔ عال
العالدر؛ عین هدایت مجاهدەسز آچیلمز، عملسز علمله
تلذذ ایدلمز» البته عین هدایت مجاهده ایله لامع والبته
علم ومعرفت عمل وعبادتله نافع اولور. علم عملی مورث
اولاندر غیریسی نظر قبولدن هر وقت دور طوتلمغه
شایاندر

خوانش برای دانش دانش برای دید
چون دیده نیست خوانش برای چیست

—

امام فخر الدین رازی معاصری بولنان واصل بالله
شیخ نجم الدینه (بم عرفت ربك) سؤالنی ایراد ایلمش
یعنی ربکی نه ایله عارفسك یولنده استفسار رأی ایتمش

وحضرت شیخ ایسه (بواردات ترد علی القلوب فتعجز النفوس عن تکذیبها) جوابنی ویرمش یعنی ربمی قلوبه اولان ونفوس کندیسنی تکذیبدن عاجز قالان واردات معنویه ایله بیلورم کلامیله مقابله بیورمشدر .

—

شیخ شهاب الدین سیواسی رحمة الله علیه (الرحمان) ایله (الرحیم) بیننده کی فرقی ایضاح ایچون عیون التفا- سیرده دیمشدرکه « رحمان معناً عام، لفظاً خاصدر غیره اطلاق اولنمز؛ رحیم معناً خاص، لفظاً عامدرانکله غیری تسمیه وتوصیف صحیح اولور » .

—

افاخمدن بری احباسندن برینه یازمشدر :

« خلقه سوزله دکل فعل وعملکله وعظ ونصیحت ایله که انلرده طریق خلوص وعبودیتده سنك اثرینه اتباع ایدرك متعظ ومنتصح اولسونلر عبد خلوص شعار، محب وفاکار اولمقله شرف بولسونلر . »

«سنك احوال وحركاتكه نزد باريده اولان علم ووقوف قدر حقدن حيا ايتكه رضاى ربه مخالفته جرأتله حضور علام الغيوبده محجوب قالميه‌سك.»

«جناب قادر قيومك سكا نافذ اولان قدرت وقوتى قدر اول ذو الجلالدن خوف وهراس ايله كه مقتضاى عبوديتك اولان خشوع وضراعت وكمال انقياد واطاعتده پابرجاى ثبات ومتانت اوله‌نك سهولتنى بوله‌سك».

—

(قلبده محبة الله ايچون بر معيار مستقيم واردر صدق وكذب، خير وشر او معيار راست عيار ايله طانيلور قلبده محبة الله اولورسه شهوات نفسانيه وتسويلات شيطانيه‌نك عرض وترويج ايتديكى مكر ومفسدت غلبهٔ اوامر شرعيه ايله مردود اولور كوكل فرمان خدايه ميل وانقياده سهولت بولور.)

—

(فقرك زينتى صبر، غنانك زينتى شكردر؛ اسلامدن

اعلا شرف، تقوادن اعلا كرامت، توبه واستغفاردن اعلا شفيع، عافيت بدندن احسن ثوب ولباس بوقدر حرص وطمع مفتاح تعب ومشقت ومطيهٔ الم وشدتدر .)

—

(سقم ابدانيه دوا ايله زائل و بى نشان اولديغى كبى نفوس انسانيه‌ده صداقت اخوان ايله تشفى ايدر .)

—

(كلام عاقل قوت، جواب جاهل سكوتدر ؛ سقام حرصه دوا موجود، داء جهله طبيب مفقوددر .)

—

ارسطاطاليس ديمشدركه عاقل عاقله موافق ورفيق صادق اولور اما جاهل نه جاهله نه‌ده عاقله موافق اوله‌مز نصلكه مستقيم مستقيمه منطبق اولور اما معوج نه معوجه نه‌ده مستقيمه تطبيق اولنه‌مز .

—

أستاذ مشايخ كرام ابو على دقاق عليه رحمة الخلاق اظهار حق كلام ايدوب بيورمشدر :

«اكرچه فقر وغنانك ترجيح وتفضيلنده چوق قال وقيل اولنمشدر اما بنم قاتمده اشرف واكمل وجملەدن اجمل اولان كفايت كفاف وتحصيل قناعت وعفافدر .»

مقتطفات منظومه

«روضة الناظر ونزهة الخاطر» نام اثر لطيفك (فرصت انعام واحسانى انتهاز) حقنده اولان فصل خامسندن :

ليس فى كل ساعة واوان
تتهيأ صنايع الاحسان

فاذا امكنت فبادر اليها
خيفة من تعذر الامكان

یعنی هرآن وساعت اسباب لطف واحسان مستحضر وآماده اولمز بونك ایچون فرصت وامکان وقوعنده (ایلروده امکانك متعذر اولمسندن احترازاً) همان احسان وانعامه مبادرت ایله .

—

اذا هبت ریاحك فاغتنمها
فعقبى كل خافقة سكون

ولا تغفل عن الاحسان فيها
فلا تدری السكون متى يكون

ریاح ثروت وسامان سندن طرفه هبوب ایتدیکی زمانلرده آنی غنیمت بیل زیرا هر روزکارك عقبی سکونتدر آنك ایچون او زمانلرده احساندن غفلت ایتمه‌که سکونتك نه وقت حصولبوله‌جغنی بیلمزسین .

یعنی ثروت وسامانك بولندیغی زمانلرده دها ایلرویه تعلیق ایله احسانی تأخیر ایتمامیلدر؛ چونکه هر اقبال وثروتك برزوالی اولوب بو زوال نه وقت کله‌جکی

بیلمدیککندن وقتیله انتهاز فرصتله احسان وانعامدن کیرو طورمامليدر .

—

خذوا بنصيب من نعيم ولذة

فكل وان طال المدى يتصرم

ولاتتركوا يوم السرور الى غد

لعل غداً يأتى بما ليس يعلم

يعنى نعيم ولذتدن حصه‌مند ومستفيد اوليكز؛ زيرا هر برشى نقدر اوزون سوررسه سورسون محو ومنقطع اولور . ايمدى يوم سرورى ايرته‌يه براقميكز زيرا يارنكى كونك نه كتوره‌جكى بيلنمز .

—

ولاترج فعل الصالحات الى غد

لعل غداً يأتى ونحن فقيد

يعنى اعمال خيريه‌يى يارينه براقه؛ زيرا بلكه يارينكى كون بز مفقود بولنورز .

ابن کمال مرحومك آثار منظومه سندن

(حرف الراء) دن مابعد

یوق یره نعمتکی خلقه صاقین بذل ایتمه
دنیاده نان و نمك حقنی کوزلر یوقدر
مسکنتله اوزیکی خاکه برابر ایتسه‌ك
اونودرلر او کونی نعمتی آکر یوقدر

——

معرفت کرچه که بکزاده‌لره لازمدر
اوقویوب یازمز ایسه ینه بك اوغلی بکدر
اهل علم اوغلی اولوب خانقه دنیاده
جاهل اولمقدن ایسه طوغمه‌دن اولمك یکدر

——

ذنوبی کموج الجبال بل هو اکثر
اصغر مثل جبال بل هو اکبر
و لکن عند الکرام اذا عفی
مثل عفو الذباب بل هوا صغر

——

صبحه دکین مروحه جنبان ایدم
واردی صفا خوابنه اول شیوه‌کار
مرغ دله بنـده سلیمـان ایدم
قبضهٔ دستمـده ایدی روزکار

کل یوزکده خط بلورسه کوزلرم کریان اولور
هاله کورنسه کنـار ماهده باران اولور

ایاغیکه دوشـدیکك عاشـقلرك عیب ایلمه
پای شمعه دوکیلور هب یانیجق پروانه‌لر

کوزلرم یاشی امیـد وصل ووهم هجرله
بکزر اول بارانه‌کیم برآن دیکر برآن یاغر

کوز یوم جهاندن آچ کوز یکی غفلت ایلمه
سن کوز یوموب آچنجه بو عالم کلور کچر

حرف السين

بیلدوکك بیلدیکك شخصه مقارن اولمه
هم نشینی کشینك شویله بیل ای اقبل ناس

معرفت معدنی اولمزسه سخا کانی کرك
بونلر اولمزسه هله باری کرك قدر شناس

لجناب عرفی

اقبال کرم می کذر ارباب همم را
همت نخورد نیشتر لاونعم را

فقرم بسیاست کشد از مسند همت
در چشم وجود ارندهد جلی عدم را

اسحق افندیٔ قدیم

ایسترم زاد غمك دلده فراوان اولسون
که جهاندن سفر ایتمك بکا آسان اولسون

——

یینه مشارالیهك :

غرضك جان ایسه کل آل طورمه
بورجمز وارمی انتظاره دخی

——

جوری

عرض ایتمه بوی سر زلف امیدی
ای باد هوس شمدی پریشانلغمز وار

——

طالب

انتظارك بشقه بر ذوق نهانی اولدیغن
شاهد وصلت در اغوش اولمینجه بیلمدم

——

لا

ینه هم جنسی چکر بر برینك غیرتنی
زخم مقراضه اورور سوزن آنك چون مرهم

آکهی

قورصان اول حاصلی دنیاده آلارغه اوله کور
بو خیرسز اطهده طورمه دلا یسه سرن
اورصا وارسهك قچامزسین بوجه کتسهك کرداب
نیجه ایتسهك دوشر البت قره‌یه کشتیٔ تن

نثاری

دل غم ابتلایه رحم ایدوب لطف ایتمه‌سین غمزه‌ك
که بیماره مفید اولمز علاج ایتك علاج اوزره

نفعی :

بلا بودر که آلشدی بلالرکله کوکل
غمکده کلسه دله باعث مسرت اولور

خسروی:

غرضم ملك بقا ایدی عدم راهندن
اوغرایوب شهر وجوده اویالاندم قالدم

صبری

الدیلر عقلم پری رولر پریشان ایتدیلر
بر یره کلمز مکر جمعیت خـوبان اوله

لاادری

عاقل ایسه‌ك کندی تدبیرکده نقصان ایله
چونکه نقصان ایلدك تقدیره بهتان ایله

——

فکر ایتمه‌ده‌در هیبتنی بیت خدانك
بیهوده دکل دتره‌دیکی قبله نمانك

——

بلبل نیازه باشلادی سن ناز قیل دیو
کلشنده کل بوداغنی تحریك ایدر صبا

{ لطائف النعمه فی اقسام الحکمه } دن

مابعد

—

حکمت آلهیه

بالاده بیان اولندیغی اوزره علم آلهی واسماء سائره ایله دخی موصوف ومسمی اولوب اقسام اصلیه‌سی بشدن عبارتدر .

برنجیسی : هویت، وحدت، کثرت، وفاق، خلاف، تضاد، قوت، فعل، علت، معلول کبی جمیع موجوداته شامل اولان معانینك معرفتنه نظردر .

ایکنجیسی : طبیعی، ریاضی، منطق کبی علومك اصول ومبادیسنه نظر و بونلرده اولان آرای فاسده‌یه مناقضه‌در .

اوچنجیسی : واجب الوجودك اثبات وتوحیدندن و ربوبیت ایله تفردنده ومزیت وجودنده برموجود آخرك حضرت حقه مشارکتنك امتناعندن وحق تعالی‌نك بذاته واجب الوجود اوله‌رق ماسوانك وجودی انك

وجوديله واجب اولدیغندن بحث ایتدکدن صکره جناب خالق مکوناتك صفاتنی وصفاتنك نه وجهله کندی صفاتی اولدیغنی وهرصفتك نطقندن فهم اولنان شیئك نه اولدیغنی ؛ واحد، موجود، قدیم، عالم، قادرکبی صفات الهیه‌ده مستعمل الفاظك معنای آخره دلالت ایتدکارینی وکندیسنده کثرت اولمیان شیٔ واحدك هر بریسی آخرك غیری اولمق اوزره معانیٔ کثیره‌یه دلالت ایتمسنك جائز اولوب اولمدیغنی وشو صفاتك کندیسنه مخصوص اوله‌رق حتی ذاتنده غیریت وکثرتی نه وجهله ایجاب ایتدیکنی ووحدانیت حقیقیهٔ ذاتیه‌سنده‌کی مطلقیتی بیان ایدر .

دردنجیسی : مبدعاتدن ونزدنده منزله‌سی اولا واقرب مخلوقاتی بولنان جواهر اولای روحانیه‌دن وبونك کثرتیله اختلاف مراتب وطبقاتندن وملائکهٔ کروبیوندن وجواهر اولی‌نك دوننده بولنان جواهر روحانیهٔ ثانیه‌دن وآنلرك طبقات ودرجات وافعالندن باحثدر .

بو جواهر روحانیهٔ ثانیه سماواته مؤکل ملائکه وحملة العرش ومدبرات الطبیعه وکون وفساده تولد وتوالد ایلیانلری تعداد ایدنلردر .

بشنجیسی : بعضسی عاملهٔ محرکه وبعضسی جناب حقك وحی وامرینی مؤدی اوله‌رق آمر بولنان

جواهر روحانیه‌یه جواهر جسمانیهٔ سماویه وارضیه‌نك کیفیت تسخیرینی وارضیات و سماویاتك ملائکهٔ عامله‌یه وملائکهٔ عامله‌نك ملائکهٔ مبلغهٔ ممثله‌یه و بونلرك کلیسنك واحد اولان آمر مطلقه ارتباطنی وهرمبدعك تام اوله‌رق اجراآتنده قصور وتفاوت بولنمدیغنی ومجرای حقیقیسی مقتضای خیر محض اوله‌رق بعض شرلرك محض شر اولمدقدن بشقه بلکه خیر جهتندن بر حکمت ومصلحت ایچون اولدیغنی بیلدیرر بوقسمی (ساطاطا فوسیقا) یعنی (مابعد الطبیعه) کتابی شاملدر وبونلرك هپسی براهین یقینیه ایله معلوم اولور .

{ فروع حکمت آلهیه }

وحی ونبوتدن و انسان موحی الیهك وحیی تلقی ایتدیکی قوتله وحیی تأدیه ایدن جواهر روحانیه اوزرینه دلالتندن بحث ایدر ؛ روحانیتدن صکره مبصر ومسموع اوله‌بیلمك ایچون وحیك نصل ندا اولندیغنی و نبینك مجرای طبیعته مخالف معجزاتنك صدوری قنغی خاصه ایله اولوب غیبی نصل خبر ویردیکنی وابرار اتقیا ایچون شبه وحیك وشبه معجزه اولان کراماتك نصل وقوع

بولديغنى وروح الامين وروح القدسك كرو بيون طبقـه‌ـ
سندن اولديغنى بيلديرر .

علم معـاد دخى فروع حكمت الهيـه‌دن عد
ايدلمشدر .

—

ايشته استاذ الحكما ابن سينا مرحوم اقسام حكمتك
او نجيسى اولان حكمت الهيه‌نك اقسام اصليه‌سنى بيان
وفروع علي دخى افاده واتيان ايلدى .

معلوم اولمق اقتضـا ايدركه علوم شرعيـه‌دن علم
كلام ياخود علم اصول دين بعض متوغلين نظرنده علوم
فلسفيه ايله هم موضوع اولديغى ذهابنده بولنمشلرايسه‌ده
فلسـفه‌ده يعنى حكمت الهيه‌ده اجسـام طبيعيه‌دن بحث
اولنمقله علم كلامه مشابهت حاصل اولمز؛ چـونكه علم
كلامك وضعى قـدريه، جـبريه، رافضيـه مثللو فرق
ضاله‌نك ظهورى وداعًا تزايدى حسبيله بونلرك رد مدعيات
باطله‌سنه لزوم كورلديكندن بو ابطال وردى كمايليق ايفا
وعقايد اهل سنتى ادلهٔ قويهٔ عقليه وبراهين متينهٔ نقليه
ايله تأييد وتشييد مقصـدينه مبتـنى اوله‌رق متكلمينك

كائناته نظرلری جناب حق وفعال مطلق حضرتلرينه استدلال ایچون بولنمسندن ناشیدر.

حتی عصر حسن بصریده واصل بن عطانك ظهوریله وجود بولمغه باشلایوب امام ابو الحسن اشعری، امام ابو منصور ماتریدی کبی افاخمك اول امرده تنظیمنه همت ایتدکلری علم کلام قاضی ابو بکر الباقلانی، ابن مجاهد، استاذ افخم غزالی، امام الحرمین ابو المعالی کبی افاخمك توضیحات وتألیفاتیله علی الدوام ترقی ایدوب با خصوص علم منطقك ترقیسی اوزرینه امام غزالی، فخر رازی کبی اعاظمك تحقیقاتیله انتظام تام بولمش وفلسفه‌ده عقاید دینیه‌یه مخالف اولان مدعیاتك رد وابطالی مباحثی دخی علم کلامه ادخال ایدلمشدر وایشته علم مبحوث عنهك فلسفه‌دن غیری اولدیغی فلسفه علیهنده احتوای ردیات ایتمسیله بسبتون متحقق اولمشدر.

حکمت آلهیه عنوانی دخی آلان فلسفه‌یه گلنجه بونك وضعی حقایق اشیایی کشف وروحانیاتی ادراك ایچوندر یعنی محسوسات وماورای محسوساته قوهٔ عقلیه ایله استحصال علم ووقوف مقصدینه مبتنی‌در.

فلسفه‌نك موجدی اسکی یونانیلر اولوب فیلسوف

لسان یونانیده محب دیمك اولان (فیلوس) ایله کمال معناسنی مفید بولنان (سوفیا) کلمه‌لرندن مرکبدر؛ شو حالده محب کمال دیمکدر.

برنجی فیلسوف عنواننه مظهر اولان فیثاغورثله افلاطون، ارسطاطالیس کبی قدمای حکما فلسفه‌یی تنظیمه و بو بابده تألیفاته اقدام ایله بر علم مخصوص وجوده کتیرمشلردر.

خلفاء عباسیه زماننده علوم وفنونك احداث وترقیسنه صرف مساعی ایلدیکی صره‌ده فلسفه‌نك دخی نقلنه غیرت ونیجه کتب یونانیه‌نك ترجمه‌سیله علم مذکورك تنظیم واصلاحنه همت اولندی. ابو نصر فارابی، ابوعلی ابن سینا کبی برچوق ارباب کمال بو علمده تألیفات عدیده براقشلر وفلسفه‌نك شریعته مغایر مباحثی وار ایسه‌ده بونلر متشرعین جانبندن کوسترلمش وبو بابده امام غزالی بیوك همت ایلمشدر. علم مذکورك مباحث مذکوره‌سی ردیاتی مستحضر اولمدن نظر تدقیقه الممز ودها طوغریسی اصول تحصیل علم وفنونه توفیقاً فقه وتفسیر واصول دین کبی علوم شرعیه‌یه وقوف حاصل ایتدکدن ومکارم اخلاق ایله تصفیهٔ ذات وصفات ایدرك علوم وفنون سائره‌یی علی الترتیب کوردکدن صکره حکمت الٰهیه تعلم ویا مطالعه‌سی طریق

مستقیمنه کیدیلوب وقتسز و یولسز حرکت ایدلمزسه
منافع ومحسناتدن غیر خالی اولەجغی اقامهٔ برهانه لزوم
حس ایتدیرمیەجك درجەده ظاهر و باهردر .

محتاج عرض وایضاح اولمدیغی اوزره نوع بشره
لطف جلیل ربانی اولان قوهٔ عقلیه نیجه حقایق مادیه
ومعنویەیی کشف ایده بیلورسەده بونك دخی نهایت
بردرجەسی واردر یعنی مدار شرف وامتیازمز اولان
او قوهٔ عقلیه نیجه حقایق اشیایی عارف نیجه روحانیاته
بالاستدلال واقف اولدیغی حالده البته هپسنی ادراکه
قادر اولەمیوب بر طاقمنك کنهنه وارمقدن عاجز وقاصر
قالور . بوراده ادعایه بك حقلویزکه بعض مباحث
ومسائلی فهم وادراکدن عاجز قالدیغمزی کوروبده
شکایت ایدەجکمزه ویاخود کشف ایتمکه چالیشوب برالای
اوهام باطله وخیالات عاطلەیه دوشەجکمزه جناب حقك
بزه بوقوهٔ عقلیەیی ویرمسنه وبزی بونجه کشفیاته موفق
قیلمسنه مقابل عقلمزك ایردیکی مواد ومسائلك تدقیقات
وتحقیقاتنی اکماله چالشمق البته دها زیاده موافق حقیقتدر
قوهٔ دراکەمزك نافذ اوله بیلدیکی دائره خارجنه چیقوبده
بیابان حیرت وضلالتده ذلیل وسرکردان قالمقدن مجانبت
مطلقا مطابق قواعد حکمتدر .

فلسفه‌ده بو خطا وجرأتدن رهایاب اوله‌ماق هم علمك قسماً مدخولیتنی وهمده اربابنك على الاكثر مذمومیتنی موجب اولمشدر . انجق اكابر حكمانك بوندن غافل اولمدقلری اثرلرنده كوریلان رأیلریله مستدلدر حتى افلاطون الهیاتده حكمتك خدمتی تحصیل ظندن عبارت اولدیغنی بیان ایلمش وترجمهٔ ابن خلدونده مصرح اولدیغی اوزره رئیس اساتذهٔ حكمای اسلام ابوعلى ابن سینا علیه رحمة العلام كتاب مبدأ ومعادنده «حشر روحانی واحوالی نسبت معینهٔ معلومه ووتیرهٔ واحده اوزره اولدیغندن براهین عقلیه واقیسهٔ صحیحه ایله درك اولنور شیلردن اولمغله بونك اوزرینه برهان اقامه‌سنه قدرتمز واردر اما حشر جسمانی واحوالی نسبت واحده اوزره اولمدیغندن برهان ایله ادراك اولنه‌مز شریعت حقهٔ محمدیه ایسه بزه انی بسط وبیان ایتمكله حشر جسمانینك احوالنده شرع شریفه مراجعت اولنسون» دیمشدر .

ایشته استاذك شو مقالی یوقاروده‌كی عرضمزك اصابتنه صراحةً دالدر یعنی قوهٔ عقلیه حشر روحانینك مطلق الوقوع اولدیغنی ادراكه وبو بابده برهان ودلیل تداركنه مقتدر ایسه‌ده حشر جسمانی ایله احوالنه علم

ووقوف حاصل ایتمکدن عاجز قالمشدر دیمک که حشر روحانی قوهٔ مدرکه مزك نافذ اولدیغی دائره داخلنده قالان حقایقدن اولوب فقط حشر جسمانی او دائره‌نك خارجنده قالمش و بناءً علیه عقل بشر انی ادراك وتمییزدن قاصر اولمشدر .

شونکله ظاهر ونمایان اولیورکه حکما نظر عقلینك مشاهده ورؤیتنه قدرتیاب اوله‌میه‌جغی نقاطك تماشای احوالنه بوش بوشینه اوغراشوب اضاعهٔ اوقات ومساعی ایتمك و برطاقم خیالات واوهامه فریفته اوله‌رق قعر عمیق خطایه دوشمك داهیه‌سندن مصون قالدیغی حالده محسنات ومنافعی باهر کشفیاته موفق اوله بیلمشلر ایسه‌ده دواهیٔ معروضه‌یه کرفتار اولنجه نظر شریعتده مستهجن و یا مردود بعض افکار باطله‌ده بولنمشلردر .

بوده معلوم اولسون علماء اسلامیه‌دن غزالی، رازی، تفتازانی، جرجانی، جلال دوانی، خواجه زاده، ابن کمال کبی افاخم شریعت و حکمت بیننی بولمش و پك چوق حقایق ودقایق کشف وتعیین وفلسفه‌نك مردوداتنی ارائه وتبیین ایتمشلردر .

خلاصهٔ کلام حکمة الٓهیه‌دن عقلمزك ایردیکی مباحث نافع ومفید اولوب انجق نظر عقلی افقنك اوته‌سنده‌کی

نجه حقایقڭ احوالنه دائر ایدیلان کشفیات و بو بابده ویردکاری معلومات اخبارات شرعیه‌یه مستند اولمدقجه مقولهٔ ظنیات اولدیغندن وثوق واعتماده غیر شایاندر یعنی اقسام حکمة الهیه‌نك عرض اولنان اوچ برنجی قسملرنده مبحوث عنه مسائلك شرعه غیر مخالفلری اعتقادات حقه‌نك تأییدینی موجب اولوب دقایق روحانیه مباحثنی احتوا ایدن صوکنجی ایکی قسمی ایسه اکثریت اوزره خیالات دیمك اولدیغندن بی‌فائده‌در زیرا دفعاتله بیان ایدلدیکی اوزره مابعد الطبیعیاتده عقل وادراك وفکر چالاکك دائرهٔ نفوذی پك طاردر ابن سینا اقسام حکمت الهیه‌یی بالاده عرض اولندیغی اوزره بیان ایلدکدن صکره آلت حکمت اولان منطق حقنده بعض افاداتی مقتضی کوروب شو یولده سوزه باشلامشدر :

«حکمتك اقسام اصلیه وفرعیه‌سنی بسط و بیان ایلدك شمدی انسانك حکمت نظریه وعملیه‌یی کسب وتحصیلی وبحث ورددده سهو وغلطدن توقیسنی موجب وهر بحثده سلوکی واجب طریقه مرشد وحقیقت حد صحیح ایله برهاندن عبارت بولنان حقیقت دلیلی وبرهانی‌یه مقارب اولان حقیقت جدلی وانلردن قاصر بولنان حقیقت اقناعیه ایله مغالطه‌یی وتخیله توقع ایدن حقیقت

شعری‌یی مبین آلتی تعریف ایتمك زمانی حلول ایلدی .

ایمدی معلوم اولسونکه اشبو آلت حکمت یعنی علم منطق طقوز قسمدن مرکبدر .

برنجیسی : کلیات خمس مباحثنی متضمن وبو حیثیتله الفاظ ومعانینك اقسامنی مبین اولوب علم منطقك مدخلی مقامنده‌در وبونی فرفوریوسك تصنیعاتندن (ایساغوجی) کتابی مشتملدر .

ایکنجیسی : عقلده قوامی ووجودده تحصیلی مشروط اولمیان وبالعموم موجوداته من جهة ماهی شامل اولان متعدد معانئ مفردهٔ ذاتیه‌دن باحثدر . بونی ارسطاطالیسك (قاطیغوریا) یعنی (مقولات عشر) نامنده‌کی کتابی محتویدر .

اوچنجیسی : صادق ویا کاذب اولمق اوزره قضیه ویا خبر اولمسی ایچون معانئ مفردەنك ایجاب وسلبله نصل ترکیب اولنمسی لازم کله‌جکنی بیان ایدر . بو قسمك شامل اولدیغی مباحثی ارسطاطالیسك (باریدمینا) یعنی (عباره) دینیلان اثری متضمندر .

دردنجیسی : مجهوله علم حصولنجه دلیل مفید تألیف اولنمق ایچون قضایانك نصل ترکیب اولندیغنی بیلدیرر بوده قیاس اولوب مباحثنی ارسطاطالیسك (آنو-

لوطيقا) يعنى (تحليل بالعكس) دينيلان كتابى حاويدر .

بشنجيسى : حين ترتيبنده قياسك شرائطنى وكندىسيله شكسز يقين اثبات اولنمق اوزره مقدمه ديمك اولان قضاياسنى مبيندر . بوده قياس برهانى اولوب مباحثى ارسطاطاليسك (انولوطيقا الثانيه) و (افوقيطقى) يعنى (كتاب برهان) نام اثرى شاملدر .

التنجيسى : هرشيده علم وفهمى تبين برهانيدن قاصر اولان كمسه‌نك مخاطبه‌سنده، وجدلده حجج نافعه اكتساب اولنان مواضعده، الزامدن احترازمراد اولنان محاوراتده، مجيب وسائله ايجاب ايدن شيلرى تعريف ايدر . بو قسمك مباحثى ارسطاطاليسك (طوبيقا) يعنى (مواضع) دينيلان اثرى مبين اولوب بعض كره (جدلى) ديمكله‌ده تعريف اولنور .

يدنجيسى : حجج ودلائلده وقوعبولان غلطاتك وسهو وذله‌دن تجانبك تعريفنى وباسرها آنلرك اعدادينى وآندن تحرز وتوقينك وجهى اوزره تنبيهى مشتملدر . بونى ينه ارسطاطاليسك (اسوفستيقا) يعنى (نقض شبه المغالطين) دينيلان كتابى حاويدر .

سكزنجيسى : مشاولات، مخاصمات ومشاجرات

طریقی اوزره جمهور ایله مخـاطباتده نافع اولان مقایس خطـابه ایله مدح وذم، اسـتعطاف واستمالت، اغراب، تصغیر ویا تعظیم وغیر، وجوه مقادیر ومعاتبـات وهر بر قضیه وخطبه‌ده کلامك ترتیب وجوهی اصول وتعریفاتنی تضمن ایدر. قسم مذکورك مباحثی ارسطاطالیسك (ریتو-ریق) یعنی (خطاب) نام اثرنده‌در .

طقوزنجیسی: هرفنده فنك وانواع تقصیر وتنقیصك نصل لازم کله‌جکی حقنـده‌در قسم مذکورك مباحثنی ارسطاطالیسك (قوانتیق) نام کتابی شاملدر وبوکا (رتوریق) یعنی (شعری) دخی تسمیه اولنور . »

شیخ الرئیس آلت حکمت اولان منطقـك اقسـامی حقنده بالاده عرض اولنان معلوماتی سرد واتیاندنصکره رساله‌سنه ختام ویرمك قصد ایدوب مقال آتی‌یی خاتمه اتخاذ ایلمشدر .

« ایشته آلت حکمتك اقسـامی اوزرینه دلالت ایتدك بوندن ظاهر اولدیکه علم مذکورده شریعته مخالف هیچ برشی یوقدر اولدیغی ادعاسنده بولنوبده منهاج شریعتدن ازلاف ایدنلر عجز وتقصـیرلری جهتله خطـایه دوشرلر صنـاعت نفس بونی ایجـاب ایتمز؛ زیرا نفس بونلردن بریدر .

ایمدی بو رساله‌مزی جناب واهب العقل والتوفیقه حمد ایدرك ختم ایدرز . »

٤

حضرت شیخك شو خاتمه‌سنده علم منطقك شریعته عدم مغایرتنی اخطار وارائه ایلمسی علم مذکورك بین الاسلام اوائل انتشارنده ردی جهتنه کیدلمسندن ایلرو کلمشدر .

تاریخ علوم وفنونه واقف اولانلر ایچون خفی بولنمدیغی اوزره متقدمین علما علم منطق فلسفه‌دن عد ایله قبول ایتمیوب تحصیلنه مانع اولدقلری جهتله طرفداران منطق بو علمك مخالف شریعت اولمدیغنی ارائه واثباته مقدم وساعی بولنمشلردر .

استاذك عرض اولندیغی طرزده ختم مقال ایتمسی روش افاده وحاله نظراً بو سببه مبتنیدر .

فحوالیندن بعض ذوات متقدمین علماسانك علم منطقی مغایر شریعت کوره‌رك تحصیلنی منعه اهتمام ایتملری اسبابیله متأخرین فضلانك علم مذکورده اویله بر مخالفت بولمدقدن بشقه تحصیلی فرض کفایه درجه‌سنده اولدیغنه قناعت حاصل ایتدیره‌جك قدر ترقیسی وسائل ووسائطنی

استكماله همت ایتملری اسبابنی تحری وتدقیق ایلشلر ، وفی الحقیقه موفق اولمشلردر .

مشار الیهمك بیانلرینه نظراً دلائل عقلیه ایله تأیید عقاید دینیه‌یه سعی وهمتله علم کلامی وجوده کتورن و بونکله ابطال مدعیات مخالفینه چالیشان قدمای متکلمین کتب کلامیه‌ده تسطیر ایتدکلری بعض ادله بطلاننك ظهور وترقئ منطقله تبین ایتمسی استعداد وتمایلنی کورملری اوزرینه عقاید دینیه‌نك تشیید وتأییدینه مدار اولان ادلهٔ مبحوث عنهانك دوام مرعیتنی تأمین ایچون علم منطق رد وتزییف ایتمشلر وتحصیلنه خواهشکر اولانلر ایچون احداث مشکلات ایلمشلردر .

انجق مؤخراً حجة الاسلام امام غزالی وامام فخرالدین رازی رحمهما الله حضراتنده‌کی غیرت علمیه وحمیت دینیه برقاچ فن وعلم ایله قناعتی تجویز ایتدیرمیوب عصرلرنده مدون بتون علوم وفنونك کشف مزایا واستخراج غوامضنه چالشملرینی مجبر اولمسیله هر ایکیسی علوم عقلیه ونقلیه‌ده صاحب کمال اولمشلر و بوصره‌ده علم منطقك حقیقت ومنفعتنه دخی کندیلرنجه قناعت حصولندن نشأت ایلمش اوللیدرکه مغایر شریعت عد ایدلمسنی باعث اولان اسباب معروضه‌یی ازاله‌یه دخی

همت ایدوب کتب کلامیه‌ده‌کی قوانین منطقیه‌یه منافی دلائل مقامنده هم قوانین مذکوره‌یه مطابق وهمده مقتضیات مدعیاته دها موافق براهین قاطعه ودلائل ساطعه وضع واقسام ایتمك وبوصورتله برطرفدن علم منطق حقنده‌کی مغایرت شریعت ظننی ابطال وامحا ایدرك بو علم نافعك عامه‌جه مظهر حسن قبول اولمسی وقوانین وقواعدندن علماً استفاده ایدلمسی یولنی بولمق وهمده دیکر طرفدن ادلهٔ کلامیه‌نك تشیید وتقویتنه غیرتله مترتب عهدهٔ اسلامیتلری اولان خدمت دینیه‌یی ایفا ایلمك کبی موفقیتلرله ابدی بر امتیاز وشرف بولمشلردر .

ارتق بوندن صکره سرفرازان علما هپ علم منطقی قبول ایدوب رد ومنعندن صرف‌نظر تدریسات وتألیفات ایله ترقیسنه خدمت ایتمشلردر . شوقدرکه ارباب فنك تکثری آرانك تزایدینی، بو علم منطقك تغیرات کثیره‌یه اوغرایه‌رق مباحثنك چوغالمسنی ودور ودراز تدقیقات وتوضیحات یوللرینه کیدیله‌رك نهایت تحصیلی خیلی مشکل حالی بولمسنی ایجاب ایلمشدر اکثر مدققین نفی مطلق اولان علم مذکورك شو صورتله صعوبت تحصیلنی وحقیقت ومحسنات علمی مفید وشامل اولان کتب قدمانك نظر اعتباردن سقوطنی و مفصلاتك

ترویجنی خشنودسزلقـله تلقی ایلدکلری حقایقشـناسان متوغلین عندنده معلومدر .

شوراسی شایان تعجبدرکه منطق مباحثی تکثیر وتو- فیر وشروح و حـواشی تحریر وتسـطیر ایدلدیکی حالده مدخل فن اولان کتابك نامی نەدیمك اولدیغی تعیننده همانده اکثریت اوزره اختلاف ایدیلەرك ایشك طوغریسی بو آرای متضاده اراسنده قالمش وایساغوجی بش یپراقلی بر کلك اسمیدر دینەجك قدر ایلرو کیدیلوب پك چـوق آرای غریبه بسط ایدلمش ونام مذکورك یونان قدیم لسا- ننده مدخل دیمك اولدیغی حقنـدەکی اخبـار پك کوج ایشیدلمشدر .

بو حقیقتی عـدم استمـاع حالی ظن ایدرزکه الآن جاری دکلدر .

تمه اولەرق شوراسنی عرض ایدەلمکه ذکر اولنـان ایساغوجینك مؤلفی میلادك ایکی یوز اوتوز ایکی تاریخنده بریة الشامده طوغمش برحکیم یونانیدر .

ابعدی شیخ الرئیس رحمة الله علیهك اقسام الحکمه نام رسالهٔ عربیەسی ترکجەیه بالترجمه اساس اتخاذ اولنەرق تحریرینه چالیشیلان (لطائف النعمه فی اقسـام الحکم) نامندەکی شو رسـالەمزك زمان ختم واکمالی حلول ایتمش

اولـديغندن خطيـات ونواقصى نظر عفو ايله كورلمك قارئين كرامدن رجا ايديلەرك اختيار سـكوت اولندى . الحمد لله رب الموفق والصلوة والسلام على رسوله المشفق وعلى آله واصحابه اجمعين .

(انتهى)

(مهران) مطبعەسى — باب عالى جادەسندە نومرو ٧

PL
201
M8

Muḥāżarāt muḳtaṭafāt

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY